

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYAL ÇEVRE BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

**ÇEVRE ETİĞİ BAĞLAMINDA
ANADOLU SIĞLA ORMANLARI**

Doktora Tezi

Okan ÜRKER

Ankara-2014

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYAL ÇEVRE BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

**ÇEVRE ETİĞİ BAĞLAMINDA
ANADOLU SIĞLA ORMANLARI**

Doktora Tezi

Okan ÜRKER

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Nesrin ÇOBANOĞLU

Ankara-2014

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYAL ÇEVRE BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

**ÇEVRE ETİĞİ BAĞLAMINDA
ANADOLU SIĞLA ORMANLARI**

Doktora Tezi

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Nesrin ÇOBANOĞLU

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

İmzası

Prof. Dr. Berna ALPAGUT

.....

Prof. Dr. Nesrin ÇOBANOĞLU

.....

Prof. Dr. Hakan YİĞİTBAŞIOĞLU

.....

Yrd. Doç. Dr. Gül GÜNEŞ

.....

Yrd. Doç. Dr. Selçuk DURSUN

.....

Tez Sınavı Tarihi: 13 Haziran 2014

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim. (13/06/2014)

Tezi Hazırlayan Öğrencinin

Adı ve Soyadı

Okan ÜRKER

İmzası

.....

TEŞEKKÜR

Tez konumun oluşmasında ve bu çalışmanın ilerlemesinde gerekli ortamı yaratan ve fikirleriyle bana her zaman yol gösteren değerli hocam Prof. Dr. Nesrin Çobanoğlu'na,

Değerli zamanlarını benimle paylaşıp, bana devamlı yol gösteren ve bu çalışmanın temellerinin atılmasında büyük katkıları olan hocalarım Doç. Dr. Şinasi Öztürk ve Yrd. Doç. Dr. Selçuk Dursun'a,

Çalışmanın gerekliliğine, önemine ve aciliyetine inanıp, araştırmanın sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi için gerekli olan bursu sağlayan Rufford Vakfı'na,

Bu araştırmanın ortaya çıkmasında gerekli zeminin oluşmasını sağlayan "Sığlalar Geri Dönüyor" isimli projelerinde, bana güvenip ekiplerine dahil eden ve bu projede görev veren Doğa Koruma Merkezi (DKM) Genel Müdürü Dr. Uğur Zeydanlı başta olmak üzere tüm DKM ailesine ve Yaşama Dair Vakıf (YADA) Yönetim Kurulu Başkanı Mehmet Ali Çalışkan başta olmak üzere tüm YADA ailesine,

Verilerin sağlanmasında ve alan çalışmalarımızın sağlıklı bir şekilde yürütülmesi sırasında bize sağladıkları desteklerinden ötürü Köyceğiz Eski Kaymakamı Yücel Gemici'ye, Köyceğiz Orman İşletme Müdürü Ramazan Uslu'ya, Köyceğiz Merkez İşletme Şefliği Eski Şefi Mustafa Altun'a, Beyobası İşletme Şefliği Eski Şefi Samet Deryal'a ve tüm Orman İşletme Müdürlüğü çalışanlarına,

Araştırma bölgesinin jeomorfolojik evrimi ile ilgili değerli bilgilerini bizimle paylaşan ve konuyla ilgili gerekli yönlendirmeleri yapan Prof. Dr. Hakan Yiğitbaşıoğlu'na, Kaunos Şehri ile ilgili değerli bilgilerini bizimle paylaşan ve konuyla ilgili gerekli yönlendirmeleri yapan Prof. Dr. Cengiz Işık'a,

Çalışmanın her aşamasında fikir ve yardımıyla desteğini esirgemeyen ve bu çalışmanın sonuçlanmasında büyük katkılar sağlayan Orman Mühendisi Murat Yıldız'a, Sosyolog Tolga Yılmaz'a, Biyolog Yasin İlemin'e,

Alanın haritalarının hazırlanmasındaki yardımlarından dolayı Biyolog Semra Yalçın'a ve Biyolog Mustafa Durmuş'a, alanda yaptığımız anket, derinlemesine mülakat ve odak grup toplantısı çalışmaları sırasındaki özverili yardımlarından dolayı Sosyolog Yasemin Gümüş'e, Sosyolog Özlem Aydemir'e, arşiv verilerini bizimle paylaştığı için yerel ölçekli Köyceğiz Gazetesini'nin sahibi Adnan Tüfekçi'ye, yöredeki çevre tarihi araştırmalarımız sırasında değerli arşiv bilgilerini bizimle paylaşan ve bu çalışmalar sırasında bize yol gösteren Araştırmacı Emekli Tarih Öğretmeni Günur Karaağaç'a,

Arazi çalışmalarımız sırasında bize ekipman ve lojistik desteğinin yanı sıra manevi desteklerini de esirgemeyen Alp Giray'a ve değerli ailesine,

Tez çalışmamın her aşamasında bana özveriyle destek olan sevgili eşim Özlem Parlar Ürker'e ve değerli aileme,

sonsuz teşekkürle r...

“Hayatımın iki endemiği, Özlem’e ve Anadolu Sığla Ormanları’na...”

İÇİNDEKİLER DİZİNİ

Sayfa

İÇİNDEKİLER DİZİNİ.....	i
TABLolar DİZİNİ.....	iii
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	v
FOTOĞRAFLAR DİZİNİ.....	vi
KISALTMALAR DİZİNİ.....	vii
1. GİRİŞ	1
1.1. Problemin Tanımı.....	6
1.2. Tezin Konusu, Araştırma Soruları ve Hipotezler.....	9
1.3. Araştırma Evreni ve Örneklem (Çalışma Alanı).....	11
1.4. Veri Toplama Teknikleri ve Sınırlayıcılar.....	13
2. METODOLOJİ	16
2.1. Doğa Tarihi Açısından İnceleme.....	17
2.2. Tarihsel Sığla Perspektifi (Çevre Tarihi Açısından İnceleme).....	19
2.3. Çevre Sosyolojisi ve Çevre Etiği Açısından İnceleme.....	26
3. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	32
3.1. Doğa'nın Korunması.....	32
3.1.1. Neden "Doğa Koruma"?......	35
3.1.2. Doğa Koruma Yönetimi.....	41
3.1.2.1. Doğa'ya Değer Bıçmek.....	44
3.1.3. Türkiye'deki Doğa Koruma Mevzuatı ve Doğa Koruma Alanları Yapısı.....	48
3.2. Bir Doğal Alan Olarak Orman Ekosistemleri.....	57
3.2.1. Ormanın Tanımı, Özellikleri, Dünya'da ve Türkiye'de Orman Varlığı.....	57
3.2.1.1. Orman Ekosisteminin Değerleri.....	60
3.2.1.2. Hassas Ormanlar/Koruluklar Kavramı.....	63
3.2.2. Orman Tahribatlarının Nedenleri ve Yol Açtığı Sorunlar.....	65
4. BULGULAR	71
4.1. Doğa Tarihi Açısından İnceleme.....	71
4.1.1. Anadolu Sığla Ağacı'nın Oluşumu, Evrimsel Süreçleri ve Genel Bitki Ekolojisi Özellikleri.....	71
4.1.2. Günümüzde Anadolu Sığla Ormanları'nın Mevcut Durumu.....	80
4.1.3. Jeomorfolojik Evrim İle Anadolu Sığla Ormanları'nın Köyceğiz-Dalyan ÖÇKB'nde Oluşumu İlişkisi.....	92
4.2. Tarihsel Sığla Perspektifi (Çevre Tarihi Açısından İnceleme).....	105
4.2.1. Antik Çağlar'dan Osmanlı İmparatorluğu Dönemi'ne Kadar Geçen Sürede Anadolu Sığla Ormanları.....	105
4.2.2. Osmanlı İmparatorluğu Dönemi'nde Anadolu Sığla Ormanları.....	107
4.2.2.1. Osmanlı İmparatorluğu Dönemi'nde Orman Yönetimi ve Orman Mülkiyeti'nin Kısa Tarihçesi.....	108
4.2.2.2. Bilimsel Adlandırma Kuralları ve Seyahatnameler Üzerinden İnceleme.....	116

4.2.3. Cumhuriyet Dönemi'nden Günümüze	
Anadolu Sığla Ormanları.....	131
4.2.3.1. Osmanlı İmparatorluğu'nun Son Dönemleri'nden	
Cumhuriyet'in Başlangıç Dönemi'ne Kadar	
Bölgede Yaşananlar.....	138
4.2.3.2. Cumhuriyet'in Gelişim Dönemleri'nde (1940 Sonrası	
Dönem) Bölgede Yaşananların T.B. ve M.S.B. Davaları	
Üzerinden İncelenmesi	148
4.2.3.3. Zabıt Varaka Defterleri ve Yargı Kararları Üzerinden	
1950-2011 Arası Dönemin İncelenmesi	158
4.2.3.4. Narenciye Üretiminin Bölgedeki Tarihsel Gelişimi ve	
Bu Durumun Anadolu Sığla Ormanları Üzerindeki	
Etkilerinin İncelenmesi	168
4.3. Çevre Sosyolojisi ve Çevre Etiği Açısından İnceleme.....	174
4.3.1. Etiğin Doğa Koruma Disiplinindeki Rolü ve Önemi.....	174
4.3.1.1. Etik'ten Uygulamalı Etiğe Geçiş Süreci.....	174
4.3.1.2. Etiğin Uygulamalı Bir Dalı Olarak Çevre Etiği.....	181
4.3.1.3. Çevre Etiği'nde Başvurulan Yaklaşımlar,	
Kuramlar ve Düşünsel Akımlar.....	184
4.3.1.4. Çevre Etiği'nin Doğa Koruma'da	
Bir Araç Olarak Kullanılması.....	195
4.3.2. Kader Algısı Analizleri.....	200
4.3.3. Anadolu Sığla Ormanları'nın Değerleri.....	240
5. DEĞERLENDİRME, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	251
5.1. Doğa Tarihi Açısından Değerlendirme.....	251
5.2. Çevre Tarihi Açısından Değerlendirme.....	258
5.3. Çevre Sosyolojisi ve Çevre Etiği Açısından Değerlendirme.....	271
5.4. Kamu Politikaları'nın Çevre Etiği İle	
Olan İlişkileri Açısından Değerlendirme.....	281
5.5. Sonuç ve Öneriler.....	285
ÖZET.....	290
SUMMARY.....	294
KAYNAKÇA.....	297
EKLER.....	315

TABLolar DİZİNİ

Sayfa

Tablo-1. Doğa'nın Değeri Kategorizasyonu.....	48
Tablo-2. IUCN Korunan Alanlar Yönetim Kategorileri Özet Tablosu.....	54
Tablo-3. Yasal Mevzuat Çerçevesinde Türkiye'deki Doğa Koruma Alanları'na İlişkin Tablo (Mayıs 2014 İtibariyle).....	54
Tablo-4. Anadolu Sığla Ağacı'nın Bilimsel Sınıflandırması.....	71
Tablo-5. Yıllara Göre Anadolu Sığla Ormanları'nın Kapladığı Alanlar.....	82
Tablo-6. Muğla OBM Sınırları Dahilindeki Anadolu Sığla Ormanları'na Ait Saha Dökümü.....	84
Tablo-7. Yıllara Göre Sığla Yağı Üretim Verileri.....	86
Tablo-8. Köyceğiz-Dalyan ÖÇKB'nde Bulunan Anadolu Sığla Ormanı Parçaları Hakkında Genel Bilgi.....	90
Tablo-9. Köyceğiz Orman İşletme Müdürlüğü, Merkez İşletme Şefliği Zabıt Defterleri Verilerine Göre, 1950-2011 Yılları Arasında Anadolu Sığla Ormanları'na Yönelik İşlenen Açma-İşgal Vb. Suçların Analizi.....	162
Tablo-10. Köyceğiz Orman İşletme Müdürlüğü, Merkez İşletme Şefliği Zabıt Defterleri Verilerine Göre, 1950-2011 Yılları Arasında Anadolu Sığla Ormanları'na Yönelik İşlenen Ağaç Kesme Vb. Suçların Analizi.....	163
Tablo-11. Köyceğiz Orman İşletme Müdürlüğü, Merkez İşletme Şefliği Zabıt Defterleri Verilerine Göre, 1950-2011 Yılları Arasında Anadolu Sığla Ormanları'na Yönelik İşlenen Sığla Yağı Kaçakçılığı Vb. Suçların Analizi.....	164
Tablo-12. Köyceğiz İlçesi 1938-1942 Yılları Narenciye Üretim Ortalamaları.....	168
Tablo-13. 1927 Senesi Köyceğiz Bölgesi Tarımsal Alan ve Üretim Verileri	170
Tablo-14. 2012 Yılı Köyceğiz İlçesi Tarım Arazileri Yüzölçümü Dağılımı.....	171
Tablo-15. 2012 Yılı Köyceğiz İlçesi'nde Yetiştirilen Tarım Ürünleri.....	172
Tablo-16. 2012 Yılı Köyceğiz İlçesi Önemli Tarım Ürünleri Ekim Alanları.....	172
Tablo-17. Ankete katılanların yaşadığı yere göre nüfus ve cinsiyet dağılımının, örneklem alanı içerisindeki yerleşim yerlerinin 2011 TÜİK verilerine göre nüfus ve cinsiyet dağılımı ile karşılaştırması.....	208
Tablo-18. Cinsiyet Durumu.....	209
Tablo-19. Yaşadığı alan.....	209
Tablo-20. Yaş grupları.....	209
Tablo-21. Eğitim durumu.....	210
Tablo-22. Meslek grupları.....	211
Tablo-23. Ortalama aylık gelir dağılımı (TL).....	212
Tablo-24. Yaşadığı yere göre gelir dağılımı.....	212
Tablo-25. Sığla ismini daha önce duyup duymadığı.....	213
Tablo-26. Sığla nedir?.....	214
Tablo-27. Sığla'nın kullanım alanı.....	214
Tablo-28. Köyceğiz'de en meşhur olan şey.....	215
Tablo-29. Yaş gruplarına göre Köyceğiz'de en meşhur olan şey.....	215
Tablo-30. Köyceğiz'de en önemli olan şey.....	216

Tablo-31. Yaş gruplarına göre Köyceğiz’de en önemli olan şey.....	216
Tablo-32. Sığla’nın önem ve özelliğini bilip bilmediği.....	217
Tablo-33. Yaş gruplarına göre Sığla’nın önem ve özelliğini bilip bilmediği.....	218
Tablo-34. Anadolu’da sığla ormanının sadece Köyceğiz’de olduğunu bilip bilmediği.....	218
Tablo-35. Sığla’nın ekonomik bir değer olduğunu bilip bilmediği.....	219
Tablo-36. Sığla ormanının azalmaya başladığı dönem.....	219
Tablo-37. Yaş gruplarına göre Sığla ormanının azalmaya başladığı dönemler.....	220
Tablo-38. Yaşadığı yere göre Sığla ormanının azalmaya başladığı dönemler.....	221
Tablo-39. Sığla ormanının azalmasının en önemli nedeni.....	222
Tablo-40. Yaşadığı yere göre Sığla ormanının azalmaya başladığı dönemler.....	223
Tablo-41. Yaş gruplarına göre Sığla ormanının azalmasının en önemli nedeni.....	224
Tablo-42. Sığla ormanının sahibi sizce kimdir?.....	226
Tablo-43. Sığla ormanının yok olmasının sizi ilgilendirip ilgilendirmediği.....	226
Tablo-44. Sığla’nın doğal süreçleri etkileyip etkilemediği, doğal sistemde herhangi bir etkiye yol açıp açmadığı.....	227
Tablo-45. Yaş gruplarına göre “Sığla ağacının "manevi anlamda" değerli ve kutsal bir ağaç olup olmadığı”.....	228
Tablo-46. Sığla’dan genel faydalanma biçimleri.....	229
Tablo-47. Daha önce sığla ormanından nasıl yararlanıldığı.....	229
Tablo-48. Yaşadığı yere göre Sığla ağacı ve/veya ormanından tarım alanı oluşturma amaçlı yararlanma.....	230
Tablo-49. Yaşadığı yere göre Sığla ağacı ve/veya ormanından yerleşim alanı oluşturma amaçlı yararlanma.....	231
Tablo-50. Ankete katılanların çevre etliği kapsamında sığla ormanına yönelik algıları.....	233
Tablo-51. Yaş gruplarına göre Sığla ormanının ekonomik değeri olmadığı takdirde yerine tarım ve/veya turizm alanlarının getirilmesinin istenip istenmemesi.....	233
Tablo-52. Ortalama aylık gelir dağılımına göre, sığla ormanının ekonomik değerinin olmadığı takdirde yerine tarım ve/veya turizm alanlarının getirilmesinin istenip istenmemesine yönelik algının dağılımı.....	234
Tablo-53. Yaş gruplarına göre Sığla ormanının taşıdığı değerlerin yalnızca insana hizmet edip etmemesi.....	235
Tablo-54. Gelir dağılımına göre Sığla ormanının taşıdığı değerlerin yalnızca insana hizmet edip etmemesi.....	236
Tablo-55. İnsan ihtiyaçlarının doğadaki diğer canlıların ihtiyaçlarının önünde gelip gelmemesi durumunun aylık ortalama gelire göre dağılımı.....	237
Tablo-56. Sığla ormanına yönelik cezai işlem gerektiren durumlar.....	238
Tablo-57. Bahçede ya da yaşanılan yerde sığla ağacının mutlu edip etmemesi.....	239
Tablo-58. Ankete katılanlara göre sığla ormanlarında yapılması gerekenler.....	240

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa

Şekil-1. Çalışma Alanı Lokasyon Haritası (Köyceğiz-Dalyan Özel Çevre Koruma Bölgesi).....	13
Şekil-2. Küresel Orman Tahribatı	65
Şekil-3. Altingiaceae Familyası'nın Dünya'daki Dağılımı.....	75
Şekil-4. Anadolu Sığla Ağacı'na Ait Yaprak, Dişi-Erkek Çiçekler, Meyve ve Tohum Morfolojisi.....	77
Şekil-5. Anadolu Sığla Ağacı'nın Güncel Yayılış Alanları.....	81
Şekil-6. Köyceğiz-Dalyan ÖÇKB Jeoloji Haritası.....	96
Şekil-7. Kargıcak Çayı Birikinti Konisi'nin Gelişimi.....	98
Şekil-8. Çamlıçay (Sarız-Zeytinalanı Köyü) Birikinti Konisi'nin Gelişimi.....	99
Şekil-9. Namnam Çayı ve Köyceğiz Ovası'nda Alüvyal Birikinti'nin Gelişimi.....	99
Şekil-10. Köyceğiz Gölü ve Çevresinin Jeomorfolojik Gelişiminin Özetlenmesi ...	102
Şekil-11. Köyceğiz-Dalyan ÖÇKB Anadolu Sığla Ormanları Potansiyel Yayılış Haritası.....	104
Şekil-12. <i>Liquidambar orientalis</i> Mill. (Anadolu Sığla Ağacı) ile <i>Boswellia sacra</i> Flueck. (Günlük Ağacı) Morfolojik Görünümlerinin Karşılaştırması.....	117
Şekil-13. Köyceğiz-Dalyan ÖÇKB Anadolu Sığla Ormanları Güncel Mülkiyet Durumu Haritası.....	160
Şekil-14. Köyceğiz-Dalyan ÖÇKB Anadolu Sığla Ormanları Güncel Arazi Kullanım Durumu Haritası.....	203
Şekil-15. Köyceğiz-Dalyan ÖÇKB Anadolu Sığla Ormanları Güncel Tehdit Durumu Haritası.....	204
Şekil-16. Sığla ağacının “manevi anlamda” değerli ve kutsal bir ağaç olup olmadığı.....	227
Şekil-17. Sığla ormanlarının ekonomik olarak değerlendirilip değerlendirilmemesi.....	228

FOTOĞRAFLAR DİZİNİ

Sayfa

Fotoğraf-1. Orman Ekolojisi Arazi Çalışmalarından Bir Görünüm.....	18
Fotoğraf-2. Yerel Çevre Tarihi Saha Araştırmalarından Bir Görünüm.....	22
Fotoğraf-3. Saha Araştırmaları Sırasında Rastlanan, Eski Bir Osmanlı Ağası'na Ait Harap Vaziyetteki Konaktan Bir Görünüm.....	23
Fotoğraf-4. Anket ve Derinlemesine Mülakat Çalışmalarından Bir Görünüm.....	28
Fotoğraf-5. Bolu-Seben Fosil Ormanlarından Bir Görünüm.....	73
Fotoğraf-6. Anadolu Sığla Ağacı'nın Genel Morfolojisi ve Ormanın İçeriden Görünümü.....	78
Fotoğraf-7. Anadolu Sığla Ormanları'nın Genel Görünümü.....	93
Fotoğraf-8. Namnam Çayı Kenarı ve Köyceğiz Ovası'nda Güncel Arazi Kullanım Durumu.....	100
Fotoğraf-9. Köyceğiz Gölü Çevresindeki Kuvarterner Akarsu Alüvyonları, Kersele Çayı	103

KISALTMALAR DİZİNİ

akt.	Aktaran
BCA	Başbakanlık Cumhuriyet Arşivleri
CBS	Coğrafi Bilgi Sistemleri
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
CI	Conservation Intertanional (Dünya Doğa Koruma Kurumu)
DKM	Doğa Koruma Merkezi
DKMPGM	T.C. Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü
EUFORGEN	European Forest Genetic Resources Program (Avrupa Orman Genetik Kaynakları Programı)
FAO	United Nations - The Food and Agriculture Organisation (Dünya Gıda Örgütü)
Ha	Hektar
IUCN	International Union for Conservation of Nature (Dünya Doğayı Koruma Birliği)
KDMP	Küre Dağları Milli Parkı (T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü)
KHK	Kanun Hükmünde Kararname
M.Ö.	Milattan Önce
MPK	Milli Parklar Kanunu
M.S.	Milattan Sonra
OBM	Orman Bölge Müdürlüğü
OGM	Orman Genel Müdürlüğü
ÖBA	Önemli Bitki Alanı

ÖÇK	Özel Çevre Koruma
ÖÇKKB	Mülga Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı
ÖDA	Önemli Doğa Alanı
ÖKA	Önemli Kuş Alanı
RG	Resmi Gazete
SPA	Special Protected Areas (Özel Koruma Alanları)
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TTK	Türk Tarih Kurumu
UNDESA	UNDESA (United Nations Department of Economic and Social Affairs, Population Division), Birleşmiş Milletler Ekonomi ve Sosyal İşler Departmanı, Nüfus Bölümü
UNEP	United Nations Environment Programme (Birleşmiş Milletler Çevre Programı)
2/B	6831 Sayılı Kanunun 20/6/1973 tarih ve 1744 sayılı Kanunla değişik 2. maddesi ile 23/9/1983 tarih ve 2896 sayılı, 5/6/1986 tarih ve 3302 sayılı kanunlarla değişik 2. maddesinin birinci fıkrasının (B) bendine veya kesinleşmiş mahkeme kararlarına göre Hazine adına orman sınırları dışına çıkarılan ve çıkarılacak yerleri gösteren kanun maddesinin kısaca gösterimi
ve diğ.	Ve diğerleri

1. GİRİŞ

Doğal kaynak/varlık kullanımı ve yönetiminde toplumsal taleplerin hangi koşullar altında şekillendiğinin ve yönlendirildiğinin tespit edilmesi, buna ilişkin etik talebin ortaya çıkma süreçlerinin izlenmesi, bu bağlamda kamu vicdanının ve kamu yararının oluşmasında ve farklı şekillerde algılanmasında ve içselleştirilmesinde hukuk, politika gibi araçların nasıl kullanıldığının gösterilmesi, tüm bu süreçlerin çevre etiği açısından değerlendirilmesi ve sonucunda toplumsal faydanın 'doğa koruma bakış açısı'na nasıl yönlendirilebileceği tezin temel konularını oluşturmaktadır.

Araştırma evreninin tespit edilebilmesi için Türkiye'deki yerel tarım politikalarının hassas orman ekosistemleri ile çakışma gösterdiği pilot bölgelerde, yönetim süreçlerine etkisi olan olgular kullanılmıştır. Bu sebeple araştırma evreni olarak, dünyada yalnızca Güneybatı Anadolu ve kısmen Rodos Adası'nda yaşayan endemik Anadolu Sığla Ağacı (İngilizce: Oriental ya da Turkish Sweetgum Tree, Latince: *Liquidambar orientalis*)'nin ormanlık ve koruluk alanlar oluşturabildiği Marmaris-Köyceğiz-Dalaman-Fethiye hattı üzerinde en sağlıklı orman dokusunu oluşturduğu Köyceğiz Özel Çevre Koruma Bölgesi sınırları içerisinde kalan yerleşimler seçilmiştir. Bu alanın, araştırma evreni olarak seçilme nedenlerinden bir diğerini ise; yöre halklarının zamanında bu ormanları koruma motivasyonları sergilemesi oluşturmaktadır. Bu koruma motivasyonunun altında ağaçtan elde edilen Sığla yağı, buhur, sakız gibi ürünlerin ekonomik değerlerinin yanı sıra yöre halkları tarafından manevi değerlerinin de olması sonucu bu ormanlara zamanında öz evlatları gibi değer vermeleri yatmaktadır. Öte yandan Anadolu Sığla Ormanları binlerce yıldır yerel halkın

faýdalandığı ve kutsal saydığı bir değerdı. Başlangıçta ona değil zarar vermek, kötü gözle bakmak bile düşünülemezdi. Yalnızca ihtiyaçlar ölçüsünde ondan faydalanılırdı.

Anadolu Sığla Ağacı (*Liquidambar orientalis* Miller) Türkiye'nin güneybatı bölümünde yayılış gösteren ve dünyada başka hiçbir yerde bulunmayan endemik bir ağaç türüdür. Dere boylarında ve taban suyu yüksek alanlarda gruplar halinde veya tek tek görülen bu ağaç türünün orman oluşturabildiği tek yer Köyceğiz'dir. Ancak Anadolu Sığla Ormanları'nın alanı 1949'da 6.312 hektar iken, 2014'de yaklaşık 2.000 hektara kadar düşmüştür. Kalan bu miktarın yaklaşık % 60'lık bölümü ise Köyceğiz-Dalyan Özel Çevre Koruma Bölgesi sınırlarında bulunmaktadır.

Ağacın gövdesinden elde edilen Sığla yağının uzun yıllar kimya sanayinde fiksator olarak kullanılmasının ardından, kimyasal fiksatorlerin yaygınlaşmasıyla birlikte bu ormanlar ekonomik önemini yitirmiştir. Aynı zamanda ilgili dönem aralığında gelişen kentleşme politikalarının bir etkisi olarak, kentin gıda ihtiyacını karşılamak üzere tarım alanlarına dönüştürülebilecek orman toprağı özellikleri göstermesinden ötürü (taban suyu yüksek, tarıma son derece elverişli yerlerde yetiştiği için) bu ağaçlar/ormanlar kesilerek veya başka şekillerde kurumaları sağlanarak narenciye bahçelerine dönüştürülmüştür. Bunun yanı sıra turizm sektörünün bölgede gelişmesi, drenaj kanalları, kuraklık ve su rejiminin bozulması gibi sebeplerden dolayı bu ormanlar üzerindeki ekolojik baskı daha da artmıştır. Günümüzde türün mevcut durumu göz önüne alındığında yakın zamanda yok olma tehlikesiyle karşı karşıya olduğu bilinmektedir. Yukarıda sıralanan sorunlar dünyanın hemen her yerinde benzer şekillerde karşımıza çıkmakla birlikte burada incelenmeye değer olan nokta; bu ormanın ona

öz evlat muamelesi gösteren yöre halkları tarafından kendi elleriyle gerçekleştirilmiş olmasıdır.

Dünyada kalan son Anadolu Sığla Ormanı parçalarının neden tahrip edildiği ve tahribata devam edilmesinin nedenleri, bu süreçte etkili olan paydaşların ve etki düzeylerinin tespiti, bu ormanı tahrip etmenin altında yatan motivasyonun irdelenmesi, Anadolu Sığla Ağacı'nı kutsal addeden ve ona öz evlat muamelesi gösteren toplumsal vicdanın bu ağacı üvey evlada dönüştürmesindeki toplumsal histerinin ortaya çıkartılması ve çevre etiği bağlamında bu sürecin değerlendirilmesi araştırma probleminin alt konularını oluşturmaktadır.

Bu tez çalışmasında temel olarak toplumsal mutabakatın, Anadolu Sığla Ormanları'nın yok edilmesi sürecinde meşruiyeti sağlamak üzere nasıl bir etik talepte bulunduğu araştırarak, Anadolu Sığla Ormanları'nı yok etme motivasyonunun kurulma aşamalarını ortaya çıkarmak amaçlanmıştır.

Tezin yapılma amacını ortaya çıkaran bu gerekçelerden yola çıkarak da, Köyceğiz Özel Çevre Koruma Bölgesi sınırlarında bulunan Anadolu Sığla Ormanları'nın yerini narenciye alanlarının almasının etik bir talep sonucunda gerçekleştiği, devlet eliyle yönlendirilen yerel tarım politikalarının yöre halkları eliyle uygulanabilmesi için etik değerlerde değişimler yaratıldığı ve bu değişimlerin Anadolu Sığla Ormanları'nın yok olma sürecinde temel rolü oynadığı, toplum için 'mutlak iyi' algısının, narenciye alanlarının yaygınlaştırılması ve narenciye üretiminde verimliliğin arttırılmasına yönelik her türlü uygulamanın mübah olacağı düşüncesine kaydığı varsayılmıştır.

Bu varsayımları ortaya çıkartabilmek amacıyla, hassas bir orman ekosistemi özelliği gösteren Köyceğiz Özel Çevre Koruma Bölgesi'nde bulunan Anadolu Sığla Ormanları'nın evrimsel süreçte oluşumundan günümüze kadar geçen zaman dilimi içerisinde yaşananlar doğa tarihi, çevre tarihi, çevre sosyolojisi ve çevre etiğinin araçları kullanılarak değerlendirilmiştir. Çalışmanın metodolojisi doğa tarihi, çevre tarihi ve çevre sosyolojisi perspektiflerinde kurgulanmıştır.

Çalışmanın ilk bölümünde Anadolu Sığla Ağacı'nın evrimsel süreçte oluşumu, Köyceğiz Bölgesi'nde Anadolu Sığla Ormanı ekosisteminin bölgedeki jeomorfolojik gelişimler ışığında nasıl oluştuğu, günümüzde bu ormanların mevcut durumunun (güncel orman varlığı, korunma durumları, arazi kullanım durumu, mülkiyet yapısı, tehditler vb.) ne olduğu ele alınarak, bu ormanların hem yöre halklarının (antik dönemlerden günümüze bölgede yaşamış tüm halklar) hem de dünyadaki diğer uygarlıkların toplumsal yaşantılarına nasıl dahil olduğu araştırılmıştır. Bu bölümün oluşturulması sırasında türün biyo-ekolojisine ilişkin literatür verileri, yöreye ait çeşitli jeoloji, jeomorfoloji verileri ve haritaları, sahada gerçekleştirdiğimiz orman ekolojisi arazi çalışmalarından elde ettiğimiz veriler, Arc-GIS 9.3, Maxent tür yayılış modellemesi ve GUIDOS Ver. 1.3 programları yardımıyla ürettiğimiz Potansiyel Yayılış Haritası ve Güncel Durum Haritası'ndan yararlanılmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde, özellikle Osmanlı İmparatorluğu ve Cumhuriyet Dönemleri'nde bu ormanların mülkiyet, ekosistem servis hizmetleri, ekonomi, hukuk, ahlak, inanışlar, toplumsal açıdan önemi ve politik açılardan durumları daha detaylı biçimde irdelenmiştir. Bunu yaparken, literatür ve yerel gazete taramaları, Anadolu Sığla Ormanları'na ilişkin mülkiyet ve ceza davaları/zabıt raporları, salnameler, fotoğraflar, evraklar, yerel

gündemler, hükümet yıllıkları, seyyahlara ait gezi notları, geçmiş yıllara ait haritalar ile coğrafi bilgi sistemleri tabanında üretmiş olduğumuz güncel arazi kullanım durumu, güncel mülkiyet durumu ve güncel tehdit durumu haritaları incelenmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde ise, özellikle son 70-80 yıllık dönemde bu ormanların yok edilmesinde büyük roller oynayan yöre halkının (ağalar, köylüler, ormancı, turizmci, narenciyeci, yerel yönetimler, aktif/emekli yerel memurlar gibi farklı paydaşlar) bu ormanın tahrip ve yok edilmesi sürecinde toplumsal vicdanlarının nasıl oluştuğu, şu an ne durumda olduğu ve nasıl dönüştüğü, toplumsal mutakabatın ve etik uzlaşmanın nasıl sağlandığı anlaşılmaya çalışılmıştır. Bu çalışma çevre sosyolojisi perspektifi takip edilerek, yöredeki 1 ilçe merkezi, 1 belde ve 8 köyde 531 kişiyle anket, 16 derinlemesine mülakat ve 3 odak grup toplantısı şeklinde gerçekleştirilmiştir. Bu bölümün sonunda ise, eğer Anadolu Sığla Ormanları bölgede hiç olmasaydı ya da bu ormanlar tamamen yok olsaydı, mevcut sosyolojik, kültürel, ekonomik ve ekolojik durumlarda nelerin yaşanabileceğini göstermek amacıyla ekosistem servis hizmetleri yaklaşımı kullanılarak, geçmişten günümüze gelinen süreçte Anadolu Sığla Ormanları'nın sağladığı ürünler ve değerler (maddi-manevi) ortaya çıkartılmaya çalışılmıştır.

Bu tez çalışmasının sonuçlarını izleyerek, başlangıçta Anadolu Sığla Ormanları'nı yok etmek üzere motive edilen toplumsal fayda, yeniden Anadolu Sığla Ormanları'nı korumak üzere çevre etiğinin araçlarını kullanarak yönlendirilebilir. Bu bir kez başarıldığı takdirde diğer tüm toplumlara da uygulama fırsatı bularak benzer sorunları yaşayan diğer türler ve ekosistemlerin yaşamlarının garanti altına alınmasına yönelik büyük bir adım atılmış olacaktır.

1.1. Problemin Tanımı

İnsan nüfusunun aşırı artışıyla birlikte günümüzde insanın kendi varlığını ve konforunu öngören sosyal kaygıları ön plana çıkararak doğal varlıkları biteviye kullanmaya yasal zeminler oluşturulmaktadır. Ancak doğru kurgulanmış bir biyopolitika anlayışı, taraf olan bütün varlıkların gönençini sağlayacak dengeli çözümler üretebilmektedir.

Çevresel özellikleri üzerinde yaşanan en ufak bir değişime karşı bile duyarlı olan hassas orman ekosistemleri ve özel olarak “Anadolu Sığla Ormanları” barındırdıkları farklı yaşam formlarının korunması anlamında ekosentrik, insanların besin zinciri ve doğal birçok dengeden ötürü faydalanımı anlamında antroposentrik, tüm yaşam formlarına olan saygı anlamında biyosentrik bir gerekliliktir.

Köyceğiz Bölgesi’nde Osmanlı İmparatorluğu Dönemi’nden bu yana çeşitli dönemlerde değişen yerel tarım politikaları üretim biçimlerinde değişimlere yol açarak Sığla ormanları üzerinde baskı yaratmışsa da, bu değişimler 1950-2010 arası dönemde olduğu kadar dönüştürücü ve yok edici bir etki yaratmamıştır. 1950-2010 arası dönemde ortaya çıkan baskının daha çok devlet eliyle şekillendiğini görmekteyiz. İlgili dönemde devlet için narenciye üretimi daha ekonomikti ve Sığla ormanları bu getiri için feda edilebilirdi. Sığla ormanının bulunduğu alanlarda narenciye tarımı yapmak üzere ormanın yok edilmesi, bu yeni alanların bakımı-sulaması, narenciye ürünlerinin satışı, nakliyesi, pazarlaması için piyasa oluşturulması talebi ve tüm bu sorunlar için politik ve hukuki düzenlemelerin tamamlanması devlet tarafından yerine getirilmiştir. Narenciye alanları yaratabilmek için devletin mülkiyetindeki Sığla ormanları özel mülkiyete dönüştürülmek zorundaydı. Bunun da

bölgedeki devlet yetkililerinin özel mülkiyetin oluşmasında işgallere göz yumması ve ormanı peşkeş çekmesi ile ecrimisil bedelleri ödettirilerek veya 2/B alanı ilan ettirilerek sağlandığını savunabiliriz. Bir yandan da yargının bu işgalleri ve mülkiyet sorunlarını çözmek üzere devreye girerek kimi zaman devlet lehine kimi zaman da bireyler lehine kararlar çıkarttığını görmekteyiz. Ancak yargının özel mülkiyet lehine verdiği kararları da incelediğimizde bu alanların eski toprak ağalarına ait olduğunu ve bu şahıslara ait ormanların da bölgedeki –ve dolayısıyla tüm dünya üzerindeki- en bozulmamış/tahrip edilmemiş alanlar olduğunu bilmekteyiz.

Devlet her ne kadar ekonomik araçlarda değişime gitse de bu değişimi kabul edip hayata geçirecek olan yöre halkı idi ve yöre halkının onayı olmadan bu süreç başlatılamazdı. Ancak toplumsal fayda ve etik değerlerde değişim yaratılabilirse sığıla ormanları yok edilebilirdi. Devletin de zorlamasıyla geçim kaygısı, daha iyi bir hayat için birikim yapma vb. nedenlerle “ekonomi” temele alınarak toplumun etik değer ve ilkelerinde değişimin yaratılmaya çalışıldığını görmekteyiz.

Öte yandan Anadolu Sığıla Ormanları binlerce yıldır yerel halkın faydalandığı ve kutsal saydığı, öz evladı gibi gördüğü bir değerdi. Başlangıçta ona değil zarar vermek kötü gözle bakmak bile düşünülemezdi. Yalnızca ihtiyaçlar ölçüsünde ondan faydalanılırdı. Yörede sığıla yağı üretmek amacıyla özel orman statüsü almış olan bir alanı örnek olarak incelememiz faydalıdır. Osmanlı Dönemi’nden bu yana yüzyıllardır özel mülkiyet olarak kullanılan bu alan bölgede parçalanmadan kalan tek ve en büyük Sığıla ormanı parçasıdır. Bu da bize ormanın koruma kullanma dengesi kurulduğunda uzun yıllar dengeli ve sürdürülebilir bir kullanım sağlanabileceğini göstermektedir.

Yöre halkının konuya yaklaşımını anlayabilmek için şu örneğin faydalı olacağını düşünmekteyiz. Hamitköy ve Döğüşbelen isimli iki köyün sakinleri 1960’larda yüzlerce hektar Anadolu Sığla Ormanı olan bölgelerini günümüzde tamamen narenciye alanlarına dönüştürmüştür. Fakat olayın esrarengiz yanı köylülerle ve yöre halkından birçok kişiyle (mülkiyet davalarına bakan avukatlar da dâhil) yapılan ilk görüşmelerde bu bölgelerin hiçbir zaman Sığla ormanı olmadığını çok ciddi biçimde iddia etmeleridir. Ancak çok az kişi bu alanların geçmişte Sığla ormanı olduğunu gizlice açıklamaktadır. Sanki bölgede yapılan bir katliamı tüm yöre halkı gizlemek ister gibi bir tutumu devam ettirmektedir.

Bu noktada problemimizin temelini, toplumun etik davranışlarının parçalarını oluşturan ahlaki kaygılar, etik ilkeler ve prensipler, erdemler, sorumluluk ve adalet gibi duygularında gerçekleşen değişimlerin oluşturduğunu söyleyebiliriz. Yani Anadolu Sığla Ormanı yerine narenciye tarımı, yerleşim ve turizm gibi sektörler getirilirken etik değerlerde ve ilkelerde buna göre değiştirilerek ve/veya yönlendirilerek yok etme süreci içselleştirilmeye çalışılmıştır diyebiliriz. Bu içselleştirmeyi hayata geçirirken de ekonomi politik gibi alt yapı etmenleri ile kültür, hukuk, eğitim, din gibi üst yapı etmenlerinin araç olarak kullanıldığını takip edebilmekteyiz.

Tüm bu süreci net bir şekilde anlayabilmemiz için, tarihsel perspektifin ve algı değişiminin ayrıntılarıyla incelenmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır. Bu süreçte devletin ve yargının rolü ile toplumsal mutabakatın sağlanma aşamalarının incelenmesi gerekmektedir.

Ayrıca etik ilkelere değişimin nasıl ve ne kadar sağlanabildiği de problemin başka bir boyutunu oluşturmaktadır. Problemimiz dâhilinde bu etik prensiplerin ve ilkelerin neler olduğunun çevre etiğinin araçları kullanılarak yorumlanması gereklidir. Bu yapılırsa, çalışmadan çıkacak sonuçlar kullanılarak toplumsal süreçlerde anlaşılabilir ve doğal varlık yönetiminin sürdürülebilirliğinin sağlanmasında yeni biyopolitika yaklaşımları geliştirilebilir.

1.2. Tezin Konusu, Araştırma Soruları ve Hipotezler

Hassas Orman Ekosistemleri Yönetimi'nde, antroposentrik kaygıların, özellikle gelişmekte olan ülkelerde çevre politikasını daha çok şekillendirdiği bir gerçektir. Toplumun geneline ve ekosistemden çok uzakta yaşayan insanlara da yarar sağlayan doğal varlıklar, bu yaklaşımla sanki hiçbir zaman tükenmeyecekmiş gibi algılanan kaynaklar olarak görülmekte, dolayısıyla kuralsız ve sınırsız biçimde kullanılabilir. Böylece odak noktası doğal varlıktan uzaklara taşınmakta ve ekosentrik kaygılar ikinci plana atılmaktadır. Antroposentrik ve hatta finans ve endüstri merkezli politikalar, ekosentrik ve biyosentrik yaklaşımların karşısında toplumsal destek bulurken, daha çok derin ekolojist yaklaşımların modern yaşam tarzını kökten eleştiren yönlerini kullanmaktadır.

Giderek insanın kendi varlığını ve konforunu öngören sosyal kaygıları ön plana çıkararak doğal varlıkları biteviye kullanmaya yasal zeminler oluşturulmaktadır. Doğru kurgulanmış bir biyopolitika anlayışı, taraf olan bütün varlıkların gönencini sağlayacak dengeli çözümler üretebilecektir.

Doğal varlık (kaynak) kullanımını ve yönetiminde toplumsal taleplerin hangi koşullar altında şekillendiğinin ve yönlendirildiğinin tespit edilmesi, buna ilişkin etik talebin ortaya çıkma süreçlerinin izlenmesi, bu bağlamda kamu vicdanının ve kamu yararının oluşmasında ve farklı şekillerde algılanmasında ve içselleştirilmesinde hukuk, politika, din, ahlak, ekonomi, eğitim, kültür gibi araçların nasıl kullanıldığının gösterilmesi, tüm bu süreçlerin çevre etiği açısından değerlendirilmesi ve sonucunda toplumsal faydanın 'doğa koruma bakış açısı'na nasıl yönlendirilebileceği çalışmanın temel konularını oluşturmaktadır.

Çalışma, tüm bu konuları irdelemek üzere hassas bir orman ekosistemi özelliği gösteren ve dünyada başka hiçbir yerde orman oluşturmayan Köyceğiz Özel Çevre Koruma Bölgesi'nde bulunan Anadolu Sığıla Ormanları'nın evrimsel süreçte oluşumundan, Anadolu'da ilk ortaya çıktığı dönemler ve orman oluşturduğu dönemlerden günümüze kadar yaşanan çeşitli süreçlerin izlenmesi şeklinde somut olarak ele alınacaktır. Bu çalışmada temel olarak toplumsal mutabakatın, Anadolu Sığıla Ormanları'nın yok edilmesi sürecinde meşruiyeti sağlamak üzere nasıl bir etik talepte bulunduğu araştırarak, Anadolu Sığıla Ormanları'nı yok etme motivasyonunun kurulma aşamalarını ortaya çıkarmak amaçlanmıştır.

Aşağıdaki soruların cevapları, çalışma alanlarında yapılacak anketler ve mevcut uygulamalara ilişkin araştırma, rapor, kanun ve yönetmelikler içerisinden çıkarılabilir. Bunlar:

- Yerel halkın çevresel -diğer deyişlerle çevresini ya da doğayı dikkate alan- etik kaygıları var mıdır?

- Toplumsal mutabakat etik olarak Anadolu Sığıla Ormanları'nın yok edilmesini nasıl meşrulaştırmaktadır?

- Özel sektörün çevresel etik kaygıları var mıdır?
- Kamu kurumlarının çevresel etik kaygıları var mıdır?
- Ülke politikasının çevresel etik kaygıları var mıdır?

Tezin yapılma amacını ortaya çıkaran gerekçelerden yola çıkarak da şu hipotezler varsayılmaktadır:

- Köyceğiz Özel Çevre Koruma Bölgesi sınırlarında bulunan Anadolu Sığıla Ormanları'nın yerini narenciye alanlarının alması etik bir talep sonucunda gerçekleşmiştir.
- Devlet eliyle yönlendirilen yerel tarım politikalarının değişimi etik değerlerde değişim yaratarak Anadolu Sığıla Ormanları'nın yok olmasında temel rolü oynamıştır.
- Toplum için 'mutlak iyi' algısı, narenciye alanlarının yaygınlaştırılması ve narenciye üretiminde verimliliğin artırılmasına yönelik her türlü uygulamanın mübah olacağı düşüncesine kaymıştır.

1.3. Araştırma Evreni ve Örneklem (Çalışma Alanı)

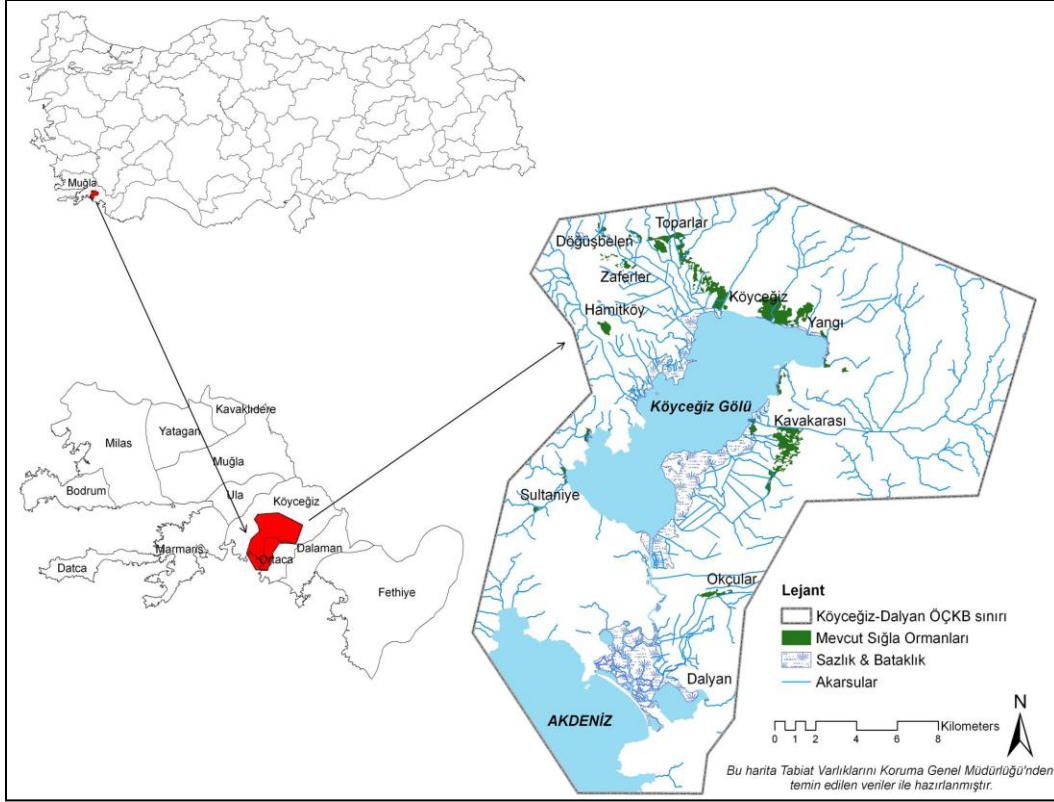
Araştırma evreninin tespit edilebilmesi için Türkiye'deki yerel tarım politikalarının hassas orman ekosistemleri ile çakışma gösterdiği pilot bölgelerde, yönetim süreçlerine etkisi olan olgular kullanılmıştır. Bu sebeple araştırma evrenini, dünyada yalnızca Güneybatı Anadolu ve kısmen Rodos Adası'nda yaşayan endemik Anadolu Sığıla Ağacı (İngilizce: Oriental ya da Turkish Sweetgum Tree, Latince: *Liquidambar orientalis*)'nin ormanlık ve koruluk alanlar oluşturabildiği Marmaris-Köyceğiz-Dalaman-Fethiye hattı üzerinde en

sağlıklı orman dokusunu oluşturduğu Köyceğiz Özel Çevre Koruma Bölgesi sınırları içerisinde kalan yerleşimler oluşturmaktadır.

Bilgi toplama teknikleri olarak, daha önce alanda yapılan kurumsal çalışmaların ve sonuçlarına ilişkin raporların çözümlemesi ve mevcut durum ile yaşanan sürecin yapılacak arazi çalışmaları, çevresel gözlemler, literatür tarama çalışmaları, hukuki ve politik süreçlerin izlenmesi, anket çalışmaları, derinlemesine mülakat çalışmaları ve odak grup toplantıları seçilmiştir.

Yerel tarım politikalarının çakıştığı hassas orman ekosistemleri üzerinde gerçekleşen yönetim çalışmalarında taraf olan yerel halk, devlet kurumları ve özel sektör elemanları, bu örneklem alanından elde edilen verilerin sınamasının yapılmasında ikinci el veri kaynakları olarak yer almıştır.

Örneklem alanı olarak Köyceğiz Özel Çevre Koruma Bölgesi sınırlarında yayılış gösteren Anadolu Sığıla Ormanları ve bu ormanlara direkt ve/veya dolaylı bağlı yaşayan yerleşim alanları (Köyceğiz İlçe Merkezi, Toparlar Beldesi, Hamitköy, Döğüşbelen, Zaferler, Yangı, Zeytinalanı, Eski Köyceğiz, Sultaniye ve Kavakarası köyleri) seçilmiştir (Bknz. Şekil-1).

Şekil-1. Çalışma Alanı Lokasyon Haritası (Köyceğiz- Dalyan Özel Çevre Koruma Bölgesi).

Bu alan hem hassas bir orman ekosistemi (dünyada kalan son Anadolu Sığla Ormanı parçası) özelliği göstermesi hem de bu alan üzerinde yerel tarım politikalarının (narenciye tarımının bu alanlar üzerinde yapılması teşvik edilmekte) çakışmasından ötürü belirlediğimiz hipotezleri sınama fırsatı sunmaktadır.

1.4. Veri Toplama Teknikleri ve Sınırlayıcılar

Ampirik bir temele dayandırılmayan bu araştırma sürecinin, gözlem, görüşme (anket-derinlemesine mülakat), örnek olay incelenmesi, hukuki ve politik süreçlerin incelenmesi (genelgeler, yöre milletvekillerinin vaatleri, yerel mahkemelerde görülen çeşitli davaların açıklama notları ve karar örnekleri, yerel-bölgesel gazete arşiv taramaları, meclis raporları

vb.) ile mevcut ve alandan çıkarılabilecek yeni kuramsal yaklaşımlarla değerlendirmesini sağlayacak şekilde yapılması öngörülmüştür.

Ayrıca araştırma konusu örnek alan üzerinde etkin olan taraflar için ayırt edici tutum değerlendirme anketleri yapılmıştır. Likert Tipi Tutum Değerlendirme Ölçeği geliştirilerek alandaki mevcut yaklaşımların çözümlemesinde kullanılmıştır. Bu sonuçlar, toplumsal mutabakatın oluşturduğu etik talebin gereksinim düzeyini ortaya koymada yardımcı olmuştur. Bu yargısal tutum ölçme yönteminin yanında, görüşler üzerinde de bir değerlendirme yapılarak görüş ve tutumlar arasında uygulamada görülen tezatlar irdelenmiştir.

Araştırmanın içeriği ile ilgili olarak kurumlarla yapılan ön görüşmeler ve tez yazarının bölgede 2010-2011 yılları arasında gerçekleştirilen bir ‘Anadolu Sığıla Ormanı Koruma Projesi’ çerçevesinde proje koordinatörü olarak geliştirdiği iletişim stratejileri sonucunda, bu konuda sağlıklı veri toplama ve alanda sorunsuz çalışabilme imkânı sağlanmış olup, dolayısıyla alanda yaşanabilecek kısıtlar ve sınırlayıcılara karşı baştan önlem alınmıştır. Benzer şekilde yerel halk ile kurulan iletişimlerde de, sosyal ormancılığın bireysel ve kitlesel iletişim yaklaşımı kullanılmıştır ve araştırma sürecinde daha önce başarılı olan bu iletişim yaklaşımı devam ettirildiği için veri toplama safhasında yaşanabilecek kısıtlar-sınırlayıcılar önlenmiştir.

Çalışma sonuçlarının analizleri için bilimsel açıdan güvenilirliği test etmek amacıyla SPSS Temel İstatistik Programı kullanılmıştır. Bu çalışma, literatüre, alan gözlemlerine (görüşme, veri toplama vb.), bazı sosyolojik anket çalışmalarına, odak grup toplantılarına ve derinlemesine mülakatlara dayalı bir araştırmayı içermektedir. Eklenebilecek diğer bazı

anketler ise ampirik bir çalışma ve sonuç değil, çalışılan konunun mevcut durumunu gözlemek ve genel çerçevede değerlendirme yapabilmek için yardımcı olabilecek şekilde ikinci el veriler olarak ele alınmıştır.

Yargısal ölçme yöntemiyle yapılacak tutum değerlendirmeleri ve görüş ölçümleri ile mevcut planların içeriği ve hayata geçirilebilme oranları değerlendirilip, sunulan mevcut çözümlerin ihtiyacı giderecek nitelikte ve nicelikte olup olmadığı belirlenmiştir. Tüm bu değerlendirmeler, çevre etiği ve biyopolitika çerçevesinde irdelenecek, somut önerilerin temeli atılmıştır.

2. METODOLOJİ

Bu çalışmada esas olarak toplumsal mutabakatın Anadolu Sığla Ormanları'nın yok edilmesi sürecinde etik olarak talep ettiği motivasyonun kuruluş aşamaları, doğa tarihi, çevre tarihi, çevre sosyolojisi ve çevre etiğinde yaşanan gelişimlerin basamaklar halinde takip edilmesiyle ortaya çıkartılmaktadır:

Doğa tarihi açısından inceleme: Anadolu Sığla Ağacı'nın oluşumu ve evrimsel süreçleri, jeomorfolojik evrim ile Anadolu Sığla Ormanları'nın oluşumu ilişkisinin ve günümüzde Anadolu Sığla Ormanları'nın mevcut durumunun incelenmesi yoluyla gerçekleştirilmiştir.

Çevre tarihi açısından inceleme: Anadolu Sığla Ormanları'nın, tarihsel periyotta sırasıyla antik çağlar, farklı uygarlıklar, Osmanlı Dönemi ve Cumhuriyet Dönemi'nden günümüze kadar olan dönemlerde önemine ilişkin incelemeleri kapsamaktadır.

Çevre sosyolojisi ve çevre etiği açısından inceleme: Yörede yaşayan ve Anadolu Sığla Ormanı ile doğrudan veya dolaylı olarak bağlantı içerisinde bulunan halkın ve diğer paydaşların kuşaklar arasındaki Anadolu Sığla Ormanları'na bakış açısındaki değişimi, beklenti farklılıklarını ve ormanı tahrip etmeyi meşrulaştıran süreçleri ortaya çıkarabilmek amacıyla gerçekleştirilen anketler, derinlemesine mülakatlar ve odak grup toplantılarının analizlerini içermektedir. Ardından Anadolu Sığla Ormanları'nın maddi-manevi değerleri ortaya konarak, çevre etiği araçlarının bu ormanlar özelinde uygulanabilirliği incelenmiştir.

2.1. Doğa Tarihi Açısından İnceleme

Anadolu Sığla Ormanları'nın sosyal bilimler açısından önemini anlayabilmek için öncelikle ekolojik açıdan önemini ve geçirdiği süreçleri ortaya koymamız gerekmektedir. Bu da ancak türe yönelik doğa tarihi incelemesi metodu ile gerçekleştirilebilmektedir. Bu sebeple öncelikle türün bağlı olduğu cinsin evrimi ve türlerin dağılımı incelenmiştir. Ardından Anadolu Sığla Ağacı'nın Anadolu coğrafyasında nasıl ortaya çıktığı, günümüzde bu ormanlara yönelik mevcut durumun ne olduğunun ortaya konulması ve Köyceğiz Bölgesi'nde nasıl orman oluşturduğu jeomorfolojik evrim takip edilerek araştırılmıştır.

Anadolu Sığla Ağacı'nın Oluşumu ve Evrimsel Süreçleri

Tersiyer (yaklaşık 60 milyon yıl önce)'den günümüze Sığla cinsinin ve bu cinse bağlı türlerin oluşumu, dağılım alanları, Anadolu Sığla Ağacı'na ilişkin temel bilgilerin sunulması, literatür taraması ve Coğrafi Bilgi Sistemi (CBS) tabanında haritaların sunulması ile tanımlanmıştır. Bu bölüm ve takip eden tüm bölümlerde kullanılan CBS tabanlı tüm haritalama çalışmaları Arc-GIS Versiyon 9.3 Programı yardımıyla üretilmiştir.

Günümüzde Anadolu Sığla Ormanları'nın Mevcut Durumu

Öncelikle literatürden (bilimsel çalışmalar, OGM, Muğla OBM ve Köyceğiz Orman İşletme Müdürlüğü arşivleri ve haritaları) ve Google Earth Programı'ndan faydalanarak günümüzde Anadolu'da ne kadarlık bir Sığla ormanı/koruluğu mevcudiyeti kalmış olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır.

Ardından çalışma alanımız olan Köyceğiz ÖÇK Bölgesi; ÖÇKKB, Muğla OBM ve Köyceğiz Orman İşletme Müdürlüğü'nden elde edilen verilerle daha detaylı incelenerek bölgedeki mevcut Sığla varlığı ortaya çıkartılmıştır. Öte yandan bölgedeki Anadolu Sığla Ormanları'nın üzerindeki arazi kullanımı, mülkiyet durumu, tehditler, orman ekosisteminin sağlığı ve ekosistem servis hizmetleri bakımından önemi gibi güncel ekolojik durumu anlamak üzere Haziran 2010 – Haziran 2011 dönemleri arasında gerçekleştirdiğimiz orman ekolojisi saha araştırması çalışmaları gerçekleştirilmiştir (Bknz. Fotoğraf-1). Bu çalışmanın sonuçlarından yararlanarak, ormanın Köyceğiz Bölgesi'ndeki güncel yayılış alanı, arazi kullanım durumu, mülkiyet durumu ve tehditler belirlenmiş olup, peyzaj ekolojisi ilkeleri bakımından değerlendirme yapılmış ve konuyla ilgili CBS ortamında mevcut durumu, mülkiyet durumunu, arazi kullanımını ve tehditleri gösterir haritalar hazırlanmıştır.

Fotoğraf-1. Orman Ekolojisi Arazi Çalışmalarından Bir Görünüm

(Fotoğraf. Alp Giray, 2011).

Çalışmanın son bölümünde Hassas Orman Ekosistemi özelliği taşıyan Anadolu Sığla Ormanları'nın korunması ve/veya yönetilmesinde dünyada ve Türkiye'de mevcut durumun ne olduğu, ne tarz araçlar kullanıldığı açıklanarak, korumayı sağlayan kurum ve yapılar hakkında bilgiler sunulmuştur.

Jeomorfolojik Evrim ile Anadolu Sığla Ormanları'nın Oluşumu İlişkisi

Anadolu Sığla Ağacı'nın, insan topluluklarının yerleşik hayata geçmeye başladığı Holosen Dönemi'nin başlangıcından (günümüzden yaklaşık 10 bin yıl önce) bu yana Köyceğiz Bölgesi'nde ne zaman orman olarak oluşmaya ve değer kazanmaya başladığı, bölgenin coğrafik karakterlerinin (kıyı-göl-deniz-dağ vb.) jeomorfolojik evrimi araştırılarak ortaya çıkartılmaya çalışılmıştır. Öte yandan Anadolu Sığla Ormanları'nın Köyceğiz Bölgesi'nde insan etkenli tahribatların yaşanmadığı dönemlerdeki yayılışını gösterebilmek için mevcut literatür bilgisinden gelen veriler değerlendirilerek, Maxent adlı tür yayılış modellemesi (Phillips ve diğ., 2006) ve GUIDOS-Versiyon 1.3 (Graphical User Interface for the Description of image Objects and their Shapes) Programı yardımıyla “*Anadolu Sığla Ormanları Potansiyel Yayılış Haritası*” Arc-GIS Versiyon 9.3 tabanında hazırlanmıştır.

2.2. Tarihsel Sığla Perspektifi (Çevre Tarihi Açısından İnceleme)

Genelde farklı uygarlıklar ve toplumlarda Anadolu Sığla Ormanları'na (ve dolayısıyla bu ormandan elde edilen her türlü maddi-manevi değere) yönelik algının ve ilişkinin ortaya konulması, özelde ise ormanı yok oluşun eşiğine getiren son 150 yıllık süreçte toplumsal yapının nasıl şekillendiği/dönüştüğü ve bu yapının ormanın yok oluşunda ne gibi etik altyapı

barındırdığını anlayabilmek amacıyla çevre tarihi perspektifinde çalışmalar gerçekleştirilmiştir.

Buna göre öncelikle bölgede yazılı tarihin en erken dönemleri olan Kaunos Şehri başlangıç kabul edilip, bunu antik uygarlıklar döneminden Osmanlı İmparatorluk Dönemi'ne kadar geçen sürede Akdeniz Havzası'ndaki önemli coğrafik yerleşimlerin Sığla temelli geliştirdikleri ticari, ekonomik, manevi vb. ilişkilerin incelenmesi takip etmiştir. Ardından Osmanlı Dönemi özellikle ormanın mülkiyet ilişkileri bazında daha detaylı bir biçimde ele alınarak, Cumhuriyet Dönemi öncesi toplumsal yapı anlaşılmaya çalışılmıştır. Son olarak daha çok Toprak Reformu, kentleşme politikaları ve yerel tarım politikalarındaki değişim, ormanların yönetimi ve 2/B örnekleri üzerinden, Cumhuriyet Dönemi'nin başlangıcından günümüze kadar bölgedeki yönetim ilişkilerinde yaşanan değişim ve dönüşümlerin toplumsal yapıyı nasıl etkilediği ve bu etkileşimin Anadolu Sığla Ormanları'na yönelik algıyı nasıl etkilediği ve durumun ne ile sonuçlandığı incelenmiştir.

Antik Çağlarda ve Farklı Uygarlıklarda Anadolu Sığla Ormanları

Çalışma alanımız olan Köyceğiz ÖÇKB'nde yerleşik uygarlıklara geçen insanın yazılı tarihinin gidebildiği en eski dönem bir Karya Uygarlığı şehri olan Kaunos olduğu için çalışmamızın başlangıç noktasını bu şehrin tarihi oluşturmuştur. İncelememiz bölgede uzun yıllardır kazı ve araştırmalar yapmış olan arkeologların kazı raporları, inceleme notları ve makalelerinin derlenmesi sonucu oluşturulmuştur.

Ardından Anadolu Sığla Ormanları'ndan elde edilen bir ticaret ürünü olan Sığla yağının antik dönemler başta olmak üzere Bizans-Selçuklu-Osmanlı Dönemleri'ne değin

gelen süreçte Akdeniz Havzası'nda farklı uygarlıklar tarafından kullanılış biçimleri, ticaretteki ve toplumsal yaşamdaki önemi gibi konular araştırılmıştır. Araştırma sırasında Herodot, Strabon, Pliny, Theophrastus gibi ilk çağ tarihçileri, coğrafyacılarının eserleri incelenip notlar çıkartılmış, antik dönemlerden itibaren Karya Uygarlığı yerleşimleri, Antik Yunan, Kıbrıs Adası, Rodos ve Yunan Adaları, Mısır, Arap Yarımadası, Fenikeliler ve Roma İmparatorluğu dönemlerine ait coğrafyalardan Sığla yağına ilişkin bilgiler taranıp derlenmiştir. Öte yandan Sığla yağının eczacılıkta kullanılmasının yanı sıra esas önemi hem kozmetikte uçucu yağların fiske edilmesinde kullanılması hem de hoş kokusundan ötürü birçok toplum tarafından kabul gördüğü için, ilgili dönemlerde ve coğrafyalarda kokunun, parfümün tarihine ilişkin literatüre ayrıca odaklanılmıştır.

Osmanlı İmparatorluğu Dönemi'nde Anadolu Sığla Ormanları

Osmanlı İmparatorluğu Dönemi'nde Anadolu Sığla Ormanları'na yönelik toplumsal ilişkinin ne olduğu, halkın ve devletin bu ağaca/ormana bakış açısı, yararlanma biçimleri, ticaretteki önemi, inanış ve toplumsal açıdan ne zaman/nasıl önem kazanmaya başladığı; etimoloji sözlükleri, seyahatnameler, yöredeki çeşitli yerel tarihçilerden edindiğimiz veriler, derinlemesine mülakatlardan elde ettiğimiz veriler, vilayet salnameleri, ticaret salnameleri ve diğer literatür bilgileri taranarak incelenmiştir.

Öte yandan çalışmamızın Osmanlı İmparatorluğu Dönemi ile ilgili daha önemli olan bölümünü ise, Anadolu Sığla Ormanı'nın Osmanlı İmparatorluğu Dönemi'nde mülkiyet durumunun ne olduğu ve mülkiyet durumunun nasıl değiştiği/dönüştüğü, bu dönüşümün toplumsal yaşamda nelere yol açtığına araştırılması oluşturmaktadır. Bu durumun incelenmesi bize, daha sonra detaylı inceleyeceğimiz Cumhuriyet Dönemi'nden günümüze

gelen süreçte toplumun Anadolu Sığla Ormanı'na bakış açısını şekillendiren ve temellendiren durumların ana faktörlerinden birini teşkil etmesi bakımından önem arz etmektedir. Bu inceleme sırasında yine vilayet salnameleri, ticaret salnameleri, farklı devletlerle yapılan ticari ilişkilerin kayıtları, Osmanlı Orman Nizamnamesi, literatür ve saha araştırmamız sonucu derlediğimiz bilgilerden yararlanılmıştır. Saha araştırmaları Haziran 2013 – Kasım 2013 dönemleri arasında gerçekleştirilmiştir (Bknz. Fotoğraf-2 ve Fotoğraf-3).

Fotoğraf-2. Yerel Çevre Tarihi Saha Araştırmalarından Bir Görünüm

(Fotoğraf. Okan Ürker, 2013).

Fotoğraf-3. Saha Araştırmaları Sırasında Rastlanan, Eski Bir Osmanlı Ağası'na Ait Harap Vaziyetteki Konaktan Bir Görünüm (Fotoğraf. Okan Ürker, 2013).

Cumhuriyet Dönemi'nden Günümüze Anadolu Sığla Ormanları

Bu çalışma 1900'lerden günümüze gelen süreçte 7000 hektardan 1500 hektara kadar düşen Anadolu Sığla Ormanları alanında yaşanan tüm sosyo-ekonomik ve demografik süreçlerin ortaya çıkarılmasını hedeflemektedir. Bu bölümde Cumhuriyet Dönemi'nin başlangıcından günümüze bölgedeki yönetim, mülkiyet, arazi kullanım ilişkilerinde yaşanan değişim ve dönüşümlerin toplumsal yapıyı nasıl etkilediği ve bu etkileşimin Anadolu Sığla Ormanları'na yönelik yönetimi (kullanım, tüketim, koruma) ve algıyı nasıl etkilediği, bu durumun ne ile sonuçlandığı araştırılmıştır.

Çalışma ilgili tarihsel periyot içerisinde yaşanan farklı politik gelişmelerin yarattığı etkilere bağlı olarak 3 dönem üzerinde kurgulanmış ve her 3 dönem için seçilen somut örnek

incelemeleri üzerinden gerçekleştirilmiştir. Bu sebeple, Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinden Cumhuriyet'in kuruluş ve gelişim dönemlerine kadar olan (1800-1930 arası) aralık birinci dönem olarak ele alınmıştır. 1930-70 arası ikinci dönem, yerel tarım politikalarının orman köylüsünü ve diğer yerel paydaşları nasıl etkilediğini belirlemek üzere ülke ve bölge politikasında bu değişimleri keskin bir şekilde görebileceğimiz, 11 Haziran 1945 yılında kabul edilen "Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu" diğer bir adıyla "Toprak Reformu" sürecinde yaşananları özetleyerek, bölgedeki bir toprak ağası olan T.B.'nin hususi Sığla ormanı mülkiyet davası ve yine yörenin zenginlerinden S.B.'ye ait hususi Sığla ormanı mülkiyet davası üzerinden incelenmiştir.

1950-2011 arası üçüncü dönemde ise, dönemin kentleşme politikalarının bir sonucu olarak hem kırdan kente göç eden halkın gıda ihtiyacını karşılamak üzere kırdan boşalan alanların veya orman alanlarının tarım alanlarına dönüştürülmesi hem de küresel ekonomik düzenin dönüşümü sürecinde uygulanan tarım politikalarının yöredeki toplumsal yapıyı nasıl etkilediği ve bu durumun Anadolu Sığla Ormanları alanlarına olası etkileri incelenmiştir. Bu dönemdeki somut örneğimizi ise bölgedeki narenciye üretimine ilişkin Osmanlı Dönemi'nden günümüze gelinen sürecin değerlendirilmesi oluşturmaktadır. Narenciye politikasının farklı açılardan (ekonomi, kültür, altyapı, teşvik, eğitim vb.) gelişimi, ilgili narenciye mevzuatı, derinlemesine mülakatlar, anket sonuçları, ilgili literatür ve saha çalışmalarındaki görüşme notlarından yararlanılarak izlenmiştir. Bu gelişmeyi takiben aynı dönemlerde ilgili politikanın bölgedeki Anadolu Sığla Ormanları üzerinde oluşturduğu tahribatın (açma, işgal ve narenciyeye dönüştürülen alanların durumu gibi) nasıl şekillendiği, bu tahribatta payı olan aktörlerin rollerini ve yaşanan tahribatın boyutlarını ortaya çıkartabilmek için Köyceğiz

Orman İşletme Müdürlüğü'ne ait 1950-2011 yılları arasındaki döneme ait zabıt-varaka defterlerinin dökümünden yararlanılmıştır.

Bu son periyotta ayrıca 1980-2012 dönemlerinde orman yönetimi ve tarım politikalarında birlikte yaşanan değişimlerin en iyi izlenebildiği 2/B (1982 Anayasası - 31 Aralık 1981 öncesi orman dışına çıkartılan alanların satışı) somut olayları üzerinden birlikte incelenmesi oluşturmaktadır. Bu sebeple başlangıcından günümüze 2/B uygulamalarının bölgedeki aktörleri ve uygulamaların nasıl gerçekleştiği araştırılarak, bu durumun Anadolu Sığıla Ormanları üzerindeki mevcut mülkiyet durumunu, arazi kullanımını ve ekolojik yapıyı nasıl etkilediği anlaşılmaya çalışılmıştır. Ayrıca mevcut durumu daha iyi açıklayabilmek amacıyla hem orman ekolojisi arazi çalışmalarından elde edilen verileri kullanarak hem de ÖÇKKB, OGM, Köyceğiz Kadastro Müdürlüğü ve Köyceğiz Gıda Tarım Hayvancılık İlçe Müdürlüğü'nden alınan mülkiyet arazi kullanım durum bilgilerinin değerlendirilmesiyle Anadolu Sığıla Ormanları Güncel Mülkiyet Durumu Haritası ve Arazi Kullanım Durumu Haritası hazırlanmıştır.

Tüm bu incelemeler ve çalışmalar yapılırken şu kaynaklardan yararlanılmıştır: Başbakanlık Cumhuriyet Arşivleri, TBMM Tutanakları, TBMM Kütüphanesi Arşiv Taraması, Milli Kütüphane Arşiv Taraması, TTK Arşiv Taraması, RG Taraması, 1311-1322 (Hicri) Aydın Vilayet Salnameleri, 1927 senesi Ticaret Salnamesi, yerel ölçekli Köyceğiz Gazetesi (1970-2012) Arşiv Taraması, CHP'nin bir yayın organı olan Muğla'da Halk Gazetesi (1931-1942) Arşiv Taraması, Köyceğiz Orman İşletme Müdürlüğü Arşiv Taraması, Köyceğiz Tarım Gıda ve Hayvancılık İlçe Müdürlüğü İstatistikleri, Köyceğiz Tapu Müdürlüğü Verileri, Köyceğiz Kadastro Müdürlüğü'ne Ait Anadolu Sığıla Ormanları Mülkiyet Durumu Verileri,

Narenciye Üretimine İlişkin Mevzuat ve Literatür Taraması, Orman Mevzuatına İlişkin Literatür Taraması, T.B.'nin Köyceğiz Orman İşletme Müdürlüğü'ne 1953 yılında açmış olduğu "Kulak ve Hacılar Yurdu Günlük Ormanı Men'i Müdahale, İstimlak Kararı'nın Ref'i, Tazminat" konulu mülkiyet davasına ilişkin inceleme notları, Köyceğiz'deki Eski Toprak Ağaları'ndan M.S.B.'nin 1942 yılında Köyceğiz Orman İşletme Müdürlüğü'ne açmış olduğu mülkiyet davasına ilişkin inceleme notları, konuyla ilgili diğer literatür ve saha araştırmaları.

Konuya yönelik daha detaylı ve açıklayıcı bilgilere sahip olmak üzere gerçekleştirilen saha araştırmaları, Haziran 2011 – Ağustos 2013 dönemleri arasında çeşitli defalarda tekrarlanmıştır. Saha araştırmaları sırasında yörenin kanaat önderleri, konuyla ilgili uzmanlığa ve bilgiye sahip yerel tarihçiler ve yörenin bazı yaşlıları, mülkiyet davalarını açmış olan şahısların yöredeki avukatları ve yörenin diğer mülkiyet davalarına bakan avukatları, emekli ve aktif çalışan kamu görevlileri ile görüşmeler yapıp ellerindeki her türlü bilgi ve veriler derlenmiştir. Öte yandan bu çalışmalar sırasında Köyceğiz Orman İşletme Müdürlüğü yetkilileriyle ayrıca çalışıp ellerindeki -gidilebilen en eski tarihler 1930'lu yıllara aittir- çeşitli haritalar, zabıt-varaka defterleri, ceza dosyaları, mülkiyet ve diğer orman cezası davalarına ilişkin raporlar elde edilerek, bunların tasnifi gerçekleştirilmiştir.

2.3. Çevre Sosyolojisi ve Çevre Etiği Açısından İnceleme

Bu bölümde öncelikle etik biliminin kullandığı araçların doğa koruma disiplinine aktarım biçimleri üzerinde durulacak olup, meselenin özellikle ahlaki kodlar ile ilgili olan teorik temelleri ortaya çıkartılmaya çalışılacaktır. Ardından çevre sosyolojisinin araçlarının (anket, derinlemesine mülakat, odak grup toplantısı vb.) kullanılmasıyla, çalışma alanındaki

Anadolu Sığla Ormanları özelinde yaşanan toplumsal süreçler ‘Kader Algısı Analizleri’ adı altında toparlanacaktır. Bölüm sonunda ise Anadolu Sığla Ormanları’nın oluşturduğu maddi-manevi değerler ortaya çıkartılarak, evre etiği araçlarının bu ormanlar özelinde uygulanabilirliği incelenecektir.

Kader Algısı Analizleri

Bu çalışmada temel olarak, yörede yaşayan ve Anadolu Sığla Ormanı ile doğrudan veya dolaylı olarak bağlantı içerisinde bulunan halkın ve diğer paydaşların kuşaklar arasındaki Anadolu Sığla Ormanları’na bakış açısındaki değişimi, beklenti farklılıklarını, ormanı tahrip etmeyi meşrulaştıran kriterlerini ve ormanın geleceğine ilişkin beklenti ve taleplerini ortaya çıkarabilmek amaçlanmıştır.

Çalışma Anadolu Sığla Ormanı yayılış alanı sınırlarında bulunan Köyceğiz İlçe Merkezi, Toparlar Beldesi, Hamitköy, Döğüşbelen, Zaferler, Yangı, Zeytinalanı, Eski Köyceğiz ve Kavakarası köylerinde yaşayan yöre halkından farklı kuşaklara ait bireyler ve farklı sosyal gruplardan (kamu, turizm, balıkçı, avı, STK, narenciye üreticisi, tüccar, turizmci, diğer ifti, ormancı, sığla yağı üreticisi, orman köylüsü vb.) temsilcilerle anket çalışması, derinlemesine mülakat ve odak grup toplantıları yapılarak gerçekleştirilmiştir.

Derinlemesine mülakat ve anket soruları ile odak grup toplantı konuları Muğla Üniversitesi Sosyoloji Bölümü ğretim görevlilerinin katkılarıyla hazırlanarak, aynı bölümün yüksek lisans ğrencilerinin yardımlarıyla sahada uygulanmıştır. Çalışma sonuçlarının bilimsel açıdan güvenilirliğini test etmek amacıyla SPSS Temel İstatistik Programı

kullanılmıştır. Çalışma sonuçlarının analizleri ve yorumlaması yine aynı ekiple birlikte yapılmıştır.

Çalışma Mayıs 2012 – Ağustos 2012 dönemleri arasında Köyceğiz İlçe Merkezi, Toparlar Beldesi, Döğüşbelen, Hamitköy, Zaferler, Yangı, Zeytinaları, Köyceğiz Köyü (Eski Köyceğiz) ve Kavakarası köylerinden 531 kişi ile anket uygulaması, 16 kişi ile derinlemesine mülakat ve 3 odak grup toplantısı (muhtarlar, ormancılar, köylüler-çiftçiler) şeklinde gerçekleştirilmiştir (Bknz. Fotoğraf-4, Ayrıca Bknz. Ek-II, Ek-III ve Ek-IV).

Fotoğraf-4. Anket ve Derinlemesine Mülakat Çalışmalarından Bir Görünüm

(Fotoğraf. Okan Ürker, 2012).

Anket ve derinlemesine mülakat soruları ile odak grup toplantısı konuları tespit edilirken şu durumların anlaşılıp ortaya çıkartılmasına özen gösterilmiştir: Binlerce yıldır bu bölgedeki Anadolu Sığıla Ormanları'ndan çeşitli biçimlerde faydalanan, ona maddi ve manevi

anlamlarda –ve hatta çoğu zaman kutsallık düzeyinde- değer yükleyen ve yöre halkının özellikle son 60 yıllık süre içerisinde yerel tarım politikalarının değişimine bağlı olarak biçimlenen yeni arazi kullanım özellikleri sonucu Anadolu Sığla Ormanları ile kurdukları ilişkinin-iletişimin nasıl değiştiği, bu değişimin altında yatan ekonomik nedenler, algı biçimi, ahlaki yargı, tutum ve davranışların ne olduğu, gelecekte bu ormanlarla kuracakları ilişkinin ne boyutlarda olacağı.

Derinlemesine mülakatlar ve odak grup toplantılarının sonuçları, anket sonuçları ile birlikte analize tabi tutulmuş olup, yargı-tutum-davranış ölçmeleri sırasında anketlerden gelen sonuçlarla güvenilirliği test etmek amacıyla karşılaştırmalar yapılarak, değerlendirmeler sırasında bu analizlerden gelen veriler kullanılmıştır. Öte yandan elde ettiğimiz verilerin ve bu verilere bağlı ulaştığımız yorumların doğruluğunu test etmek üzere, araştırma bulguları ayrıca bölgede 2007 yılında Mülga Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı tarafından hazırlanan “Köyceğiz-Dalyan Özel Çevre Koruma Bölgesi Biyolojik Zenginliğinin Tespiti Ve Yönetim Planının Hazırlanması Projesi (ÖÇKKB, 2007)” kapsamında hazırlanan Sosyal Araştırma Raporu ile karşılaştırılmıştır.

Anadolu Sığla Ormanları'nın Değerleri

Doğal varlık/kaynak kullanımı ve yönetiminde toplumsal taleplerin hangi koşullar altında şekillendiğinin ve yönlendirildiğinin tespit edilmesi, buna ilişkin etik talebin ortaya çıkma süreçlerinin izlenmesi, bu bağlamda kamu vicdanının ve kamu yararının oluşmasında ve farklı şekillerde algılanmasında ve içselleştirilmesinde hukuk, politika, eğitim, kültür, din-inanç, ahlak gibi araçların nasıl kullanıldığının gösterilmesi, tüm bu süreçlerin çevre etiği

açısından değerlendirilmesi ve sonucunda toplumsal faydanın ‘doğa koruma bakış açısı’na nasıl yönlendirilebileceği bu bölümün temel konularını oluşturmaktadır.

Bu sebeple çalışmada öncelikle Anadolu Sığıla Ormanları’nın bölgede sağladığı maddi-manevi değerler, ekosistem fonksiyonları yaklaşımıyla ortaya çıkartılmıştır. Ardından Anadolu Sığıla Ormanları’na karşı işlenen suç olgusunun meşrulaşması sürecini ve konuya ilişkin toplumdaki algı düzeyi, değer yargıları, ahlak ve çevre ahlakı gibi olgulardaki değişimler ortaya konarak, ormanın korunmasında çevre etiğinin ilkeleri ve araçlarından yararlanabilme koşulları incelenmiştir.

Araştırmaya öncelikle bugüne kadar Sığıla’dan her türlü faydalanma biçimini tarihsel süreç içerisinde özetleyerek başlanılmıştır. Bu süreçte tarihte önemli şahısların Sığıla ile ilgili yaşadıkları çeşitli anekdotlara da yer verilmiştir.

Ardından ekosistem servis hizmetleri yaklaşımıyla geçmişten günümüze gelen süreçte Anadolu Sığıla Ormanları’nın sağladığı ürünler ve değerlerin (maddi-manevi) neler olduğu özetlenmiştir. Bu yaklaşımla eğer Anadolu Sığıla Ormanları bölgede hiç olmasaydı ya da bu ormanlar tamamen yok olsaydı, mevcut sosyolojik, kültürel, ekonomik ve ekolojik durumlarda nelerin yaşanabileceğini göstermek de ayrıca hedeflenmiştir.

Ekosistem fonksiyonları yaklaşımından gelen sonuçların değerlendirilmesiyle birlikte Anadolu Sığıla Ormanları’nın kullanım özellikleri ile yerel toplumlar düzeyinde mevcut değer yargıları ve etik algıları (gelecek kuşaklar için sorumlu kullanım, diğer yaşam haklarına saygı ve vicdan, ekonomi amaçlı sorumsuz ve aşırı tüketim, kaynaklardan uzun erimli

yararlanabilmek için sürdürülebilirlik, türe karşı duyulan saygı ve kutsallık sonucu koruma motivasyonu vb.) anlaşılmaya çalışılmıştır. Anadolu Sığla Ormanları özelinde ortaya çıkan değer yargıları ve etik algılar sınıflandırılarak, çevre etiği kuramları ve ilkeleri ışığında değerlendirmeler yapılmıştır. Değerlendirmelerin ardından elde edilen sonuçlar ışığında, toplumsal bakış açısının ve doğal varlık yönetiminin Anadolu Sığla Ormanları'nın korunmasına yönelik nasıl evriltilebileceği yine çevre etiği kuramları ve ilkeleri yardımıyla tartışılmıştır.

Politikalar ve toplumsal yaşam biçimlerindeki değişimlerin sonucu olarak değişen ve şekillenen Sığla ormanına bakış açısı, Sığla ormanına karşı işlenen suç olgusunun meşrulaşması süreci ve konuya ilişkin toplumdaki algı düzeyi, değer yargıları, ahlak ve çevre ahlakı gibi olgulardaki değişimleri çevre etiğinin ilkeleri ve araçları bakımından tartışabilmek için; betimleyici deneysel inceleme metodu ve yörede gerçekleştirdiğimiz anket, derinlemesine mülakat ve odak grup toplantı çalışmalarının sonuçları aracılığıyla tutum-yargı ölçme metodlarını kullanarak yukarıda bahsedilen çalışmaların sonucu değerlendirilmiştir.

3. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

3.1. Doğa'nın Korunması

Bu bölümde doğanın neden korunması gerektiği, bu gerekliliğin ortaya çıkış süreci, korumanın amaçları ve gerekçeleri açıklandıktan sonra doğa koruma yönetimi, doğaya biçilen değer ve doğal varlık/kaynakların kullanımına ilişkin yaklaşımlar hakkında bilgi verilmiştir. Ardından Türkiye'deki doğa koruma mevzuatı ve ilgili yapılar, doğa koruma ile ilgili Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmeler, mevzuat ve korunan alan statülerinin neler olduğu açıklanmıştır.

'Doğa' terimi, insanı da içine katarak biyosferdeki canlı ve cansız tüm etmenlerin birbiriyle olan ilişkisini varsayarken, 'çevre' terimi daha çok insanın gözünden direkt olarak yalnızca ilişkide olduğu canlı ve cansız etmenlerle olan ilişkisini varsaymaktadır (Eden, 2001). Ancak bu tez çalışmasında doğa ve çevre terimleri her iki anlamında da insanın yalnızca yakın çevresiyle değil, biyosferdeki canlı ve cansız tüm etmenlerle bütüncül bir biçimde olan ilişkisini temel alan terimler anlamında değerlendirilmiş olup, tez çalışması süresince zaman zaman bu iki terim birbirlerinin yerine kullanılmıştır.

Doğa terimi ile karşılaştırdığımızda, canlı varlıkları etkileyen tüm dış etkenlerin toplamını tanımlayan çevre terimi, günümüzde özellikle insan türünün bu etkenler üzerinde oluşturduğu baskıdan ötürü bilinçaltımızda negatif bir etki oluşturmaktadır.

Geçmişte insanoğlu çevresinde yaşadığı sorunlara çözüm üretebilmiş ya da o sorunlarla baş edebilmiş olsa da günümüzde sanayi devriminin tamamlanmasının ardından üretim-tüketim özelliklerinin değişimi ve taşıma kapasitesinin sınıra ulaşmasından dolayı bu sorunlara çözüm üretmekte zorlanmaktadır. Esasen tarımın gelişimi ile birlikte toplumsal örgütlenme başlamıştır ve bu da çevre yıkımına yol açmıştır. Fakat kapitalist ekotarihsel dönemi kapitalizm öncesi ekotarihsel dönemden çevresel bozulma ya da ekolojik çöküş tehlikesi ile ayırt etmek de yanlıştır. Çünkü sanayi toplumu öncesi tarıma geçiş yapan toplumlarda da aşırılığa kaçmalar sonucu ekolojik ve toplumsal çöküşler yaşanmıştır. Ayrıca o toplumlar da doğayla mükemmel ekolojik uyumlar oluşturmamıştır (o dönemlerde de bebek ölümleri, yetersiz beslenme, salgın hastalıklar, açlık ve düşük ömür uzunluğu gibi sorunlar sıklıkla görülmekteydi.). Sümer, Maya ve Roma Uygarlıkları ekolojik sınırları aşan esas tarım toplumlarının ekolojik çöküşlerine karşı ne kadar savunmasız olduklarını gösteren güzel birer örnektir (Toynbee, 1976).

Günümüzdeki çevresel bozulmaların ekonomik düzeydeki temsilcisi kapitalist sistemin öncüsü olan merkantilizme ekolojik açıdan baktığımızda, artık ekolojik sistemleri olumsuz olarak etkileyip değiştirmeden ziyade dönüştürme yoluna geçildiği ve ele geçirme sürecinin yaşandığı bir dönem olarak görmekteyiz. Bugün dünyayı ekolojik bir felaketin eşiğine getiren şeyin aşırı nüfus artışı değil, ekonomik büyümeyi ve karı her şeyin üstüne koyan bir ekonomik sistemin gelişmesidir diye özetleyebiliriz (Foster, 1999).

Çevre sorunları diye bahsedebileceğimiz iklim değişikliği, çölleşme, atık sorunu, ormansızlaşma, türlerin yok olması bu negatif etkinin oluşmasındaki temel unsurlardandır ve

günümüzde artık küresel ölçüğe taşınarak tüm insanlığın ve diğer yaşamların ortak kaygısı haline gelmiştir.

Çalışmamızda bu sorunların yol açtığı mevcut olumsuz etkileri tartışmak yerine sorunun ana kaynağı olan insan güdülerine odaklanmayı tercih etmekteyiz. Günümüzde çevre kirliliğini hızlandıran aşırı tüketimin temel tetikleyicisi, insanın içsel güdülerinin, arzularının aşırı uyarılması ve doyurulmasının zorunlu olduğu yönünde koşullandırılmasıdır. Bu açıdan çevre bilimlerindeki araştırmalar ve ortaya konan tespitler, kirletici ve zarar verici insan davranışlarının ve tutkularının kontrol edilmesine yönelik olmadığından çevrenin korunmasına çok az etki yapmaktadır. Çevre kültürü için söylenebilecek en önemli ifadelerden biri de çok değişkenli bir vaka olduğudur. Sosyal, kültürel ve ekonomik yapıların, bireyselden küresele uzanan boyutlarda zincirleme etkileşim içerisinde olduğunu düşünürsek, tarihten günümüze gelişen toplumsal süreçler, çevresel kültür üzerinde bireysel ve kitlesel hareketlerin temelini oluşturmaktadır diyebiliriz.

Richard Dawkins'in insanın doğasında sürdürülebilirliğin doğal bir duygu olmadığı fikrinden yola çıkarak bencilliğin ve tüketim toplumundaki rekabet koşullarının ortaya çıkış sürecini evrimsel açıdan değerlendirebiliriz (Dawkins, 1986). Böylece sürekli tüketmeye devam eden insanoğlu yaşadığı çevrede inanılmaz tahribatlara yol açmıştır ve bugün artık bu etkiyi en aza indirmenin yollarını aramaktadır. Bu etkinin azaltılabilmesi için ya nüfusunu azaltacak, ya teknolojideki verimliliği arttıracak ya da yaşam biçimini değiştirecektir. Şu aşamada nüfus sorununa yönelik çalışmalarla teknolojideki verimliliğin de zaten uygulandığını fakat buna rağmen değişimin hala yaratılmadığını söyleyebiliriz. Bunun altında da adaletsiz kullanımın yattığını ilave edebiliriz. Gelinek noktada insanların yaşam

şekillerini ve tüketim alışkanlıklarını değiştirmelerinin esas çözüm yolu olacağını savunabiliriz. Çevreye duyarlı farklı tüketim örneklerinden yola çıkarak bunların dünya için çeşitli çözümler içerdiğini kabul etmekle birlikte dünyada kökten bir değişimi oluşturacak seviyeye ulaşamadıkları da belirtilmelidir. Bu durumun suçlusu olarak büyük şirketleri, hükümetleri, medyayı ve hatta eğitim sisteminin oluşturduğu ortamı (bencil birey, rekabet ortamı vb.) gösterebiliriz. Çevre sorunlarına çözüm üretmek üzere önceleri düzenleyici-onarıcı araçlar geliştirilirken, sorunun yarattığı etkilerin küreselliğinin farkına varılmasının ardından artık kolektif çözüm arayışlarına geçilmiştir. Günümüzde sorunun bilim ve teknoloji yardımıyla çözümüne devam edilmesine rağmen esas odak noktamız bireyi ve toplumu temel alan sosyo-ekonomik, politik, düşünsel araçların hayata geçirilmesine kaymıştır.

Çevre sorunlarına kökten ve sürdürülebilir bir çözüm bulmak istiyorsak toplumlar, yöneticiler ve şirketlerin biraz cesaretle ve sorumlulukla sorunu çözmeye yönelik bilinç düzeyine erişebilmelerinin mümkün olduğunu söyleyebiliriz. Burada esas vurgu, sürdürülebilirliğin yoksul bir dünya değil, farklı yönlerden (ahlaki, dini, bilinç, paylaşımcı, işbirlikçi) zengin ve adil bir dünya oluşturabileceği üzerinedir (Jackson, 2009).

3.1.1. Neden “Doğa Koruma”?

Doğanın insan tarafından korunmasının neden gerekli olduğunu incelemeyen önce, doğanın korunmaya ihtiyaç duyma haline insan müdahaleleriyle nasıl geldiğini incelemek, çözüm yollarını araştırırken bize büyük ipuçlarına ulaşma fırsatı verecektir. Bu sebeple öncelikle genel olarak tarım toplumundan günümüze kadar gelen süreçte ekonomik ve

toplumsal değişimlerin insanların çevreye bakış açısını nasıl şekillendirdiğini ele alarak, yaşanan sorunların kökenine inmeye çalışmalıyız.

İnsanı tür olarak ele aldığımızda, diğer türlerden farkını keşfedip aklını kullanması ve üretmeye başlaması sonucunda tarım toplumları oluşmuş ve yine bu akli kullanarak ortaya çıkan sorunlara karşı toplumsal düzenlemeleri gerçekleştirmiş olduğunu görmekteyiz. İnsanın doğadan ve doğallıktan kopuş sürecinin başlangıcında ve bugünkü toplumların şekillenmesinin temelinde esasen ekonomik değişimlerin yattığı noktası hiçbir zaman gözden kaçırılmamalıdır. Doğallığını zamanla yitiren insan toplulukları doğayla uyumlarını bir kez kaybettikten sonra hala o uyumu yakalayamamış ve tarım toplumundan günümüze bu uyum sorunlarının hem kendi toplumsal düzenlerine (sağlık, beslenme, üreme, idari vb) hem de çevrelerine (tahribat, kirlilik, yok ediş vb.) karşı olumsuz birtakım etkileri olmuştur. Bu etki günümüzde de tüm hızıyla devam etmektedir.

Dönemsel olarak baktığımızda çevresel tahribat en fazla endüstriyel kapitalizm döneminde gözlenmesine rağmen ilkel tarım toplumlarında ve sonrasındaki uygarlıklarda (Sümer, Yunan, Fenike, Roma, Maya vb.) aşırıya kaçmalar sonucu çeşitli ekolojik ve toplumsal çöküşlerde yaşanmıştır. Kapitalizme kadar en gelişmiş ekonomik formasyon tipi olan vergi sisteminde aslında çok da ekonomik olmayan ve toprağın bütünlüğünü koruyamayan uygulamalar mevcuttu (Diamond, 1997/2006). Kapitalizmin tohumlarının atılmaya başlandığı dönemle birlikte insan kendisini doğanın fatihi olarak görmeye başlamış olup, her şeyin kendisi için yaratıldığı fikrine inanmaya başlamıştır ve bu fikir bugüne kadar taşınmıştır (Diamond, 1997/2006). Bu fikrin etkilerini direkt olarak yaban hayatı üzerinde görmeyen yanı sıra esas etki doğanın meta haline getirilip her şeye hükmedebilme (tahakküm)

düşüncesini takiben, üretim sistemlerinin tüm dünya üzerinde oluşturduğu toplumsal ve çevresel etkiler ile yaşanmıştır. 17-19. yüzyıllar arasında gelişen ekonomik sistemlerin sonucunda doğanın tamamen bir meta haline getirilmesi ile ticaretin kapsamına insanın emeği de girmeye başlamış olup ticari anlamdaki kölelik sistemi ortaya çıkmıştır. Kapitalizmin ve Sanayi Devrimi'nin köklerinin sağlamlaştırılmasında önemli rolü olan merkantilist politikalarla devletler milli birliğin oluşturulması için çeşitli çalışmalar gerçekleştirmiştir (ihracatı azaltmak ithalatı arttırmak ve sonucunda dış ticarete başlamak gibi). Bu dönemde ekolojik sistemler üzerinde değişimlerden çok dönüşümlerden bahsedebiliriz. Ele geçirme yolu ile insan istediği gibi hareket ederek, doğaya hükmetmeye başlamıştır.

Sanayi Devrimi'nin yaşandığı ilk dönemleri büyümede ani bir sıçramadan ziyade ekonomik gelişmelerin (fabrika sistemi, ücretli emek, makine üretimi, modern sanayi kentleri vb.) birbirini takip ettiği süreçler bütünü olarak tanımlamak daha doğru olur. Bu dönemde kötü yaşam koşullarının ve sömürgeleştirmenin ilk adımlarını örneğin İngiltere ile Hindistan arasında yaşanan ilişki üzerinden takip edebiliriz: İngiltere ilgili dönem aralığında Hindistan'a pamuklu ürünler sanayinde yasak koymakta, iç pazarda rekabet koşulları oluşturmakta, iç pazarını büyütürken, ihracata geçmekte, bu sayede üretimini arttırarak modern fabrikalara geçmekte ve nihayetinde Hindistan gibi ülkelere pamuklu ürünler ihraç ederek dışarıyı kendine bağımlı hale getirmekteydi. Yine ilk defa bu dönemde hem yaşam koşullarında hem de çevre üzerindeki olumsuz etkileri daha net olarak çarpıcı biçimde görebilmekteyiz.

Kapitalizm ile birlikte insanın çevreye ve kendi toplumuna karşı oluşturduğu sorunlar zamanla tartışılmaya başlanmış ve bu sorunların ana sorumlusu olarak da artan nüfus yoğunluğu gösterilmeye başlanmıştır. Nüfus yoğunluğu konusuna yönelik de çeşitli

çözümlemeler üzerinde durulmuştur. Bu konuda Malthus fazla nüfusu sorun olarak görüp önleyici denetim (doğum kontrol yöntemleri, kısırlık, cinsel perhiz) ve pozitif denetim (savaş, kıtlık, ölümcül salgın hastalık) gibi yöntemlerle nüfus planlamasına gidilmesini savunurken (Malthus, 1826), Marx ise fazla nüfusu “topraktan kopup gelen işsizlerin oluşturduğu yedek emek ordusu” olduğunu savunmaktadır. Bu ordu, son tahlilde rekabeti arttırarak ücretleri aşağıya çeker ve bu sayede kapitalizmin işleyişine yardımcı olur (Marx, 1867/1978). Tartışmanın bu noktasında, ilgili sorunun tek başına plansız nüfus artışı olmayacağını, yani sıra kar amaçlı üretimle birlikte ortaya çıkan adil olmayan kaynak dağılımının da bu süreçte en önemli aktörlerden biri olduğu gözümüze çarpmaktadır.

Sanayi Devrimi emeğin sermayeye tabi olmasını olanaklı hale getirdiği gibi Doğa'nın da sermaye haline gelmesine yol açmıştır. Bunu özellikle Avrupa'da açılan botanik bahçeleri ve günümüzde ise bitki gen kaynakları transferlerini gerçekleştiren Tarımsal Kaynak Merkezleri'nin aktivitelerinden anlayabilmekteyiz. Doğanın sermaye haline gelmesi ile birlikte artan bu aktivitelerin yanı sıra üretimi arttırma uğruna sözde doğayla bütünleşik olduğu gösterilmeye çalışılan “yeşil devrim” gibi hareketler ise çözüm olmaktan çok tarımda bağımlılığı arttıran hareketten öteye gidememiştir.

Sanayi Devrimi'nin yaşandığı dönemlerde özellikle romantik toplum eleştirmenleri insan toplumları ile doğanın artık birbirine yabancılaştığını savunarak ekolojik ideal fikrini ortaya atarlar. Özellikle Morris'in ekolojik eleştirisinin temelinde problem kaynağı olarak kapitalizmin getirdiği değişimler rol oynar ve kar güdüsünün duygularımızı da alıp götürdüğünü savunur (Morris, 1986). Sonuç olarak günümüzde zengin ülkeler çevre sorunlarını Malthus'un izinde giderek aşırı nüfus artışına bağlamaya devam etmektedir. Fakat

dünyada yaşanan bugünkü duruma göre ‘Üçüncü Dünya Ülkeleri’ demografik olarak istenilen düzeylere bir türlü ulaşamamaktadır. Bunun da en büyük nedeni kapitalizmin yarattığı uluslar arası eşitsizliğin yapısından kaynaklanan mekanizmalardır. Dünyayı ekolojik bir felaketin eşiğine getiren şeyi esasen aşırı nüfus artışı olarak değil, ekonomik büyümeyi ve karı her şeyin üstüne koyan bir ekonomik sistemin gelişmesi olarak belirlemeliyiz (Foster, 1999).

Üçüncü bin yılın (M.S.) başlarına gelindiğinde, çevreci söylemlerin ve politikaların, az gelişmiş ve de gelişmekte olan ülkelerin politika sahnelerinde günlük hesapların, gelişmiş ülkelerde ise büyük ve uzun vadeli ve hatta bazen hayali küresel hedeflerin gerisinde kaldığı, çevre sorunlarının küresel ısınma ana başlığı çevresinde bir modern trajediye dönüşmenin ötesine gitmediği görülmektedir. “Çevrecilik” tanımının, bireysel ve örgütsel olarak, romantik entelektüel bir hobi olarak algılanması, politik ve güncel hayatın içinde etkin bir eylem haline dönüşmemesine yol açmıştır. Kalkınma adı altında, doğal varlıkları/kaynakları doğrudan rant haline dönüştüren yerel ve ülke yönetimleri, zaman alan ve beceri gerektiren sürdürülebilirliği bir kenara bırakmışlar, zamanla yarışan ve her gün değişen siyasal kaygıları ön planda tutmuşlardır (O’Toole, 1988; Baxter, 2005). Ekosistem içinde ağırlıklı olarak doğal dengeyi bozan ve doğal varlıkları tahrip eden, insanın üretim, tüketim faaliyetleri ve davranışlarıdır.

Tarihsel süreçte insanın birlikte yaşamak zorunda olduğu doğayı (başka bir deyişle biyosferi) hangi koşullarda, nasıl tahrip ettiği, dönüştürdüğü ve tahakkümü altına aldığı yukarıda kısaca özetlemiştik. İnsan yarattığı bu tahribatın ve tahakkümün sonucunda, esasen doğanın insana hiçbir şekilde gereksinimi olmadığını ve onsuz da varlığını devam ettirebileceğini, aksine insanın doğaya gereksinimi olduğunu ve kendini doğadan bütünüyle izole edebilmesinin mümkün olmadığını anlamıştır.

Öte yandan bu tahakkümün doğadaki diğer canlı-cansız varlıklar üzerinde yarattığı tahribatların sonucu olarak, hem insan türünün ekolojik yaşam koşulları üzerinde artık geri dönüşsüz yıkımlar doğmaya başladığını, hem de ekonomik, sosyolojik, psikolojik, pedagojik ve etik anlamlarda sürdürülemez sistemlerin yaratıldığını fark eden insanoğlu artık bulunduğu biyosferin bütüncül bir biçimde korunmasına yönelik çabalar sergilemektedir (Uzunoglu, 2006).

Doğa korumanın bilinen en eski amacı “koruma”dır. Özellikle istenmeyen tahribatlar yaşanmadan önce korumadır. Böylece “doğa koruma bölgeleri” ortaya çıkmıştır. Ancak günümüzde doğa koruma, sadece belirli doğa koruma bölgeleriyle sınırlı olmayıp -peyzaj karakterleri içindeki tüm değişiklikleri dikkate alarak- bütün doğayı kapsamaktadır. Wildermuth, doğa korumanın ekolojik, ekonomik, psikolojik-sosyolojik, pedagojik ve etik olmak üzere beş temel gerekçesini şöyle sıralar:

Ekolojik gerekçe, doğanın canlı-cansız varlıklarıyla bütüncül bir yapı arz etmesinden ötürü, tüm bu varlıkların fiziksel, kimyasal, biyolojik anlamlarda karmaşık biçimde dengede olduğu, bu nedenle doğaya dışarıdan yapılacak bir müdahalenin sürekli olarak zarara yol açacağını dikkate alır. *Ekonomik gerekçe*, doğanın ekosistem servis hizmetleri yaklaşımıyla insanoğluna sağladığı direkt ve dolaylı maddi yararları dikkate alır. *Psikolojik gerekçe*, Yine ekosistem servis hizmetleri yaklaşımıyla doğanın insanoğluna sağladığı direkt ve dolaylı manevi değerleri dikkate alır. *Pedagojik gerekçe*, özellikle doğa kültürü yaklaşımından hareketle doğanın insanoğluna sunduğu tüm bilgi araç-gereçlerini dikkate alır. Son olarak *etik gerekçe* ise, insanın doğaya neden saygı göstermesi gerektiğini irdeleyen ve insanın egemenliği yerine doğanın egemenliği ilkesini dikkate almaktadır (Wildermuth, 1986).

Çok çeşitli doğa koruma ödevleri esasen “durumun korunması” ve “değişikliğin engellenmesi” gibi iki temel amacı gerektirir. Bu amaçlar da ‘tahriplere karşı koruma’ ve yaşanabilecek değişikliğin ‘yönlendirme ile şekillendirilmesi’ gibi yollar izlenerek hayata geçirilmektedir (Scherzinger, 1996).

3.1.2. Doğa Koruma Yönetimi

Doğa korumanın bilinen tarihçesine göre, en eski koruma hareketlerinin Güney Hindistan’daki Tamil Nadu Kutsal koruluklarının, kutsal bir yapı arz etmesinden ötürü Yontma taş ve cilalı taş devirlerinde (M.Ö. 8000 – M.Ö. 6000) korunması olayı olduğu düşünülmektedir (Krishna ve Sankar, 1997). Öte yandan doğa koruma faaliyetleri daha çok Antik Yunan, Antik Mısır gibi eski dönemlere dayansa da, nüfusların artması ve toplumların gelişmesini takiben artan kaynak kullanımı ve doğa tahribatları sonucu Ortaçağ’da soylular için av hayvanlarının korunması ve Osmanlı İmparatorluğu Dönemi’nde ormanın ve içme suyu kaynaklarının herhangi bir şekilde tahrip edilmesinin ölüm cezası ile yasaklanması gibi rezerv koruma anlayışları hızlı bir şekilde gelişmiştir. 1900’lerin başlarında klasik anlamda rezerv koruma anlayışı olan ağaçların kesilmesinin yasaklanması gibi örneklerin ötesinde daha modern koruma anlayışları gelişmiş olup, 1980’lerde ‘doğa koruma’ bir bilim dalı olarak şekillendirilmiş ve daha çok biyoloji ya da ekoloji bilim dallarının bir alt dalı olarak gelişmiştir. Nispeten yeni olan bu bilim dalı temelde gen, tür, ekosistem, diğer biyolojik olgu ve işlevlerin korunmasını içermekte olup, esasen çok farklı disiplinlerden yararlanan disiplinlerarası bir bilim dalı olarak tanımlanmaktadır (Kaya, 2002).

“Doğa koruma bilim dalı”nı oluşturan disiplinleri, koruma biyolojisi, tehlike altındaki türlerin yönetimi, koruma alanı tasarımı, ekoloji ekonomisi, restorasyon ekolojisi, ekosistem koruma, çevre ahlakı, çevre hukuku, çevre işletmesi, koruma pazarlamacılığı (ekoturizm) ve ekosanat olarak sıralayabiliriz. Öte yandan bu bilim dalı doğal bilimler ve sosyal-beşeri bilimlerin farklı disiplinlerinden mutlak surette yararlanmakta ve bu disiplinlerden gelen verilere göre şekillenmektedir. Bu dallardan doğal bilimler alanında, evrim, ekoloji, genetik, istatistik, biyocoğrafya, uygulamalı matematik, biyoloji, kimya, jeoloji, tıp ve epidemiyoloji disiplinleri katkı sağlarken, sosyal-beşeri bilimler alanında ise felsefe, etik, sosyoloji, antropoloji, arkeoloji, tarih, coğrafya, politika, ekonomi, işletme ve hukuk disiplinleri katkı sağlamaktadır.

Bir alanın veya kaynağın koruma amaçlı yönetilmesi farklı kişiler ve farklı sektörler için farklı anlamlar ifade edebilmektedir. Koruma yönetimi hiç dokunmadan gerçekleştirilecek mutlak korumadan, faydalanarak korumaya ve sürdürülebilir kalkınmaya kadar çok geniş bir yelpazede değerlendirilebilir (Ülgen ve Zeydanlı, 2008). Mutlak korumadan mutlak faydalanmaya doğru bir sıra izleyecek olursak, bu yönetim tekniklerini şu şekilde gruplandırabiliriz:

Mutlak Koruma - Müdahale Etmeden Koruma: Alana hiçbir müdahalenin olmadığı, yalnızca bilimsel gözlemin yapıldığı koruma biçimidir. Bu sayede ekosistemin kendi doğal döngüsünü tamamlaması amaçlanır. Burada doğadaki materyal bir özne ya da varlık olarak algılanabilir.

Mutlak Koruma - Müdahale ngren Koruma: Sistemin içerisindeki doğal varlıkları ve süreçleri korumak adına dışarıdan yapılan müdahalelerdir. Bu müdahalelerde ekonomik çıkarlar mevcut değildir. Müdahale daha çok sistemin ekolojik açılardan güçlenmesine yöneliktir. Yine bu anlayışta da doğadaki materyal bir özne ya da varlık olarak algılanabilir.

Faydalanmayı ve Kalkınmayı ngren Koruma: Koruma-kullanma dengesi gözetilerek, alandaki doğal varlığın korunmasının yanı sıra doğal varlık/kaynaktan kullanım sınırları ölçüsünde faydalanılması amaçlarıdır.

Sürdürülebilir Kalkınma - Korumayı da ngren Kalkınma/Faydalanma: Doğal kaynaktan maksimum biçimde faydalanmak üzere doğal kaynağın korunmasının devamlılığını arzulayan ancak ana hedefin kalkınma olduğu yaklaşımdır. Burada doğadaki materyal yine de bir özne ya da varlık olarak değil nesne ya da kaynak olarak algılanmaktadır.

Mutlak Kalkınma: Doğayı bir özne ya da varlık olarak değil nesne ya da kaynak olarak algılayan ve bunu takiben doğayı tahakküm altına almayı arzulayan, doğal varlıkları/kaynakları sonu gelmeyecek, tükenmeyecek bir hazine olarak gören bu yaklaşımda, kaynaklar sonuna kadar sınırsızca tüketilmektedir. Korumaya ilişkin herhangi bir motivasyon bulunmamakla birlikte, önceki yönetim biçimlerinde yer alan koruma motivasyonları da bir Şekilde tüketim yönünde iğdiş edilmektedir.

3.1.2.1. Doğa'ya Değer Bıçmek

Doğal varlıkların/kaynakların tahribatının sebeplerinden biri, klasik iktisat kuramına göre doğanın bizlere sunduğu mal ve hizmetlerin “serbest mal” olarak değerlendirilmesidir. Bu da esasında doğal varlıkların, gerçek değerinin ya da fiyatının belirlenmesini sağlayacak bir piyasa içerisinde alınıp satılmadığından dolayı değeri ya da fiyatı sıfır olarak kabul edilmektedir. Arz ve talep teorisine göre, eğer bir şey bedelsiz olarak tedarik edilebiliyorsa, herhangi bir değeri olması durumuna göre daha fazla talep edilir veya tüketilir (Pearce ve diğ., 1994). Bu kapsamda ele alınan doğal kaynaklar, kapasiteleri göz önünde bulundurulmaksızın var olan taleple ilişkilendirilir ve sanki sınırsızmışçasına tüketim ilişkilerine dahil edilir. Aynı şekilde, doğal kaynakların kendilerinin birer yenilenme kapasiteleri ve buna bağlı ekonomik fonksiyonları olduğu ve bu fonksiyonların da pozitif ekonomik değerlerinin var olduğu da göz ardı edilmektedir. Bundan dolayı da bu kaynakların aşırı kullanımı, tahribatı ve yok olması söz konusudur. Doğal kaynakları kendilerini yenileyebilme kapasiteleri ve buna bağlı ekonomik fonksiyonları ile ele alan bu yaklaşım, çevresel mal ve hizmetlerin doğru bir şekilde değerinin belirlenmesi ve bu değerlerin ekonomik politikalarla entegre edilmesinin öneminin altını çizmektedir (Pearce ve diğ., 1994).

Bu gerçekten yola çıkarak “çevresel ve ekonomik verileri aynı kavramsal çatı altında birleştirmek” ve çevresel kaynakların ve onların sağladığı mal ve hizmetlerin (fonksiyonlar) değerini tespit etmek gereklidir (Aruoba, 1997). Değer bıçme (tespit etme), belirli mal ve hizmetlerin eder değerlerini belirlemektir. Doğanın sunduğu mal ve hizmetlerin neler olduğunu anlamak için öncelikli olarak doğanın fonksiyonlarının neler olduğuna bakmak

gerekir. Fonksiyonlar çevrenin insanlık yararına kullanılma olasılığı ya da doğa tarafından üretilen mal ve hizmetler (fonksiyonlar) olarak tanımlanabilir.

Doğanın değerini bir bütün halinde ifade etmek son derece zordur. Bu yüzden fonksiyonları ayrı ayrı belirleyip bunlara değer biçmek daha pratik olmaktadır. Doğanın fonksiyonları, üretim, düzenleyici (regülatör), habitat ve bilgi sağlama ölçğinde sınıflandırılabilir:

Üretim fonksiyonları, doğadan elde edilen kaynaklarla ilgili fonksiyonlardır. *Düzenleyici fonksiyonlar*, temel ekolojik süreçleri ve yaşam destek sistemlerini düzenleyen ekosistem kapasitelerinin sonucu ortaya çıkan fonksiyonlardır. *Habitat fonksiyonları*, ekosistemlerin hem sistemin kendisi, hem de insanlar için uygun alan ve ortam oluşturma yoluyla ürettiği fonksiyonlardır. Son olarak *bilgi fonksiyonları*, herhangi bir ekosistemden kaynaklanan fiziksel anlamda bir etkiyi veya çıktıyı içermeyen, fakat insan mutluluğuna ve refahına dini, kültürel ve bireysel anlamda katkısı olan fonksiyonlardır (Lette ve Boo, 2002).

Yukarıdaki fonksiyonlarının aksine, doğa merkezci düşünce yapısı ise doğanın (canlı ve cansız bütün doğal varlıkların) insanoğlunun tercihlerinden bağımsız olarak var olma hakkının bulunduğu, doğanın ve ekosistemlerin kendine özgü pozitif bir değerinin olduğunu varsaymaktadır. Bu yaklaşım doğa içinde insanı bir öge olarak almakla yetinmemekte, her canlı varlığın eşit olduğu anlayışını esas alan bir bütünsellik önermektedir. Yeryüzünde insanların ve insan dışında kalan canlı ve cansız varlıkların var olmalarının gönenci ve gelişmesi kendi başına bir değer taşır. Bu değer, insan dışındaki dünyanın insanlar için taşımakta olduğu değerden bağımsızdır. Yani doğadaki tüm varlıklar, var olma haklarından

dolayı kendi başlarına içkin birer değer taşımaktadır. Burada asli değer, insanın ihtiyaç ve arzularına bağlı değildir (Sagoff, 2008).

Yine aynı şekilde, ekonomik ve ekolojik değerlerin yanı sıra psikolojik değerlerin de varlığı dikkate alınmalıdır. Psikolojik değer bir kişinin değeri oluşturan objeden psikolojik olarak elde ettiği faydadır. İnsanların mutluluğunu psikolojik ve görsel yönden sağladığı için bu öznelere bu yönden de değer biçilmelidir.

Bunların haricinde doğanın değerleri ile ilgili genel kategoriler aşağıdaki gibi sınıflandırılabilir:

Doğrudan kullanım - Sarfâ dayalı kullanım değerleri: Doğrudan tüketilen ve piyasalarda ticareti yapılan ürünlerin (et, bal, kereste, su vb.) değeridir. İnsanların lokal kaynaklar ortadan kalktığında eşdeğeri bir ürünü satın almak için ne kadar ödemek zorunda kalacağı düşünülerek hesaplanabilir. Turizm ve rekreasyon faaliyetleri de bu gruba girer.

Doğrudan kullanım - Kazanca dayalı kullanım değerleri: Doğadan elde edilip ulusal ya da uluslar arası pazara satılan kaynaklar (mobilya, hayvan yemi, ilaç, boya, parfüm vb. ürünler) bu gruba girer. İlk satış noktasında ödenen fiyattan son satış noktasına gelinceye kadar yapılan masraflar çıkartılarak değer belirlenir.

Dolaylı (sarf dışı) kullanım değerleri (ekosistem servis hizmetleri ya da ekosistem fonksiyonları): Doğa tarafından sağlanan, üretimi ve tüketimi destekleyen işlevsel hizmetlerden (toprağın korunması, su çevrimi, karbon tutulması, oksijen depolanması, iklim

düzenlenmesi gibi fonksiyonlar) kaynaklanan faydalardır. Doğal kaynakların ürettiği bu tarz fonksiyonlar ekosistemlerin ve habitatların düzenlenmesinde, sürdürülebilirliğinin sağlanmasında önemli görevler üstlenmekte olup, piyasalarda alınıp satılmayan bir takım değerler yaratmaktadır.

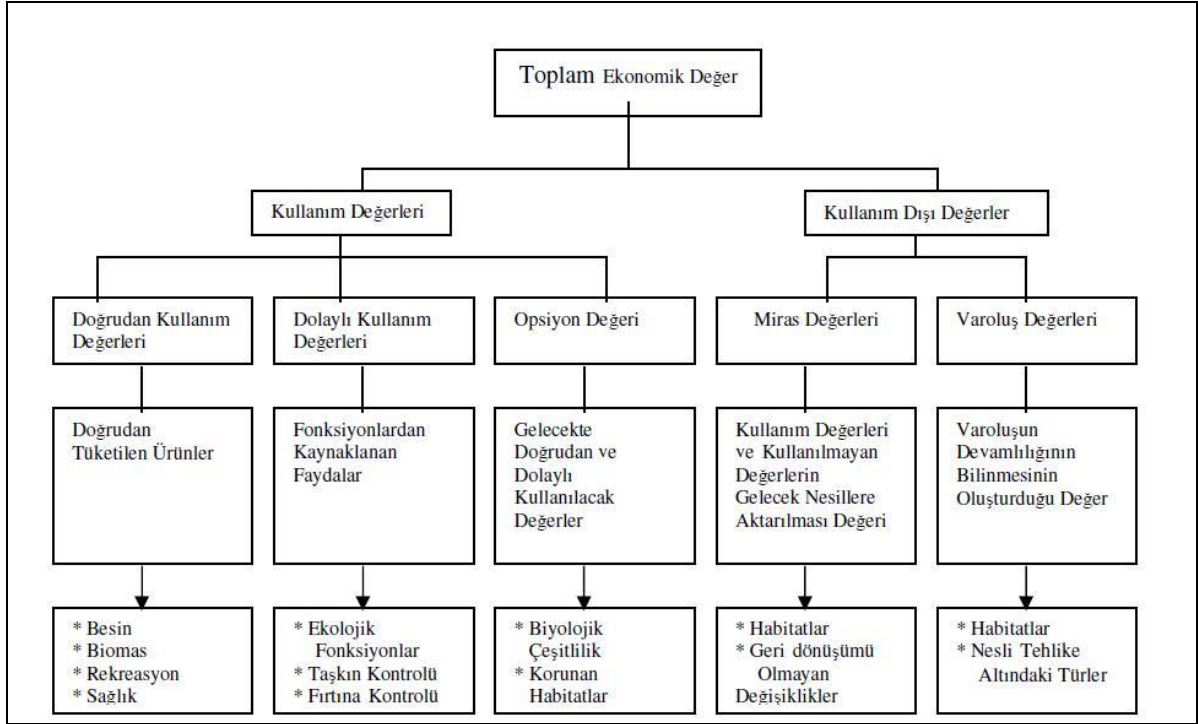
Opsiyon kullanım değerleri (olası değer): Biyoçeşitliliğin, dolayısıyla doğanın insan topluluklarına gelecekte sağlayabileceği ekonomik fayda potansiyelini “Olası Değer” olarak ifade edebiliriz. Örneğin, doğal kaynakların ekonomik veya insan sağlığına ilişkin potansiyel değeri, şirketlerin veya ülkelerin yönetimlerini biyolojik çeşitliliğin ve doğanın korunması için teşvik edebilmektedir.

Miras değeri: İnsan topluluklarının mevcut zamanda doğal kaynaklardan elde ettikleri çeşitli faydalardan gelecekte nesillerini devam ettirecek bireylerin ve/veya toplumların da yararlanabilmeleri açısından ödemeye hazır oldukları değeri ifade etmektedir.

Varoluş değeri (içkin değer, ahlaki değer): Doğanın bilgi fonksiyonu ile bağlantılı olan bu değer, varlığın kendi gerçek doğasından gelen, birşeyin kendi içinden olan değeri temsil eder. Şimdi veya sonradan hiçbir kullanma amacı olmaksızın belirlenen değer olarak da düşünülebilir. İnsanların tercihini yansıtan davranışlar olarak tanımlandığında ise, insan dışı varlıkların refahı ve hakları için saygı, sempati ve endişe duymayı içermekte olup, türlerin neslinin tükenmesinin, habitatların tahrip olmasının ve genetik çeşitliliklerin yok olmasının önlenmesi için insanların ödemeye hazır oldukları bedeldir (Groom ve diğ., 2006).

Sonuç olarak, karar verme sürecinde insan merkezli ekonomik değer biçme çabası içinde olursa bile, parasal olmayan ve ölçülemeyen manevi değerlerin de bu sürece dahil edilmesi sonucu, doğanın asıl olan toplam değeri (Bknz. Tablo-1) belirlenebilir.

Tablo-1. Doğa'nın Değeri Kategorizasyonu.

Kaynak: Munasinghe, 1992'den akt. Turan, 2007.

3.1.3. Türkiye'deki Doğa Koruma Mevzuatı ve Doğa Koruma Alanları Yapısı

Türkiye'de doğa koruma yapılarına ilişkin çerçeveyi çizerken öncelikle ulusal mevzuatın nasıl bir tarihsel süreçten geçtiğini incelemekte yarar vardır. İlk olarak 1937 yılında çıkarılan 3116 ve 3167 Sayılı Kanunlar, Türkiye'de doğa ve yaban hayatının korunmasında yürürlüğe giren ilk yasalar olarak nitelendirilebilir. 1956 yılında kabul edilen 6831 Sayılı Orman Kanunu'nun 25. maddesi ile Milli Park rejimi ve Mesire Yerleri oluşturma

imkanı yaratılmış olup aynı yıl ilan edilen “Belgrad Ormanı Mesire Yeri”, ülkenin koruma statüsüne sahip ilk alanı olmuştur. Ardından 1958 yılında da ülkenin ilk milli parkı olarak “Yozgat Çamlığı Milli Parkı” ilan edilmiştir. Çevre sorunlarına karşı küresel ilginin başladığı 1970’li yıllar Türkiye’de de çevre politikalarının kurumsallaşması anlamında fırsatlar yaratmıştır. Bunu takip eden dönemde 1984 yılında Başbakanlığa bağlı özerk bir kurum olarak Çevre Genel Müdürlüğü’nün kurulmasıyla çevre ve doğa koruma konularına ilişkin kurumsal yapılanmanın başladığını ve Türkiye’de doğa koruma anlamında en etkili dönemin başladığını savunabiliriz. Takip eden yıllarda bu kurum önce 1989’da Çevre Müsteşarlığı’na ve nihayetinde 1991’de Çevre Bakanlığı’na dönüştürülmüştür. Bu bakanlıkta önce 2003’de Orman Bakanlığı ile birleştirilip Çevre ve Orman Bakanlığı’na ardından 2011’de de Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ile Orman ve Su İşleri Bakanlığı olmak üzere iki ayrı bakanlığa bölünerek mevcut halini almıştır.

Öte yandan doğanın korunmasında ülkenin Kalkınma Planları’na baktığımızda, 1985-1989 dönemindeki V. Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda çevre ve tarım sektörlerinde biyolojik çeşitliliğin sürdürülebilir korunmasına yönelik politikaların ortaya konulduğunu, 2007-2013 dönemindeki 9. Kalkınma Planı’nda da biyolojik çeşitliliğin korunması, geliştirilmesi ve ekonomik değer olarak kazandırılmasının bir öncelik olarak kabul edildiğini söyleyebiliriz. Ülkenin mevcut yönetim yapısı, 2008 yılında hazırlanıp imzalanan ve onaylanan “*Ulusal Biyolojik Çeşitlilik Stratejisi ve Eylem Planı* ile 2018 yılına kadar Türkiye’nin biyolojik çeşitliliğini koruyabilen, biyolojik kaynaklarını sürdürülebilir bir şekilde kullanan ve genetik kaynaklarını ekonomiye kazandırabilen bir ülke olmasını” hedeflemektedir (Kiriş, 2010).

Türkiye’de çevrenin, doğanın, doğal ve kültürel varlıkların korunmasında en önemli ve ilkin yasal dayanağı, 18 Ekim 1982 tarihinde kabul edilen Anayasa’nın 56., 63. ve 169. maddeleri oluşturmaktadır. Buna göre Anayasa’nın 63. maddesi, devletin, tarih, kültür ve doğal varlıklarını ve değerlerini korumasını, bu amaçla destekleyici önlemler almasını öngörmektedir. Bu madde, türlerin doğal ortamlarında korunmasına da olanak sağlamaktadır. Anayasa’nın 45. maddesiyle tarım arazilerinin, çayır ve mer’aların amaç dışı kullanımının önlenmesi ve 69. maddesiyle de ormanların korunma ve geliştirilmesi ile ilgili hükümlere yer verilerek, dolaylı da olsa, biyolojik çeşitliliğin korunması yaptırımlarla güvence altına alınmıştır.

Türkiye’de doğal ve kültürel kaynakların korunmasına ilişkin en kapsamlı görünen dört ayrı kanun bulunmaktadır. Bunlar:

- 1- 1983 tarihli 2872 sayılı Çevre Kanunu ve ilgili Yönetmeliği,
- 2- 1983 tarihli 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu ve ilgili Yönetmeliği,
- 3- 3167 sayılı Kara Avcılığı Kanunu ve Avcılık ve Balıkçılık İşleri Yönetmeliği,
- 4- 1983 tarihli 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu (3386 sayılı yasa ile değişik) ve ilgili Yönetmeliği’dir.

Bunların dışında Türkiye’de doğa koruma amacını içeren çok sayıda tüzel düzenleme bulunmaktadır. Bunlardan bazılarını şu şekilde sıralayabiliriz:

- Köy Kanunu (1924),
- Belediyeler Kanunu (1930),

- Umumi Hıfzısıhha Kanunu (1930),
- Orman Kanunu (1956),
- Zirai Mücadele ve Zirai Karantina Kanunu (1957),
- Su Ürünleri Kanunu (1971),
- Boğaziçi Kanunu (1983),
- İmar Kanunu (1985),
- Özel Çevre Koruma Bölgesinin Tespitine İlişkin Bakanlar Kurulu Kararı (1988),
- Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı'nın Kurulması Hakkında 383 sayılı KHK (1989),
- Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıklarının Tespit ve Tescili Yönetmeliği (1989),
- Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu ile Koruma Kurulları Yönetmeliği (1989),
- Kıyı Kanunu (1990),
- Tarım Alanlarının Tarım Dışı Gaye ile Kullanılmasına Dair Yönetmelik (1989/1990/1994),
- Bazı Alanların Özel Çevre Koruma Bölgesi Olarak Tespit ve İlanı İle Bu Alanlarda Uygulanacak Esaslara İlişkin Karar (1990),
- Kıyı Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelik (1990/1992/1994),
- Milli Ağaçlandırma, Erozyon Kontrolü Seferberliği Kanunu (1994),
- Mera Kanunu (1998),
- Sulak Alanlar (Özellikle Su Kuşları Yaşama Ortamı) Olarak Tespit Edilen Göl, Sazlık ve Bataklıklar Tebliği (1998),
- Anız Yangınları ile ilgili Çevre Bakanlığı Genelgesi (2001),

- Toprak Kirliliğinin Kontrolü Yönetmeliği (2001),
- Nesli Tehlike Altında Olan Yabani Hayvan ve Bitki Türlerinin Uluslar arası Ticaretine İlişkin Sözleşmenin Uygulanmasına Dair Yönetmelik (2001),
- Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği (2002)'dir.

Bunların yanı sıra Türkiye'nin taraf olduğu ve Anayasa'nın 90. maddesi uyarınca kanun hükmünde olan uluslararası antlaşmaları da bu tüzel düzenlemeler arasında saymak gerekmektedir. Türkiye, doğa koruma konusundaki uluslararası yükümlülükleri belirleyen hemen hemen tüm uluslar arası antlaşmalara imza atmış olup, bunlardan bazıları Ek-1'de sunulmuştur (Bknz. Ek-1).

Öte yandan Türkiye'de sadece doğal değerler ele alındığında, alan veya türlerin korunması konusunda mevzuat ve literatürde birbirine çok yakın onlarca kavram kullanılmaktadır. Kültürel ve tarihi değerlerin korunması kavramları da dikkate alındığında bu sayı daha da artmaktadır. Mevzuatta, tüzel düzenlemelerde, politika belgelerinde ve literatürde kullanılan bazı kavramları özetlersek, milli park, arkeolojik milli park, tabiat parkı, tabiatı koruma alanı, devlet ormanı, özel (hususî) orman, muhafaza ormanı, istihsal ormanı, orman alanları, orman içi dinlenme yeri, hassas alanlar, özel çevre koruma bölgesi, tabiat varlığı, tabiat anıtı, doğal anıt, anıt ağaç, fosil ağaç, doğal çiçek soğanı, doğal sit, doğal varlık, doğal kaynak, Önemli Doğa Alanı (ÖDA), Önemli Bitki Alanı (ÖBA), Önemli Kuş Alanı (ÖKA), amenajman planı, uzun devreli gelişme planı, yönetim planı, çevre düzeni planı, Sistemik Koruma Planlaması (SKP), deniz parkı, avlanması yasak hayvan, yaban hayatı koruma sahası, yaban hayatı geliştirme sahası, tehdit altındaki türler, endemik türler, ekoturizm, yaban hayvanı üretme istasyonu, balık üretme ve yetiştirme istasyonu, Akdeniz

Foku habitatı, peyzajın korunması, biyosfer rezervi, dünya mirası, sulak alan, Ramsar Alanı, sıcak nokta (hotspots), deniz kaplumbağası üreme alanı, kum köpekbalığı üreme alanı, uluslararası ticareti yasaklanmış bitki ve hayvan türleri, biyolojik çeşitlilik, biyolojik güvenlik, genetik çeşitlilik, arkeolojik sit, kentsel sit, tarihi sit ve ören yeri gibi terimlerin sıklıkla karşımıza çıktıklarını görebiliriz. Türkiye'nin taraf olduğu uluslar arası antlaşmalar da dikkate alındığında, bu kavram ve yönetim kargaşası daha da artmaktadır. Doğal olarak bu kargaşa uygulamaya da yansımakta, kurumlar arasında zaten var olan yetki ve görev çatışmalarını arttırmakta ve işbirliğini güçleştirmektedir. Korunan alanlar içinde yapılacak her türlü uygulama ve müdahale, mevcut yasalar ve ülkenin imzaladığı, kanunlarla kabul edilen uluslar arası antlaşmalar çerçevesinde yapılmaktadır.

Bunun yanı sıra esas önem arz eden konu ise korunması gerekli doğal alanların koruma statüsüne nasıl alınacağı, bu statünün nasıl tespit edileceği, ne tür bir koruma biçiminin uygulanacağı ve söz konusu alanların yönetiminin nasıl belirleneceğidir. Bu konuda uluslararası literatürde 1930'lardan günümüze ülkelerin kendi içlerinde geliştirdiği ulusal sistemler, komşu ülkeleriyle birlikte ele aldıkları bölgesel sistemler, dünyanın farklı noktalarından ülkelerle birlikte çeşitlendirdikleri çok ülkeli sistemler gibi çeşitli sınıflandırma kategorileri ve yaklaşımların geliştirilmesinin sonucunda dünyada genel kabul gören sistematik yaklaşımı Uluslararası Doğayı Koruma Birliği (IUCN)'nin geliştirmiş olduğu "Korunan Alan Yönetim Kategorileri" olarak gösterebiliriz. Buna göre korunan alanlar: "biyolojik çeşitliliğin, doğal ve kültürel kaynakların sürekliliğini ve korunmasını sağlamak amacıyla kurulan, yasalarla ve diğer etkili araçlarla yönetilen kara ve deniz parçalarıdır" (International Union for Conservation of Nature [IUCN], 1998). Bu kategoriler çerçevesinde

belirlenen tüm sınıfların koruma amaçları ve bu amaçların öncelikleri aşağıdaki tabloda özetlenmektedir (Bknz. Tablo-2).

Tablo-2. IUCN Korunan Alanlar Yönetim Kategorileri Özet Tablosu.

Yönetim Amaçları	Korunan Alan Tipleri						
	Ia	1b	II	III	IV	V	VI
Örnek ekosistemlerin doğal durumlarında korunması	1	1	1	1	1	2	3
Ekolojik çeşitliliğin ve çevre düzeninin devamı	1	2	1	1	2	2	2
Genetik kaynakların korunması	1	2	1	1	1	2	3
Eğitim, araştırma ve çevresel izleme olanaklarının sağlanması	1	3	2	1	1	2	3
Su havzası şartlarının korunması	3	--	1	2	2	2	2
Erozyon - sedimantasyon kontrolü, yatırımları (baraj, regülatör vb) korunması	--	--	3	3	3	3	3
Yaban hayatından protein ve hayvansal ürün üretimi, sportif avcılık ve balıkçılık izni	--	--	--	2	--	3	3
Rekreasyon ve turizm hizmetlerinin sağlanması	--	2	1	1	3	1	3
Sürdürülebilir ürün temelli odun, yem veya deniz ürünleri sağlanması	--	--	3	--	3	2	1
Kültürel, tarihi ve arkeolojik miras alanları ve nesnelerin korunması	--	--	1	3	--	1	3
Manzara güzelliğinin ve açık alanların korunması	3	--	1	2	2	1	--
Esnek yönetim, çok amaçlı faydalanmanın sürdürülmesi	--	--	--	--	--	3	2
Makul teşvikler, marjinal alanların sürdürülebilir kullanımı ve kırsal kalkınmaya katkı	--	--	1	2	2	1	3
¹ Kaynak yönetiminde birincil amaç	Ia Mutlak Doğa Koruma Rezervi			IV Habitat ve Tür Yönetimi Alanı			
² Her zaman önemli ikincil amaç	1b Yabanıl alanlar			V Peyzaj Koruma Alanı			
³ Potansiyel uygulanabilir, en az ağırlıklı yönetim amacı	II Milli Park			VI Kaynak Koruma Alanı			
⁻ Uygun olmayan amaç	III Doğal Anıt						

Kaynak: Kurdoğlu, 2007.

IUCN Korunan Alan Yönetim Kategorileri ile Türkiye'deki yasal mevzuatı karşılaştırdığımızda, Türkiye'deki mevcut doğa koruma yapılarına ilişkin durumu aşağıdaki tablo çerçevesinde özetleyebiliriz (Bknz. Tablo-3):

Tablo-3. Yasal Mevzuat Çerçevesinde Türkiye'deki Doğa Koruma Alanları'na İlişkin Tablo (Mayıs 2014 itibariyle).

Korunan Alan Statüsü	Derece	Adet	Özellikler
Milli Park	Ulusal	40	Bilimsel ve estetik bakımdan, milli ve milletlerarası ender bulunan tabii ve kültürel kaynak değerleri ile koruma, dinlenme ve turizm alanlarına sahip tabiat parçalarını ifade eder. 2783 Sayılı Milli Parklar Kanunu

			(MPK) çerçevesinde Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü (DKMPGM) tarafından denetlenir.
Tabiatı Koruma Alanı	Ulusal	31	Bilim ve eğitim bakımından önem taşıyan nadir, tehlikeye maruz veya kaybolmaya yüz tutmuş ekosistemler, türler ve tabii olayların meydana getirdiği seçkin örnekleri ihtiva eden ve mutlak korunması gerekli olup sadece bilim ve eğitim amaçlarıyla kullanılmak üzere ayrılmış tabiat parçalarıdır. 2783 Sayılı Milli Parklar Kanunu (MPK) çerçevesinde DKMPGM tarafından denetlenir.
Tabiat Parkı	Ulusal	184	Bitki örtüsü ve yaban hayatı özelliğine sahip, manzara bütünlüğü içinde halkın dinlenme ve eğlenmesine uygun tabiat parçalarını ifade eder. 2783 Sayılı Milli Parklar Kanunu (MPK) çerçevesinde DKMPGM tarafından denetlenir.
Tabiat Anıtı (Anıt Ağaç vb.)	Ulusal	107	Tabiat ve tabiat olaylarının meydana getirdiği özelliklere ve bilimsel değere sahip ve milli park esasları dahilinde korunan tabiat parçalarıdır. 2783 Sayılı Milli Parklar Kanunu (MPK) çerçevesinde DKMPGM tarafından denetlenir.
Yaban Hayatı Geliştirme Sahası	Ulusal	80	Av ve yaban hayvanlarının ve yaban hayatının korunduğu, geliştirildiği, av hayvanlarının yerleştirildiği, yaşama ortamını iyileştirici tedbirlerin alındığı ve gerektiğinde özel avlanma planları çerçevesinde avlanmanın yapılabildiği sahalardır. 4915 Sayılı Kara Avcılığı Kanunu çerçevesinde Merkez Av Komisyonu'nun kontrolünde Orman Amenajman Planları ve Özel Avlanma Planları kapsamında koruma takibi yapılmaktadır.
Muhafaza Ormanı	Ulusal	58	Arazi kayması ve yağmurlarla yıkanma tehlikesine maruz olan yerlerdeki ormanlarla, meskûn mahallerin havasını, şose ve demiryollarını, toz ve kum fırtınalarına karşı muhafaza eden ve nehir yataklarının dolmasının önüne geçen veya memleket müdafaası için muhafazası zaruri görülen devlet ormanları veya maki veya fundalarla örtülü yerler daimi olarak, tahrip edilmiş veya yangın görmüş devlet ormanları da istihsal ormanı haline gelinceye kadar Orman ve Su İşleri Bakanlığı'nca muhafaza ormanı olarak ayrılabilirler. 6831 Sayılı Orman Kanunu çerçevesinde OGM tarafından denetlenir.
Gen Koruma Ormanları	Ulusal	193	Bir türün genetik çeşitliliğin doğal ortamında korunması amacıyla seçilen ve yönetilen orman alanlarıdır. 6831 sayılı Orman Kanunu çerçevesinde OGM tarafından denetlenir.
Tohum Meşçereleri	Ulusal	338	Belirli bir coğrafik bölgede, tohum üretimi için özel bir yönetime tabi tutulan, üstün özellikli ağaçların bulunduğu meşçerelerdir. 6831 sayılı Orman Kanunu çerçevesinde OGM tarafından denetlenir.
Doğal Sit Alanı	Ulusal	1273	Jeolojik devirlere ait olup, ender bulunmaları nedeniyle olağanüstü özelliklere sahip yer üstünde, yer altında veya su altında bulunan korunması gerekli alanları ifade eder. 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu çerçevesinde Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından denetlenir.

Sulak alanlar	Ulusal	135	Doğal veya yapay, devamlı veya geçici, suları durgun veya akıntılı, tatlı, acı veya tuzlu, denizlerin gelgit hareketlerinin çekilme devresinde altı metreyi geçmeyen derinlikleri kapsayan, başta su kuşları olmak üzere canlıların yaşama ortamı olarak önem taşıyan bütün sular, bataklık, sazlık ve turbiyeler ile bu alanların kıyı kenar çizgisinden itibaren kara tarafına doğru ekolojik açıdan sulak alan kalan yerleri tanımlamaktadır. Sulak alanlar DKMPGM'ne bağlı Sulak Alanlar Şube Müdürlüğü ve Ulusal Sulak Alan Komitesi tarafından denetlenir. RAMSAR Sözleşmesi ve Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği çerçevesinde denetlenir.
Özel Çevre Koruma Bölgesi	Bölgesel	15	Ülke ve dünya ölçeğinde ekolojik önemi olan, çevre kirlenmeleri ve bozulmalarına duyarlı toprak ve su alanlarını, biyolojik çeşitliliğin, doğal kaynakların ve bunlarla ilgili kültürel kaynakların gelecek kuşaklara ulaşmasını emniyet altına almak üzere gerekli düzenlemelerin yapılabilmesi ve bu alanlarda uygulanacak koruma ve kullanma esasları ile plan ve projelerin tek elden hazırlanması amacıyla, Bakanlar Kurulu kararı ile ilan edilen bölgelerdir. Bu bölgeler, 383 Sayılı KHK çerçevesinde, Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü denetimindedir.
Ramsar Alanı	Uluslararası	14	28/12/1993 Tarihli ve 3958 sayılı Kanunla uygun bulunan Ramsar Sözleşmesinin 2 nci maddesi gereğince, Uluslararası Öne Sahip Sulak Alanlar Listesine dahil edilen sulak alanları ifade eder. Her Ramsar Alanı için bir yönetim planı hazırlanır ve uygulaması izlenir. Bu alanlar Sulak Alanlar Şube Müdürlüğü (DKMPGM) tarafından izlenerek elde edilen bilgiler Ramsar Sekreteryası ile paylaşılır.
Biyosfer Rezervi	Uluslararası	1	Uluslararası öneme sahip biyolojik çeşitliliğin korunması, ekonomik kalkınma ve kültürel değerlerin korunmasına dönük uygulamaların denendiği, seçildiği, sunulduğu ve geliştirildiği karasal ve/veya kıyı ekosistemlerine sahip alanlardır. İlan edilmesi, izlenmesi ve denetlenmesi, UNESCO'nun İnsan ve Biyosfer (MaB=Man and Biosphere) Programı tarafından gerçekleştirilir. Çekirdek, Tampon ve Geçiş olmak üzere üç koruma bölgesine ayrılan biyosfer rezervlerinde resmi koruma yalnızca çekirdek zonlar için geçerlidir.
Dünya Miras Alanı	Uluslararası	11	İnsanlığın ortak mirası olarak kabul edilen evrensel değerlere sahip kültürel ve doğal siteleri dünyaya tanıtmak, toplumda söz konusu evrensel mirasa sahip çıkacak bilinci oluşturmak ve çeşitli sebeplerle bozulan, yok olan kültürel ve doğal değerlerin yaşatılması için gerekli işbirliğini sağlamak amacıyla UNESCO tarafından ilan edilen ve izlenen doğal ve kültürel alanlardır.
Önemli Bitki Alanı (ÖBA)	Uluslararası	122	Bitkisel çeşitlilik açısından çok zengin, nadir ve/veya endemik (dünyanın başka hiçbir yerinde doğal olarak yetişmeyen) türlerin zengin topluluklarını ve habitatlarını içeren alanlardır. ÖBA'ların Türkiye'de yasal mevzuatta bir karşılığı olmamasına rağmen, Natura 2000 korunan alanlar ağı gibi gerekli koşulların sağlanması için veri kaynağı oluşturulması, doğal kaynak yönetimi politikalarının oluşturulmasına yön verilmesi ve bu kapsamda, ulusal enerji, tarım ve turizm stratejilerinde doğal değerlerin dikkate alınmasını sağlama gibi

			konularda koruma çalışmalarına dahil edilmektedir.
Önemli Kuş Alanı (ÖKA)	Uluslararası	184	Doğadaki kuş türlerinin nesillerini sürdürebilmeleri için uluslararası ölçekte özel önem taşıyan coğrafyaları tanımlar. ÖKA'ların Türkiye'de yasal mevzuatta bir karşılığı olmamasına rağmen, uluslararası mevzuatta AB'nin Kuşları Koruma Yönetmeliği (79/409/EEC) ile yasal bir zemine oturmaktadır.
Önemli Doğa Alanı (ÖDA)	Uluslararası	305	Alan koruma, canlı türlerinin sağlıklı topluluklar oluşturmaları ve yaşam döngülerini devam ettirmeleri için gerekli tüm coğrafyaların doğal özellikleri bozulmadan saklanmasını esas alan uluslararası ölçekte önemli alanları ifade eder. ÖDA'lar, alan korumaya ihtiyaç duyan türlerin dağılım ve nüfuslarını esas alan standart, küresel ölçekte uygulanabilir ve eşik değerlerine bağlı somut hassaslık ve benzersizlik kriterleri vasıtasıyla seçilir (Eken, 2006). ÖDA'ların Türkiye'de yasal mevzuatta bir karşılığı olmamasına rağmen, Natura 2000 korunan alanlar ağı gibi gerekli koşulların sağlanması için veri kaynağı oluşturulması, doğal kaynak yönetimi politikalarının oluşturulmasına yön verilmesi ve bu kapsamda, ulusal enerji, tarım ve turizm stratejilerinde doğal değerlerin dikkate alınmasını sağlama gibi konularda koruma çalışmalarına dahil edilmektedir.

3.2. Bir Doğal Alan Olarak Orman Ekosistemleri

Bu bölümde öncelikle ormanın ne olduğu, Dünya ve Türkiye'deki mevcut orman varlığı ve orman ekosisteminin değerlerinin neler olduğu incelenecektir. Ardından nispeten yeni bir kavram olan ve bu teze konu olan çalışma alanının da benzer özellikleri içermesi bakımından "Hassas Orman" kavramı tartışılacaktır. Orman tahribatının dünyada ve Türkiye'de temel nedenleri ve yol açtığı sorunların incelenmesini takiben, son olarak Türkiye'de orman ekosistemlerinin yönetiminin tarihçesi ele alınacaktır.

3.2.1. Ormanın Tanımı, Özellikleri, Dünya'da ve Türkiye'de Orman Varlığı

Türkiye'de hali hazırda yürürlükteki Orman Yasası'na göre, doğal olarak yetişen ya da emekle yetiştirilen ağaç ve ağaçcık toplulukları buldukları yerleriyle birlikte "orman"

sayılmaktadır. Ancak bu tanım ormanı, tüm nitelik ve bileşenleri ile yeterli düzeyde açıklamaktan çok uzaktadır. Bilimsel anlamda orman, bir ağaç topluluğu olmanın ötesine geçerek “bitki örtüsü, hayvan ve mikroorganizmalar, mineral maddeler, hidrolojik ve mikroklimatik özelliklerle, aralarında madde ve enerji akımı bakımından özel ilişkiler kuran ağaç ve ağaçlık topluluğudur. Orman canlı ve cansız çevre öğelerinden oluşmakta, bunların aralarında kurduğu ilişkiler bütünü de “orman ekosistemi (orman çevre-dizgesi)” adını almaktadır. Orman ekosistemi temelde üç farklı bileşenden teşkil edilmektedir: 1) Mikroskobik canlılardan memeliler gibi büyük organizmalara, bakterilerden farklı bitki gruplarına uzanan ‘Canlı Öğeler’, 2) Toprak, hava (iklim), su, azot, karbon gibi ‘Cansız Öğeler’, 3) Kendi içlerinde farklı komünite özellikleri geliştirmiş olan ağaç toplulukları (Keleş ve diğ., 2009).

FAO raporlarına göre, günümüzde ormanlar -Grönland ve Antarktika hariç tutulduğunda- dünya toplam karalar alanının dörtte birinden fazladır. Dünya ormanlarının yarısından biraz çoğu tropik bölgelerde bulunmaktadır. Söz konusu rapora göre, aralarında belirli büyüklükte ormansız alanların da bulunduğu “Orman sayılan alanlar”ın genişliği 13 milyar hektardır. Ancak normal sıklıkta 2,655 milyar hektar, seyrek kapalılıkta 1,207 milyar hektar ormanın bulunduğu, böylece dünyadaki gerçek orman alanının toplam olarak 3,8 milyar hektar olduğu bildirilmektedir. FAO verilerine göre dünya ormanlarının bundan 4000 yıl önce 8 milyar hektar olduğu anlaşılmaktadır. Bunların yarısından çoğu insanlar tarafından yok edilerek, 1980 yılı verilerine göre, miktarı 3,6 milyar hektara inmiştir. Hatta içinde bulunduğumuz yıllarda bu miktarın 3,2 milyar hektara kadar düştüğü tahmin edilmektedir (United Nations - The Food and Agriculture Organisation [FAO], 2010).

Türkiye'ye baktığımız zaman, yaklaşık olarak 80 milyon hektarlık yüz ölçümüyle dağlık ve eko-coğrafya bakımından zengin bir çeşitliliğe sahip bir ülke olduğu göze çarpmaktadır. Bu ekolojik zenginliğe paralel olarak ormanları da tür ve kompozisyon olarak zengindir. 2012 yılı itibariyle Türkiye'de 21.678.134 hektar orman alanı olduğu tespit edilmiş olup, yapılan tespitlere göre ormanlar ülke yüz ölçümünün %27,6'sını kaplamaktadır. Bu değere orman içi açıklıklar dâhil değildir (OGM, 2012). Türkiye'de genel ormanlık alanın %39'unu yapraklı ormanlar (meşe, kayın, kızılâğaç, kestane, gürgen gibi ağaç türleri), %61'ini ise iğne yapraklı (ibrelî) ormanlar (kızılçam, karaçam, sarıçam, göknar, ladin, sedir gibi ağaç türleri) kaplamaktadır. Bu ormanlarda yayılış alanı olarak en fazla kızılçam (5,9 milyon hektar) yayılış göstermekte, ondan sonra alansal büyüklük sırasına göre meşe türleri, karaçam, kayın, sarıçam, göknar, ardıç, sedir, ladin, kızılâğaç, kestane, fıstıkçamı, gürgen, ihlamur, dişbudak, kavak ve okaliptüs gelmektedir. Diğer türleri ise servi, Halep çamı, sahil çamı, kayacık, çınar, okaliptüs, sığla, fındık, defne, ceviz, kermes meşesi, kocayemiş, ılgın, Kıbrıs akasyası, yalancı akasya, üvez ve maki elemanlarına ait çeşitli türler olarak sayabiliriz (OGM, 2012).

Dünya ortalaması (1,2 hektar) ile karşılaştırıldığında Türkiye'de kişi başına düşen ormanlık alan miktarının (65 milyon nüfus hesabıyla, kişi başına 0,31 hektar ormanlık alan düşmektedir) bir hayli düşük olduğunu görmekteyiz. Bu değer ABD için 1,3 hektar, Avustralya için 2,0 hektar, Kanada için 18,7 hektardır (Birler, 1995). Türkiye'de ormanların ülke yüzeyine dağılımı ise dengesiz bir görüntü sergilemekte olup, iklim ve biyocoğrafik etkenlere bağlı olarak Karadeniz, Akdeniz, Ege gibi ülkenin kuzey, güney-batı ve batı bölgelerinde orman yönünden yoğunluk gözlenirken, fitocoğrafik bölge karakterlerinden

ötürü iç ve doğu bölgelerde ise orman yönünden fakir, step karakterli bitki grupları izlenmektedir.

3.2.1.1. Orman Ekosisteminin Değerleri

“Doğaya Değer Bıçmek” bölümünde fonksiyonları, kullanım değerleri, olası değerleri, miras ve varlık değerleri bakımından doğanın ve dolayısıyla ekosistemlerin değerlerini detaylı bir biçimde ele almıştık. Buradan yola çıkarak doğanın sunmuş olduğu ekosistem değerlerinin sosyal, biyo-ekolojik ve ekonomik yönlerden doğaya bağımlı olan insan neslinin, refah ve mutluluk içinde yaşamının sürdürülebilir şekilde devamlılığını sağlaması açısından yaşamsal önem arz ettiğini yineleyebiliriz. “Ekosistem değerleri” teriminin yerine birçok kaynaktan servis hizmetleri, fonksiyon, görev, hizmet terimleri kullanılmakta ise de bu terimler daha çok ekosistemin oluşturduğu maddi değerlerle ilgilenmekte ancak olası değerler, manevi değerler ve var olma değerlerini geri planda tutmaktadır (United Nations Environment Programme [UNEP], 2005). Bu sebeple tez çalışması boyunca ilgili kavramdan ekosistem değerleri olarak bahsedilecektir.

Doğal ekosistemlerden biri olan ormanları sağladıkları değerler bakımından incelerken, tezin bütüncül yapısını korumak adına ilgili değerleri aşağıdaki gibi beş başlık altında toplamamızın daha anlaşılır olacağına karar verilmiştir:

Doğrudan kullanım değerleri: Ormanlar sağladıkları besin materyalleri (meyve, mantar, bal, av ürünleri, aromatik bitkiler, yemiş vb.), yakacak odun, kereste, reçine, yağ, balmumu, lif, ilaç hammaddeleri olmak üzere doğrudan kullanım değerlerine sahiptir. Bahsi

geçen tüm bu kullanım değerleri dünya ekonomisinin en önemli kalemlerini oluşturmakta olup, bu değerlerde yaşanacak bir bozunma ya da yok oluş sadece ekonominin çökmesi değil aynı zamanda insan neslinin de ciddi sıkıntılarla baş başa kalması anlamına gelmektedir.

Dolaylı kullanım (fonksiyon) değerleri: İklimin düzenlenmesi ve karbon dengesinin kurulması, erozyon kontrolü, toprak kalitesinin dengede tutulması ve toprak oluşumu, su döngüsüne sunduğu katkı, besin çevriminin dengede tutulması, zararlı böcek kontrolü, havanın temizlenmesi, doğal afetlerin kontrolü, sağladığı genetik materyaller (bu kaynakların çeşitliliği ile yiyecek-içecek endüstrilerinin başlıca tedarikçisidir), tozlaşma ve döllenmede sağladığı hayati rollerden ötürü ormanlar görünmeyen fonksiyon değerlerine sahiptir. Bahsi geçen tüm bu kullanım değerleri dünyada insan yaşamı için gerekli olan en önemli araçları teşkil etmekte olup, bu değerlerde yaşanacak bir bozunma insanın sosyal yaşamının yanı sıra biyolojik anlamda neslinin de ciddi sıkıntılar yaşayacağını ve bu soruna karşı herhangi bir çözüm yolu bulamayacağı anlamına gelmektedir.

Sosyal değerler: Rekreasyon (kullanım) aktiviteleri, ekoturizm faaliyetlerine sunduğu katkılar, insan ruhunun arınması ve dinginleşmesine yol açan manzara, ferahlık gibi estetik değerleri sunması, yalnızca doğa eğitimi değil insan gelişimine katkı sunabilecek eğitsel amaçlı araçları da sunması, doğa kültürü mirası, sanata ilham vermesi ve estetik kaygıları- arzuları tatmin etmesi bakımından ormanların sağladığı sosyal değerler önem taşımaktadır.

Manevi değerler: Birçok din ve inanışta ormanlar, kutsal alanlar olarak görülmekte ve insanlar bu alanlara tapınmakta ya da saygı duymaktadır. Daha önceki bölümlerde bahsi geçtiği üzere bilinen en eski koruma hareketlerinin Güney Hindistan'daki Tamil Nadu Kutsal

koruluklarında (M.Ö. 8000-6000) yaşandığı düşünülürse bu durum daha iyi anlaşılabilir (Krishna ve Sankar, 1997).

Miras değerleri: İnsan topluluklarının mevcut zamanda doğal kaynaklardan elde ettikleri çeşitli faydalardan gelecekte nesillerini devam ettirecek bireylerin ve/veya toplumların da yararlanabilmeleri açısından ödemeye hazır oldukları değeri ifade ettiği önceki bölümlerde açıklanmıştı. Buradaki 'değer' yalnızca ekonomik anlamında karşılığını bulmak zorunda değil. Bu duruma Türkiye'den örnek vermek gerekirse, mevcutta kendilerine doğrudan hiçbir yararı (ekonomik anlamda) olmamasına rağmen, Yuvarlakçay (Köyceğiz) köylüleri bölgelerinde yapılacak Hidroelektrik Santral (HES) Projesi'nin alanda yüzyıllardır birlikte yaşadıkları Sığla ağaçlarını yok etme tehdidi altına sokacağı gerekçesiyle uzun zamanlı bir mücadele yürütmüşlerdir. Aynı şekilde Türkiye'nin birçok bölgesinde uzun yıllardır verilen HES mücadelelerinde de benzer gerekçeleri görebiliriz. Dünya üzerinde de başta Amazon Nehri olmak üzere benzer mücadelelere şahit olmaktadır.

Olası değerler: Orman ekosistemlerinin insan topluluklarına gelecekte sağlayabileceği ekonomik fayda potansiyelini tanımlamaktadır. Orman ekosistemleri özelinde özellikle ekosistem bünyesinde potansiyel olarak bulunan genetik kaynaklardan ileride ilaç, biyokimya ürünleri alanında faydalanma olasılıkları mevcut olup, ilgili dev kimya ve ilaç şirketleri şimdiden araştırmalarını yürütmekte ve sonuca ulaştıkları anda fikri mülkiyet hakları kapsamında kendilerini garantiye almaktadır.

Varoluş değerleri: Canlı ya da cansız her türlü varlığın var olma hakkından doğan değeri temsil eder. Orman ekosistemleri için bu tanımlı açığımızda, insan dışı varlıkların

refahı ve hakları için saygı, sempati ve endişe duymayı içermekte olup, ormandaki türlerin neslinin tükenmesinin, orman ekosistemleri ve habitatlarının tahrip olmasının ve genetik çeşitliliklerin yok olmasının önlenmesi için insanların ödemeye hazır oldukları bedeldir.

3.2.1.2. Hassas Ormanlar/Koruluklar Kavramı

Literatürde henüz detaylıca tanımlanmış bir kavram olmamakla birlikte, ‘Hassas Ormanlar Kavramı’ nı, içerdikleri özellikler ve değerler bakımından diğer orman tiplerinden ayrılan, ufak bir çevresel müdahaleye karşı bile oldukça duyarlı olan, yok olma tehlikesi yüksek, nadirlik ve benzerlik kriterleri taşıyan, varoluş biçimiyle endemizm özellikleri gösteren ve ekosistemi içerisinde de endemik türleri barındıran, relikt (kalıntı) özellikler gösterebilen, toplumların gözünde ayrı bir şekilde yeri ve değeri olan orman ve/veya koruluk tipleri olarak açıklayabiliriz. Literatürde hassas ormanlar kavramı daha çok “orman sıcak noktaları” kavramına yaklaşmaktadır. Orman sıcak noktaları ise acil olarak korunması gereken, hızla habitat kayıplarına uğrayan, var olan koruma statülerinden yararlanamayan veya daha özel koruma önlemlerine ihtiyaç duyan, zengin biyolojik çeşitliliğe sahip olan, sağladığı maddi ve manevi değerler ile biyosferde önemli roller üstlenmiş olan özel/değerli ormanlar olarak tanımlanmaktadır (Conservation International [CI], 2011).

Esasen “orman sıcak noktası” olarak tanımlanan bir alan aynı zamanda bir hassas orman niteliği de taşımakla birlikte hassas orman kavramının orman sıcak noktası kavramından ayrıldığı noktalar: öncelikle ekosistem özellikleri bakımından tek, eşsiz ve/veya nadir olması, bu alanların geçmişe nazaran artık yok olma tehdidiyle karşı karşıya olmaları, yok olduklarında yalnızca bir genetik materyalin veya ekosistem fonksiyonlarının değil aynı

zamanda bu ormanlara bağlı gelişen spesifik doğa kültürü özelliklerinin de yok olacak olması, insan etkinliğinin yanı sıra doğal süreçlerden etkilenmesi bakımından da hassas özellikler içermeleri olarak sıralayabiliriz.

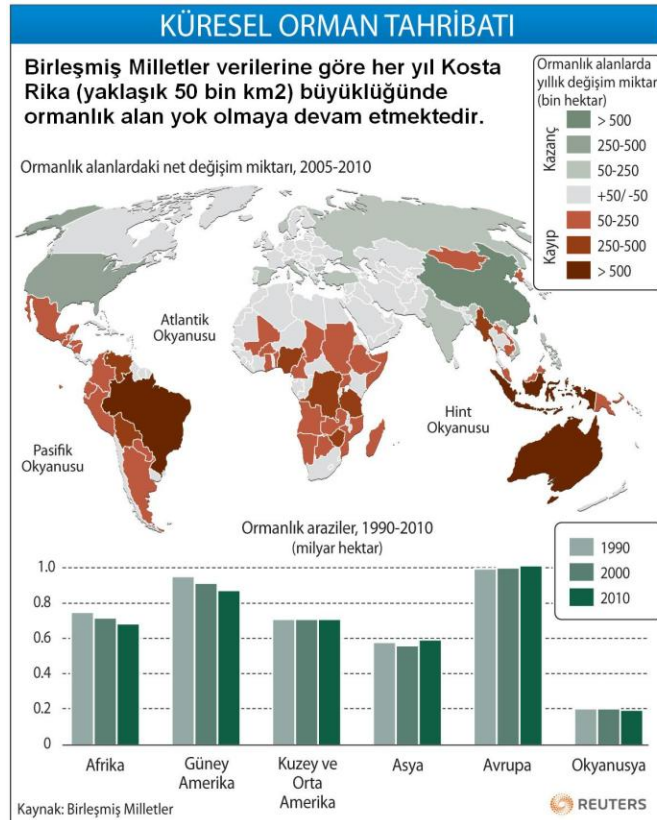
Bu özellikleri dikkate alarak, Türkiye’de hassas orman kavramına dahil edilebilecek alanları, endemik ve/veya nadir olmaları bakımından Kazdağı göknarı ormanları, doğal Toros Sediri Ormanları, Anadolu Sığla Ormanları, doğal Halep Çamı Toplulukları, Istranca Meşesi Ormanları, Kasnak Meşesi Korulukları, Fırat Kavağı Korulukları olarak sayabiliriz. Ayrıca çevresel etkenlere karşı duyarlılıklarından ötürü de subasar orman niteliği taşıyan İğneada (Kırklareli), Acarlar (Sakarya), Sarıkum (Sinop), Karacabey (Bursa), Kızılırmak Deltası (Samsun) gibi longoz sistemlerin bulunduğu alanları dahil edebiliriz. Öte yandan bir sıcak nokta olma özelliği de gösteren Amanos Dağları gibi jeotarihsel süreçlerden ötürü bulunduğu coğrafik bölgenin vejetasyon yapısından çok daha farklı orman yapısı oluşturan alanlar, yine bir sıcak nokta olan İstanbul Ormanları gibi kısa süre içerisinde yok olma tehdidiyle karşı karşıya olan alanlarda hassas orman kavramına dahil edilmelidir. Burada verilen örnekler ilk akla gelenler olmakla birlikte, daha detaylı bir inceleme sonucunda hem kavram daha anlaşılır bir zemine oturtulabilir hem de ilgili alanların sayısı daha net ortaya çıkartılabilir.

Türkiye’de tanımlanmış dokuz orman sıcak noktasını incelediğimizde, bu alanların ilgili sıcak nokta olma kriterlerini yerine getirdiklerini görmekle birlikte bu ormanların nispeten geniş alanları kapladığını da görmekteyiz. Örneğin bu alanlardan biri olan Küre Dağları Milli Parkı, tampon bölgesiyle birlikte yaklaşık 134.000 hektarlık bir alan kaplamakta ve iki farklı şehrin sınırlarında yer almaktadır (Küre Dağları Milli Parkı, 2010). Ancak hassas orman alanı olarak tanımlanan bölgelerin ise nispeten lokal yayılışlar gösteren ve dar alanlara

sıkışmış orman ve/veya koruluk yapıları olduğu anlaşılmaktadır. Bu sebeple hassas ormanlar, mevcut koruma statülerinin veya koruma yönetimlerinin yanı sıra daha özel koruma metotlarına ihtiyaç duymaktadır.

3.2.2. Orman Tahribatları'nın Nedenleri ve Yol Açtığı Sorunlar

Birleşmiş Milletler, Dünya Gıda Örgütü '2010 Yılı Küresel Orman Kaynakları Değerlendirme Raporu' verilerine göre, her yıl Kosta Rika (yaklaşık 50 bin km²) büyüklüğünde ormanlık alan yok olmaktadır (FAO, 2010. Ayrıca bkz. Şekil-2). Yaşanan tahribatlara baktığımızda, Tropik Yağmur Ormanları'nın sıralandığı Güney Amerika, Orta-Güney Afrika ve Okyanusya bölgelerinde tahribatların yoğunlaşarak orman alanlarını yok olma seviyelerine yaklaştırdığını görmekteyiz.

Şekil-2. Küresel Orman Tahribatı (FAO, 2010).

Abramovitz'e göre, dünyada ormanların miktarının azalmasında ve niteliklerinin bozulmasında başlıca rolü oynayan iki temel neden bulunmaktadır: Bunlardan ilki ormanlar üzerinde yaşanan genel baskılar, diğeri ise ülkelerin ulusal politikaları altında ormana bakış açılarıdır (Abramovitz, 1998).

Bu iki temel nedenden öncelikle genel baskıları özetlediğimizde sırasıyla şu durumlarla karşılaşırız. teknolojinin gelişmesiyle birlikte ormancılık (kereste endüstrisi, ve diğeri ormancılık endüstrisi) ve tarım teknolojilerinde de makineleşmeye geçilmesi ormanların aşırı derecede kullanılıp var olan orman alanlarının yeni tarım alanlarına dönüştürülmesine yol açmıştır. Küresel ölçekte nüfus artışı ve bu nüfusun kırdan kente göçü sonucu ormanlık alanlar ya kentin konut ihtiyacını karşılayacak alanlara dönüştürülmüş ya da kentin gıda ve tüketim ihtiyacını karşılayabilmek amacıyla tarım alanlarına dönüştürülmüştür. Benzer şekilde kağıt fabrikalarının kağıt ihtiyacını karşılamak üzere de yüksek miktarlarda orman varlığı yok edilmiştir. Sanayi faaliyetlerinin artması sonucu yaşanan kirliliğin ormanın ekosistem sağlığı üzerinde bozucu nitelikleri artmış olup, öte yandan yoğun nüfusun ulaşım, spor, turizm, enerji vb. ihtiyaçlarını karşılamak için de ilk etapta orman alanları gözden çıkartılmıştır. Öte yandan ormanlar içerisinde gerçekleştirilen gaz, maden, petrol ve baraj projeleri ile ormanlar hem ekosistem sağlığı açısından bozunmalar yaşamış hem de habitatlar yok olmuştur. Esasen önceleri doğal bir ekolojik etmen olan "orman yangınları", dünya üzerinde özellikle Akdeniz İklim Kuşağı karakterli bölgelerinde (ki bu bölgelerin çoğu aynı zamanda dünyada orman tahribatının en yoğun yaşandığı bölgelerdir.) ülkelerdeki yasal süreçlerin tetiklemesi sonucu ekolojik ve doğal bir etmen olmaktan çıkıp, ormanı geri dönüşsüz olarak yok eden insan etmenli olumsuzluklara dahil olmuştur. Bunların haricinde dünyada orman tahribatlarının en fazla yoğunlaştığı bölgeler olan yağmur ormanlarında çok

uluslu şirketlerin palmye yağı, kakao, pirinç, mısır vb. tarımsal ürünleri üretirken (plantasyon, tıraşlama kesim vb.) yalnızca orman tahribi yaşanmamakta aynı zamanda orman yetişme ortamlarında binlerce yıldır kurulmuş olan doğal denge de bozulmaktadır (Edwards ve diğ., 2010).

Orman tahribinde rol oynayan ulusal politikaları özetlediğimizde genel olarak şu varsayımlar çıkartılabilir: Birinci ve en önemli neden olarak, hemen hemen tüm dünya ülkelerinin, ormanları doğal birer varlık yerine sınırsız bir kaynak gibi görmeleri sonucu geliştirdikleri tarım, ekonomi ve toprak mülkiyeti politikalarını dikkate aldığımızda, herhangi bir ekonomik darboğazda ilk etapta ormanları gözden çıkarmayı hedeflemiş olmalarını gösterebiliriz. Bazı ülkelerin ormanları koruyacak güçlü mevzuatlarının bulunmaması, böyle bir mevzuata sahip olan birçok ülkede ise yasaları ve politikaları uygulayacak kapasite ve iradenin oluşmaması bir diğer sorunu teşkil eder. Öte yandan ormanların lehine politika geliştirip uygulamak isteyen devletler ise güçlü çıkar gruplarınca etkilenmekte ve bu amaçlarından vazgeçmeleri yönünde baskılar görmektedir. Bazı ülkelerde ise orman mülkiyetinde söz sahibi olan kişi ve/veya şirketlere mülkiyet hakları ve çeşitli imtiyazlar tanınarak ormanların devlet eliyle yok olması sağlanmaktadır.

Dünya'nın diğer ülkelerinde yaşanan ormansızlaşma sorununun nedenlerine yönelik yukarıda sıralanan gerçekler, Türkiye için de hemen hemen aynen geçerlidir diyebiliriz. Orman yangınları, zararlı böcek ve mantarların yol açtığı doğal yıkımlar, rüzgar ve kar devirmeleri, yasadışı ağaç kesme, yerleşme ve tarla açma etkinlikleri, başarısız ormancılık uygulamaları, altyapı yatırımları (yol, enerji hattı geçirilmesi, baraj vb.) Türkiye'deki orman ekosistemlerinin daralmasına yol açan nedenlerin başında gelmektedir. Bu olumsuzlukların

yanı sıra Türkiye’de 1937-1997 döneminde toplam 14,6 milyon dönüm orman ekosistemi yanmış, 2,2 milyon dönüm orman ekosistemi de tarım alanına ve yerleşme yerine dönüştürülmüştür (Çepel, 2004). Öte yandan ülkenin güney, güneybatı ve batı bölümlerinin Akdeniz Havzası İklim Kuşağı altında olmasına bağlı olarak yaşanan orman yangınları esasen doğal bir ekolojik etmen iken, ülkedeki yasal süreçlerin tetiklemesi sonucu bu yangınlar ekolojik ve doğal bir etmen olmaktan çıkıp, ormanı geri dönüşsüz olarak yok eden insan etmenli olumsuzluklara dahil olmuştur. Bunlara ek olarak Türkiye’de politika anlamında bir faktör daha ekleyebiliriz. Orman yetiştirme ortamı olduğu halde “orman rejimi dışına çıkarma” politikası ile milyonlarca hektarlık orman alanı, TBMM eliyle çeşitli zamanlarda orman rejimi dışına çıkarılmaktadır (Çepel, 2004).

Ormanlar üzerinde çeşitli tahribatlar yaşanmasına rağmen, Türkiye’de son yıllarda devlet kurumları tarafından yapılan değerlendirmelerde orman varlığının artış gösterdiği yönünde bulgulara da rastlanılmaktadır. Ormanların büyüklüğü ve değişimleri bakımından, bugüne kadar gerçekleştirilen orman envanter değerlendirme sonuçlarına göre genel ormanlık sahanın büyüklüğü, ilk envanter dönemi olan 1963–1972 yıllarında 20,2 milyon hektar (%26,1) ve son envanter yılı olan 2012’de 21,7 milyon hektar (%27,6) olarak tespit edilmiştir. Bu envanter sonuçlarına göre ormanlık alanda son 40 yılda yaklaşık 1,5 milyon hektarlık artış olduğu belirtilmektedir (OGM, 2012). İlk envanter döneminde ormanın toplam serveti 935,5 milyon m³ ve son envanter döneminde ise 1,5 milyar m³ olarak tespit edilmiştir. Buna göre 1973 ile 2012 dönemleri arasında ülke ormanlarının ağaç servetinde yaklaşık 560 milyon m³ artış olduğu iddia edilmektedir. Servet ve alanda artışın başlıca sebepleri arasında başta ağaçlandırma çalışmaları olmak üzere, yıllık odun etasının düşük tutulması, orman ve

civarında yaşayan halkın şehirlere göç etmesi, bozuk ormanların iyileştirilmesi ile envanter teknikleri ve araçlarının farklılaşması olarak gösterilmektedir (OGM, 2012).

Öte yandan OGM'nin hazırladığı bu verilere, ormancılık alanında Türkiye'deki tanınmış araştırmacılardan biri olan Emekli Orman Mühendisi Yücel Çağlar karşı çıkarak, esasında orman sayılan alanlara ilişkin verilerin sunumunda Orman Genel Müdürlüğü'nün yanıltıcı bilgiler sunduğunu savunmakta ve aslında bir orman varlığı artışı yaşanmadığını açıklamaktadır. Tartışmanın temelde, orman sayılan alanların genişliğindeki değişmelere dayandırılması gerektiğini savunarak, esasında orman varlığı genişliğinde herhangi bir değişimin olmadığı, buna karşılık orman sayılan alanlar üzerindeki orman ekosistemi genişliğinin arttığı ya da azaldığı durumların söz konusu olabildiğini belirtmektedir (Çağlar, 2000).

Türkiye'de hem orman sayılan alanların hem de orman ekosistemlerinin genişliklerinde değişimler olmaktadır ve bu değişimlere yol açan nedenler ve süreçler birbirinden farklıdır. Bu nedenle, söz konusu tartışmanın doğru temellere dayandırılabilmesi için, orman sayılan alanla orman ekosistemleri ayrımının yapılması, genişliklerinin değişmesine yol açan süreç ve nedenleri ayrı ayrı sorgulanması zorunlu olmaktadır (Çağlar, 2000).

Keleş'e göre ise, Türkiye'nin en temel orman sorunu olarak ormansızlaşma gösterilmektedir (Keleş ve diğ., 2009). Kısaca ormansızlaşma, ormanı oluşturan öğelerin bir kısmının ya da tamamının ortadan kalkmasıyla ormanın kendini yenileyebilir bir ekosistem olma özelliğini kaybetmesi olarak tanımlanabilir. Ülkedeki orman ekosistemlerinin

bozulmasındaki etmenleri, ülkenin içinde bulunduğu iklim kuşağının orman oluşumuna yeterince elverişli olmaması, ülkenin topoğrafik ve morfolojik yapısının homojen orman dokularının oluşumuna engel olması, orman alanlarının Anadolu'da binlerce yıldır farklı uygarlıklar tarafından aşırı biçimlerde kullanılıp zayıflatılmış olması, çeşitli ekonomik ve mülkiyet etkinlikleri sonrası yaşanan tahribatlar olarak sıralayabiliriz.

Türkiye'de yaşanan ormansızlaşma süreçlerinin en önemli politik boyutu ise, siyasi mekanizmanın ormanı korumaktan çok, kullanılıp dönüştürülebilecek bir 'doğal kaynak' olarak görmesine bağlı şekillenen yasal süreçlerdir. Bu duruma verilebilecek en temel örnek, genel tabirle '2/B' olarak ifade edilen, orman sayılan alanların daraltılmasını konu edinen 1982 Anayasası'nın 169. maddesinin son fıkrasıdır:

Orman olarak muhafazasında bilim ve fen bakımından hiçbir yarar görülmeyen, aksine tarım alanlarına dönüştürülmesinde kesin yarar olduğu tespit edilen yerler ile 31.12.1981 tarihinden önce bilim ve fen bakımından orman niteliğini tam olarak kaybetmiş olan tarla, bağ, meyvelik, zeytinlik gibi çeşitli tarım alanlarında veya hayvancılıkta kullanılmasında yarar olduğu tespit edilen araziler, şehir, kasaba ve köy yapılarının toplu olarak bulunduğu yerler dışında, orman sınırlarında daraltma yapılamaz.

Bu maddenin çeşitli yıllarda farklı hükümetlerce uygulamaya geçirilmesiyle Türkiye'de birçok orman alanı orman statüsü dışına çıkartılarak yerleşim, tarım, enerji, maden, ulaşım gibi birçok farklı amaçlar için kullanılarak yok edilmiştir. Bu konu tezin gelişim sürecinde daha detaylı olarak ele alınmıştır.

4. BULGULAR

4.1. Doğa Tarihi Açısından İnceleme

4.1.1. Anadolu Sığla Ağacı'nın Oluşumu, Evrimsel Süreçleri ve Genel Bitki Ekolojisi Özellikleri

Bilimsel adı '*Liquidambar orientalis* Miller' olan Anadolu Sığla Ağacı, Liquidambar cinsine bağlı, Doğu Akdeniz Elementi olan bir ağaç türüdür. Önceleri Hamamelidaceae familyası içerisinde yer alan Liquidambar cinsi, son yıllarda bitki taksonomistlerinin yaptığı çalışmalar sonucu Altingia ve Semiliquidambar cinsleri ile birlikte Saxifragales takımının Altingiaceae familyası altına yerleştirilmiştir (Bknz. Tablo-4).

Tablo-4. Anadolu Sığla Ağacı'nın Bilimsel Sınıflandırması

(APG III Sistemi'ne Göre).

Alem	Plantae (Bitkiler)
Bölüm	Magnoliophyta (Kapalı tohumlular)
Sınıf	Magnoliopsida (İki çenekliler)
Takım	Saxifragales
Familya	Altingiaceae (Acıfindıkgiller)
Cins	<i>Liquidambar</i> L. (Sığla)
Tür	<i>Liquidambar orientalis</i> Mill. (Anadolu Sığla Ağacı)

Liquidambar esasen Tersiyer (Üçüncü Zaman Dilimi) döneminde oluştuğu tahmin edilen Boreal kökenli bir cins olup yaklaşık 60 milyon yıldır dünyanın çeşitli bölgelerinde farklı türlere evrilmiştir. Liquidambar cinsi Pleistosen (Dördüncü Zaman Dilimi) dönemine kadar Tersiyer, Pleistosen ve Eosen jeolojik devirlerinde dünyada Avrupa, Avrasya, Kuzey Rusya, Kuzeybatı Amerika gibi alanlarda da geniş dağılım göstermekte iken, yaşanan son buzul dönemlerinde cinsin güneye doğru inme eğilimi sonucu dağılım alanı Güneydoğu-Orta Amerika, Güneybatı Asya ve Güneydoğu Asya olmak üzere kaymalar göstermiş olup, bu dönemde bir çok türü de yok olmuştur.

Cinsin bir türü olarak Anadolu Sığıla Ağacı'nda benzer bir evrimsel süreç geçirmiş olup son buzul dönemlerinde Avrupa ve Kuzey Rusya'dan Güneybatı Anadolu gibi buzullaşmanın görece yaşanmadığı daha ılık alanlardaki korunaklı bölgelere çekilmiş olan 'relikt' yani kalıntı bir tür olarak tanımlanmaktadır. Çeşitli jeoloji çalışmalarından gelen sondaj kayıtlarına göre buzul dönemlerine kadar bu türün Anadolu'nun farklı noktalarında yaşadığı da tespit edilmiştir (Akman ve diğ. 1992; Peşmen, 1982). Benzer şekilde Miyosen yaşlı yedi havzada (1-Muğla: Yatağan-Eskişehir, 2-Manisa: Soma, 3-Manisa: Akhisar-Çutak, 4-Çanakkale: Çan-Demirci, 5-Kütahya: Bigadiç, Kestelek, Emet ve Kırka, 6-Aydın: Şahinali ve 7-Ankara: Beşkonak) yapılan paleobotanik ve palinolojik çalışmalarda Ankara-Beşkonak'ta yaprak, diğer 6 havzada ise polen fosillerine rastlanıldığı kaydedilmiştir (Acar ve diğ., 1992). Öte yandan tez kapsamında yaptığımız güncel araştırmalar sırasında, Batı Karadeniz Ormancılık Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü tarafından 2009 yılında başlatılan ve 2012 yılında sonuçlandırılan "Seben Fosil Ormanının Doğal ve Kültürel Değerlerinin Saptanması ve Uygun Yönetim Planının Geliştirilmesi" isimli proje çalışmaları sırasında, Bolu'nun Seben İlçesi'ne bağlı Hoçaş ve Kozyaka Köyleri sınırları dahilindeki yaklaşık bin hektarlık alana

dağılmış şekilde, erozyon sonucu ortaya çıkan magmatik kayalardaki fosil örneklerinin Potasyum Argon Testi'ne tabi tutulması sonucu, yaklaşık 18-20 milyon yıl öncesine tarihlendirilen Anadolu Sığla Ağacı'na ait fosil örnekler türün Anadolu'daki evrimsel sürecine ilişkin bilgilerin doğruluğunu teyit etmektedir (OGM, 2013) (Fotoğraf-5).

Fotoğraf-5. Bolu-Seben Fosil Ormanlarından Bir Görünüm (Fotoğraf. OGM, 2013).

Öte yandan günümüzde dünyada yalnızca Güneybatı Anadolu'da doğal olarak yaşadığı için de 'endemik' olma özelliği taşımakta olup bu özelliğinden ötürü de bilimsel adının yanı sıra dünyada bulunduğu coğrafyanın adıyla yani 'Anadolu Sığla Ağacı' olarak anılmaktadır. Bazı bitki araştırmacıları Anadolu Sığla Ağacı'nın Rodos ve Kıbrıs adalarında

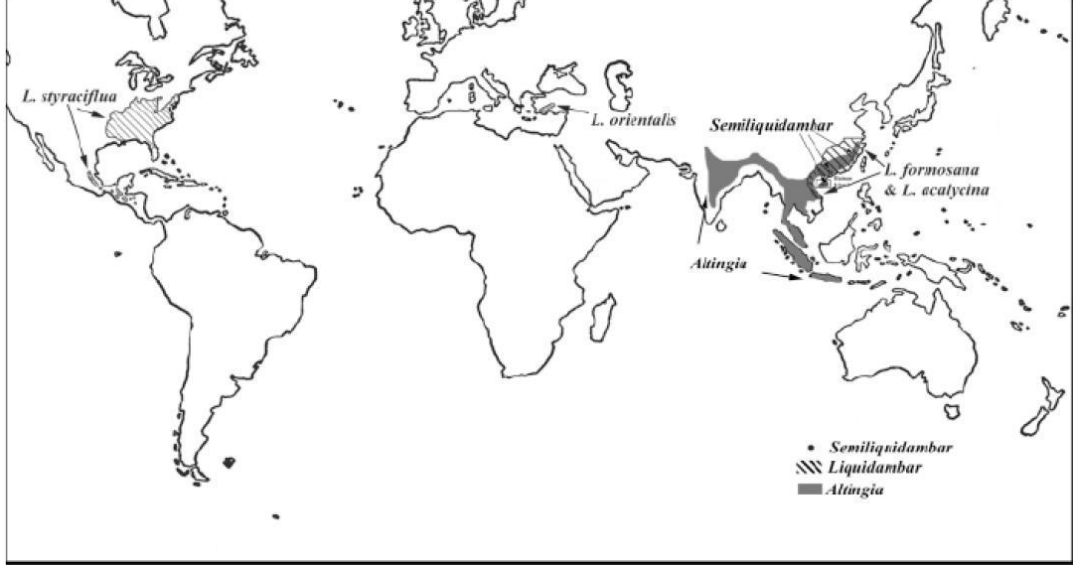

da bulunması nedeniyle Türkiye'nin endemik türü olmadığını savunmakta iseler de Reichinger bu türün zaman içerisinde Rodos ve Kıbrıs'a götürülüp kültüre alındığını, dolayısıyla o bölgelerde doğal yayılış göstermediği için Anadolu'ya özgü endemizm özelliğini koruduğunu ifade etmektedir (Reichinger, 1943).

Türün bilimsel adı olan *Liquidambar orientalis* isminin kökenini incelediğimizde ise, Latince'de sıvı anlamına gelen "liquidis" ile Arapça'da hoş koku anlamına gelen "amber" sözcüklerinden türetilen cins ismi 16. yüzyılda Monardes tarafından verilmesine karşılık, tür ismi olan "orientalis" ise doğuyu ve Anadolu'yu temsil etmektedir (Önal ve Özer, 1985). Öte yandan türün Türkiye florasında iki varyetesi bulunmaktadır ki bunlar: *Liquidambar orientalis* Mill. var. *orientalis* ve *Liquidambar orientalis* Mill. var. *integriloba* Fiori'dir (Davis, 1972).

Hamamelidaceae familyasına bağlı olduğu zamanlarda 5-7 arası tür içerdiği düşünülen *Liquidambar* cinsinin, günümüzde yapılan güncel taksonomi çalışmaları sonucu Anadolu Sığla Ağacı'ndan başka 3 türü daha bulunduğu bilinmektedir. Bu türler dünyanın özellikle kuzey yarı küresinde ılıman kuşakta yoğunlaşmakta, adacıklar halinde kesintili olarak daha çok Asya ve Amerika kıtalarında yayılışlar göstermektedir (Good, 1974). 'Chang Sığla Ağacı' olarak bilinen '*Liquidambar acalycina* Chang' Güney Çin'de, 'Çin Sığla Ağacı' olarak bilinen '*Liquidambar formosana* Hance' Güney Çin, Kuzey Kore, Güney Kore, Tayvan, Laos ve Kuzey Vietnam'da ve 'Amerikan Sığla Ağacı' olarak bilinen '*Liquidambar styraciflua* L.' ise Güneydoğu Amerika'dan Orta Amerika'ya inen hat boyunca yayılış göstermektedir (Bknz. Şekil-3). Öte yandan Anadolu Sığla Ağacı ile birlikte bu 4 Sığla ağacından 'Amerikan

Sığılası' dünyada en fazla bilineni olup peyzaj amaçlı kullanımlar (park, bahçe, süs vb.) için dünyanın birçok bölgesine doğal olmayan yollarla dağılmıştır.

Şekil-3. Altingiaceae Familyası'nın Dünya'daki Dağılımı (Ickert-Bond ve diğ., 2005)

Literatürde ve tarihte Anadolu Sığıla Ağacı; Anberi saili şarki, Storaks, Anber ağacı, kundurak, küngülük, Buhur ağacı, suvlag, suğla ve sıgala gibi farklı isimlerle de karşımıza çıkmaktadır (Huş, 1947). Öte yandan bulunduğu bölgelerde kullanım özelliklerinden dolayı esasen *Boswellia* cinsine bağlı türler için kullanılan ancak Anadolu'da benzer özellikler gösterdiği için Sığıla Ağacı için de kullanılmaya başlayan 'Günlük/künlük ağacı' terimi de karşımıza çıkmaktadır. Ancak bu isimlendirmelerin çoğu esasen farklı ağaç türlerini temsil ettiği için karışıklığa sebebiyet vermemek adına 'Anadolu Sığıla Ağacı' söylemi daha doğru kullanımdır.

Anadolu Sığıla Ormanları ve Korulukları genel olarak Anadolu'nun güneybatı bölümündeki kuzey doğudan güney batıya doğru giden bir hat üzerinde 0-1000m yükselti

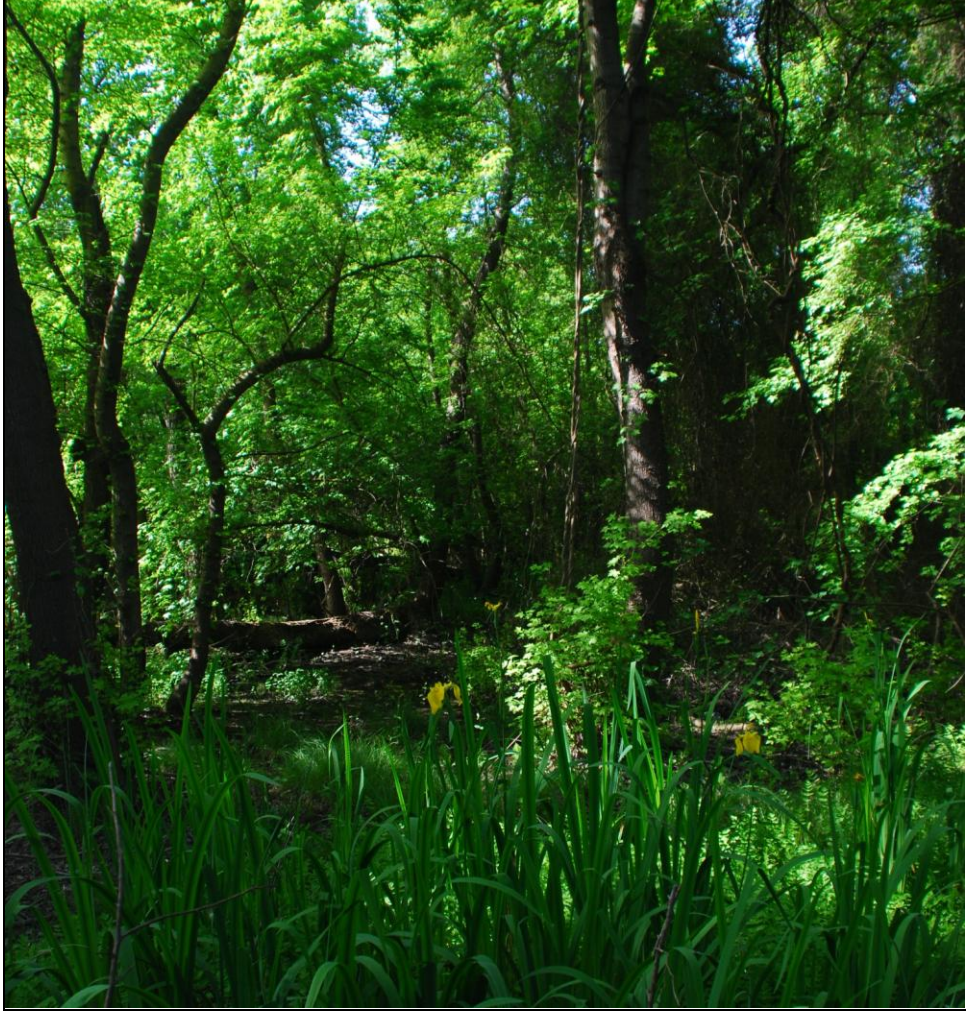
aralığındaki (optimum yükselti aralığı 0-400m'dir.) sulu dereler, vadiler, su özlerinin/pınarlarının yoğunlaştığı alanlar, subasar alanlar, nemli ve alüviyal düzlüklerde yoğunlaşmaktadır. Ortalama 1000-1200 mm arası yağış alan ve yıllık ortalama sıcaklığı 15-20 derece aralığında olan yerleri seven Anadolu sığla ağaçları düz-alçak nemli veya ıslak yerlerde 'ova/tabana günlüğü', yamaçlardaki nispeten kuru yerlerde ise 'dağ günlüğü' olarak adlandırılır. Sığla meşçereleri saf halde bulunabildiği gibi çınar, kızılçam, karaağaç, kızılğaç, dişbudak gibi meşçerelerle de karışabilir.

Anadolu Sığla Ağacı genel görünümünü itibariyle çınar ağacına benzemekle birlikte ince gövde yapısı ve yapraklarındaki bariz farklılıklardan ötürü çınardan kolaylıkla ayırt edilir. Çınara göre daha küçük ve daha açık renkli yaprakları, ince ve uzun saplı, 3-5 lopludur (bazen 7 lop görülebilmektedir) ve bu lopların kenarları keskin dişlidir. Ortalama 7-8 metre boylarında olan Anadolu Sığla Ağacı, 30-35 metrelere kadar boylanabilmekte ve 200-300 yıla kadar yaşayabilmektedir. Geniş tepe taçlı olan ve kışın yapraklarını döken bu ağacın ortalama çap boyutları da 10-35 cm aralığındadır. Gövde kabuğu gençken çatlaksız ve grimsi renkte iken, ağaç yaşlandığında çatlaklaşma başlar ve gövde kahverengiye dönüşür. Bitkide taç yapraklar bulunmaz ve uzun bir çiçek sapının ucunda çok sayıda çiçek bir arada bulunur. Erkek çiçekler terminal durumlu bir salkım şeklindeyken, dişi çiçekler yaprakların koltuklarında yan durumlu olarak bulunmaktadır. Erkek ve dişi üreme organlarının aynı ağaçta bulunduğu Anadolu Sığla Ağacı'nın çiçekleri ilkbaharda açar, septisit kapsüllü meyveleri ise Kasım-Aralık ayları arasında olgunlaşıp rüzgarla yayılır (Kaya ve Aksakal, 2005). Bitkinin çoğalması ise dökülen tohumların çimlenmesi, kökten sürgün verme, köklü çelik ve doku kültürü gibi yollarla gerçekleşir.

Bitkinin yaprak, çiçek, meyve ve tohum görünümü Şekil-4'de, ağacın genel morfolojisi ile ormanın içeriden görünümü ise Fotoğraf-6'da sunulmuştur (Bknz. Şekil-4 ve Fotoğraf-6).

Şekil-4. Anadolu Sığla Ağacı'na Ait Yaprak, Dişi-Erkek Çiçekler, Meyve ve Tohum Morfolojisi (Köhler, 1887).

Fotoğraf-6. Anadolu Sığla Ağacı'nın Genel Morfolojisi ve Ormanın İçeriden Görünümü (Fotoğraf: Okan Ürker, 2011).

Ağacın gelişiminde su, sıcaklık, yükseklik ve düz alüviyal arazi hep birlikte rol oynamaktadır. Bu faktörlerden biri eksik olduğu zaman Anadolu Sığla Ağacı'nın gelişimi çok sınırlı olmaktadır. Buna rağmen birinci derecede önem arz eden faktörler sıcaklık ve sudur. Arazinin eğimi daha çok yayılmayı dolayısıyla orman oluşumunu önleyen bir faktör iken, yükseklik ise gelişimi ve dağılımı kısıtlayan bir faktör olarak önem arz etmektedir (Kurt, 2008).

Anadolu Sığla Ağacı, ekolojik ve biyocoğrafik öneminin yanı sıra sahip olduğu Sığla yağı isimli bir balzam nedeniyle ekonomik ve toplumsal açılardan da çok önemli bir türdür. Bu yağ styrax, storax, Styrax liquids, Oriental sweetgum, Levant styrax, Oriental styrax, Liquidambar oil gibi farklı isimlerle de anılmaktadır. Bu yağ temelde ağacın kambiyum demetlerinin bir kısmının zedelenmesi suretiyle, bitkinin kendini tedavi edip yaralarını kapatmak amacıyla balzam kanalları tarafından üretilen bir tür reçinedir. Ortaya çıkan balzam esas olarak sinnamik asid, benzoik asid ve bunların esterlerinden oluşur (İstek, 1994). Sığla yağı uçucu alkollerin tutulması ve parfüm, kolonya gibi güzel kokulu sıvıların daha kalıcı olmasını sağlayan fiksator olarak uzun yıllar parfümeri ve kozmetikte kullanılmıştır. Öte yandan sabun, sakız ve tütünlerin kokulandırılmasında, ayrıca sinnamik asit, sinnamik alkol gibi kimyasal maddelerin doğal kaynağı olarak da kullanılmaktadır (Taşkın ve diğ., 2010). Sığla yağından su buharı destilasyonu ile elde edilen nötral uçucu yağ da pek çok değerli doğal esaslı parfümün bileşimine girmektedir (Gül, 1986).

Anadolu Sığla Ağacı'ndan elde edilen yağ uzun yıllar Akdeniz Havzası, Arap Yarımadası, Hint Yarımadası gibi coğrafik bölgelere ulaştırılan önemli bir ticari meta iken, I. Dünya Savaşı nedeniyle küresel pazara ulaşılamamasının üzerine Güneydoğu-Orta Amerika uzantılı bölgede bulunan *Liquidambar styraciflua*'dan da Sığla yağı elde edilmeye başlanmıştır (Çetintaş, 1990). Bu yağda Amerikan storax, American Sweetgum, Red gum, Sap gum, Gum, Gum Wood, Bilstead, Alligator Tree, Styrax Americanus, White Peru Balsam gibi isimlerle anılmıştır. Bu durumun yanı sıra 1970'lerde kimyasal fiksatorlerin üretilmesiyle birlikte Sığla yağının özellikle parfümeri sanayindeki alışıla gelen kullanımı terk edilmeye başlanmıştır.

Farmakolojik olarak da iyi bir antiseptik ve parazitlere karşı etkili olan Sığla yağı, Avrupa'da 17. yüzyılda ilaç olarak kullanılmaya başlanmıştır (Berkel ve Huş, 1944). Fakat Anadolu'dan Avrupa'ya gelen bu maddenin hangi ağaçtan ve nasıl elde edildiği Avrupa'daki bilim çevreleri tarafından ancak 1876 yılında Hanburry'nin çalışmaları ile anlaşılabilmiştir (Hanburry, 1876). Öte yandan geleneksel tıp alanında Sığla yağının cildi yumuşatıcı, iltihap giderici ve dokuları hızla yenilenme özelliklerinden dolayı yöre halkları tarafından yara iyileştirici merhem olarak ve özellikle mide rahatsızlıklarında ilaç olarak da halen kullanılmaktadır.

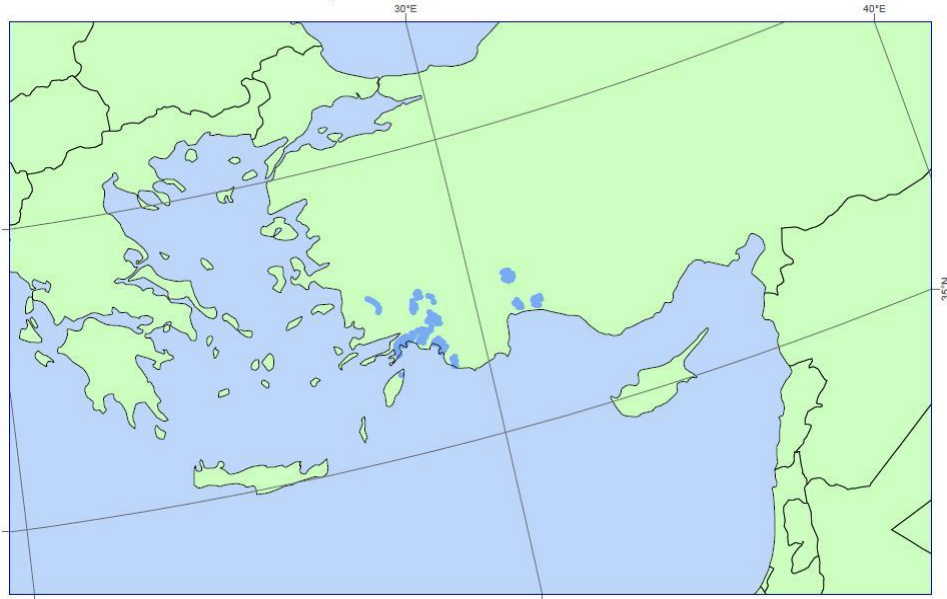
Sığla yağının üretimi temelde ekonomik bir önem arz etmekle birlikte esasen bu üretim sırasında ağacın balzamu alınmış kabuklarının ayrıca manevi önemi de bulunmaktadır. Bu kabuklar Sığla yağının üretimi sırasında yağla bulanmış bir halde olduğundan yakıldığında çok hoş bir koku açığa çıkarmaktadır. Bu kabuk 'buhur' veya 'günlük' adıyla cenazelerde, camilerde, kiliselerde ve özel dini törenlerde tütsü olarak yakılmaktadır. Buhurun yakılması temelde yanma sırasında açığa çıkan dumanın ölü ruhunun bedenden ayrılıp ölümsüzlüğe ulaşması olarak veya dumanın yükselişinin duaların göğe yükselerek kabul olacağını sembolize etmesi olarak açıklanmaktadır. Bu inanış pagan inanışlarının yanı sıra semavi dinlerin hemen hemen hepsinde halen görülmektedir.

4.1.2. Günümüzde Anadolu Sığla Ormanları'nın Mevcut Durumu

Rodos Adası, Kıbrıs Adası ve Asi Nehri civarındaki kültüre alınmış popülasyonları bir yana bıraktığımızda, Anadolu Sığla Ağacı'na ait doğal popülasyonların yoğun olarak Güneybatı Anadolu Bölgesi'nde yaşadığını söyleyebiliriz. Bu bölgenin batısından doğuya

doğru gidildiğinde Aydın-Çine Çayı civarı, Milas, Muğla (Turgut Deresi), Datça-Marmaris arası, Marmaris, Ula, Gökova, Köyceğiz, Ortaca, Dalaman, Göcek, Denizli-Acıpayam (Gölcükköy), Fethiye, Kaş-Kalkan arası, Antalya-Gebiz, Burdur-Bucak, Isparta-Sütçüler (Çandır), Silifke (Göksu Nehri boyunca), Antakya (geçmişte Asi Nehri kenarında)'da Anadolu Sığla Ağacı'na ait çeşitli popülasyonların dağılım gösterdiğini görmekteyiz. Özetle tür, doğal yayılışının kuzey sınırını Çine Çayı boyunca, güney sınırını Eşen Çayı'nın denize yakın kısımlarında, doğu sınırını Silifke ve batı sınırını da Bodrum dolaylarında yapmaktadır (Bknz. Şekil-5), (Dirik, 1986). Öte yandan türü Akdeniz ikliminin görüldüğü birçok yerleşimde de doğal olmayan bir şekilde peyzaj amaçlı kültür bitkisi olarak görebilmekteyiz.

Şekil-5. Anadolu Sığla Ağacı'nın Güncel Yayılış Alanları

(Efe, 1987'den akt. EUFORGEN, 2009).

OGM, Muğla OBM ve literatürden elde edilen veriler ışığında Anadolu Sığla Ağacı'nın orman ve koruluk oluşturduğu doğal ve plantasyon alanların yıllara göre dağılımını aşğıdaki tabloda inceleyebiliriz (Bknz. Tablo-5):

Tablo-5. Yıllara Göre Anadolu Sığıl Ormanları'nın Kapladığı Alanlar (Akman, 1995; Küçükala ve diğ., 2010'dan geliştirilmiştir.).

Yıl	Kapladığı Alan (Hektar)
1941 (Yığıtoğlu, 1941)	7000
1949 (Huş, 1949a)	6312
1955 (Berke, 1955)	4316
1963 (Acatay, 1963)	4316 (Acatay'a göre 4316 hektarın 3180 hektarlık kısmı Köyceğiz'de orman teşkil etmektedir.)
1980 (OGM Orman Envanteri, 1980)	1337
1981 (Küçükala ve diğ., 2010)	5000
1985 (Atay, 1985)	2000-2500 (tahmin)
1987 (İktüeren ve Acar, 1987)	1337
1988 (OGM Orman Envanteri, 1988)	1215
2002 (Küçükala ve diğ., 2010)	1337
2007 (Küçükala ve diğ., 2010)	1348
2012 (Muğla OBM, 2012)	1637,5 (Sadece Muğla OBM sınırlarına ait veridir!)

Yukarıdaki tabloyu incelediğimizde genel olarak 1940'lı yıllardan günümüze gelinen süreçte Anadolu Sığıl Ormanları'na ait alanlarda ciddi bir azalma olduğu açıkça gözlenmektedir. Bunun en önemli nedeni olarak gösterilebilecek tarımsal amaçlı açma ve işgallerin izlerini bugün bile mevcut Sığıl meşçerelerinin yakınlarında görmemiz mümkündür. Öte yandan yukarıdaki tabloda yıllara bağlı olarak verilen çeşitli rakamlardaki tutarsızlıklar da dikkati çekmektedir. Örneğin tabloyu incelediğimizde, 1980'de 1337 hektarlık bir orman varlığı söz konusu iken, bir yıl içinde 1981'de bu alanın birden bire 5000 hektara çıktığı görülmektedir. Bu tutarsızlığın altında yatan en önemli neden ise Anadolu

Sığla Ormanları'nın günümüze değin sınırlarının kesin olarak tespit edilememiş olmasından ötürü verilen rakamların tahminlere dayalı olmasıdır. Ancak günümüze gelindiğinde bölmecikler düzeyinde tespitlerin yapıldığı Amenajman Planları içerisinde yer alan değerlerin en doğru veriler olduğu nazarı dikkate alınmalıdır.

Muğla Orman Bölge Müdürlüğü'nün 2012 yılı itibariyle güncellediği Anadolu Sığla Ormanları varlığına ilişkin verilere baktığımızda 1637,5 hektarlık bir orman alanı ile karşılaşmaktayız (Bknz. Tablo-6). Bu veriler Muğla OBM sınırları dahilindeki İşletme Şeflikleri'ni kapsadığı için bu alanın dışında kalan Aydın-Çine Çayı, Denizli-Acıpayam, Kaş-Kalkan arası, Antalya-Aksu, Burdur-Bucak, Isparta-Sütçüler, Silifke-Göksu Nehri gibi irili ufaklı popülasyonları da eklediğimizde güncel durumda yaklaşık 2000-2500 hektar civarındaki bir Anadolu Sığla ormanı/koruluğu varlığından söz edebiliriz. Eldeki Anadolu Sığla Ormanı varlığının da yaklaşık 1/3'ü koru ormanı iken, geri kalan alan daha çok koruluk, bozuk koruluk veya nehir-dere kenarlarında toplanan küçük gruplardır.

Günümüzde mevcut olarak kalan Anadolu Sığla Ağacı gruplarının neredeyse tamamı Muğla ili sınırlarındaki coğrafik bölgelerde (1637,5 hektar) bulunduğu görülmektedir. Muğla ili içerisinde yer alan bu toplulukları daha yerel ölçeklerde incelediğimizde ise Ula'da 252,2 hektar, Köyceğiz'de 618,2 hektar, Marmaris'de 360,8 hektar, Ortaca'da 21,9 hektar, Dalaman'da 161,5 hektar ve Fethiye'de 211,1 hektarlık orman varlığı ile karşılaşılmaktadır (Muğla OBM, 2012).

Acatay'ın 1963 yılı verilerinden, toplamda 4316 hektarlık Anadolu Sığla Ormanları varlığının yaklaşık 2/3'ü oranındaki 3180 hektarlık bölümünün Köyceğiz Bölgesi'nde

bulduğunu öğrenmekteyiz. Muğla OBM'nin 2012 verileri (2012'de Köyceğiz Bölgesi'nde 618,2 hektarlık bir orman varlığı kaldığı gösterilmektedir.) ile bu veriyi karşılaştırdığımızda son 50 yıl içerisinde Köyceğiz Bölgesi'ndeki Anadolu Sığla Ormanı varlığında neredeyse % 80 oranında bir orman kaybı yaşandığı anlaşılmaktadır.

Tablo-6. Muğla OBM Sınırları Dahilindeki Anadolu Sığla Ormanları'na Ait Saha

Dökümü (Muğla OBM, 2012).

İşletme Şefliği	Alan (Hektar)
Gökova (Ula)	7,2
Gökova Araştırma (Ula)	244,7
Karabörtlen (Ula)	0,5
Ağla (Köyceğiz)	19
Beyobası (Köyceğiz)	168,2
Sultaniye (Köyceğiz)	154,8
Köyceğiz (Köyceğiz)	284,2
Çetibeli (Marmaris)	51,1
Hisarönü (Marmaris)	222,3
Marmaris (Marmaris)	87,4
Datça (Marmaris)	5,6
Ortaca	21,9
Dalaman	161,5
Göcek (Fethiye)	54,2
Güneydağ (Fethiye)	156,9

Özetle 1941'de yaklaşık 7000 hektarlık bir alanda yayılım gösteren Anadolu Sığla Ormanları ve Korulukları'nın günümüzde dramatik bir düşüşle neredeyse tamamına yakın bir alanı yok olarak günümüzde yaklaşık 2000 hektarlık bir alanda yaşama mücadelesini sürdürdüğünü görmekteyiz. Şüphesiz bu veriler son 200 yıllık süreçte Osmanlı Dönemi ve öncesinde yaşanan tahribatlar da hep birlikte değerlendirildiğinde bu ormanlarda yaşanan yok oluşun onbinlerce hektara ulaştığı kolaylıkla anlaşılabilir.

Anadolu Sığla Ormanları'nı yok oluşun eşiğine getiren temel nedenleri ve süreçleri ise sırasıyla şu şekilde özetleyebiliriz: Öncelikle Osmanlı Dönemi'nden günümüze gelen süreçte halen devam eden mülkiyet problemleri farklı dönemlerde bu ormanların yağmalanmasının önünü açan en önemli etkenlerden biri olmuştur. Öte yandan Sığla yağının 1970'lerde ekonomik önemini kaybetmesinin yanı sıra aynı dönemlerde kentleşme politikalarının sonucu olarak bazı orman alanlarının tarım ve yerleşim alanlarına dönüştürülmesini hedefleyen politikalardan Anadolu Sığla Ormanları da nasibini almıştır. Şöyle ki Anadolu Sığla Ormanları'nın ekolojik özelliklerine bağlı olarak altındaki toprağın çok verimli olması nedeniyle benzer ekolojik isteklere sahip olduğu için özellikle narenciye üretimi amaçlı tarım alanı açmak için bu ormanlar kesilmiş ve çoğunluğu da 2/B alanlarına dönüştürülmüştür. Ayrıca bu tarımsal üretimi sürdürebilmek amacıyla da sondaj, sulama ve drenaj kanalları açılmış, bunun sonucunda ise çekilen aşırı taban suyuna bağlı olarak orman su rejimi bozulmuş, orman taban suyu azalmış ve orman toprağı tuzlanmıştır (Acar ve Kızılel, 1988).

Bir başka önemli sorun ise Anadolu Sığla Ormanları'nın bulunduğu yörelerde kitlesel turizmin yoğun olması nedeniyle kıyılardaki taban arazilerde turizm amaçlı yapılaşma faaliyetlerinin orman varlığını azaltmasıdır. Öte yandan bu ormanların yakacak ve yapacak (ev, baraka, tesis, kıyı dolgu vb.) odun amaçlı kesilmeleri, aşırı otlatma sonucu tahribat, rekreasyon amaçlı aşırı kullanım (çöp, katı atık vb.) da Anadolu Sığla Ormanları'nın ekosistem fonksiyonlarının bozulmasına yol açmıştır. Bunun yanı sıra iklim değişikliği ve aşırı/yanlış tarımsal su kullanımına bağlı yaşanan kuraklıklar ile bilinçsiz, kaçak ve aşırı Sığla yağı üretimi sonucu ağaçların sağlığını kaybetmesine yol açmıştır (Ketenoglu ve diğ., 2003).

Bütün bu sebeplerden dolayı günümüzde Sığla populasyonları artık bölünmüş, parçalanmış ve sadece küçük parçalar halinde topluluklar oluşturmuş hale gerilemiştir.

Yukarıda sıralanan sorunların yanı sıra bir başka önemli konu ise Anadolu Sığla Ormanı alanlarının dramatik bir şekilde azalması sonucu Sığla yağı üretiminin de ciddi miktarlarda düşmesidir. Yıllara göre Sığla yağı üretim verilerini incelediğimizde aşağıdaki tablo (Bknz. Tablo-7) ile karşılaşmaktayız (Huş, 1949b; Topçuoğlu, 1968; Küçükala ve diğ., 2010):

Tablo-7. Yıllara Göre Sığla Yağı Üretim Verileri.

Yıl	Üretim (Kg)
1947 (Huş, 1947)	200.000
1949 (Huş, 1949b)	180.000
1950 (Berke, 1955)	181.279
1951 (Berke, 1955)	102.098
1952 (Berke, 1955)	74.877
1953 (Berke, 1955)	78.092
1954 (Berke, 1955)	86.008
1955 (Berke, 1955)	100.000
1960 (Bozkurt ve diğ., 1982)	93.000
1968 (Bozkurt ve diğ., 1982)	63.100
1969 (Bozkurt ve diğ., 1982)	59.000
1970 (Bozkurt ve diğ., 1982)	60.419
1971 (Bozkurt ve diğ., 1982)	44.771
1972 (Bozkurt ve diğ., 1982)	37.000
1973 (Bozkurt ve diğ., 1982)	8.739
1974 (Bozkurt ve diğ., 1982)	45.590
1975 (Bozkurt ve diğ., 1982)	19.627
1976 (Bozkurt ve diğ., 1982)	23.348
1977 (Bozkurt ve diğ., 1982)	21.303
1978 (Bozkurt ve diğ., 1982)	26.408
1979 (Bozkurt ve diğ., 1982)	20.317
1980 (Bozkurt ve diğ., 1982)	19.500
1985 (Örtel, 1988)	8.000
1986 (Örtel, 1988)	7.800

1987 (ÖrteI, 1988)	7.000
1988 (ÖrteI, 1988)	3.500
1989 (Küçükala ve diğ., 2010)	1.300
1997 (Küçükala ve diğ., 2010)	2.707
1998 (Küçükala ve diğ., 2010)	1.570
1999 (Küçükala ve diğ., 2010)	4.198
2000 (Küçükala ve diğ., 2010)	3.286
2001 (Küçükala ve diğ., 2010)	5.284
2002 (Küçükala ve diğ., 2010)	2.000
2003-2005 (Küçükala ve diğ., 2010)	2.000
2006 (Küçükala ve diğ., 2010)	400
2007 (Küçükala ve diğ., 2010)	127

Yukarıdaki tabloyu incelediğimizde her ne kadar yıllar itibariyle piyasa koşulları ve stok durumlarında değişiklikler ve dengesizlikler gözlense de, genel olarak 1940'lı yıllardan 2000'li yıllara gelene kadar Sığla yağı üretiminde anlamlı oranda bir düşüş yaşandığı farkedilmekte olup, Anadolu Sığla Ormanları'ndaki yok oluş eşiğinin benzer biçimde Sığla yağı üretim verilerinde de yaşandığı göze çarpmaktadır.

Çalışma alanımız olan Köyceğiz-Dalyan ÖÇKB'nde bu durumu incelediğimizde, Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren elde edilen Sığla yağının genellikle ihraç olduğunu bilmekteyiz. Köyceğiz Kazası'ndan elde edilen Sığla yağı Köyceğiz Gölü'nden küçük yelkenli teknelerle limanlara taşınmaktaydı. Bu taşımacılığa ilişkin örnek bir veri olarak 1940 yılında yaşanan bir kazayı gösterebiliriz. Sığla yağı taşımacılığı yapan ufak bir yelkenli 1940 yılında Köyceğiz Gölü'nün uç kısmındaki boğaz ağzına geldiğinde ani bir rüzgarla devrilmiş, içindeki 4 kişi denize düşmüş ve bunları kıyıda gören bir balıkçı da onları kurtarmıştır (Muğla'da Halk, 20 Nisan 1940). 1940 yılında Köyceğiz Altıntaş-Kocadüven Devlet Ormanı'ndan 6.462 kilo Sığla yağı, 1.292 kilo günlük buhuru, Toparlar Devlet Ormanı'ndan 9.840 kilo Sığla yağı, 19.680 kilo günlük buhuru, Akçataş Devlet Ormanı'ndan 7.543 kilo

Sığla yağı ve 15.086 kilo günlük buhuru elde edilmiştir (Muğla'da Halk, 23 Mart 1940). Yine aynı yıl Boynuzbükü Devlet Ormanı'ndan 984 kilo Sığla yağı, 1.968 kilo günlük buhuru, Okçular Devlet Ormanından 1.032 kilo Sığla yağı, 2.064 kilo günlük buhuru elde edilmiştir (Muğla'da Halk, 20 Nisan 1940). II. Dünya Savaşı yıllarında Köyceğiz'de elde edilen Sığla yağının harp dolayısıyla fiyatı çok düşmüş ve dışarı satılamayıp elde kalmıştır (Muğla'da Halk, 4 Temmuz 1942). Savaşın bitiminde tekrar Sığla yağı ve günlük buhuru ihraç olunmaya devam etmiştir.

Günümüzde Sığla yağı üretimi Devlet tarafından yalnızca birkaç lokal alanda (örneğin, Köyceğiz-Kavakarası Köyü'nde eski bir düven Beyobası Orman İşletme Şefliği'nce onarılmış olup zaman zaman üretime geçirilmektedir.) çok eser miktarlarda ticari kaygılardan ziyade daha çok otantik anlamda faaliyet göstermektedir. Bunun yanı sıra günümüzde Sığla yağı üretim piyasasını aşırı ve bilinçsiz kaçak üretim yönlendirmekte olup son yıllara ait verilen üretim miktarları resmi rakamlar olduğu için resmi olmayan kaçak üretimlerde bu tabloya eklendiğinde ilgili miktarların artması kaçınılmaz olacaktır.

Her ne kadar Sığla yağı üretiminde görülen azalışın temel nedeni olarak 1970'lerde kimyasal fiksatorlerin çıkması sonucu yağın ekonomik önemini kaybetmiş olmasını göstersek de, yukarıdaki tabloda görüldüğü şekilde orman alanlarının yok oluşu ve ekonomik öneminin azalmasına paralel olarak aynı dönemlerde Anadolu Sığla Ormanları'nın bulunduğu verimli arazilerin narenciye üretim alanlarına dönüştürülmeye başlanmış oluşu da bu durumun yaşanmasında o denli önemli rol oynamıştır.

Korumanın bu kadar aciliyet gerektirdiği Anadolu Sığla Ağacı populasyonlarına yönelik Türkiye’de de ilgili koruma mevzuatı gereğince Orman ve Su İşleri Bakanlığı ile evre ve Şehircilik Bakanlığı’nın farklı birimleri tarafından çeşitli coğrafik bölgelerde farklı koruma statülerinde koruma gerçekleştirilmektedir. Anadolu Sığla Ağacı’na ilişkin bu özel koruma alanlarını aşağıdaki gibi sıralayabiliriz:

- Köyceğiz-Dalyan zel evre Koruma Bölgesi: 770 hektar (KB içerisinde),
- Köyceğiz Yunus Emre Arboretumu: 286 hektar,
- Köyceğiz Biyogenetik Rezerv Alanı: 30 hektar,
- Sütçüler (Burdur) Sığla Ağacı Tabiatı Koruma Alanı: 88,5 hektar,
- Kızılyaka (Ula-Gökova Araştırma) Gen Koruma Ormanı: 245 hektar,
- Bucak (Isparta) Gen Koruma Ormanı: 32 hektar,
- Göcek Tohum Meşceresi: 72,8 hektar,
- etibeli (Marmaris) Tohum Meşceresi: 128 hektar,
- Göcek Dikmentepe Tohum Bahçesi: 2,2 hektar.

Yukarıda genel olarak Türkiye leğinde verilen bilgilerin ardından çalışma alanımız olan Köyceğiz-Dalyan zel evre Koruma Bölgesi’ndeki Anadolu Sığla Ormanı alanlarını daha detaylı incelememiz bölgede yaşanılan süreçlerin daha iyi anlaşılmasına yol açacaktır. Yaptığımız incelemeler neticesinde günümüzde Köyceğiz Gölü çevresinde parçalı bir yapı göstermekte olan yaklaşık 770 hektarlık bir alan ile karşılaşmaktayız (Her ne kadar Muğla OBM, Köyceğiz Orman İşletme Müdürlüğü sınırları içinde yer alan Anadolu Sığla Ormanı varlığını 618,2 hektar göstermekte ise de, çalışma alanımız hem Ortaca Orman İşletme Şefliği’ne bağlı bazı alanları da içermesi, hem de Muğla OBM’nin bazı alanları dikkate

almamasından ötürü 770 hektara çıkmaktadır.). Öte yandan Köyceğiz-Dalyan ÖÇKB içinde yer alan Anadolu Sığıla Ormanı parçalarının birbirine yakınlığına göre 18 bölgede toplandığını ve bu bölgeler içerisinde de toplamda 47 irili ufaklı parça olduğunu görmekteyiz (Bknz. Tablo-8).

Tablo-8. Köyceğiz-Dalyan ÖÇKB'nde Bulunan Anadolu Sığıla Ormanı Parçaları Hakkında Genel Bilgi.

Bölge No	Bölge İsmi	Toplam Alan (ha)	Parça No	Parçanın Alanı (ha)
1	Köyceğiz	195,6771	1.1	146,3306
			1.2	1,7182
			1.3	47,6283
2	Tepeler Mahallesi	17,1941	2.1	6,5839
			2.2	10,6102
3	Kahveci Tepe	5,8448	3.1	5,8448
4	Eski Köyceğiz	19,512	4.1	19,512
5	Çamlıca	1,8017	5.1	1,8017
6	Çolaklar	16,5528	6.1	11,8185
			6.2	2,835
			6.3	1,8993
7	Kavakarası	169,0056	7.1	138,1861
			7.2	0,1775
			7.3	30,642
8	Okçular-Mermerli Mahallesi	25,0396	8.1	23,4101
			8.2	1,6295
9	Çakmak Deresi	5,7438	9.1	5,7438
10	Sultaniye	9,3098	10.1	9,3098
11	Kersele Koyu	14,6987	11.1	9,8847
			11.2	2,4615
			11.3	2,3525
12	Günlükdüveç Kuyusu	1,9375	12.1	1,9375
13	Hamitköy	24,8979	13.1	24,8979
14	Döğüşbelen Kurutma Kanalı Mevkii	0,4457	14.1	0,4557
15	Döğüşbelen Akaryakıt İstasyonu	19,90352	15.1	0,90401
			15.2	0,38180
			15.3	0,27783
			15.4	1,79229
			15.5	0,47588
			15.6	2,07391

			15.7	1,28490
			15.8	0,31724
			15.9	0,34424
			15.10	9,70779
			15.11	2,34363
16	Döğüşbelen Ahıtbelen Mevkii	9,9116	16.1	2,2363
			16.2	5,6893
			16.3	1,986
17	Davutlaroğlu	1,6192	17.1	1,6192
18	Toparlar	231,479	18.1	1,6742
			18.2	8,3549
			18.3	124,87
			18.4	1,2494
			18.5	0,49
			18.6	88,792
			18.7	2,3882
			18.8	3,6603

Çalışma alanımız olan Köyceğiz-Dalyan ÖÇKB'ndeki Anadolu Sığla Ormanı topluluklarını uzaktan algılama metodu kullanarak araştıran Emine Malkan İspir, yapmış olduğu yüksek lisans tez çalışmasında 1984 ile 1996 yılları arasında bölgedeki Anadolu Sığla Ormanı varlığında 99,180 hektarlık azalma olduğunu tespit ettiklerini bildirmiştir (İspir, 2000). Bölgede yaşanan sorunları incelediğimiz zaman bu ormanların yok edilmesi veya sağlıklı bir ekosistem özelliklerini kaybetmesinin altında da yukarıda bahsi geçen sorunlar yatmakla birlikte bu sorunları arazi kullanımını, mülkiyet ve diğer tehditler olmak üzere üç ana başlık altında toplayabiliriz. Bu sorunlara ilişkin daha detaylı bilgiler çalışmanın özellikle toplumsal süreçlerin ele alındığı ilerleyen bölümlerinde sunulmuştur.

4.1.3. Jeomorfolojik Evrim İle Anadolu Sığla Ormanları'nın Köyceğiz-Dalyan ÖÇKB'nde Oluşumu İlişkisi

Eldeki veriler ışığında (Muğla OBM, 2012) Anadolu Sığla Ağacı'nın yoğun bir şekilde Muğla ilinin güney ilçelerinde bulunduğunu görmekte birlikte, Türkiye'de ve Dünya'da mevcuttaki tüm Anadolu Sığla Ormanları'nın yaklaşık yarısının Köyceğiz Gölü çevresinde toplandığını bir önceki bölümde ayrıntısıyla incelemiştik. Bu bölgedeki Anadolu Sığla Ormanları Köyceğiz Gölü'nü neredeyse çepeçevre sarmakla birlikte civardaki pınarlar, özler, mevsimlik dereler, nehir ve vadi boylarında da yayılış göstermektedir. Köyceğiz-Dalyan ÖÇKB'nde yer alan Anadolu Sığla Ormanı varlığını diğer alanlardan farklı kılan temel özellik ise, diğer bölgelerde orman yapısından ziyade bozuk koruluklar, dere, nehir ve vadi boylarında ağaç kümelenmeleri görülmesine rağmen, bu bölgede ağacın yükselti-sıcaklık-toprak-ışık gibi her türlü isteklerini maksimum düzeyde karşılayacak olan Köyceğiz Gölü'nün çevresindeki coğrafik özelliklerden ötürü (Göl'ün nehirler ve pınarlarla devamlı beslenmesi, göl kıyısında geniş alüviyal düzlüklerin oluşması, iklimin uygunluğu vb.) parçaların birbirleriyle bağlantıda olduğu nispeten sağlıklı bir orman ekosistemi özelliği göstermesidir. Mevcut verilere göre hem Anadolu'da hem de Dünya'da kalan son Anadolu Sığla Ormanı varlığının neredeyse yarısının bu bölgede toplanmış olması, bölgeyi nadirlik bakımından ayrıca önemli kılmaktadır. Bu özellikleriyle bölgedeki Anadolu Sığla Ormanları'nın ayrıca hassas orman yapısı sergilediğini de söyleyebiliriz (Bknz. Fotoğraf-7).

Fotoğraf-7. Anadolu Sığla Ormanları'nın Genel Görünümü

(Fotoğraf. Uğur Zeydanlı, 2010).

Türün geleceği açısından bir nevi açık hava gen bankası özelliği taşıyan bu bölgede ormanların nasıl bir jeomorfolojik evrim sürecinde oluştuğunun incelenmesi, ileride türe ve türün oluşturduğu ilgili orman ekosistemine yönelik gerçekleştirilecek koruma çalışmalarının başarısı açısından önem arz etmektedir. Bu sebeple öncelikle çalışma alanının coğrafik özelliklerini ve jeolojisini, ardından da jeomorfolojik süreçlerini incelememiz faydalı olacaktır.

Coğrafik olarak Köyceğiz-Dalyan ÖÇKB ve çevresi, Güneybatı Anadolu'da Gökova Körfezi'nin güneyi ile Fethiye Körfezi'nin kuzey-kuzeybatısında yer alır. Köyceğiz-Dalyan

Havzası, Türkiye'nin güneybatısında, 36°45' ile 37°15' kuzey enlemleri ve 28° 22' 30" ile 28° 52' 30" doğu boylamları arasında bulunmaktadır. Türkiye'nin coğrafik bölgelerine göre bir kısmı Ege, bir kısmı da Akdeniz Bölgesi içinde kalmaktadır. Bölge içerisinde daha çok tatlı su özelliği gösteren ve deniz seviyelerinde olan Köyceğiz Gölü (5400 hektar), göl içinde bulunan adacıklar, göle dökülen birçok dere ve çay (Namnam, Kargıcak, Yuvarlakçay, Sariöz, Kersele vb.), yarı tuzlu ve acı suya sahip sazlık labirentlerinden oluşmuş Dalyan Kanalı (antik dönemde 'Calbys Irmağı' olarak geçmektedir.) ve Dalyan Deltası (150 hektar), Dalyan Deltası içinde ise Sülüngür Gölü, Alagöl, İztuzu Gölü ve İztuzu Kumsalı yer almaktadır. Köyceğiz-Dalyan ÖÇKB bu özelliğiyle Türkiye'nin en değerli kıyı sulakalanlarından olup (ÖÇKKB, 2007), bünyesinde barındırdığı sığla ormanları, kızılçam ormanları, makilik ve fundalıklar, sazlık-bataklıklar, göl ve kanal ekosistemleri, kıyı-kumul vejetasyonu, Akdeniz'de denizel ekosistemleri ile gölün kuzeyindeki daha yüksek bölgelerde (Gölgeli Dağları) bulunan karaçam ormanları ve alpinik kuşak sistemleri gibi birçok farklı habitat ile biyolojik çeşitliliğin yüksek olduğu önemli bir doğa alanıdır (Eken ve diğ., 2006).

Havzanın topografya sınırlarını; güneyde Akdeniz kıyıları, kuzeyde Akdeniz'e paralel uzanan yüksek Gölgeli (Sandras) Dağları (Köyceğiz Gölü kıyılarından 25 km uzaklıkta 2295 m yüksekliğe ulaşan Çiçekbaba zirvesi havzadaki en yüksek noktadır.), doğu ile batı sınırlarında ise denize dik uzanan tepe ve sırtlar (batıda en yüksek nokta: Ülemez Tepe-937 m) ve bu tepelerden inen akarsuların (doğuda Yuvarlakçay, Sariöz ve çok daha önceleri Dalaman Çayı, batıda Kersele, Namnam ve Kargıcak Çayları) oluşturduğu geniş düzlükler (delta ovaları) belirlemektedir (Gönenç ve diğ., 2002).

Bölgenin genel jeolojisine baktığımızda, Likya Napları'nın Alt Langiyen'de bölgeye yerleşmelerine bağlı olarak dağ oluşumu hareketlerinin geliştiğini ve günümüze gelinen süreçlere değin devam eden düşey hareketler neticesinde de bölgenin bugünkü topografyasının oluştuğunu söyleyebiliriz. Kıyıya yakın kesimlerde yükselti fazla olmamasına rağmen bu düşey hareketler neticesinde, topografya çok sarp ve keskin bir görünüm kazanmıştır. Bölgede orta ölçekte de olsa horst ve grabenler gelişmiştir. Graben alanları Türkiye ölçeğinde küçük-orta dereceli ovaları meydana getirmiştir. Yörede bu alanlara örnek olarak Köyceğiz-Dalyan ve Ortaca-Dalaman Ovaları gösterilebilir.

Çok kısa bir geçmişte denizin bir parçası olan Köyceğiz Gölü, Dalaman Çayı'nın getirdiği alüvyonla denize bakan kesimi doldurulmuş ve bugünkü göl konumuna gelmiştir. Bölgedeki geniş düzlükleri oluşturan ovalar düşey hareketli genç tektoniğin kontrolü altında gelişmiş olup, Pliosen ve özellikle Kuvaterner'deki hızlı yükselmeler, çöküntü alanlarına aşınmalar neticesinde çok fazla malzemenin gelmesine sebebiyet vererek bugünkü ovaları meydana getirmiştir. Dalaman ve Namnam Çayı'nın akaçlama havzalarının da çok büyük olması bahsedilen çöküntü alanlarının doldurulmasında bir başka etkeni teşkil etmiştir (Bknz. Şekil-6), (ÖÇKKB, 2007).

Bölgenin jeomorfolojik yapısına ilişkin en detaylı çalışmaları yapmış olan Ali Fuat Doğu'ya göre (Doğu, 1986), Würm regresyonunu takip eden dönemde (M.Ö. 3000-4000 yılları arasını kapsayan dönem) deniz seviyesindeki yükselmeler ve Miyosen sonlarından itibaren başlayarak Kvarterner boyunca devam eden tektonik hareketler Köyceğiz ve Dalaman çevresinde kuzeydoğu-güneybatı yönlü eski yapısal çizgileri doğu-batı yönlü yeni faylarla kesmiştir. Yine Doğu'ya göre, Köyceğiz Gölü'nün güneyinde yer alan dağlık-tepelik bloklar ve depresyon alanları ise Kvarternerdeki genç tektonik hareketlerle meydana gelmiş olup, bu alanın kuzey bölümleri Pleistosen'de, güney bölümleri ise Holosen'de dolmuştur (Doğu, 1986). Genel olarak Köyceğiz Gölü'nün kuzey bölümünü teşkil eden Sandras Dağı kütlesi (2295 m) serpantin kayalardan oluşmakta ve Mesozoik kalkerler üzerinde yer almaktadır.

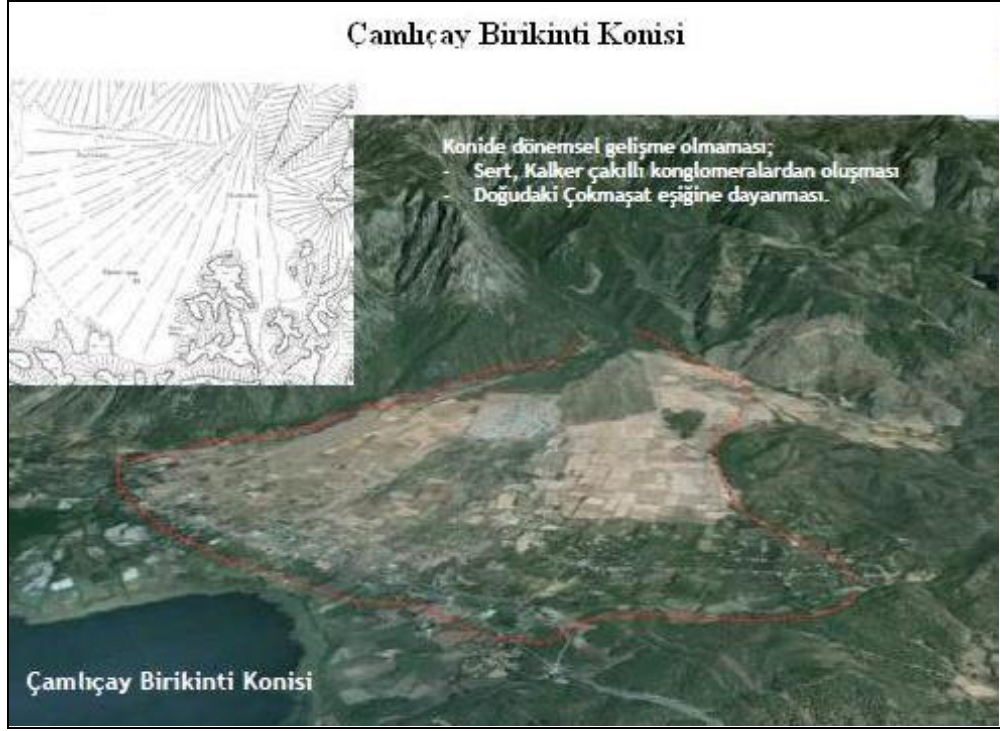
Bölgenin morfolojik yapısında çok etkin olan Gökova fayı ayrıca incelenmelidir (bu fay; Miyosen aşınım yüzeyli, Menderes Masifi'nden güneye Akdeniz'e doğru basamaklı biçimde parçalanıp Gökova Körfezi'ni belirlemekte ve Köyceğiz-Dalaman depresyonlarının açılımlını da kontrol etmektedir.). Bu fay, Köyceğiz Gölü'nün kuzeyindeki birikinti konilerinin gerisindeki dik yamaçlardan geçmekte olup, bu kırık hattı ile kuzeydeki yüksek platodan ayrılan bölüm Akdeniz'e doğru çökmüştür. Çöken kıyı bölümü, kuzeydeki platoya (Gölgeli-Sandras Dağı) oranla daha alçakta kalır. Datça'dan başlayarak Köyceğiz ve Dalaman çevresini de içine alıp Fethiye'ye kadar uzanan bu kıyı bölümü dağlık ve tepelik tektonik bloklardan oluşmaktadır (Doğu, 1986). Bu bloklar arasında açılan Köyceğiz ve Dalaman depresyonları Akdeniz'in birer koyu iken, bugün dolmaları neticesinde, ovaya dönüşmüşlerdir. İklim salınımları ve yerel tektonik olaylarla hızlanan bu gelişim, Kuaterner boyunca Köyceğiz ve Dalaman depresyonlarında hızlı bir alüviyal birikmeye sebep olmuş ve Pleistosen'de depresyonların daha çok kuzey bölümleri, Holosende ise güney bölümleri dolmuştur

(ÖÇKKB, 2007). Pleistosen'de kuzeyden gelen akarsuların taşıdığı materyal ile Kargıcak (Şekil-7) ve Çamlıçay (Sarıöz) birikinti konileri (Şekil-8), Çokmaşat sekilerinin depolanımı, Kavakarası Köyü'nün yerleştiği birikinti yelpazesi konumundaki Yuvarlakçay ve Köyceğiz Ovası'nı şekillendiren Namnam Çayı'nın ilk birikinti deltaları ve ovaları (Şekil-9), Köyceğiz depresyonunda gelişmeye başlamıştır (Doğu, 1986).

Şekil-7. Kargıcak Çayı Birikinti Konisi'nin Gelişimi (Doğu, 1986).

Şekil-8. Çamlıçay (Sarıöz-Zeytinaları) Birikinti Konisi'nin Gelişimi (Doğu, 1986).

Şekil-9. Namnam Çayı ve Köyceğiz Ovası'nda Alüviyal Birikinti'nin Gelişimi (Doğu, 1986).

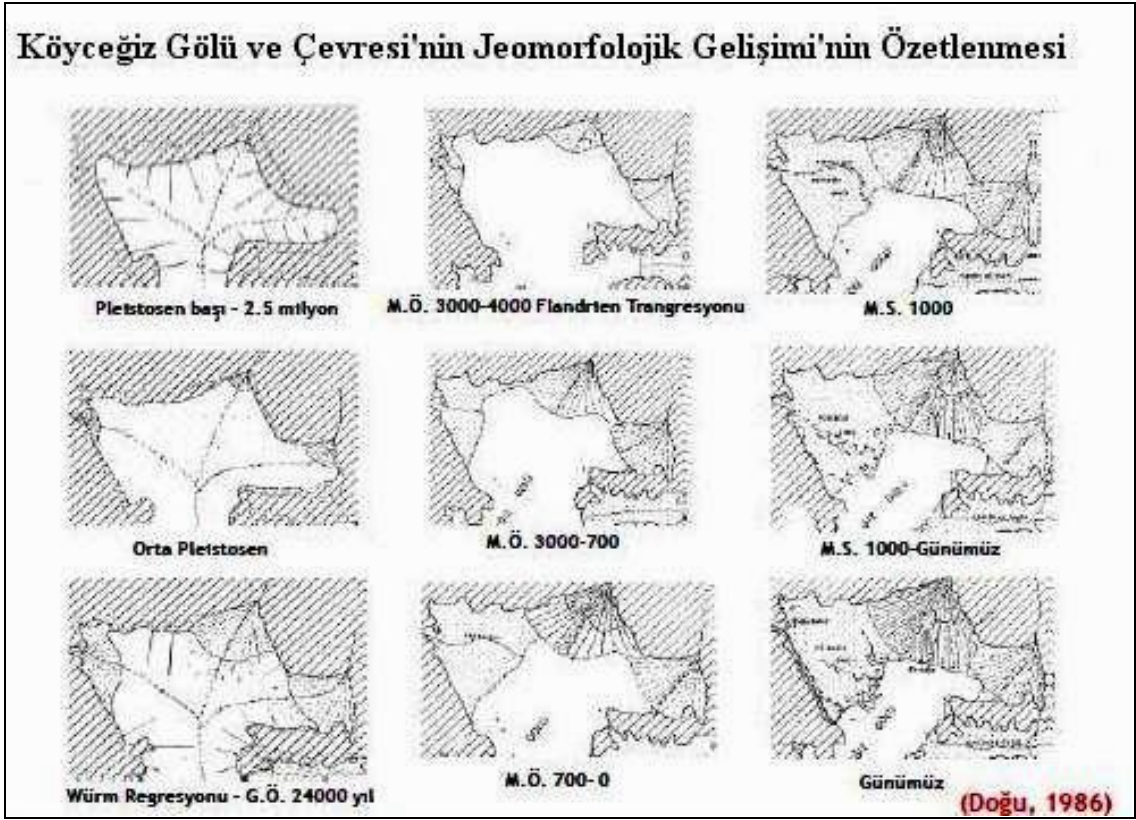
Yukarıdaki üç şekil dikkatli ve ayrıntılı bir biçimde incelendiğinde, bölgedeki bu alüvyal birikintiler üzerinde Anadolu Sığla Ormanları'nın varlığı eser miktarda ve çok parçalı da olsa halen açıkça görülebilmektedir. Önceleri Anadolu Sığla Ormanları'nın yaşadığı bu alanlar şekillerden de görüldüğü üzere daha çok tarım alanları ve yerleşimlere dönüştürülmüştür. Bu mevcut durum en iyi şekilde aşağıdaki fotoğrafta Namnam Çayı kenarı ve Köyceğiz Ovası'nda görülebilmektedir (Fotoğraf-8). Fotoğraf dikkatli incelendiği takdirde, ovanın hemen hemen tümünün narenciye odaklı tarım alanlarına dönüştürüldüğü ve Anadolu Sığla Ormanları'ndan eser kalmadığı gözlenmektedir.

Fotoğraf-8. Namnam Çayı Kenarı ve Köyceğiz Ovası'nda Güncel Arazi Kullanım Durumu (Fotoğraf. Okan Ürker, 2011).

Bölgenin jeomorfolojisinin şekillenmesinde en fazla önem taşıyan yapılardan olan Dalaman Çayı ise yine benzer dönemlerde Pleistosen'de Çaylı-Eşkiliyurt arasında doğu-batı yönlü ilk deltasını oluşturmuştur. Dalaman Çayı, bu yönde Holosen'de de ilerlemesini sürdürerek Dalyan Köy ve Gedova Tepe arasında geliştirdiği delta ile bir set meydana getirerek buradaki körfezi Köyceğiz Gölü'ne dönüştürmüştür (Lahn, 1948). Gedova Tepe güneyinde yapılan bir sondaja göre (Von Zeist ve diğ., 1975) Dalaman Çayı'na ait çakıllar bu noktada M.Ö. 3000 olarak tarihlendirilmektedir. Köyceğiz ve Dalaman ovalarında ayrıntılı bir toprak çalışması yapan L.J. Pons-C.H. Edelman, bölgedeki turbiyerlerden aldığı örneklerden hareketle Dalaman Çayı yatağının 2000-3000 yıl önce değişmiş olabileceği sonucuna varmaktadırlar (Pons ve Edelman, 1963).

Dalaman Çayı'nın yatağında yaşanan bu gelişme, Köyceğiz Gölü'nün oluşumunu tetikleyerek farklı yönlerde alüviyal birikimler yaşanmasına ve dolayısıyla delta ovalarıyla birlikte Anadolu Sığla Ormanları'nın yayılabilmesi için gerekli alanların doğmasına yol açmıştır. Güneybatı Anadolu kıyılarında, yakın tarih boyunca da izlenebilen çökme hareketleri, akarsuların kısa mesafelerde katettiği yüksek dağlık alandan taşıdığı malzemenin süratle yığılmasına sebep olmuştur. Bu işleyiş, akarsu yataklarını zaman zaman tıkayarak Dalaman Çayı'nda olduğu gibi değişik yönlerde alüviyal gelişmeye neden olmuştur. M.Ö. 500'lerden itibaren Ortaca önlerinden Akdenize akan Dalaman Çayı, Dalaman Ovası'nın, önce daha sığ olan batı yarısını daha sonra da doğu yarısını 2500 yıl gibi kısa sayılabilecek bir sürede meydana getirmiştir. Anadolu Sığla Ormanları'nın Köyceğiz Gölü kıyılarında yayılış gösterebilmesiyle de yakın ilişkisi olan bu süreç, Güneybatı Anadolu kıyılarında Holosen'deki şekillenmeyi aydınlatıcı niteliktedir (Şekil-10), (Doğu, 1986).

Şekil-10. Köyceğiz Gölü ve Çevresinin Jeomorfolojik Gelişiminin Özetlenmesi
(Doğu, 1986).

Yukarıda detaylarıyla anlatılan jeomorfolojik gelişimi özetlediğimizde, Köyceğiz Gölü'nün kıyılarında ve çevresinde Anadolu Sığıla Ormanları'nın yoğun olarak yayılış gösterebilmesinin en önemli nedeni, Holosen Dönemi içerisinde gölü besleyen akarsuların (Namnam Çayı, Kargıcak Çayı, Yuvarlakçay, Çamlıçay, Sarıöz Deresi, Kersele Deresi ve günümüzde yatağını değiştirmiş olan Dalaman Çayı) alüviyal birikinti yelpazeleri ve konileri oluşturmaları sonucu ormanın gelişip yayılabileceği alanların ortaya çıkması olarak gösterilebilir (Fotoğraf-9).

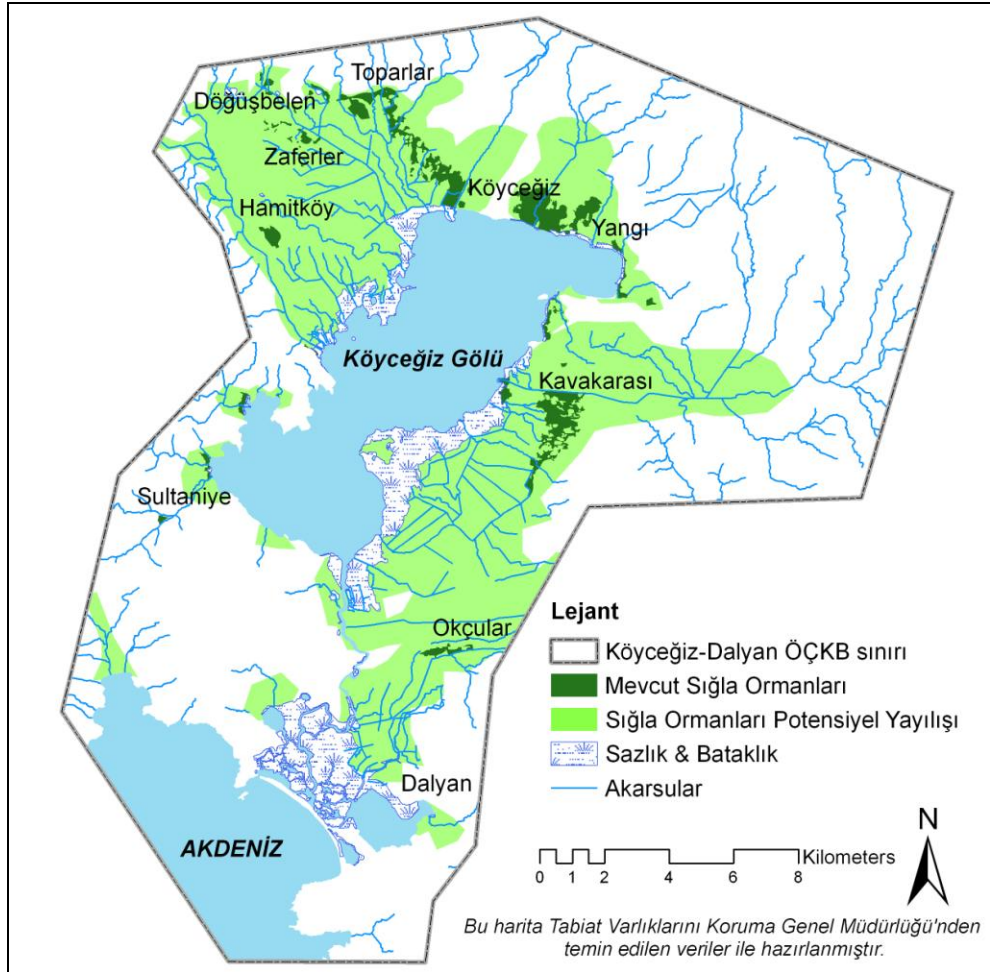

Fotoğraf-9. Köyceğiz Gölü Çevresindeki Kuvarterner Akarsu Alüvyonları,
Kersele Çayı (Fotoğraf. Serkan Güner, 2007).

Fotoğraf-9'da örnek olarak Kersele Çayı'nın getirdiği alüviyal birikintilerin oluşturduğu düzlük alan verilmiştir. Fotoğrafa dikkatli bakıldığında su birikintilerinin olduğu alanda Anadolu Sığla Ağacı toplulukları sıra halinde takip edilebilmektedir. Öte yandan fotoğrafta alüviyal birikintinin sağında kızılçam toplulukları da dağınık ve cılız biçimde görülmektedir. Bahsettiğimiz bu alan şu anda bir plantasyon sahası olduğu için, görülen kızılçamlar doğal alanlardaki kızılçamlara göre nispeten daha zayıf gelişim göstermiştir. Esasen bu plantasyon alanında daha önceleri Anadolu Sığla Ağacı toplulukları bulunmaktaydı. Bu durumu fotoğrafta görülmemekle birlikte, plantasyon sahasının hemen arkasındaki Köyceğiz Gölü kıyılarında halen yoğun miktarlarda yaşayan Anadolu Sığla Ağacı topluluklarından anlayabilmekteyiz.

Öte yandan bu durumu, çalışma alanı içerisinde orman ekolojisi arazi çalışmaları ve eldeki literatür bilgilerinin (Huş, 1947) derlenmesi sonucu Anadolu Sığıla Ormanları'na yönelik hazırladığımız potansiyel yayılış modellemesi ile daha net bir şekilde ispatlayabilmekteyiz. Böylelikle göl civarındaki ekili alanların ve yerleşimlerin insan müdahalesine maruz bırakılmadan önce neredeyse tamamen Anadolu Sığıla Ormanları ile kaplı olduğunu anlamaktayız (Şekil-11). Bu durum da bize bölgede yapılacak herhangi bir koruma çalışmasının başarı oranının oldukça yüksek olduğunu ve türe ilişkin herhangi bir koruma çalışması için bölgenin pilot alan olma özelliği taşıdığını göstermektedir.

Şekil-11. Köyceğiz-Dalyan ÖÇKB Anadolu Sığıla Ormanları

Potansiyel Yayılış Haritası.

4.2. Tarihsel Sıĝla Perspektifi (Çevre Tarihi Açısından İnceleme)

4.2.1. Antik Çaĝlar'dan Osmanlı İmparatorluğu Dönemi'ne Kadar Geçen Sürede Anadolu Sıĝla Ormanları

Anadolu Sıĝla Ormanları'nın jeomorfolojik evrim sürecinde Köyceĝiz Gölü çevresinde nasıl gelişip orman ekosistemlerine dönüşebildiğini, doğa tarihi bölümünde detaylı bir biçimde ele almıştık. Bu jeomorfolojik ve iklimsel gelişmelere paralel olarak, Holosen Dönemi içerisindeki son 2500 yıllık zaman diliminde bölgedeki insan topluluklarının da uygun iklim ve coğrafi koşullar sebebiyle çeşitli gelişimler gösterdiği bilinmektedir. Özellikle Holosen dönemi boyunca meydana gelen deniz seviyesindeki yükselme ve buna bağlı olarak hızlanan alüviyal birikme sonucu oluşan Köyceĝiz ve Dalaman ovalarının gelişimi, bu çevredeki bazı tarihi yerleşme alanlarının kuruluş ve gelişmesi ile yakın ilişki halindedir (Doĝu, 1986). Hem aynı dönemlerde gösterdikleri gelişim hem de yazılı tarihin en erken biçimlerine sahip olması nedeniyle Karya, antik Yunan ve Roma gibi farklı uygarlıkların denetimine giren Kaunos Şehri ile Anadolu Sıĝla Ormanları arasındaki ilişkiyi incelemek bize çevre tarihini incelerken başlangıç noktası olma özelliği sunmaktadır.

M.Ö. 500-600'lerden itibaren bir liman şehri olarak gelişen Kaunos'un kuruluşu esasen daha eski tarihlere kadar gitmektedir (Öğün, 1971). Kaunos, Dalaman Çayı'nın eski deltası olan Dalyan ovasının batı kenarında, dik fay yamaçlarının önünde kurulmuştur. Bugün ise limanı alüviyal materyal ile büyük ölçüde dolmuştur. Yazılı belgelerde ilk kez Pers savaşları sırasında (M.Ö. 546) adı geçen Kaunos antik kentinin yeri ilk olarak 1842 yılında İngiliz Arkeolog Hoskyn tarafından belirlenmiştir. Hoskyn, Dalyan'daki harabelerde bir halk meclisi

tableti bulmuş, bu tablette yazılanların çözülmesiyle buranın Kaunos olduğu ortaya çıkmıştır (Öğün, 1971).

Yukarıda bahsedilen bu gerçekler ışığında, Kaunos Şehri'nin ticari anlamda gelişim gösterdiği yıllarda şehir halkının Anadolu Sığla Ağacı ile bir şekilde temas kurup, toplumsal hayatına bir şekilde dahil etmiş olabileceğini tahmin etmekteyiz. Konuya ilişkin daha önce hiçbir araştırmacı bu şekilde bir yaklaşım sergilemediği için maalesef elimizde literatüre dair tatmin edici bir veri mevcut değildi. Bunun üzerine, antik şehirde 1960'lı yıllardan günümüze kazılar yürüten Kaunos Şehri Araştırma Kazısı Başkanı Prof. Dr. Cengiz Işık ile irtibata geçilerek, konu hakkındaki düşüncelerimiz kendisine aktarılmıştır. Kendisi yapmış oldukları çalışmalar süresince şehre ve halka yönelik Anadolu Sığla Ormanları'yla ilgili direkt bir materyale rast gelmediklerini ifade ederek, ancak ellerindeki yazılı kaynakların incelenmesiyle bir çıkarsama yapabileceğimizi belirtmiştir.

Bunun üzerine 1966–2006 yılları arasında ele geçen ve şehrin siyasi, dini, sosyal, ekonomik ve ticari yaşamı hakkında detaylıca bilgiler sunan Kaunos yazıtlarının ele alınıp tartışıldığı “Die Inschriften von Kaunos (Marek ve Beck,2006)” başlıklı kitap incelenmiştir. Kitapta araştırmamıza ilişkin tatmin edici herhangi bir bilgiye ulaşılamaması üzerine eldeki verilerden şehrin limanında bulunan ve üzerinde o döneme ait olduğu anlaşılan ‘Gümrük Düzenlemeleri’ni içeren Çeşme Binası üzerindeki yazılı kurallar incelenmiştir. Bu kurallardan bir tanesi yörede üretilen reçine, sakız, katran vb. orman tali ürünlerinin ithalat ve ihracatına ilişkin düzenlemeleri içermektedir. Ancak bu madde hem tam olarak okunaklı değil, hem de yazı Yunan alfabesinin kullanıldığı Kaunos dilinde yazıldığı için tam olarak neyi ve hangi nesnelere anlatmak istediği anlaşılır değildir. Bunun üzerine kazının epigrafı Prof. Dr.

Christian Marek ile iletişime geçilerek kendisinden daha kapsamlı bilgi istenmiştir. Ancak kendisi benzer gerekçelerle Yunanca olan bu yazıtlardaki ilgili kelimelerin tam olarak hangi ağaçtan elde edilen hangi ürün olabileceği konusunda kesin bir bilgi sahip olmadıklarını belirtmiştir.

Kaunos'a ilişkin eldeki bu bilgi noksanlığına rağmen, antik dönemlerde yaşayan toplumların şu ya da bu şekilde Anadolu Sığla Ağacı ile temasta bulunduğunu Pliny, Strabon, Herodot, Theophrastus gibi tarihçilerin verilerinden ulaşabilmekle birlikte, Kaunos Kazı Başkanı Prof. Dr. Cengiz Işık'ın da bizlere aktardığı gibi bu tarz soru işaretleri bölgedeki arkeolojik araştırmalar ilerledikçe ve bu araştırmalar içerisine çevre tarihi perspektifindeki yeni sorular dâhil edildikçe daha anlaşılır ve net sonuçlara ulaşılabileceğini tahmin etmekteyiz.

4.2.2. Osmanlı İmparatorluğu Dönemi'nde Anadolu Sığla Ormanları

Bu dönem aralığına ilişkin gelişmeler iki temel hat üzerinde ele alınacaktır. İlk Anadolu Sığla Ormanları'nın günümüzdeki mevcut haline ilişkin kestirimde bulunabilmek ve mevcut durumunu daha iyi tahlil edebilmek amacıyla, Osmanlı İmparatorluğu Dönemi süresince orman varlıklarının nasıl yönetildiği ve orman mülkiyetindeki genel özellikler üzerinde durularak yüzyıllar içerisinde bu yönetim biçimleri ve mülkiyet yapılarındaki dönüşümler incelenecektir. Bu incelemenin ardından Osmanlı İmparatorluğu döneminde Anadolu Sığla Ormanları'nın daha spesifik durumları özellikle bilimsel adlandırma (binomial-ikili) kuralları ve Evliya Çelebi gibi gezginlerin seyahatname notlarından yararlanılarak araştırılacaktır.

4.2.2.1. Osmanlı İmparatorluğu Dönemi'nde Orman Yönetimi ve Orman Mülkiyeti'nin Kısa Tarihçesi

Anadolu Sığıla Ormanları üzerinde yaşanan çeşitli toplumsal gelişmeleri anlayabilmek adına, Osmanlı İmparatorluğu Dönemi'nde ormancılık yönetiminin nasıl olduğunun, bu yönetim biçiminin geçirdiği evrimsel süreçlerin ve ilgili dönemde orman mülkiyeti yapısının ana hatlarının incelenmesi önem arz etmektedir. Genellikle Osmanlı İmparatorluğu'nun 1299-1856 yılları arasını kapsayan dönem aralığı, Türkiye'de düzenli ormancılığın başlamasından önceki aşama olarak nitelendirilmektedir (Evcimen, 1978).

İslam ordularının savaş sonucu ele geçirdiği toprakların devlete ait olduğunu kabul eden uygulama, Büyük Selçuklular tarafından Yakın Doğu'ya da getirilmiş ve *ikta* adıyla kurumsallaştırılmıştır. Osmanlılara timar adıyla geçen bu miri arazi rejiminin kullanımını düzenleyen hukuksal çerçeveyi, şeriat ile padişahın koyduğu örfi kanun sağlıyordu. Şeriat, bireyin genel anlamda toprak üzerindeki tasarruf haklarını güvenceye alırken, kanun, daha çok tarım arazisi üzerindeki devlet denetiminin sürdürülmesiyle ilgiliydi (İnalçık, 1998).

Fethedilen toprakların mülkiyeti devlete mal edilerek tasarrufu, tapu resmi adı verilen bir bedel karşılığı şahıslara tahsis edilmişti. Bu topraklar *miri* olarak anılmaktaydı. Devletin sahibi olan padişah, arazinin tasarruf ve intikal tarzını istediği şekilde düzenleyebilmekte, miri arazinin bir bölümünü mülk olarak bağışlamakta veya satabilmekteydi. Bu şekilde müslim veya gayrimüslimlere satılan arazilere *memluk arazi* denilmekte, yine bazı topraklar da halkın ya da bir grubun ortak kullanımına terk edildiği için *mülk-metruk arazi* ismini almaktaydı (Cin, 1987).

Osmanlı toprak hukukundaki bir diğerk arazi çeşidi de *vakıf arazisi* olup, padişahın izniyle miri ya da mülk toprakların bir bölümü vakıf haline getirilebilmekteydi (Cin, 1987). Özet olarak, Osmanlı toprak hukukunda tasarrufa konu olan arazi çeşitlerini Mülk, Vakıf ve Miri olmak üzere üçe ayırmak mümkündür.

Bu mülkiyet yapılarından başka, bir de '*mevat arazi*' yapısından bahsetmekte yarar vardır. Ölü arazi olarak da açıklanabilen mevat arazi, mülkiyetinin iktisabı bakımından özellik arzeden toprak çeşitlerinden biri olup Roma Hukuku'ndan beri hemen hemen bütün hukuklar bu çeşit arazinin yalnızca işgal ile yanî "mülkiyeti iktisab niyetiyle üzerinde zilyedlik tesis etmek suretiyle" hususi mülkiyet konusu olacağı hükmünü benimsemişlerdir. Ancak Osmanlı Dönemi'nde toprak mülkiyetinde ekseriyetle İslâm hukuku kuralları geçerli olduğundan bu meselede de hukuk, toprağa herhangi bir eşya gibi bakmamış, gerek elde edilmesine ve gerekse tasarrufuna göre bazı farklı hükümler getirmiştir. Bu noktada diğerk sahihsiz (mübah) mallara mâlik olabilmek için, o şey üzerinde meşrû zilyedlik kurmak (ihraz) yeterli iken, toprağa mâlik olabilmek için, buna "ihyâ" şartı eklenmiştir (Ocak, 2011).

1858 tarihli Arazi Kanunnamesi'nin 103'üncü maddesinde pırnallıkların arazi-i mev'at telakki edildiği belirtilmektedir. Halbuki münhasıran pırnallık sahaların 1937–1950 yılları arasında tamamı, 1950 yılından sonra da muhafaza ormanı karakteri veya diğerk bazı hususiyetleri taşıyanları orman telakki edilmiştir. Bununla beraber mev'at arazi yer yer bulunan ormanlar da miri orman muamelesine tabi tutulmaktadır. Hiç işlenmemiş ve sahibi olmayan ücra köşelerdeki araziler, bataklıkların kurutulması, nehir veya göl gibi sulak alanların çekilmesi sonucu ortaya çıkan topraklar, denizin doldurulması gibi olaylar

sonucunda açığa çıkan dolgu alanları mevat arazi tiplerine örnek olarak verilebilir. Ancak konumuz itibariyle *Mevat arazi* tipi ve yapısına daha fazla değinilmeyecektir.

Osmanlı İmparatorluğu Dönemi'ndeki orman alanlarını da, üzerinde yer aldığı arazinin mülkiyet yapısına göre sınıflandırmak mümkündür. 1870 Orman Nizamnamesi'ne göre orman mülkiyeti ("Memâlik-i Mahrûse-i Şahânedeki Kâ'in Ormanlar") dört kısma ayrılıyordu: 1- Doğrudan doğruya devlete ait olan mîrî ormanlar, 2- Vakıflara ait ormanlar, 3- Kasaba ve köylere ayrılmış bulunan baltalıklar, 4- Şahıslara ait özel ormanlar (Kutluk, 1948; Dursun, 2007). Konuyu daha detaylı incelediğimizde:

Mülk olan orman, koru, bahçe ve ağaçlık bölgeler: Orman, koru, bahçe ve ağaçlık bölgelerin mülk haline gelmesi fetih sırasında yararlılıkları görülen gazilere temlik edilmesi veya aynı süreçte gayrimüslimlerin elinde bırakılması, tarıma elverişsiz bir yerin ağaçlandırılarak imar ve şenlendirilmesi sonucu bu emeği veren kişiye devredilmesi, tarım arazisinin ağaçlandırılması sonucunda bahçe ya da orman haline getirilmesi, tarım arazisi ve metruk arazi dışında kendiliğinden yetişen ağaçların yetişmesi veya meyve vermesi için çaba harcamış olan kişiye devredilmesi gibi farklı yollardan gerçekleşebilmekteydi. Bu yapıda toprak mülkiyeti kuralları geçerli olup, ağaç ve ürünlerin tasarruf hakkı sahibinin olmakta ve miras olarak bırakabilmekteydi. Bu ormanlar Arazi Kanunnamesi'ne tabi olmayıp Mecelle hükümlerine tabi idiler. Kavaid-i fikhiyyeye göre malikin, arazi-i memlûkedeki ormanlarda rakabeye sahip olmaları sebebiyle her türlü tasarruf ve intifa hakkına sahip oldukları anlaşılmaktadır. Ancak, arazi-i memlûke üzerindeki ormanlar pek nadir ormanlardır (Özdemir ve Deda, 1991).

Vakıf olan orman, koru, bahçe ve ağaçlık bölgeler: Geliri müminlerin ihtiyaçlarına sarf edilmek üzere kurulan vakıfların mülkiyetinde olan bu alanlar da ayrıca miras olarak bırakılabilmektedir. Gerek mülk gerekse vakıf orman ve koruları üzerinde hak iddia etmek için, kadimden beri müstakil ve mahsus olarak koruna geldiğinin belgesi olan *temessük* (tapu belgesi) sahibi olmak gerekmektedir. Arazi Kanunnamesi'nin 2. maddesinde belirtilen arazi vakfedilmişse buna sahih vakıf denir. Bunların kuru mülkiyeti ve bütün tasarruf hakkı vakfın tüzel kişiliğine aittir. Sahih vakıf ormanları ise iratları yönünden ikiye ayrılırlar. 1) Manevi Faydaları Bakımından Vakfedilmiş İrat Getirmeyen Vakıf Ormanları (Müessesatı Hayriye): Bu ormanlar bugün milli park, muhafaza ormanı olarak vasıflandırdığımız iktisadi öneminden ziyade manevi faydaları ön safta gelen ormanlardır. Su bentlerinin etrafındaki ormanlar, heyelan, sel, seylap sebepleriyle veya mesire yeri olarak vakfedilen ormanlar gibi. 2) İrat Getiren Mevkufe-i Sahiha Ormanları: Bu ormanlar da kendi içinde üç kısma ayrılır. İcare-i Vahideli Vakıf Ormanları: Bu vakıf ormanlarının rakabesi ve tasarruf, intifa hakkı vakfa ait olup, mütevellisi veya vakıf idaresi tarafından kiraya veya sair yollarla üçüncü şahıslar vasıtasıyla işletilir. Buna mukabil vakfa *galle* tabir olunan bir irat alınır. Bu ormanları işleten şahısların icar hakları miras yolu ile intikal etmez. İcareteynli Vakıf Ormanları: Yanmış bir ormanın satış bedeline yakın bir bedel (*İcare-i muaccele*) alınıp, vakıf idaresi tarafından ağaçlandırıldıktan, imar edildikten sonra çok cüz'î bir bedelle (*İcare-i müeccele*) kiraya verilmesi halidir. Mukatalı Vakıf Ormanları: Vakfa ait bir arazi üzerinde şahısların kendi mülkü olarak orman yetiştirmeleri halinde husule gelir. Bu gibi yerlerde arazi vakıf, eşçar mülktür. Mülk korunun sahibi her yıl vakfa *icare-i zemin* olarak bir bedel öder. Bu ormanlar mülk olduklarından Mecelledeki mülkün tabi olduğu hükümlere göre idare edilir. Mukataalı vakıf ormanlarında veraset, feraiz hükümlerine göre olur (Özdemir ve Deda, 1991).

Miri statüdeki orman, kuru ve baltalıklar: Miri orman, miri dağ, miri kuru, saray korusu da denen bu tür ormanlar büyük ölçüde, askeri gereksinimler, hanedan mensuplarının avlanmaları ve İstanbul'un yakacak ihtiyacı için ayrılmıştı. Yine miri statüde olup koruma tedbirlerine çok az başvuru olan üç grup orman daha bulunmaktaydı. Bunlardan birincisi, *cibali mübaha* denen devlet tarafından halkın kereste, yakacak ve mimari ihtiyaçları için ayrılmış ormanlardı. Ticari amaçlarla tahrip edilen bu ormanlar, genellikle tersane ve iskelelere uzak olan ya da içinde tersanenin işine yarayacak nitelikte ağaç bulunmayan yerlerdi (Koç, 1999).

Miri arazideki diğer iki orman tipi ise şunlardır: 1) Arazi-i Emiriye-i Sırfa Üzerindeki Ormanlar: a) Eşçarı mülk olan orman ki, arazi üzerindeki ağaçların mülkiyeti malike ait olup, mülkiyet hakkı araziye sirayet etmez. b) Hüda-i nabit korular ki, bu koruların yararlanma hakkı sahibine aittir. Özel ormanların % 90'ının menşei bu tür ormanlardır. 2) Arazi-i Emiriye-i Mevkufe Üzerindeki Ormanlar: a) Rakabesi ve tasarrufu beytulmale ait olup, aşar ve haracı bir yöne vakıf ve tahsis edilmiş arazilerdeki ormanlardır. b) Rakabesi ile aşar ve rüsumu beytulmale ait olup, tasarrufu bir cihete vakıf ve tahsis edilmiş arazideki vakfın amacına göre idare edilen ormanlardır. c) Rakabesi beytulmale ait fakat aşar, rüsum ve tasarrufu bir cihete vakıf ve tahsis edilmiş arazi üzerindeki ormanlardır (Özdemir ve Deda, 1991).

Osmanlı Devleti'nin ormanların kullanımına ilişkin oluşturduğu yapılanma, hemen hemen tümüyle başkentin ve askeri ihtiyaçların karşılanmasına yönelik olmuştur. Önceleri ormanlar halkın ve sarayın çeşitli günlük ihtiyaçlarını karşılayacak alanlar iken, özellikle 17. yüzyıldan itibaren, ülkedeki ekonomi politikalarında yaşanan değişim ve gelişimlerin sonucunda ortaya çıkan Tanzimat Fermanı'nın şekillendirdiği iktisat politikaları sonucunda

orman alanları ve ormanın sağladığı ürünler yeni bir ticari meta olarak görülmeye başlanmıştır. Öte yandan bu gelişmeler miri ve vakıf ormanlarıyla ilgili yoğun bir mülkiyet iddiasını da beraberinde getirmiştir. Bu gelişmelerin sonucu olarak ormancılık anlayışı ve politikası da kökten değişmiş olup, orman alanlarının planlı bir biçimde yönetilmesi zorunluluğu doğmuştur. Bu zorunluluğun sonucu olarak 1840 yılında Ticaret Nezaretine bağlı olarak Orman Müdürlüğü kurulmuştur (Kutluk, 1948). Osmanlı ormancılığı için önemli bir gelişme olan bu yapılanma, Tanzimat'ın çoğu uygulamaları gibi mali nitelik taşımaktaydı. Müdürlüğün çalışma programı niteliğindeki talimatname, orman tahriplerinin önlenmesine yönelik bir talimatname olmayıp, daha çok orman ürünlerinden alınacak vergileri kapsıyordu. Tanzimat'ın mali uygulamaları gereğince iltizam ve ocaklık sistemi kaldırılıyor, vergileri merkez adına muhasılların tahsil etmesi hükmü getiriliyordu (Kutluk, 1948).

Orman Müdürlüğü yönetimi devraldığı süre içerisinde gözle görülür bir biçimde gelir elde etmesine rağmen bu etki çok kısa süreli olmuştur. Bunun altında yatan en önemli nedenleri ise yetişmiş personel azlığı, bütçe kısıtları, lojistik sorunlar, Tanzimat'ın getirdiği değişimlerle birlikte güç dengeleri sarsılmış olan ayan ve eşraf gibi paydaşların Orman Müdürlüğü memurlarının çalışmalarına engeller çıkartması ve Orman Müdürlüğü memurlarının maaş yetersizliğini bahane ederek halktan yasal olmayan yollardan vergiler ve çıkarlar elde etmesi sonucu halktan topladıkları tepkiler olarak sıralayabiliriz (Dursun, 2007). Yanı sıra halk, yüzyıllardır devam eden 'cibal-i mübaha (halkın kullanmakta serbest olduğu ormanlar)' uygulamasının, yeni vergilerle kontrol altına alınmasına da büyük tepki göstermişti. Bu gelişmelerin sonucunda Orman Müdürlüğü çok kısa bir süre sonra 1841'de kapatılıp 'Muhassıllık' uygulamasından da 1842'de vazgeçilmiştir (Çadırcı, 1991). Takip eden dönemde yeni arayışlara giren yöneticiler, hem ülke ormanlarının iyi korunması ve

ürünlerinden gelir elde edilmesine yardımcı olmaları hem de ülkede ormancılık bilimini yaygınlaştırmak üzere kurulacak yeni bir Orman Mektebi'ne öğrenci yetiştirilmesini sağlamak üzere yurt dışından uzman arayışına girmiştir. Bu sırada dönemin siyasi anlayışına en uygun ülke olan Fransa'daki Osmanlı elçisinden, kendilerine *ormanların bir usul-i cedide ve muntazamaya rabtı için* yardım edecek uzmanlar sipariş etmişlerdi. Paris Sefiri'nin Fransa'ya siparişi iletilmesinden kısa bir süre sonra da, 1857 yılında Louis Tassy ve Aleksandre Sthème adlı iki uzman ile anlaşılmıştır. Bu dönemden itibaren Osmanlı İmparatorluğu'nun ormancılık yönetimi alanında daha düzenli ve daha planlı adımlar atmaya başladığı söylenebilir (Eliçin, 1966; Dursun, 2007).

Orman alanlarının yönetimine ilişkin bu gelişmelerin yanı sıra aynı dönemde yaşanan bir başka önemli gelişme ise Türkiye'de halkın kullanımındaki arazilerin düzenli ve kapsamlı bir şekilde özel mülk olarak tespit ve tescilini başlatan 1858 tarihli Arazi Kanunu olarak kaydedilebilir. Orman alanlarının mülkiyeti ve yönetimine ilişkin geçmiş yıllardaki nizamname, talimatname ve iradelerde yer alan bazı maddeler Arazi Kanunu içerisinde de yer almıştır. Bu kanunname ormanların mülkiyeti açısından esasen önemli bir yenilik getirmemiştir. Özel orman mülkiyeti açısından bakıldığında Arazi Kanunnamesi'nin ormanların özel mülkiyete konu olabilmesini kabul ettiği görülmektedir. Kanunname ormanları mülk arazi üzerindeki ormanlar, miri arazi üzerindeki ormanlar, vakıf arazi üzerindeki ormanlar, metruk arazi üzerindeki ormanlar ile mevat arazi üzerindeki ormanlar olmak üzere beş kısımda düzenlemiştir (Korkmaz, 2010). Ancak kanunun ormanlara bakış açısını açıklama özelliği bakımından, 19. Madde olarak yer alan hüküm ayrıca incelenmelidir:

Orman ve pırnallık gibi mahallere müstakillen batapu mutasarrıf olan kimse ol mahalli açıp ziraat etmek üzere tarla itti haz edebilir. Fakat o makule mahallere

müştereken mutasarrıf olanlardan biri diğerk şerikinin izni olmadıkça ol mahallerin mecmuunu veyahut bir miktarını açıp tarla yapamaz. Yaptığı surette şeriki ol açılan yere dahi müşterek olabilir. [Çevirisi: Orman ve pırnallık gibi mahalleri müstakil tapu ile tasarruf eden kimse bu bölgeleri tarla haline getirebilir. Müşterek olarak tasarruf ediliyorsa, ortağının onayını almalıdır. Tapuya konu olan yeri onay almadan tarla yaparsa ortağı mevcut durum için hak iddiasında bulunabilir.].

Daha önceki kanunnamelerde bu hüküm ziraat alanı haline getirilen yerin tarım alanı olarak tescili, bu değişikliğin sipahiye bildirilerek ve tapu resminin de ödenmesi suretiyle gerçekleşmekteydi. Arazi Kanunu'nun yayım tarihinden itibaren büyük bir orman kıyımının başlamasına neden olan bu hüküm, tapu sahibi olan olmayan (içlerinde devlet görevlilerinin de bulunduğu) herkesi ormanları yakmaya ya da balta ile açmaya sevk etmişti. Herkesin sahip olduğu yerlere tapu verilmeye başlanması sonucu 19. yüzyılın ikinci yarısından sonra büyük bir orman kıyımı gerçekleşmiştir (Koç, 1999).

Nihayetinde ormanların çağdaş anlamda devlet ve yurttaş açısından hukuki konumunu ve tasarrufa ilişkin sınır ve kısıtlamaları cezalarıyla birlikte uygulamaya koyan Orman Nizamnamesi'nin 1870'de ilan edilmesiyle birlikte hem bu tahribatlara bir anlamda önlem alınmış hem de orman alanları yönetimi daha disiplinli bir sürece girmiştir (Koç, 2005).

Daha sonra, özellikle Birinci Dünya Savaşı sırasında 1914 yılında Avusturya Hükümeti'nden alınan uzmanlık destekleriyle ormandan sürdürülebilir koşullarda faydalanabilmek amacıyla ülkede ilk "Amenajman Planları"nın yapılmasının önü açılmıştır (Yiğitoğlu, 1941). Ancak 1917 yılında yapılan Orman Amenajman Kanunu uygulamaya giremeden akim kalmıştır (Dursun, 2007).

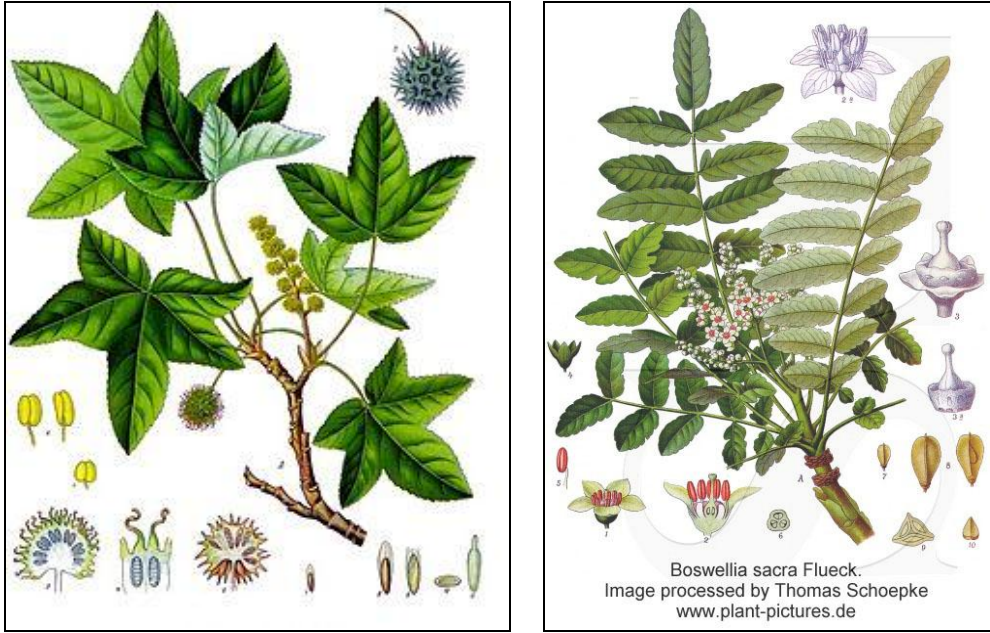
4.2.2.2. Bilimsel Adlandırma Kuralları ve Seyahatnameler Üzerinden İnceleme

Çalışma alanımızın bağlı bulunduğu coğrafyanın özellikle uygarlık tarihi bağlamında incelemesi yapıldığında, bölgenin birçok farklı medeniyet tarafından sıklıkla kullanıldığını ve bu kullanım sonucunda dilde çok farklı çeşitliliğin yaşandığı gözlenmektedir. Bu durumda alanda aynı nesne için kullanılan birden çok farklı terimle karşılaşma olasılığını arttırmaktadır. Çalışmamızın bu noktasında canlı türlerinin adlandırmasında küresel ölçekte kabul gören ikili (binomial) bilimsel adlandırma sisteminin getirdiği kurallara uyulmadığı takdirde hem insan toplumları hem de ilgili türler üzerinde yaşanabilecek sorunlar hakkında kısaca tartışmakta fayda vardır. Linnaeus'nin 1700'lü yıllarda geliştirdiği ikili adlandırma sistemi dünya ölçeğinde kabul gören bir bilimsel adlandırma yöntemi olmakla birlikte bu metodun 1700'lü yıllardan önce bilinmemesi ve tatbik edilmemiş olmasından dolayı bu dönemden önce canlı türlerine yönelik yapılan adlandırmalarda dünyanın farklı coğrafyalarında farklı türlerin yerine aynı isimler kullanılabilmiştir. Bu durum yerel ölçeklerde daha sık karşımıza çıkmakta olup ilgili süreç türlerin kullanımı ve yönetiminin yanı sıra bu türlerle insanın kurduğu doğa kültürü ilişkilerinin de temelinden değişmesine yol açmaktadır.

Yaptığımız araştırmalar sonucunda Carl Linnaeus'nin 18. yüzyıl içerisinde geliştirdiği bilimsel adlandırma sisteminin bilinmediği ve uygulanmadığı dönemlerde, muhtemelen 17. yüzyıl içerisinde literatürdeki bir karışıklık sonucu yıllardır (özellikle 14.-17. yy. aralığında) Anadolu'daki Türklerin 'Sığla, Sığala, Suvlag' veya 'Anberi Saily Şarki' olarak adlandırılan gelmiş oldukları bu türün, kullanım özellikleri birbirine oldukça benzer olan Tropikal Afrika ve Tropikal Asya'da oldukça geniş bir bölgede dağılım gösteren *Boswellia* sp. Roxb. ex.

Colebr. (Frankincense Tree) cinsine ait çeşitli türlerin Anadolu'daki adlandırması ile karıştırılmaya başlandığı tahmin edilmektedir.

Boswellia cinsine ait türler esasen özellikle Arap Yarımadası'nda, Kuzey-Kuzeydoğu Afrika'da, Doğu Afrika'da, Hint Yarımadası'nda doğal olarak yayılış göstermekte, Mısır, Arap, Hindu gibi farklı kültürler ile Yahudilik, Hıristiyanlık, Müslümanlık ve Budizm gibi dinler tarafından oldukça iyi tanınan ve kullanılan bitki türleridir. Bu bitkiler dış görünüşleri itibarıyla *Liquidambar orientalis* Mill.'e hiçbir şekilde benzememekle birlikte içeriklerindeki bileşenlerin benzer olması sonucu özellikle astım ve mide rahatsızlıkları gibi sağlık sorunlarının önlenmesinde, yine içeriklerindeki hoş kokudan kozmetik alanında faydalanılmasının yanı sıra özellikle dini ritüellerde (cenazelerde, cami, sinagog, kilise gibi dini alanlarda) tütsü olarak yakma gibi benzer amaçlarla kullanılmaktadırlar (Şekil-12).

Şekil-12. *Liquidambar orientalis* Mill. (Köehler, 1887) (Anadolu Sığıla Ağacı-solda) ile *Boswellia sacra* Flueck. (Schoepke, 2004) (Günlük Ağacı-sağda) Morfolojik Görünüşlerinin Karşılaştırması.

17. Yüzyıl Anadolu coğrafyası için mihenk taşı olarak kabul edebileceğimiz Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesi, Anadolu Sığla Ağacı'na yönelik o dönemin aydınlatılması yönünde -az da olsa- değerli bilgiler içermesine rağmen, Sığla'ya ilişkin bilimsel literatürde çok da fazla yer almadığı veya yer verilmediği gözlenmiştir. Öte yandan Evliya Çelebi'nin Sığla'ya ilişkin aktardığı bilgiler esasen türün coğrafik özellikleriyle paralellikler arz ettiği için, aktarılan anekdotların doğruluk payı çok yüksek orandadır.

Seyahatname'de Evliya Çelebi'nin aktardığı bilgiler doğrultusunda, o dönemde de sığla yağının ne olduğu, ne amaçla yararlanıldığı ve yağın üretim biçimi-teknikleri hakkında bir farkındalık olduğu anlaşılmaktadır. Öte yandan Menteşe toprağının haricinde herhangi bir yerde yetişmediğinin bilinmesi türün coğrafik yayılışının da iyi bilindiğini göstermektedir:

Ve bu yazılan kazaların mahsulatı cümlesinden ziyade olan beş kazadır. Evvela Gökabad (Gökova). Bunda Sığala yağı hasıl olur. Ve Purnaz kazasında da Sığala yağı hasıl olur. Ve Gökçeğöz (Gökçeova)'de de hasıl olur. Ve Darende kazasında az hasıl olur. Bu beş kazadan gayri Menteşe toprağında değil hiçbir yerde hasıl olmaz.

Evliya Çelebi'den ayrıca o dönem Sığla yağının uluslar arası ticaretine ilişkin de bazı ipuçları yakalayabilmekteyiz. Buna göre, tulumlar ve fiçılar içinde Marmaris İskelesi'nden Mısır'a oradan Süveyş Kanalı ile Hindistan'a ulaştırılmakta ve o bölgede bir dizi işlemden geçirilip özellikle cüzzam gibi deri hastalıklarının iyileştirilmesinde kullanılmaktadır. Hindistan'da altın ile beraber tartılıp satıldığını belirtmesi ise yağın ne denli önemli bir ekonomik ürün olduğunu bize ispatlamaktadır:

Sığala yağı tabir ettikleri odur ki kavak misali bir tür küçük ağaçlardır. Dağı taşı tutmuşdur. O diyarın büyük küçük bütün halkı ellerinde birer eğri keskin kızağı misali demirlerle cümle ağaçların kabuklarını yol yol kazıyıp çuvallara doldururlar. Amma ağaçların kabuğunu bütün bütün kazımazlar ki kurumasın; zira zeametleridir. Mahsul alırlar. Sonra o kabukları cenderelerde sıkıp kabuklarını tulumlara doldurup yedi iklimde gidüb mübarek gecelerde buhur yakarlar. Ham amberden daha latif ve güzel kokusu vardır. Ve yağı Atina balı misali kırmızı üzre bir yağdır. Tulumlar ve fiçiler içine doldurup Marmaris iskelesinden Mısır'a ordan Süveyş deryası ile Hindistan'a gidip orda terbiye edilerek zebat misali burunlarına ve yüzlerine ve kulaklarına sürüp cüzam zahmetinden kurtulurlar. Ve hekimler ondan bal yapıp yine Rum'a gönderirler. El-hasil, Hindistan'da altın ile beraber tartıp satarlar.

Bazı hükema ana ispenet yağı derler amma değildir. Bunun bir zerre yağı ademin eline ve giysisine sürülse bir misk ve ham amber misali ademin dimağı bu güzel kokuyla dopdolu olur; kokusu üzerinden çıkmaz. Çok hassası vardır.

Evliya Çelebi'nin aktardığı anekdotlardan Sultan Süleyman Han'ın Rodos Fethi sırasında, şimdiki Gökova olan yerleşimin yakınlarından geçerken, bu ormanlardan yayılan kokudan etkilenip bir tür erkek ceylandan elde edilen misk kokusu ile çağrışım yaparak, burada 'Miskli cisir' ve 'Misk suyu' isimli iki köprü inşa ettirdiği öğrenilmektedir:

Ve bu beş kaza yerinin cümle halkı bundan üretilip öşür-i sultanisini Milas şehrindeki (---) Camii mütevellisine verirler. Kadim zamanlardan beri bu dağlar o caminin evkafıdır. Öşür verdiklerinden haricini Rodos mukabelesindeki Marmaris iskelesine götürüp satarlar. Ve cümle Marmaris dağları ve dere tepeleri hep sığala ağaçları ve defne ağacı ve mersin ağacı ile müzeyyen olup gelen geçenin dimağını muattar eder. Hatta Sultan Süleyman Han Rodos fethi ne müteveccih olduklarında bu Gökabad ağaçlığından geçerken bu kokuyu koklayıp, 'Bire benim misk kokulu Gökabad'ım' deyip o mahaldeki bir nehri

geçerken ‘Ayni misk’ deyip ol nehrin üstüne iki gözlü güzel bir köprü inşa edip ‘Miskli cisir’ ve ‘Misk suyu’ diye isimlendirilmiştir. Amma mezkur yağ Darahiyye kazasında cümleden ala ve kuvvetli hasıl olur; zira havasının letafetinden büyük ulu ağaçlardan hasıl olur.

Yine Evliya Çelebi’nin Seyahatnamesi’nden aktarılan anekdotlardan Büyük İskender’in gazabından kaçan Dara Şah’ın yaşadığı hezimet sonrası cüzzam hastalığına yakalandığı ve bu hastalığı da ancak Rodos Adası’nın karşısında bulunan Marmaris’in dağlarında bulunan Anadolu Sığla Ağacı’ndan elde edilen Sığla yağına sürünerek atlatabildiği anlaşılmaktadır. İlgili bölgenin Darahiyye olarak anılması da bu olaydan ibarettir.

Ve havası o merteye hoş havadır ki sene (---) tarihinde Filikos (Philippos) Oğlu İskender-i Yunani cihangir olmaya mani ancak Fars ve Irak memleketleri di. Sonunda onu da ele geçirmek için deryamisal asker ile Dara Şah’ın üstüne varıp Nusaybin altında Karadar isimli mahalde Dara Şah’ı hezimete uğratıp cümle malını mülkünü ve cümle vüzera ve vükelasını ve aile ve akrabasını esir edip ancak Dara Şah kaçabilmiş, kurtulabilmiş; ruh-ı musavverler sahil diyarda elem içinde cüzam zahmetine mübtela olmuşlardı. Cemi hekimler ilaçlarında aciz kalmışlardı. Sonunda, Şah kızı hokkasından mezkur Sığala yağını gösterip,

“Biz bununla sıhhat buluruz, yoksa bize gayri ilaç tesir etmez” dediklerinde, o zaman bunları Rodos karşısındaki dağlara bırakıp azim saraylar ve bağ ve bahçeler bina olunup, bu mezkur yağdan sürünüp bir de buranın ab-ı hayat sularından içince vücutları bembeyaz inciler gibi olup kurtulmuşlar. Hala bu yaylakta medfunlardır. Bina eserlerinden izler hala zahirdir. Onun için bu yaylağa Darahiyye derler.

Evliya Çelebi Seyahatnamesi’nden aktarılanlardan Sığla yağını elde etmenin çok zorlu süreçlerden geçtiğini, bu yağın üretim tekniklerini çok fazla kişinin bilmediğini, bundan

dolayı da pahalı bir ürün olduğu ve bu ekonomik önemi dolayısıyla gerçek olmayan birçok sahte veya farklı çeşidinin çok daha ucuz fiyatlara satıldığı anlaşılmaktadır. Bu durum günümüzde de kaçak Sığla yağı üretimi olarak halen devam etmekte ve hatalı üretim sonucu bitki gövdesine zarar verilerek ormanların sağlığı tehdit edilmektedir.

Ve sığla yağı meşhurdur. Amma elde edilmesi müşkül olduğundan vakıyyesi bir kuruşa satılır diye Menteşe sancağında bunun emsali niceleri vardır. Amma hasıl etmeyi bilmezler. ‘Kitre’ veya ‘kara günlük’ çok miktarda mevcuttur. Ve Anadolu eyaletinde bu Menteşe sancağından büyük sancak yoktur. Nüfusu çok ve zengindir. Ve kuzeyi Aydın sancağı ile komşudur. Ve yıldız tarafı Sığla sancağı ile bitişiktir. Ve şark tarafı Teke sancağı ile (Yıldırım ve Berktaş, 2011).

Yukarıdaki verileri incelediğimizde *Liquidambar orientalis* Mill.’in Anadolu coğrafyasında Evliya Çelebi gibi bir otorite tarafından da Sığla/Sığala Ağacı olarak bilindiği ve kullanıldığı görülmektedir. Bunun yanı sıra elde edilen ürünlerden buhur olarak bahsetmesi, ağacın benzeri olarak kara günlüğün yetiştiğinden de bahsetmesi Sığla ağacı’ndan o dönemlerde de ‘Günlük’ olarak kullanıldığını göstermektedir. Öte yandan *Boswellia* cinsine ait birçok tür Anadolu’da İbn-i Sina’dan bu yana Selçuklu ve Osmanlı Dönemleri’nde “Günlük, Buhur ya da Tütsü” isimleriyle ortak bir şekilde anılmakta ve özellikle dini ritüellerde, cenazelerde veya doğu tıbbının bir uzantısı olarak kişinin efsundan arındırılması gibi durumlarda kullanıla geldikleri bilinmektedir (Pamuk, 1986).

Konunun daha iyi anlaşılabilmesi açısından sığla ve günlük kelimelerinin etimolojik kökenlerine bakmak doğru olacaktır. Sevan Nişanyan’ın Etimolojik Sözlüğü’nde ‘Sığla’ veya eski Türkçe’deki haliyle ‘Sığala’ kelimesi; eski Türkçe’de suvla- fiilinden +Ig sonekiyle türetilen Suvlag (Sulak) kelimesinin, eski Türkçe fiil ‘suv’ sözcüğünden +IA- sonekiyle

türetilerek Sığla'ya dönüştüğü şeklinde belirtilmektedir (Nişanyan, 2014). Kelimenin tarihçesi incelendiğinde Türkçe en eski kaynaklardan Divan-i Lugat-it Türk'te (1070) suvlag "sulak" anlamında, Ahmet Vefik Paşa'nın, Lugat-ı Osmani'sinde (1876) suğla "sulak yer, bataklık" şeklinde ve Türk Dil Kurumu'nun Türkçe Sözlüğü 8. Baskısı'nda (1988) sığla ağacı "günnük ağacı, *Liquidambar orientalis*" olarak açıklanmıştır. Günlük kelimesinin kökenini incelediğimizde ise, Farsça'da kundurak anlamına gelen bir tür güzel kokulu reçine, *Boswellia thurifera* ağacı ve zamkı olarak açıklanan sözcükten alıntılanıp Türkçe'ye uyarlanan versiyonudur. Farsça kundurak sözcüğü ise Sanskritçe aynı anlama gelen kunduruka veya kundarikā sözcüğünden alıntıdır. Günlük kelimesinin tarihçesi incelendiğinde en eski Türkçe yazılı kaynak olarak Hızır Paşa'nın, Müntehab-ı Şifa (tahmini 1408 yılı) isimli çalışmasında günlük/künlük; "bir tür güzel kokulu reçine" anlamında, 1500 yılından önce (PavC) de küngülük şeklinde aynı anlamda kullanıldığı görülmektedir. Hızır Paşa'nın Müntehabı Şifa'sı incelendiğinde "Günlük" teriminin *Boswellia* cinsine bağlı türleri tanımladığı anlaşılmaktadır (Önler, 1990).

Sığla ağacı'nın literatürde ayrıca 'anberi saili şarki' veya 'amber ağacı' olarak nitelenmesi ise büyük ihtimalle ağaçtan çıkan hoş kokunun amber ile karşılaştırılmasına dayanmaktadır. Bu duruma en güzel örnek Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesi'nde Sığla Yağı için yapmış olduğu tanımlamada bu karşılaştırmaya yer vermesi olarak gösterilebilir: "*Ham amberden daha latif ve güzel bir kokusu vardır. Ve yağı Atina balı misali kırmızı üzre bir yağdır* (Yıldırım ve Berktaş, 2011)." Buradan hareketle 'amber ya da anber' kelimesine baktığımızda Sinan Paşa'nın Tazarrûname'sinde (1482) 'anberbüy' şeklinde Farsça olarak nitelenen birleşik bir kelime ile karşılaşırız. Buna göre, 'anbarbüy' Farsça'da güzel kokulu bir çiçek olarak nitelenmekte ve bu da Arapça güzel, hoş koku anlamına gelen 'anbar' kelimesi

ile Farsça güzel kokulu parfüm anlamına gelen ‘būy’ kelimelerinin birleşimi ile oluşmaktadır. Farsça būy "güzel koku, parfüm" sözcüğünden alıntıdır. Farsça sözcük Orta Farsça’da (Pehlevice veya Partça) aynı anlama gelen bōy veya bōδ sözcüğünden evrilmiştir. Bu sözcük Avesta (Zend) dilinde aynı anlama gelen baoða- sözcüğü ile eş kökenlidir. Türkçe ‘bu (buğu, buhar, buhur, koku)’ kelimesi ile benzerliği tesadüf olarak yorumlanabileceği gibi özellikle buhur kelimesinin tütsü anlamında kullanılıyor olması, bu kelimenin kökeninin incelenmesini de gerekli kılmaktadır. ‘Buğu’ kelimesi Divan-i Lugat-it Türk’te (1070) buhar olarak, ‘buğ’ kelimesi Ebu Hayyan’ın Kitabü-l İdrak’ın da (1312) yine buhar-buhur anlamlarında, Danişmend Name’de (1360) ise Arapça ‘baḫūr (okunuşu: bakhur)’ kelimesinin eski Türkçe’deki karşılığı olarak ‘tütsü’ şeklinde yer almaktadır.

Yukarıdaki bilgileri özetlediğimizde Sığla yağı, buhurun ve tütsünün birbirinden farklı 3 ürün olduğunu açıklamamız faydalı olacaktır. Sığla yağı, Anadolu Sığla Ağacı’nın gövdesinde açılan yaraları kapatmak amacıyla odun dokusu içinden ürettiği bir tür balzam olup, bu ürün özel demir kaşıkla ağacın gövdesinden sıyrılır. Bu yağ özellikle mide rahatsızlıklarının giderilmesinde, açık yaraların kapatılmasında, cüzzam gibi deri rahatsızlıklarında ve parfümeri de hem güzel koku amaçlı hem de uçucu yağların fiksasyonunda kullanılmaktadır. Sığla yağı bu şekilde elde edilirken bu sıyırma sırasında gövdedeki kabuklarda sıyrıldığı için hep birlikte kaynar kazanlara konulup yağın özüne ulaşmak için mekanik preslerde (Günlük Düveni) cendere şeklinde sıkılarak yağ elde edilir. Yağın elde edilmesi sonucu geriye kalan su yöre halkı tarafından eski zamanlarda hamamlarda veya evlerde güzel koku vermesi için kullanılırken, geriye kalan kabuklar ise ziyan edilmeyip içeriğindeki kokudan dolayı tütsü olarak kullanılır. Bu kabuklardan teşkil olan tütsü çok fazla tercih edilen bir ürün olmayıp daha çok evlerde hoş koku vermesi

amacıyla yakılmaktadır. Buhur terimi ise daha çok gövdedeki yağın kuru balzam veya reçine kıvamında sakız gibi bir biçime dönüşmesi sonucu ortaya çıkan ürün için kullanılmakta olup, bu ürün de özellikle manevi anlamda dini ritüellerde, cenaze törenlerinde, efsundan arındırılmada ve sağlık amaçlı olarak da akciğer rahatsızlıklarının giderilmesi, bronşların açılmasında yakılarak kullanılmaktadır.

Yukarıda etimolojik kökenleri incelediğimizde eski Türkçe’de ‘Günlük’ teriminin ve ‘Günlük ağacı’ tanımlamasının esasen *Boswellia* cinsine ait türleri tanımlamak için kullanıldığı açık biçimde anlaşılmaktadır. Bu duruma örnek olarak Evliya Çelebi’nin Seyahatnamesi’nden gelen veriler ışığında 17. yüzyılda “Günlük” teriminin Sığla/Sığala ağacının kendisi için değil, ağaçtan elde edilen buhuru-tütsüyü tanımlamak için kullanıldığı gösterilebilir. Anaolu Sığla Ağacı için günlük ağacı ya da günnük ağacı gibi terimlerle anıldığına eldeki veriler ışığında literatürdeki yazılı kaynaklarda 1800’lü yılların sonlarına kadar rastlanılmamaktadır. Anadolu Sığla Ağacı’nın ve Sığla yağı’nın kullanım özelliklerinin ‘Günlük ağacı’ olarak nitelenen *Boswellia* cinsine ait türlerle benzeşmesinden ötürü Selçuklu ve Osmanlı Dönemleri’nde günlük konuşma dilinde Sığla’nın yerine tercih edilmiş olabileceği tahmin edilmekle birlikte, bu kullanımın kabul görmesi ve yazılı literatürde yer alması eldeki verilere dayanarak 19. yüzyıl gibi çok daha geç dönemlerde gerçekleşmiş olması tahmin edilmektedir.

Anadolu’da doğal olarak yayılış göstermeyen *Boswellia* cinsine ait türler, sakız (resin ya da gum) veya buhur şeklinde işlenerek buldukları coğrafyalardan deniz veya kara yoluyla sadece Anadolu’ya değil, Akdeniz Coğrafyası (Akdeniz Havzası), Hint Yarımadası ve Çin’e kadar ulaştırılıyordu. Tarihte bu ticaretin gerçekleştirilmesi için sarf edilen ulaşım

süreçlerinin yanı sıra bitkinin içeriğindeki özellikler O'nu yalnızca ekonomik anlamda değil, manevi anlamda (dini ritüellerde kullanılması, çıkardığı dumanın garip bir rahatlama hissi vermesi vb.) da çok önemli ve değerli bir konuma getirmekteydi.

Boswellia cinsine ait bu türlerin tarih boyunca kullanım özellikleri ve ekonomik anlamdaki önemleri dünya çapında yaygın biçimde bilinmektedir. Ancak günümüz Anadolu coğrafyasında ve Türkiye'deki güncel literatürde Boswellia cinsine bağlı türlere (Frankincense Tree) ilişkin tarihteki birçok anekdotun *Liquidambar orientalis* Mill. (Anadolu Sığla Ağacı)'na ait olduğu düşünülmektedir. Bu bilgilerden genel olarak sıkça bahsedilen bir kısmını özetlemek gerekirse, Hipokrat döneminden beri Sığla'dan tıbbi amaçlarla faydalanılmış olduğu, Eski Mısır'da ölümlerin mumyalanmasında bu yağın kullanıldığı, Mısır Kraliçesi Kleopatra'nın bu yağı "aşk iksiri" ve parfüm olarak kullandığı, antik dönemlerde Fenikelilerin en önemli ihracat ürünlerinden biri olarak bilindiği, batmış Fenike gemilerinden çıkarılan içi Sığla yağı dolu amforaların geçmişte Sığla yağının Akdeniz ticaretinde önemli bir yer tuttuğunu gösterdiği, Asur Kil tabletlerinde Sığla'dan bahsedildiği (Torlak, 2012), Nebatiler'in M.S. 1. yüzyıl civarında bu yağın ticareti dolayısıyla hatırı sayılır bir ekonomik güce kavuştuğu gibi anekdotları sıralayabiliriz. Öte yandan daha da ilginç spesifik olarak *Liquidambar orientalis* Mill.'in (Anadolu Sığla Ağacı) orman teşkil ettiği alanlarda yaşayan insanlarca da bu durum aynı şekilde kabul görmektedir. Yöre halkı ile Anadolu Sığla Ormanları'na ilişkin yaptığımız anket çalışmaları ve derinlemesine mülakatlarda da bu anekdotların sıklıkla Anadolu Sığla Ağacı'na ait olduğu dile getirilmiştir (Ürker, 2013).

Ancak yukarıda sıralanan bu bilgilerin hemen hemen tamamı Boswellia cinsine bağlı türlere ait olup, bu bilgilerin çoğunluğunun Pliny, Herodotus, Theophrastus gibi doğa

tarihçilerinin kaynaklarından alıntılandığını anlamaktayız. Pliny, Herodotus ve Thophrastus gibi tarihçilerin kaynaklarından yapılan alıntılardan kaynaklı hatalar esas itibariyle bu kaynakların özellikle İngilizceye çevrimi sırasında yaşanan çeviri hatalarına dayanmaktadır. Örneğin Pliny'nin 'Doğa Tarihi' isimli çalışmasını 1634 yılında İngilizceye çeviren Holland'ın çevirilerinde Anadolu Sığla Ağacı'nı storax, incense, styrax gibi anahtar kelimeler üzerinden aradığımızda çok farklı türler ve anlamlarla karşılaşmaktayız. Buna göre 'storax' ve 'frankincense' daha çok Boswellia cinsine bağlı türleri tanımlarken, styrax ise *Styrax officinalis* L.'i tanımlamaktadır (Holland, 1634). Bu kaynak içerisinde Anadolu Sığla Ağacı (*Liquidambar orientalis* Mill.)'na ilişkin tatmin edici ve net verilere ulaşılamamaktadır. Bu alıntılar gerçekte Boswellia cinsine ait bilgileri içermektedir. Bu durum da bize bilimsel ikili (Binomial) adlandırmaların kullanılmadığı dönemlerdeki İngilizce çevirilerde de türlerin tanımlanmasına ilişkin ciddi sıkıntılar yaşandığını göstermektedir.

Öte yandan verilerde bahsi geçen coğrafi bölgelerdeki uygarlıklar ve yöneticilerin Anadolu Sığla Ağacı (*Liquidambar orientalis* Mill.)'ndan yararlanarak bu denli ticari ve ekonomik bir güce kavuşmaları buldukları coğrafyalarda bu türün doğal olarak yetişmiyor olmasından ötürü mümkün gözükmemektedir (bunun zıttı olarak da bahsi geçen coğrafyalarda Boswellia cinsine bağlı türler geniş ve yaygın olarak doğal yayılış göstermektedir.). Bununla birlikte her ne kadar Evliya Çelebi'den öğrendiğimiz kadarıyla *Liquidambar orientalis* Mill.'e ait Sığla yağının Marmaris iskelesinden çıkıp Mısır üzerinden Süveyş Kanalı aracılığıyla Hindistan'a özellikle cüzzamlı hastaların tedavi süreci için ulaştırıldığı bilinse de (Yıldırım ve Berktaş, 2011), ilgili bölgelere bu ürünün ulaşım da yeniden ihraç edilebilecek düzeylerde ticarete konu olabilmesi de yağın elde edilme süreçlerinin zorlu ve yetenek gerektirmesinin yanı sıra Anadolu Sığla Ormanları'nın çok küçük bir alanda yaşadığı için nispeten geniş bir

coğrafya olan Akdeniz Havzası'nın tüketim ihtiyacını karşılayabilecek kapasitede olmadığı için de aktarılan tarihsel anekdotların *Boswellia* cinsine ait olduğu ortaya çıkmaktadır.

Türün adlandırmasına ilişkin bir başka hatalı durumda yukarıda daha önce kısaca bahsedildiği gibi, türü temsil eden İngilizce adlandırmaların oldukça karışık ve çeşitli olması sonucu gerçekleşmektedir. Şöyle ki *Liquidambar orientalis* Mill. için genellikle 18. yüzyıl öncesinde Storax veya Levant Storax terimleri yaygın olarak kullanılmakta iken, bu yüzyıldan günümüze doğru gelindikçe Sweetgum, Oriental Sweetgum, Levant Sweetgum, Styrax gibi terimlerde kullanılmaya başlanılmıştır.

İngilizce adlandırmalarda kullanılan terimler de ikili bilimsel (binomial) adlandırmanın aksine birçok farklı tür için kullanılabildiği için ciddi karışıklıklar doğmaktaydı. Anadolu Sığıla Ağacı örneği üzerinden bu durumu incelediğimizde İngilizce'de Sığıla'yı tanımlayan terimlerden biri olan 'storax' esasında birçok farklı tür veya şey için kullanılabilmekteydi. Bu duruma örnek olarak 1680 yılında Arapça, Farsça ve bazı eski Türkçe kelimelerin İngilizce'ye aktarımlarını incelemiş olan Meninski'nin Sözlüğü'nde yer alan veriler gösterilebilir. Bu sözlük içerisinde storax teriminin çok farklı kelimelerle ifade edilen farklı türleri veya anlamları içerebildiği görülmektedir. Sözlük içerisinde yaptığımız taramada storax; astarak (bir tür tatlı sakız-sweet gum), astafi (sıvı storaks), altast (Hint storaksı), babala (sıvı storaks), Bakhur (Parfüm, koku, günlük), bukhur (sıvı storaks), salajit (bir tür storaks), salaras (sıvı storaks), Asali laban (sıvı storaks), Asalu'l lubna (sıvı sakız storaks), lubna (kokulu bir parfümün yapımını sağlayan sakızı yayan ağaç), masi^at (Mür yağı), may^at (Mür yağı) gibi farklı kelimelerle farklı türler, farklı nesnelere ve farklı anlamların yerine kullanılmıştır (Johnson, 1852). Bu durum da o yıllardan bu yana storax

terimi üzerinden farklı türler için birbiri yerine kullanımlara sebebiyet vererek hatalı kullanımların önünü açmıştır.

Storax teriminin yanı sıra Sığla için kullanılan İngilizce terimlerden bir diğeri olan Styraş terimi ise günümüze daha yakın tarihlerde Amerikan Sığla Ağacı'nın binomial adlandırma sonucu *Liquidambar styraciflua* adını almasıyla ortaya çıkmıştır. Ancak bu terim daha eski tarihlere gidildiğinde özellikle antik çağlarda Pliny gibi doğa tarihçilerinin kayıtlarında *Styrax officinalis* L. isimli Türkçe'de Ayı Fındığı olarak geçen bir başka tür için kullanılmaktaydı. Bu tarz durumlarda Türkiye'de araştırmalarını sürdüren botanistler tarafından fark edilmeden olduğu gibi alındığı için çeşitli sıkıntılar doğurmuştur. Örneğin Acar ve arkadaşlarının yaptığı bir çalışmada (Acar ve diğ., 1992), "Kıbrıs Adası'nın M.Ö. 58 tarihinde Romalıların eline geçmesiyle adanın güzel kokulu çok çeşitli çiçeklerin doğal ortamı olması nedeniyle Unctuariumların (Parfümcülerin) ilgisini çeken bir parfüm imal bölgesine dönüştürüldüğü, ismini Eski Yunan ve Romalıların Chypre'si (bir tür özel karışım parfüm çeşidi) olan styrax (Sığla yağı esansı), labdanum (Cistus esansı) ve calamus (*Acorus calamus* rizomlarından elde edilen esans) karışımı tatlı kokulu parfümden aldığı" belirtilmektedir. Burada botanik araştırmacıları tarafından kullanılan literatür bilgilerinin Arctander (Arctander, 1960), Guenther (Guenther, 1975), Kennet (Kennet, 1975) gibi diğeri araştırmacıların Pliny'den aktardığı verileri kullandığını anlamakla birlikte, Pliny'de yer alan bu verileri yeniden incelediğimizde burada 'Styrax' olarak bahsi geçen türün 'Sığla' yani *Liquidambar orientalis* Mill. değil, *Styrax officinalis* L. olduğunu anlamaktayız. Çünkü öncelikle kökeni itibarıyla *Liquidambar orientalis* Mill.'in Kıbrıs Adası'nda doğal olarak yayılış göstermediğini ancak zaman zaman plantasyonlar şeklinde üretildiğini bilmekteyiz. Öte yandan *Styrax officinalis* L.'nin Güney Akdeniz ve Orta Doğu için yerli bir tür olduğunu

ve Kıbrıs Adası'nda bol şekilde bulunduğu da bilinen bir durumdur. Anadolu'dan Kıbrıs Adası'na Sığla yağı taşımacılığı başka bir seçenek olarak akla gelirken, bu durumun ise yukarıda daha öncede belirtildiği üzere hem Sığla yağının üretim süreçlerinin zorluğundan dolayı hem de Anadolu Sığla Ormanları'nın çok lokal ve kısıtlı bir alandaki varlığından ötürü elde edilecek ürünün Akdeniz Havzası ölçeğinde sürdürülebilir şekilde üretimi mümkün gözükmemektedir. Nitekim günümüzde ağaca yönelik yapılan hatalı ve kaçak Sığla yağı üretim süreçlerinde ağacın iletim demetlerine verilecek ufak bir zarar, kısa sürede ağacın sağlığının bozulmasına ve kuruyup ölmesine yol açtığı sıklıkla gözlenmektedir.

Bu tarz adlandırma hatalarına botanik araştırmacıları veya eczacıların bilimsel yayınlarının yanı sıra özellikle şifalı bitkilerin anlatıldığı yayınlarda rastlamaktayız. Bu tarz hatalara bir örnek verecek olursak, Arif Pamuk'un İbn-i Sina'nın terkiplerini aktardığı bir çalışmada Günlük'ten çalışmasının bir bölümünde *Liquidambar orientalis* Mill.'in özellikleri olarak bahsetmesi, geri kalan daha yoğun bir bölümünde *Boswellia* cinsine ait türlerin özellikleri olarak aktarması ve çalışması içerisinde Günlük ağacı'nı gösteren fotoğrafın ise *Styrax officinalis* L.'e ait olması olarak gösterebiliriz (Pamuk, 1986).

Anadolu Sığla Ağacı'na ilişkin aktarılan tarihsel anekdotlardaki tutarsızlıklardan birisi de özellikle Osmanlı İmparatorluğu Dönemi'nin araştırmacılar tarafından ciddi bir biçimde incelenmeyip, eldeki bilgilerin gelişigüzel kurgulanması sonucu çok ciddi tarihsel kurguların, dolayısıyla tarihsel hataların ortaya çıkması ve bu hataların farklı araştırmacılar tarafından doğruymuş gibi atıflanması sonucu kamuoyunun yanlış yönlendirilmesidir. Buna bir örnek olarak Mülga Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı'nın özel sektöre yaptırmış olduğu bir eğitim projesinin sonuç raporunda yer alan literatür verileri gösterilebilir:

Sıgla yağı çok eski devirlerden beri tanınır. Ticareti Fenikeliler tarafından yapıyordu. Eski Mısırlılar bu yağı mumyaların hazırlanmasında kullanmışlardır. Kanuni Sultan Süleyman döneminde (1520-1566) Marmaris-Fethiye arasındaki bölge Kanuni'nin kız kardeşi Mihrişah Sultan'a verilmiştir. Mihrişah Sultan adına kurulan vakfın gelir elde etmesi için evlendiği Mısır Hidivi Ali Paşa yörenin sıgla yağlarını Mısır'a ihraç edermiş. Marmaris İskenderiye seferi uzun süren bir gemi yolcuğundan sonra tamamlandıktan sonra dönen gemiciler ve taşımayı yapan sülale için maniler bile yakılmıştır (ÖÇKKB, 2010).

Öncelikle daha öncede bahsettiğimiz gibi Fenikeliler'in ticaretini yaptığı ve Eski Mısırlıların da mumya hazırlanmasında kullandığı yağ, Boswellia cinsine bağlı türlerdir. Esas konumuz olan Osmanlı Dönemi'ne odaklandığımızda ise Kanuni'nin tarihte hiçbir zaman Mihrişah Sultan isimli bir kız kardeşi olmadığını bilmekteyiz. Burada bahsi geçen 'Mihrişah Sultan' ise III. Mustafa'nın eşi ve III. Selim'in annesi olan Mihrişah Valide Sultan olup Köyceğiz ve yakın çevresindeki çiftliklerin Mihrişah Valide Sultan Vakfı'na ait olduğu devletin farklı resmi kurumlarınca da teyit edilmektedir ve bu durum net bir biçimde arşiv kayıtlarından da bilinmektedir:

Dalaman Tarım İşletmesinin üzerinde kurulu arazinin, 1824 tarihli en eski Osmanlı belgesinde Mihrişah Sultan Vakfına ait Köyceğiz ve çevresinde bulunan on iki adet çiftliğin bulunduğu arazileri kapsadığı ve 30.01.1935 tarihli 2/1928 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile devlet tarafından kamulaştırıldığı anlaşılmaktadır (TİGEM, 2012).

Öte yandan Mihrişah Valide Sultan'ın Mısır Hidivliği'nden herhangi biriyle eş olma ihtimali de bulunmamaktadır, çünkü Mihrişah Valide Sultan'ın öldüğü 1805 senesinde Mısır Hidivliği Kavalalı Mehmet Ali Paşa tarafından ancak kurulmuştur. Aynı zamanda bahsi geçen

Mihrişah Valide Sultan'ın (1745-1805), Kanuni Sultan Süleyman'ın (1494-1566) kız kardeşi olması ihtimali yaşadıkları tarihsel dönemler karşılaştırıldığında da zaten mümkün görünmemektedir.

4.2.3. Cumhuriyet Dönemi'nden Günümüze Anadolu Sığıla Ormanları

Bu çalışma 1900'lerden günümüze gelinen süreçte 7000 hektardan 1500 hektara kadar düşen Anadolu Sığıla Ormanları alanında yaşanan tüm sosyo-ekonomik ve demografik süreçlerin ortaya çıkarılmasını hedeflemektedir. Bu bölümde Cumhuriyet Dönemi'nin başlangıcından günümüze bölgedeki yönetim, mülkiyet, arazi kullanım ilişkilerinde yaşanan değişim ve dönüşümlerin toplumsal yapıyı nasıl etkilediği ve bu etkileşimin Anadolu Sığıla Ormanları'na yönelik yönetimi (kullanım, tüketim, koruma) ve algıyı nasıl etkilediği, bu durumun ne ile sonuçlandığı araştırılacaktır.

Bölgedeki Anadolu Sığıla Ormanları'nın Cumhuriyet Dönemi içerisinde ne gibi değişimler ve dönüşümler geçirdiğini daha iyi analiz edip, anlayabilmek adına, bu bölümde öncelikle Türkiye'de Osmanlı İmparatorluk Dönemi'nden Cumhuriyet rejimine geçişle birlikte yaşananların, ülkenin ormancılık yönetimi ve ülke ormanlarının mülkiyet yapısına ilişkin gerçekleşen değişimler genel bir biçimde ele alınacaktır.

Osmanlı İmparatorluğu Dönemi'nin özellikle son yüz yıllık periyodunda Devletin teşvik ve zorlaması ile gerçekleşen mülkleştirme sürecinde, çeşitli yasal kısıtlar olmasına rağmen, orman alanlarının da kısmen özel mülkiyete konu edildiği önceki bölümlerde tartışılmıştı. Osmanlı İmparatorluğu sonrasında Cumhuriyet Dönemi'nde de çeşitli defalarda

ormanlık alanları da içeren mülkleştirme politikalarının ve uygulamalarının devam ettiğini görmekteyiz. Osmanlı toprak düzeninden Cumhuriyet toprak düzenine geçilirken miri arazinin özel mülkiyet haline gelmesi dolayısıyla miri arazide bulunan ormanlar özel mülkiyete geçtiği için Cumhuriyet açısından özel orman mülkiyeti kaçınılmaz bir durumdur (Korkmaz, 2010). Korkmaz'ın bu değerlendirmelerine bir noktaya kadar katılabiliriz. Şöyle ki Osmanlı'dan gelen miri arazi yapısı yeni yönetim biçimi olan Cumhuriyet'le birlikte şüphesiz halkın tasarruf ve kullanımına dönüşecekti ancak devletçilik ilkesi doğrultusunda orman ve su gibi doğal varlıklar yine devletin kontrolü ve mülkiyeti altında kalacaktı. Bu sebeple Cumhuriyet Dönemi'yle birlikte özel (hususî) orman mülkiyeti devletin arzuladığı bir yapı olmaktan çıkacak ve ilgili durum bu dönem içerisinde ciddi hukuki tartışmalara sebep olacaktı. Cumhuriyet'in ilanıyla birlikte ormancılık yönetiminin daha sağlıklı ve planlı bir şekilde sürdürülmesine özen gösterilerek 1924 yılında "Türkiye'de Mevcut Bilimum Ormanların Fenni Usulü İdare ve İşletilmeleri Hakkında Kanun" adı ile 504 sayılı Orman Amenajman Kanunu çıkartılmıştır. Bu kanunun 1. maddesi ile devlete, kişilere, şirketlere, cemiyetlere, kurumlara ve köylülere ait bütün ormanların işletme planları ile işletilmeleri mecburiyeti getirilmiştir. Bu kanunun 8. maddesinde devlet tarafından ayrılan ve ayrılacak olan Koruma Ormanları'nda (Muhafaza Ormanları) kesimlerin yapılmaması ve Devlet'e ait olmayan bu nitelikteki ormanların istimlak edilmesi öngörülmüştür (Ülgen ve Zeydanlı, 2008). Bu maddelerden o dönemlerde belirli miktarlarda devlete ait olmayan fakat özel kişilere, kurumlara, şirketlere, köylülere ve cemiyetlere ait olan hususî ve/veya özel ormanların mevcut olduğunu ve bu durumun devlet tarafından bilindiğini, kabul gördüğünü anlamaktayız.

İlgili dönem aralığını daha iyi anlayabilmek açısından, 11 Ekim 1920 tarihinde yürürlüğe girmiş olan ve orman köylüsünü orman sahibi yapma amaçlı TBMM'nin ilk kanunlarından biri olan "39 Sayılı Baltalık Kanunu"nu bu noktada ele almak yararlı olacaktır. Bu kanun ile görünürde "mevcut ormanların tahribini önlemek ve köylüye kanunun tanıdığı haklar ölçüsünde odun, kömür ve kereste ihtiyaçlarını karşılaması için hane başına azami 18 dönüm (yaklaşık 2 hektar) tefrik ve tahdit olunmuştur (Tolunay, 2004). Bu kanunun o dönemki savaş koşullarında Milli Mücadele'ye toplumun büyük kesimini oluşturan köylülerin desteğini ve katılımını sağlamak için bir tür siyasi iltimas teşviki olduğu iddia edilmekte ise de (Özdönmez ve diğ., 1989) bazı kaynaklara göre de orman köylüleri kendi bölgelerindeki ormanları korumak ve dışarıdan gelecek zararları önlemek yerine ormanları kesip kendilerine tarla veya özel mülkiyet oluşturmuşlardır (Küçük, 2007). Nitekim kanun, savaşın kazanılmasından hemen sonra yürürlükte kaldığı 3 yıl içerisinde büyük orman kaybına neden olduğu için kaldırılır. Yerine gelen yasa da orman kayıplarının sürmesini engelleyememiştir (Özdönmez ve diğ., 1989). Baltalık Kanunu'nun kaldırılmasının önemli nedenleri olarak ayrıca Lozan Antlaşması imzalandıktan sonra halkın katılımına eskisi kadar ihtiyaç duyulmaması, bu kanun ile hak kazanan köylülere, köylerinin yakınında verebilecek miktarda devlet ormanı bulunmayışı, köylülere baltalık ayrılması işlemini yürütecek sayıda teknik eleman olmaması, mevcut baltalıkların köylülerin gereksinimlerini karşılayamaması ve sınırlarının belirtilmemiş olması gibi nedenlerle beklenen sonuçlar sağlanamamış olması gibi nedenlerde belirtilmektedir (OGM, 2009). Nedeni her ne olursa olsun, ilgili dönem aralığında büyük toprak ağaları, köylüler, devlet memurları gibi toplumun çok farklı kesimlerinin büyük bir uzlaşısı içerisinde ciddi miktarlarda orman varlığını tahrip ve/veya yok ettikleri, ayrıca yok edilen orman alanlarının yerini de tarım veya yerleşim alanlarının olarak ciddi bir mülkiyet dönüşümü yaşanıldığı gerçeği gözden kaçırılmamalıdır.

Cumhuriyetin ilk yıllarında hazırlanan raporlar ve ortaya konulan görüşlerde, ormansızlaşmanın ülkenin yaşanabilirliğini tehdit ettiği, ormanların korunması ve devamlılığının sağlanmasının hayati öneme sahip olduğu dile getirilmiştir (Diker, 1947). Bunun yanı sıra, orman konusunun “insanların yaşamı” ve “devletin geleceği” bakımından çok önemli olduğu, bu nedenle de anayasaya girmesinin asla yadırganmayacak bir gereklilik olduğu belirtilmiştir (Aksoy, 1987). Buna mukabil olarak milli servet olarak görülen ormanların devlet mülkiyetinde olması, devlet tarafından korunması ve işletilmesi temel kabulleri ile hazırlanan 3116 Sayılı Orman Kanunu 1937 yılında yürürlüğe konulmuştur (Özdönmez ve diğ., 1989). Bu kanunun yürürlüğe girmesiyle birlikte 1870’den bu yana yürürlükte olan Orman Nizamnamesi de geçerliliğini yitirmiştir. Yeni kanunun uygulama sürecinde ormanların korunması için sahip ve sınırlarının bir an önce tespiti önemli görülmüş ve bu sebeple orman tahdit (sınırların belirlenmesi) işlemlerine başlanmıştır. Tahdit işlemlerinin uygulandığı dönemler içerisinde Cumhuriyet Dönemi öncesinden bir şekilde devlet harici kişi ve/veya yapıların eline geçmiş olan çeşitli orman alanları (özel ya da hususi orman) ile karşılaşılması sonucunda kanuna çeşitli geçici maddeler eklenerek, kanunun amaçları (ülke ormanları devletindir ilkesi) doğrultusunda kamulaştırmaya konu olmaya başlamıştır. 1937 tarihinden itibaren başlanılan tahdit ve kamulaştırma işlemleri sırasında yaşanan maddi imkansızlıklar ve yetersiz personel kapasitesinin yanı sıra beklenilmedik biçimde ortaya çıkan özel mülkiyete dayalı hak talepleri sonucu yargıya taşınan ciddi hukuki tartışmalar başlamış olup, çalışmalar aksamış ve kanunun uygulaması istenilen düzeyde olamamıştır (Ayaz, 2010).

İdare mahkemelerinde çok sayıda yürütmenin durdurulması kararları da verilmesi karşısında oldukça az bir alanda orman tahdidi (sınırlaması) yapılabilmektedir. Ayrıca, yaklaşık

543.200 hektar olduğu tahmin edilen (TBMM, 1945) özel ormanlardan önemli bir kısmının 2 yıl içinde istimlak edilmesi gerekirken, ulaşılan rakam sadece 28.839 hektar civarında kalmıştır (Toygar, 1964). 3116 Sayılı Orman Kanunu ile orman sınırlamasında ve kamulaştırmada istenen sonucun alınamaması yönetimi yeni arayışlara yönlendirmiştir. Diğer taraftan, 1940'lı yıllarda, ormanların varlığının herkese fayda sağlayan milli bir servet olduğu ve ülkedeki orman varlığının devamlılığı düşünülmeden herkes tarafından geliş güzel yağma edildiği belirtilmektedir.

Azlığı veya çokluğu, varlığı veya yokluğu yurdun barındırma kabiliyetini yükselten veya indiren ormanın devlet elinde olması ve devlet elinde kalmasından daha doğru bir şey olamaz. Çünkü yurdun insan barındırma kabiliyetini kişilerden daha ziyade devlet düşünür ve ona göre de orman varlığını koruma ve geliştirme yollarını tutabilir (TBMM, 1945).

Yukarıda gerekçeleri sıralanmış olan 1945 tarihli 4785 Sayılı Yasa ile Türkiye'de var olan ormanların tamamına yakını 1945'de devletleştirilmiştir. Bu durum Türkiye ormancılığında yeni bir süreci de beraberinde getirerek, ormanların devletleştirilmesini takip eden 1945 ve 1946 yıllarında rekor miktarlarda (yaklaşık 290.000 hektar) orman alanı yakılmıştır. Yangınların büyük ölçüde “ormanların devletleştirilmesine tepki” olarak çıkarıldığı düşünülmekte ise de (Çağlar, 1979) bu durum aynı döneme denk gelen Toprak Reformu'nun (1945) sonucu olarak da düşünülebilir.

Bu olayların yaşandığı sırada ayrıca Devlet, çıkarmış olduğu ‘Devletleştirme Yasası’ kapsamında yaklaşık 204.000 hektar orman alanını satın almıştır (İstanbulu, 1978). Satın alınmamış olmakla birlikte, Yasa gereği devletleştirmeye tabii olan orman miktarı ise bilinmemektedir. Çok partili döneme geçişle birlikte, devletleştirmeye konu ormanların bir

kısmı 5658 Sayılı Yasa ile eski sahiplerine iade edilmiştir. Günümüzde, gelinen noktada devletten başkasına ait ormanın yok denecek kadar azaldığı da (yaklaşık 18.000 hektar) bir başka gerçektir (OGM, 2012).

1961 Anayasası hem ormanların korunmasını ayrı bir madde (131. madde) ile düzenlemiş, hem de ormanların devlet mülkiyetine alınabilmesi amacıyla kamulaştırma yapılabilmesine imkan tanımıştır. Bu Anayasa'nın kamulaştırmayı düzenleyen 38. maddesine göre ormanların devletleştirilmesi amacıyla kamulaştırılan taşınmazların bedellerinin ödeme şekli kanunla gösterilir. 1982 Anayasası'nın ormanların korunmasıyla ilgili hükümleri de 1961 Anayasası ile hemen hemen aynıdır. Ancak kamulaştırmayı düzenleyen 46. maddede ormanların devletleştirilmesinden ya da kamulaştırılmasından bahsedilmemiş, sadece yeni ormanların yetiştirilmesi amacıyla kamulaştırma yapılabileceği hüküm altına alınmıştır. Bu gelişme karşısında ormanların devletleştirilmesinin anayasal dayanağı kalmadığı düşünülebilir. Fakat Anayasa Mahkemesi tarafından 4785 sayılı Kanun'la ilgili olarak 1985'de verilen kararda ormanların malikleri tarafından işletilen özel teşebbüsler olduğu belirtilerek Anayasa'nın devletleştirmeyi düzenleyen 47. maddesinin ormanların devletleştirilmesine anayasal dayanak sağladığı vurgulanmıştır.

2014 itibariyle Türkiye'de ormanların yönetimindeki yasal mevzuat, 1956'da kabul edilmiş olan ve son olarak 1982 Anayasası ve takip eden yıllardan günümüze yürürlüğe sokulan çeşitli madde ve yönetmeliklerle son halini alan "6831 Sayılı Orman Kanunu" ile yürütülmektedir. Günümüzde Türkiye'de yasal statüde ormanların neredeyse tamamı devlete ait olmakla birlikte, fiiliyatta halkın ormanlar üzerindeki mülkiyet iddiaları bugün bile devam etmektedir. Bu durum, orman yönetimi çalışmalarını olumsuz yönde etkileyerek, sanki

ormanlar sahihsizmiş gibi bir algı oluşmakta ve bu durumda orman tahriplerine yol açmaktadır. Öte yandan toplumsal istek ve beklentiler de Yasama organı üzerinde baskı oluşturarak, arazi yetenek sınıflarına ve üzerindeki bitki örtüsüne göre orman olması gereken geniş alanlar Orman Kanunu'nun 1. maddesinin istisna bentlerinde çok sayıda değişiklikler yapılarak orman sayılmayan alanlar olarak tanımlanmakta ve farklı kullanım amaçları için yok edilmektedir. Mülkiyet çekişmelerinin yargıya intikali durumunda ise mevcut yasalar kapsamında davaların çoğunluğu orman idaresi lehine sonuçlanmakla birlikte geçmişten gelen bazı dava kararlarında şahısların lehine sonuçlarla da karşılaşmaktayız. Orman mülkiyetine yönelik yıllardır devam eden bu süreç, son yıllarda davaların AIHM gibi uluslar arası ölçekli mahkemelere taşınması ile birlikte yeni bir boyut kazanmaya başlamıştır. İç hukukta AIHM kararlarına paralellik gösterecek biçimde değişiklikler yapılması ise ayrı ve yeni bir tartışma alanı yaratmış, Anayasa Mahkemesi'nde davalar açılmıştır ve ilgili süreç devam etmektedir (Ayaz, 2010).

Günümüze gelindiğinde, Türkiye ormanlarının tamamına yakını devletin hüküm ve tasarrufu altında olup Orman Genel Müdürlüğü tarafından idare edilmektedir. Günümüzde özel mülkiyete ait orman alanı tüm ormanlık alanın binde birinden daha azdır (2012 itibarıyla yaklaşık 18 bin hektar). Türkiye ormanları, en küçük işletme birimi olan orman işletme şeflikleri bazında 10-20 yıllık dönüş süreleri ile hazırlanan orman amenajman planları ile işletilmektedir. Amenajman planlama çalışmaları sırasında ormanlarda deneme alanlarında yapılan alan, servet, artım, ağaç türü, verimlilik ve kapalılık durumlarını içeren envanter çalışmaları yapılmakta, bu veriler sayısal ortamda değerlendirilerek amenajman planlarına işlenmekte ve ormanların aktüel durumu ortaya konulmaktadır (OGM, 2012).

Türkiye’de 2000’li yılların başlarında fonksiyonel planlama mantığı ile planlama çalışmalarına hız verilmiştir. Bu çerçevede ekosistem yaklaşımını, katılımcılığı ve fonksiyonel planlamayı esas alan “Ekosistem Tabanlı Fonksiyonel Orman Amenajman Yönetmeliği” 05.02.2008 tarihli 26778 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe konmuştur. Bu yönetmeliğe göre, devlet ormanlarının işletme amaçları ulusal ormancılık programı çerçevesinde, ormanların ekonomik, ekolojik, sosyal ve kültürel fonksiyonları dikkate alınarak katılımcılık ve ekosistem tabanlı fonksiyonel planlama yaklaşımı hedef alınarak Orman Genel Müdürlüğü tarafından belirlenmekte, orman amenajman planları hazırlanmakta ve uygulanmaktadır. Türkiye’deki ormanlar günümüzde ekosistem tabanlı fonksiyonel planlama yaklaşımı ile çok yönlü faydalanma esas alınarak planlanmaktadır. Bu plan verilerine göre ormanların %62,8’i ekonomik, %31,9’u ekolojik ve %5,3’ü sosyal ve kültürel fonksiyona sahiptir (OGM, 2012).

4.2.3.1. Osmanlı İmparatorluğu’nun Son Dönemleri’nden Cumhuriyet’in Başlangıç Dönemi’ne Kadar Bölgede Yaşananlar

Önceki bölümlerde Evliya Çelebi’nin aktardığı notlardan Anadolu Sığıla Ormanları’nın 1600’lü yıllarda vakıf arazisi statüsünde olduğunu öğrenmiştik:

Ve bu beş kaza yerinin cümle halkı bundan üretip öşür-i sultanisini Milas şehrindeki (---) Camii mütevellisine verirler. Kadim zamanlardan beri bu dağlar o caminin evkafıdır. Öşür verdiklerinden haricini Rodos mukabelesindeki Marmaris iskelesine götürüp satarlar.

Yukarıdaki verilerden o dönemlerde Anadolu Sığıla Ormanları’nın Menteşe Sancağı’nın merkezi konumundaki Milas’ta bir camiinin vakıf malı statüsünde olduğu görülmektedir. Bu arazi yapısının mülkiyet statüsünü daha detaylı incelediğimizde, miri

topraklardan muayyen bir kısmın tasarruf hakkının yahut sadece gelirinin veyahut da her ikisinin, padişahın izni ile belli bir gayeye tahsisinden meydana gelen gayrı sahih vakıflardan biri olduğu anlaşılmaktadır (Cin, 1966). Öte yandan bu dönemde cümle halkın bu ormanlardan vergisini ödemek koşuluyla istihsal elde etme hakkı bulunduğunu görmekte olup, herhangi ayrıcalıklı bir zümrenin, sınıfın veya ailenin denetimi/kontrolü/mülkiyeti altında olmadığını çıkartabilmekteyiz.

1751'de Muğla Sancağı'nın Arpalık olduğu (eskiden müftü ve kazasker gibi din görevlilerine aylık yerine verilen mal ya da para) bilinmektedir. Bu tarihten sonra Sancak Beyi adına Mütesellimler (teslim edilen şeyin vergilerinin alınmasına memur edilmiş kişi, muhassıl) tayin edilmiştir. Sancak Beyi'nin sefere giderken sancağı bu Mütesellimlere bıraktıkları da bilinmektedir. Muğla ve ahalesinde Mütesellimlik görevlerini daha çok Muğla'nın yerlileri, ileri gelen aileleri yapmıştır. Bu görev bir yıl süreliydi ancak halk bu kişilerden memnun kalırsa görev süreleri aynı yerde uzatılmaktaydı. Bir tür kamu görevi yapan Mütesellimler, Tanzimat'ın ilanına kadar bu görevlerini Menteşe Sancağı'nda sürdürmüşlerdir. Osmanlı'nın miri toprakları arasındaki Menteşe Sancağı, bu dönemden itibaren yörenin ileri gelen ailelerine kiraya da vermeye başlanmıştır (Tekeli, 1993).

1864'deki idari ıslahata kadar olan bu sürede yönetim "Köyceğizli Hasan Çavuşoğulları, Milaslı Abdülaziz Ağaoğulları, Kaleli Tavasogulları eliyle yürütülmüştür. Kapıcıbaşılığa kadar getirilen Hasan Çavuş'a sadakat ve hizmetlerinden dolayı, Menderes'ten Fethiye (Eşen Çayı) sınırına kadar (Köyceğiz dahil) olan toprakların verildiği bilinmektedir. Bu topraklar yüzünden Hasan Çavuş taraftarları ile Tavaslı Osman Ağa taraftarları arasında kavgalar çıktığı ve sonrasında bu araziler üzerinde çeşitli çiftlikler kurulduğu öğrenilmektedir.

Ali Paşa Çiftliği (Köyceğiz Köyü ve çevresi) ulaşımını gölden sağladığı için o dönemde diğer çiftliklerden her bakımdan öne geçmiştir (Karaağaç, 2006).

Köyceğiz İlçesi Osmanlılar Dönemi'nden itibaren sahip olduğu ormanlar itibariyle büyük öneme haizdir. 1895-1896 yıllarında Köyceğiz Kazasında, miriye ait (devletin) ve şahısların elinde olmak üzere 676 kilometrekare alan ormanlarla kaplı olup bunlarda ak ve kızılçam, meşe, gürgen, pırnal ve emsali her çeşit ağaç bulunmaktaydı (Aydın Vilayet Salnâmesi, 1311 H.).

1906-1907 yıllarında Köyceğiz Kazası'nda hazineye ait (miri) 270.000 dönüm ve şahıslara ait (hususî) 90.000 dönüm olmak üzere toplam 360.000 dönüm orman bulunmaktaydı. Yine aynı tarihli salnamede Köyceğiz Kazası'nın bağlı olduğu Menteşe Livası'nda bulunan ormanların toplamı ise 1.491.360 dönümdür. Buradan da anlaşılacağı gibi Menteşe Livası'ndaki orman alanlarının yaklaşık üçte biri Köyceğiz Kazası'nda bulunmaktadır (Aydın Vilayet Salnâmesi, 1322 H.).

Devam eden dönemde Osmanlı İmparatorluğu'nun mir'i toprakları arasındaki Menteşe Sancağı, 1740'lardan itibaren yörenin (Muğla ve yöresi) nüfuzlu ailelerine kiraya vermeye başlanmıştı. Uzun yıllar bu şekilde idare edilen Anadolu Sığıl Ormanları'nın 1800'lerde Mihrişah Valide Sultan'a ait daha farklı statüde bir vakıf arazisine dönüştüğünü görmekteyiz (Dursun, 2007). Buna göre Köyceğiz, Dalaman ve yakın çevrelerindeki 12 adet çiftlik Osmanlı Padişahı III. Selim tarafından annesi Mihrişah Valide Sultan'a ait olan vakfa bağlanmaktadır. Bu vakfa ait olan birçok toprak varlığıyla birlikte Köyceğiz-Dalyan ÖÇKB

sınırları dahilindeki Anadolu Sığla Ormanları da ilgili vakıf adına yöredeki Mutasarrıfların kontrolünde işletilmekte, geliri vakıf üzerinde kalmaktaydı.

18. Yüzyıldan itibaren eyalet ve sancak yöneticileri olan Enderunlu Paşaların İstanbul'dan taşradaki eyalet ve sancak merkezlerine gitmeyerek yerlerini yörenin ileri gelenlerinden seçilen "Mütesellimlere" bırakmaya başladıklarını, bu tarihlerden sonra şehir merkezlerinde ayan ve Mütesellim ailelerin diğer ailelere karşı üstün bir konuma geldiğini ve bu dönemde Mentеше Sancağı'nın da Mütesellimler eliyle yönetildiğini daha önce yukarıda ele almıştık. 1839 yılında Tanzimat Fermanı'nın ilanı ile Ayanlık ve Mütesellimlik kaldırılmış olup, bunların görevi de "Muhassıl" denilen devlet memurlarına verilmiştir. 1858 tarihli Arazi Kanunnamesi'nin çıkarılması ile de bağımsız küçük çiftliklerin oluşması amaçlanmıştır. Böylece büyük ve verimli arazilerin birkaç kişinin eline geçmesinin önlenmiş olması hedeflenmekteydi (Tekeli, 1993). Ancak, bu kanunla toprakta özel mülkiyetin kapıları açılmış olup, Mentеше'de büyük toprak sahiplerinin doğmasına neden olmuştur. Bunların birincisi, Mentеше Sancağı'nda 1750 ile 1858 tarihleri arasında Mütesellimlik yapan aileler ile uzun süre tımarlı sipahi besleyen ailelerdir. Köyceğiz İlçesi'nde örneğin Ali Paşalar, Tahir Ağalar gibi büyük aileler tımar sahibi olan bu ailelerden birkaçıdır.

1858'de Mütesellim aileleri nüfus bölgelerindeki toprakların büyük ölçüde sahibi durumuna geçerler. Bunlardan Tavasogulları kendi nüfus çevreleri olan Denizli-Tavas topraklarında kayıtsız hak sahibi durumuna gelirken, Hasan Çavuş oğullarına düşen pay ise Köyceğiz ve Ula çiftlikleridir. Aynı dönemde Köyceğiz Köyü (o zaman kaza merkeziydi) ve çevresinde bulunan geniş araziler Ali Paşa'ya verilmiştir. Kısa süre sonra Tahir Ağa, Osman Ağa ve Asım Bey'e ait aynı topraklar üzerine geniş çiftlikler kurulmuştur. Köyceğiz ve

çevresinde bulunan birçok köyün bu sebeplerle birer büyük çiftliğe dönüştüğü gözlenmektedir. Bunlar; Beyobası, Zeytinaları, Köyceğiz Köyü (Ali Paşa Çiftliği), Toparlar, Hamitköy, Döğüşbelen ve Sultaniye çiftlikleri olarak sıralanabilir. Daha sonra Köyceğiz Köyü de Latif Ağa Çiftliği'ne dönüşmektedir (Karaağaç, 2006).

Çiftliklerin işletme, sevk ve idaresini elinde tutan kişilerin 1870'lerden itibaren vergilerini düzenli olarak ödemedikleri hatta kimi çiftliğin hiç vergi vermediğini ve o dönemlerde toprak yönetimine ilişkin kargaşaların yaşandığını devletin yazışmaları ile ticaret salnamelerinden anlayabilmekteyiz. Öte yandan 1890'lı yılların başında bu çiftliklerden örneğin bir vakıf çiftliği olmasına karşın Eskere Çiftliği'nin devlet tarafından 1891 yılında para karşılığı çiftlik sahibinden satın alındığına şahit olmaktayız (Dursun, 2007). Osmanlı Devleti bölgede yaşanan bu tarz sorunların bölgedeki yerel tapu-kadastro memurlarının ilgili çiftlik sahipleri üzerine tapu kayıtları oluşturmasından kaynaklandığını fark etmiştir. Yerel tapu-kadastro memurları bu tarz kayıt işlemlerini daha çok çiftliklere bağlı orman arazilerinde gerçekleşen örneğin zeytin aşılama alanları gibi yerler için uygulamaktaydı. Bu sorunun üzerine 'Orman, Maden ve Ziraat Nazırlığı' yerel orman memurlarına çeşitli uyarılar göndererek bu tarz kayıt işlemlerine itibar edilmemesi gerektiğini, mir'i toprakların/ormanların her ne koşulda olursa olsun özel şahısların mülkiyetine olmaması gerektiğini belirterek, Yerel Tapu-Kadastro Memurları'nın da bu tarz uygulamaları terk etmesi gerektiğini bildirmiştir (Dursun, 2007). Arazi mülkiyeti ve yönetimi konusunda çiftliklerde yaşanan sorunlar bir çözüme kavuşturulamayınca ve sorunun daha da büyüyeceği anlaşıldığında Osmanlı Devleti bu vakıf çiftliklerini 1913 yılında, -varsa önceden alınmış tapularıyla beraber- hazine adına kaydederek hazinenin malına dönüştürmüştür. Ardından bu tip vakıf çiftlik arazileri Cumhuriyet Dönemi'nin hemen başlarında 1924 yılında, 3 Mart 1340

(1924) tarihli ve 431 sayılı ‘Hilafetin İlgasına ve Hanedanı Osmanî’nin Türkiye Cumhuriyeti Memaliki Haricine Çıkarılmasına Dair Kanun’ hükümleri gereğince Hazine’ye resmen intikal ettirilerek devlet ormanı hüviyeti kazandırılmıştır.

Yukarıdaki verileri göz önüne aldığımızda ve bölgedeki yerel mahkemelerde görülmüş olan çeşitli mülkiyet davalarının notları, Orman İşletme Müdürlükleri’nin zabıt defterleri ve derinlemesine mülakatlar sonucu 1900’lü yılların başında bu çiftliklerin sevk ve idaresini sağlayan kişi/ailelere ilişkin şöyle bir dağılım ile karşılaşmaktayız:

-Eski Köyceğiz: Cenap Beyler – Ali Paşa Çiftliği (Ali Paşazade Cemil Bey Çiftliği),

-Hamid Çiftliği (Hamitköy ile birlikte Zaferler ve Döğüşbelen Köyleri’nin de bir bölümü): Asım Bey Çiftliği (Menteşe Beyliği’ne mensup bir aile) olarak bilinmekte,

-Yüksekkum Çiftliği (Şu anki mevcut Köyceğiz İlçe Merkezi), Toros-Toparlar Çiftliği ve Yangı Köyü’nün bir bölümü: Tahir Ağa Çiftliği olarak bilinmekte,

-Yangı Köyü’nün bir bölümü: Osman Ağa Çiftliği olarak bilinmektedir. Osman Ağa’nın oğlu Haldun Mentеше, 1969-1971 dönemleri arasında İçişleri Bakanlığı da yapmıştır, ancak bu ailenin Mentеше Beyliği ile bir soy ilişkisi bulunmamaktadır.

Yukarıda sıralanan bu çiftliklerde pamuk, susam, buğday gibi ürünlerin yetiştirilmesinin yanı sıra Anadolu Sığıla Ormanları da yoğun olarak bulunmaktaydı. Bu çiftlikleri işleten kişiler/aileler özellikle Sığıla yağını işletip iç pazara ve bir ihracat ürünü olarak Mısır, Rodos ve/veya Avrupa’ya gemilerle taşımaktaydı (Özata, 2004).

Bu çiftliklerin haricinde Dalaman Çiftliği'ni de ilgili dönem aralığında incelemek konumuz açısından yararlı olacaktır. 1805-1914 yılları arasında Osmanlı Devleti tarafından Kavalalı Mehmet Ali Paşa'ya tanınan bir özerk yönetim sistemi olarak Mısır'da ortaya çıkan Hidivlik Sistemi Mısır dışında etkinlik alanını Arap Yarımadası, Suriye, Kıbrıs, Rodos, Yunanistan, Girit ve Güneybatı Anadolu'ya kadar uzatmaktaydı. Eldeki belgelerden Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın Osmanlı İmparatorluğu'ndaki iç karışıklıklardan faydalanarak gerçekleştirdiği Kütahya'ya kadar ilerleyişi sırasında elde ettiği Dalaman Çiftliği üzerinde geliştirdiği tarımsal üretim sistemiyle birlikte Mısır ile bu bölge arasında doğrudan tarım ve ormancılık ürünlerine dayalı ticari ilişkileri geliştirmeyi de hedeflediği anlaşılmaktadır (Marsot, 1984). Mehmet Ali Paşa'nın torunlarından Hidiv Abbas Hilmi Paşa'nın 1892-1914 arasındaki yönetim döneminde Sudan başta olmak üzere Kuzey Afrika'dan getirdiği on binlerce Afrikalı köleyi Dalaman Çiftliği ve yakın çevresine yerleştirerek tarımsal üretim sürecinde iş güçlerinden yararlanmayı hedeflediği de bilinmektedir (TİGEM, 2012). Bu dönemde Dalaman Çiftliği çevresinde yeni tarım alanları oluşturabilmek için bölgedeki bataklık alanları kurutturduğu, Anadolu Sığıla Ağaçları da içlerinde olmak üzere binlerce ağacı kestirdiği bu tahribata rağmen, Mısır'a Sığıla yağı ihracatına devam ettiği de bilinmektedir (Mikhail, 1992).

Köyceğiz kazasının Dalaman, Ortaca, Beyobası, Hamit ve Dalyan ovalarında bulunan çiftliklerin çoğu o dönemlerde bu yerel ailelerin elinde bulunmaktaydı (Eroğlu, 1939). Bu çiftliklerin belli başlıları: Hamit, Toparlar, Yangı, Ağla, Köyceğiz, Tepearası, Ekşilik, Mergenli, Ortaca, Dalyan, Belenkavak, Dalaman, Kızılyurt, Okçular ve Eskere çiftlikleridir. Bu çiftliklerin en büyüğü üç yüz bin dönümden fazla alana sahip Dalaman çiftliği olup Dalaman nahiyesini bütün köyleri ile beraber tamamen içine almaktaydı. İkinci olarak Hamit

çiftliği gelmekteydi. Bu çiftlikler içinde geniş ormanlar da bulunmaktadır. Çiftliklerde umumiyetle mısır, akdarı, susam, buğday, arpa ve sair hububat yetiştiği gibi bazıları pirinç, şeker kamışı, şeker pancarı ve pamuk yetiştirmeye de müsaittir (Eroğlu, 1939). Çiftliklerde, köylerde istihdam edilen ameleye genellikle para verilmezdi. Hizmetin derecesine göre darı vs. mahsul edilen ürünler verilirdi. Çalışan amele de mahsul almayı daha çok tercih etmekteydi. Çiftlikler dahilinde ziraat icra eden köylüler, mal sahibinin nezaret ve kontrolü altında mahsulü kaldırır, yüzde on beşini yer kirası olmak üzere çiftlik ambarına teslim ederdi. Eroğlu'nun aktardıklarından, çiftliklerde köylünün muayyen tarlası mevcut olmayıp, her sene arzu ettiği tarlayı, çiftlik sahibinin müsaadesiyle alıp sürdüğünü ve köylerde 'Süremek' tabir edilen bir yöntemin uygulana geldiğini öğrenmekteyiz (Eroğlu, 1939). Eğer bir çiftçi muayyen bir tarlayı kökletir, temizletir ve imar ederse icarını muntazaman vermek şartıyla o tarlayı her sene sürer, artık tarla onun addedilir ve vefat ettiği takdirde tarla ailesinin hükmüne geçerdi. Bazen bu hakkın başkasına satıldığı da vakidir. Bu muamele çiftlik sahibinin tasarruf hakkına kesinlikle tesir etmezdi.

Köyceğiz İlçesi'ndeki yerel mahkemelerde (Asliye Hukuk, Asliye Ceza, Sulh Ceza ve Kadastro Mahkemeleri) görülmüş olan çeşitli ceza ve mülkiyet davalarının açıklama notlarından, orman tahdit haritalarından ve bölgeye ait çeşitli tapu-kadastro haritalarından elde ettiğimiz bilgiler doğrultusunda, Cumhuriyet ilanını takiben özellikle 1920-1940 arası dönemde yukarıda sıralanan bu çiftlikleri ve dolayısıyla Anadolu Sığıla Ormanları'nın belirli bölümlerini ellerinde tutan bu ailelerin/ağaların/paşaların veya bunların çocuklarının/torunlarının ellerindeki toprakların belirli bölümlerini yörenin zenginlerine, tüccarlarına para karşılığı sattıklarını öğrenmekteyiz. Buna göre örneğin:

- ayırk6y/G6lpınar 6zel G6nl6k Ormanı, bir kereste t6ccarı olan ve y6reye sonradan dışarıdan gelip yerleşmiş olan M.S.B. tarafından, Tahir Ağa'nın ailesinden,

- Kulak/Hacılar Yurdu 6zel G6nl6k Ormanı, yine bir kereste t6ccarı ve K6yceğiz Belediyesi'nin eski belediye başkanlarından biri olan T.B. tarafından Tahir Ağa kızı Zehra Hanım'dan,

- Toros/Toparlar G6nl6k Ormanı, T.B. tarafından Tahir Ağa kızı Rabia Hanım'dan (Rabia Hanım'ın bu araziyi emekli 6ęretmen Mehmet'e satması 6zerine Mehmet'den satın alma yoluyla),

- Hacılar Yurdu G6nl6k Ormanı'nın belirli bir b6l6m6, Halil Balcı tarafından Tahir Ağa'nın kardeşi ve akrabalarından satın alma yolu ile elde edilmiştir.

Bu d6nemde ayrıca 1920-1930 arası d6nemde Baltalık Kanunu'nun y6redeki Anadolu Sığla Ormanları'na karşı etkilerine y6nelik resmi bir evraka ulaşmamamıza rağmen, 6zellikle yoksul kesimin tarım alanı elde etme maksatlı ciddi bir açma-işgal tahribatı oluşturduğunu tahmin etmekteyiz.

Y6redeki toprak m6lkiyeti meselesinin 1930'lu ve 1940'lı yıllara kadar 6z6lemediği, o d6nem yaşanan politik temaslar 6zerinden de anlaşılmaktadır. 6rneğin 1940 yılında K6yceğiz'e gelen Mardin Milletvekili ve CHP B6lge M6fettişi Dr. Rıza Levent'e; K6yceğiz Kazasında b6y6k çiftliklerin olduğu, halkın ortakçı olarak bu çiftliklerde çalıştığı, dolayısıyla halkın başlıca ıstırabının topraksız olması olduğu anlatılmıştır. Bu nedenle vatandaşların bir an 6nce toprak kanununun çıkması için vilayete dilekçe g6nderdikleri belirtilmiştir. BCA 490.01 512.2055.2 4.5.1940 tarih ve 100 sayılı CHP Denizli B6lgesi M6fettişi Mardin Mebusu Dr. Rıza Levent'in teftiş raporundan g6r6ld6ę6 6zere verilen dilekçelerde 6rneğin

Dalaman'da topraksız 12 köy halkının hiç toprağı olmadığı, 20-30 senedir ya ortakçı ya da icarcı olarak çalıştıklarını, Çiftlik memurlarının; “Burası hükümetin, çıkınız, kendinize yer bulunuz” dediklerini belirtmişler ve partiye müracaat ettiklerini belirttikleri anlaşılmaktadır. Sadece Dalaman Çiftliğinde değil, Dalyan'da da 120 dönüm yer, 15 kişinin tasarrufunda bulunmaktaydı. 600 köylünün ise bir karış toprağı bulunmamaktaydı (BCA 490.01/512.2055.2.). Daha sonraları Dalyan Köyü'nde çiftlik sahibi çiftliğini köylüye satmaya razı olmuşsa da köylünün topladığı para kafi gelmemiştir. Bundan dolayı köylüler vilayet makamını tasvip edecekleri bir şekilde ziraat bankasından veya mümkün olan diğer yerlerden ödünç olarak bu paranın temini için CHP Hükümeti'ne başvurmuşlardır (BCA 490.01/202.799.2.). Bunun yanı sıra Hamit Çiftliği dahilinde bulunan Hamit, Kürkçüler ve Sultaniye köyleri ile Ortaca ve Kargınkürü köylerinde de halk çiftlik sahiplerinden arazinin bir kısmının devletçe istimlak edilerek köylüye verilmesini CHP Hükümeti'nden talep etmişlerdir (BCA 490.01/202.799.2.). Köyceğiz Halkı'nın bu istekleri ancak tek parti iktidarının son dönemlerinde yapılan toprak reformuyla yerine getirilebilmiştir. Fakat CHP Hükümeti tarafından yapılan bu toprak reformu sonucunda toprakların büyük bir kısmı yine zengin ailelerin eline geçmiştir. Köyceğiz İlçesi, Tarım Bakanlığı'nın 8/4/1949 tarihli ve 3509-1/311/2372/19302 sayılı yazısı üzerine, 4753 sayılı Kanunun 15'inci maddesine göre Bakanlar Kurulunca 18/4/1949 tarihinde dar topraklı bölge olarak tespit edilmiştir (BCA 030.18.01/119.28.19.). 1930'lu ve 1940'lı yıllarda Köyceğiz kazasında çok fazla ekilebilir verimli arazi ve bol su olmasına rağmen, tarımın istenilen seviyede olmamasının nedeni Hükümetin kaza dahilindeki çiftlikleri istimlakta ağır davranması olarak gösterilmektedir (Muğla'da Halk, 28 Ekim 1939).

4.2.3.2. Cumhuriyet'in Gelişim Dönemleri'nde (1940 Sonrası Dönem) Bölgede Yaşananların T.B. ve M.S.B. Davaları Üzerinden İncelenmesi

1941 yılında Köyceğiz'de 1939 yılından beri faaliyette bulunan Orman Tahdit Komisyonu vazifesini bitirerek Ankara'ya dönmüştür. 1945 yılında çıkarılan yeni orman kanununa göre orman dahilinde bulunan köylerimizin ormandan 1500 metre hariçte bulunması gerekmekteydi. Bu hüküm tebliğ edildiği takdirde Köyceğiz Kazası dahilinde halkı iskan edecek bir yer bulmanın güç ve imkansız olacağı anlaşılmaktadır. Orman varlığı dikkate alındığında nereye kaldırılırsa kaldırılın ormandan uzak 1500 metre yer bulunamayacağı açıktır. Bölgede 1940-1944 yılları arasında yapılan Orman Tahditleri sırasında çoğu özel ormana devletçilik ilkesi gereği hazine adına tahditler uygulandığı anlaşılmaktadır. Ancak az sayıda da olsa Orman Tahdit Komisyonları kimi zaman bu ormanlar içindeki tarlaların ilam mündericatı hükmüne tevfikan sahiplerine bırakılması yönünde işlemlerde gerçekleştirmiştir. Bu tahdit işlemlerini takiben özel ormana sahip şahısları mağdur etmemek adına ellerinde olan ormanlar için de bedeli tespit edilip karşılığı ödenerek devlet adına hazineye tescili önerilmiştir. Bu kişilerin belli bir kısmı bedelleri kabul edip devlete tahsisi gerçekleştirirken, bir bölümü ise bu tahsise sıcak bakmayıp kendilerine ait olduğunu iddia ettikleri bu ormanlara sahip olmaya ve işletmeye devam etmek istedikleri çeşitli davaların dosyalarından takip edilmektedir. Hak talebi ve arayışında olan bu grup ellerinde Osmanlı Dönemi'nden gelen tapu senetlerini, zilyetlik belgelerini, sair evrakları dayanak göstererek hukuki süreçleri devreye sokmuşlardır. Bu konuda T.B. ve M.S.B. davalarını ilgili dönemi daha kapsamlı anlayabilmemiz açısından incelememiz faydalı olacaktır.

Bir dönem (1936-39) Köyceğiz Belediye Başkanlığı da yapmış olan kereste tüccarı T.B.'nin Köyceğiz Orman İşletme Müdürlüğü'ne karşı 1940'lı yılların ortasında açmış olduğu "Kulak ve Hacılar Yurdu Günlük (Sığla) Ormanı Men'i Müdahale, İstimlak Kararı'nın Ref'i, Tazminat" konulu dava bölgedeki Anadolu Sığla Ormanları'nın Cumhuriyet Dönemi'nden günümüze geçirmiş olduğu mülkiyet dönüşümlerini daha yakından inceleyebilme ve hukuki süreçler üzerinden toplumsal yapı hakkında kestirimde bulunabilme fırsatı sunması açısından ilgilenmeye değerdir. 1891'de Karacasu'da doğan, 1974'de sonradan yerleştiği Denizli'de ölen T.B., 1939'da Köyceğiz Belediye Reisi'nden kendi isteğiyle ayrılır. Kuvayi Milliye Hareketi'ne de katılan T.B., Evkaf Memurluğu, Başkatıplık ve Dalaman Çiftlik Müdürlüğü görevleri de yapmış yörenin ileri gelenlerinden bir şahıstır. T.B. mevzu bahis olan araziyi Cemil Ağalardan satın aldığını belirtmektedir.

Davaya konu olan Kulak-Hacılar Yurdu Günlük (Sığla) Ormanı esasen Hamit Çiftliği mirasçılarında gelmektedir. Hamit Köyü'nden Asım Mentese ve müstekileri tarafından kullanılagelen bu alan Toros Toparlar Devlet Ormanı'nın da bir parçası konumundadır. T.B. mülkiyet iddiasında bulunduğu alanla ilgili olarak 21 Haziran 1927 tarihli Tapu Senedi Sureti'ni delil olarak göstermektedir.

Bu arazi haricinde aynı dönemlerde Yangı'da Yalıpınarı Mevkii'nde 15 dönüm tarlayı zevcesi Mezbure Neşvet Hanım T.B.'nin üzerine geçirdiğini (6/K.Evvel/1928), Yangı'da Hacılar Yurdu'nda Tarla nev'inden 2,6651 hektar/m² (29 dönüm) milli araziyi Mustafa oğlu Kemal'in iken borcunu veremediğinden dolayı arttırma yoluyla satın aldığını (14/12/1935), Ömer oğlu Mehmet Metehan'dan 8/6/1939'da Yüksekum'da Bir Erik Mevkii'nde 4,5950 m² tarla satın aldığını da dava notlarından anlayabilmekteyiz.

Dava konusu problemin ortaya çıkışı 1940 senesinde Köyceğiz’de 11 No’lu Orman Tahdit Komisyonu’nun çalışmaları ile başlamaktadır. Bu tahditler sırasında 1941’de davaya konu olan alan, nev’i tarla olarak kayıtlara geçer. Halbuki yerlerin günlük ormanı ile mestur bulunduğundan münazaalı addedilerek orman aleyhine tahdidi yapılmaktadır (29/7/940 gün ve 4573 sayılı Resmi Gazete’de ilan edilir.) Bu gazetede poligon içindeki meşçere şeklinin, mütecanis günlük/sığla (anber saili şarki) ormanı olduğu yazılıdır. 1945 senesinde 4785 sayılı kanun yürürlüğe girer ve günlük (Sığla) ormanı devletleştirilir. Bu sayede 1/7/948 tarih ve 6/4 no’lu tapular günlük ormanı adına çıkartılır (davalı alanın orman adına tapusu gerçekleştirilmiş olur.). Esasen günlük ormanlarının çoğu evvela geldi hanesine senetsiz olarak kaydedilmiş ise de bilahare (hususı) T.B.’ye ait 1927-42 seneleri arasında düzenlenmiş toplam 17 tapu (kayden 439 dönüm, bilmesaha 1090 dönüm), hazine tapusunun geldisi olarak işaretlenmiştir. 1/7/948 tarih ve 6/4 no’lu orman tahdidinden gelen tapu, hazine adına T.B.’nin devletleştirilen ormanının yerinin tapusudur. T.B.’de esasen bu tapunun iptaline dava açmaktadır. 1945 senesinde 4785 sayılı kanunla T.B.’nin bu arazileri istimlak edilir. Bilahare 5658 sayılı kanun’la Orman İdaresi kanundaki iade şartlarına haiz olduğundan T.B.’ye arazilerini iade eder. Hatta o dönemdeki Sığla yağları da (ormandan gelen) bedeli idareye ödenerek kendisine teslim edilir. Ardından Orman İdaresi iade şartlarına haiz olmadığını gerekçe göstererek ormana yeniden el koyar. Bunun üzerine de T.B. Orman İdaresi’nin Ruhseti Resmiesi’ne öteden beri Sığla yağı ve buhur istihsal etmekte olduğunu, ancak bu davayı açmak zorunda kaldığını belirtir.

11 No’lu Tahdit Komisyonu yapmış olduğu tahdit çalışmaları sonrasında, 17.1.1945/17 sayılı yazıları ile ilgili orman arazisini sahiplerine terkine karar verdiğini görmekteyiz. 4785 Sayılı kanunla devletleştirilmiş olan ormanın 5685 sayılı kanuna göre

iadeye tabi ormanlardan olması nedeniyle özel orman olarak tahsisi bu şekilde yapılmış olmaktadır. Öte yandan bu yıllarda (özellikle 1949 senesi) ayrıca Orman İşletme Müdürlüğü, A.U. (Döğüşbelen Köyü'nde mukim ve T.B. vekili umumisi)'ya Asliye Hukuk Mahkemesi üzerinden devlet ormanında usulsüz kullanım ve açma yaptığı için ayrıca dava açarak, davalının hududunun net olarak tespit edilip ayrılmasını talep etmektedir. 16/12/1949'da A.U.'nun ormana tecavüzüne ilişkin Cumhuriyet Savcılığı'na gönderilen tutanakta, şahsın sistemli ve düzenli bir şekilde uzun zamandır bu tecavüzleri devam ettirdiği anlatılmaktadır. 10/10/1949'da A.U.'nun bu orman içinde açma yaparken zarar verdiği 5 adet Sığla ağacı için kesilen cezanın zabıt tutanağı da belgelerde kayıt altına alınmıştır. 1949'un özellikle son aylarında T.B.'nin A.U. vasıtasıyla çeşitli defalarda bu ormanda işgal ve tecavüzler yaptırdığı anlaşılmaktadır ki bu olayların birçoğu davalar devam ederken cereyan etmektedir. A.U'nun elinde bu dönemlerde Ziraat Memurluğu tarafından verilmiş bir vesika bulunmakta olup, yapmış olduğu çeşitli açmaları ve işgalleri bu vesikayı resmi dayanak göstererek legalleştirmeye çalıştığına şahit olmaktayız. Öte yandan davalar devam ederken, 1950-53 yılları arasında T.B.'nin bu ormandan Sığla yağı istihsaline devam ettiği, ilgili ürünlerin bedeli karşılığında Orman İdaresi tarafından T.B.'ye teslim edildiğini de anlamaktayız (1950'de 2108 kg Sığla yağı Orman İdaresi'nden T.B.'ye teslim edilerek, yağların istihsal, nakil ve tarife bedeli olarak 6050 lira T.B.'den tahsil edilmektedir. 1951'de 302,50 lira ve 1952'de 306,69 lira tahsil edilir.).

5658 Sayılı Orman Kanunu'nun devreye girmesiyle T.B. ormanlarının iadesini istekte müracaatta bulunur. Umum Müdürlük Makamı 8/11/951 gün 5013-75/18 sayılı emirleri gereğince ormanın iadeye tabi olmadığını bildirmektedir. Bunun üzerine T.B. 1/7/1948 tarih ve 6/4 no'lu hazine tapusunun iptali men'i müdahale için Köyceğiz Asliye Hukuk

Mahkemesi'ne 953/233 no'lu davayı açmaktadır. Mahkeme davayı ret edince T.B. yeniden bilirkişi atanmasını talep etmektedir. 16/11/1953'de Orman İşletme Müdürlüğü bir kez daha Asliye Hukuk Mahkemesi'ne davanın 5602 sayılı tapulama hükümleri çerçevesinde Kadastro Hakimliği'ne tevdiine karar verildiğini, dolayısıyla davanın devam eden diğer konularının birleştirilip bu mahkemeye intikalini istedikleri görülmektedir.

16/6/1954 tarihli Temyiz Mahkemesi Tevhidi İçtihat kararında, 3116 sayılı Orman Kanunu'nun 5653 sayılı kanunla değişen birinci maddesinin D fıkrasında yazılı; yüzölçümü 3 hektarı geçmemek ve devlet ormanlarına mesafesi en az 3 km olmak bir yerin orman sayılmaması için gerekli 2 unsur olarak açıklanmaktadır. 21/2/1956'da Asliye Hukuk Mahkemesi T.B.'nin aleyhine verdiği kararda gerekçe olarak, 5658 sayılı kanunun T.B.'ye verdiği itiraz kullanım hakkının 1 sene içerisinde kullanılmadığı için keyfiyetin İdare'de bulunması gösterilmektedir. Bunun üzerine T.B.'nin temyize gitmesi sonucu 5658 sayılı kanunun birinci maddesi 2.fıkrasını göz önüne alarak aynı mahkeme T.B. lehine temyizi bozar (İlgili fıkra: Devletleştirme karşılığı ödenmemiş bulunanlar bir işleme tabi tutulmaksızın sahiplerine intikal eder.) Bu karar da T.B.'nin araziye yeniden sahip olmasının önünü açmaktadır. Ancak bundan sonra da Orman İşletme Müdürlüğü bu mahkemenin görevsizliğini dayanak göstererek davaya Kadastro Mahkemesi'nin bakması gerektiğini savunmaktadır.

17/6/1958 tarihli oturumda Asliye Hukuk Mahkemesi'nde görülen davada temyiz bozmaları sonrası Kadastro Mahkemeleri'ne dava taşınmak istense de mahalli mahkeme Yüksek Temyiz Mahkemesi'nin gerekçelerini kabul ederek davaya devam kararı aldığı anlaşılmaktadır. Davalar devam ederken, 30/4/1960'da Orman İşletme Müdürlüğü Avukatı

E.Rüştü Özsüllü'nün İşletme makamına bir dilekçe yazarak T.B.'nin davasına benzer şekilde Döğüşbelen bölgesindeki diğer davalara davacılar adına bakan Avukat Mehmet Menteşe ile maaile görüşmesi ve mesai saatleri içerisinde de bu ilişkiyi devam ettirdiğinden dolayı yörede yanlış anlamalara, dedikodulara yol açmamak hem de davanın objektifliğine gölge düşürmemek üzere bu davadan azlini istediği de gözlenmektedir. Özsüllü ayrıca vermiş olduğu bilgilerden birinde 3/5/1960 tarihinde, Yangı ve Zeytinaları'nda devam eden sair mülkiyet davalarının yanı sıra esasen en fazla davanın 387 dava ile Döğüşbelen'de olduğunu açıklamaktadır. Ancak devamında bu sayı çok gözüксе de davaların tarafları ve münazalı yerlerin hemen hemen aynı olmasından dolayı 3-5 dosya üzerinde bunların birleştirilip daha çabuk sonuçlar alınacağını da belirtmektedir. Bu durum da bize o yıllarda bölgede ciddi oranlarda orman işgalleri yaşandığını ve genellikle kırsal yaşam özellikleri sergileyen normal vatandaşın kaynaklı mülkiyet ihtilaflarının başladığını göstermektedir.

1/3/1966'da Asliye Hukuk Mahkemesi Hakimi'nin, ilgili gayrimenkulün Şehir Kadastro hükümleri gereğince tapulamaya tabi tutulup ölçüldüğünü, ancak tam olarak anlaşılmadığından davanın Kadastro Mahkemesi'ne devrine karar vermesini takiben, 1966 yılında Şehir Kadastro 27 parseli hazine adına tescil etmektedir. Dava 1966-1970 yılları arasında Şehir Kadastro Mahkemesi'nde devam ederken, 1970 yılında yeniden Asliye Hukuk Mahkemesi'ne aktarılmış olup, bu durumun Yargıtay'ca da kabul gördüğünü belgelerden anlamaktayız.

26/2/1970 Tarihli celsede, 4785 sayılı kanun hükümleri göz önüne alınıp ormanın devletleştirildiği (1/7/948 tarih ve 6/4 numara ile tapuya tescil) belirtilerek, 5658 sayılı kanun hükümlerine göre T.B.'nin 22/10/1953 tarihinde bu duruma itiraz ettiği ve karşı tazminat

davası açtığı da bildirilmektedir. 1976/193 karar no'lu Asliye Hukuk Mahkemesi kararında 3 bilirkişinin yeniden sahada inceleme yaptığını ve itilafı sahanın 5658 sayılı saya uyarınca yine yeniden özel orman olarak tescil edilmesi gerektiğine karara varıldığı açıklanmaktadır.

28/4/1977'de Köyceğiz Orman İşletme Müdürlüğü, Orman Genel Müdürlüğü'ne yazdığı bir yazıda, yeniden kendilerinin haklı olduğunu 27/8/1958 tarihli mütalaada 1954'de yapılan tahditlerde davalı alanın 85 dönüm olduğunu ancak tahdit sırasında 1090 dönümlük alanın şahsın üzerine geçirildiğini ve kendilerinin Tapulama Mahkemesi'ne itiraz etmelerine rağmen, davanın yetkisiz Asliye Hukuk Mahkemesi'nde görüldüğünü belirterek konunun yeniden ele alınması gerektiğini bildirmektedir.

6/9/1977'de Yargıtay v.s. tüm kararlar verilip dava kapandıktan sonra T.B.'nin varislerinin (T.B. 1974'de vefat ettiğinden dolayı davaya varislerinin bakmaya devam ettiği anlaşılmaktadır.) Orman İşletme Müdürlüğü uhdesinde kalan alanlarda da tel çekme işlemi yaptığını ancak Orman İşletme Müdürlüğü'nün bu ihataları kaldırdığını dava notlarından öğrenmekteyiz. Öte yandan Orman İşletme Müdürlüğü, 18/10/1977 tarihli Asliye Hukuk Mahkemesi kararına Yargıtay üzerinden, bu mahkemenin köy hududunda kalan yerlerle ilgili görevsizliğini öne sürerek temyizde itiraza gitmenin kendileri arasında olumlu sonuçlanıp davanın Şehir Kadastroları Mahkemesi'ne alınabileceğini ümit etmektedir.

18.10.1977'de Asliye Hukuk Mahkemesi'nden çıkan karara 14/12/1977'de Orman İşletme Müdürlüğü itiraz edip yeniden temyize gitmektedir (977/475 sayılı temyiz). Temyiz gerekçesi olarak, davaya görevsiz-yetkisiz bir mahkemenin bakıyor olması (Asliye Hukuk

Mahkemesi'nin) ve davanın Tapulama Mahkemesi'ne taşınması gerektiği sebep olarak yinelenmektedir.

01/12/1977'de Asliye Hukuk Mahkemesi'nde görülen davanın 977/455 sayılı kararında 6195 kg Sığıla yağının bedeli olarak 8053 liranın da davacıya iadesine karar verildiği görülmektedir. Çeşitli kerelerden sonra (dava Asliye Hukuk Mahkemesi'nden Şehir Kadastro Mahkemesi'ne, ardından yeniden Asliye Hukuk Mahkemesi'ne ve aralarda çeşitli defalar Temyiz Mahkemeleri'ne götürülmüştür.) 5658 sayılı kanuna dayanarak Özel Orman olarak T.B. lehine karar kılındığı gözlenmektedir. 23/9/1981'de Orman İşletme Müdürlüğü 1977/475 esas, 977/458 karar sayılı Asliye Hukuk Mahkemesi kararına göre Ulucami Mahallesi hudutlarındaki davalık sahanın T.B. lehine 27 parsel özel orman olarak tescil edildiğini bildirerek davanın nihayete erdirildiği anlaşılmaktadır.

Öte yandan 05/06/1990 tarihinde Kadastro Mahkemesi'nde görülen ve 27/11/2006 tarihinde neticelendirilen 2000/6 Esas No'lu Kadastro Tespitine İtiraz konulu dava sürecinde, T.B.'nin mirasçıları ilgili parselin 5658 sayılı yasaya göre T.B.'ye ait olduğu, alanın bir kısmında belediye tesislerinin olduğunu, 5658 sayılı yasaya göre söz konusu alanın iadeye tabi yerlerden olduğu, Köyceğiz Asliye Hukuk Mahkemesi'nin 19/10/1977 tarih ve 1977/475 E. ve 1977/458 sayılı ilamı ile hükmen sabit olduğunu, bu nedenlerle veraset ilamındaki payları oranında mirasçıları adına tescilini talep ettikleri görülmektedir. Komşu parselin (32 ada 7 parsel) dava edildiği dosyada davacıların T.B.'nin mirasçıları olduğu ve iş bu parselin T.B. mirasçıları adına tescili talep edilmiş olmakla iki davanın birleştirildiği anlaşılmıştır. Ancak mahkeme yapmış olduğu inceleme sonucunda 6 no'lu parselin hazine adına günlük ormanı olarak tahdit ve tespit edildiğinin, 7 no'lu parselin ise tarla olduğu için orman dışında

bırakılıp 26/03/1940 tarih ve 15 no'lu tapu kaydına göre T.B. adına tescil edildiğinin anlaşıldığı belirtilmiştir. Buna göre 6 no'lu parselin hazine adına tespit ve tesciline, 7 no'lu parselin e3-e4 bölümlerinin T.B. mirasçıları adına, e5 ve e6 bölümlerinin ise hazine adına tesciline karar verildiği görülmektedir.

Bölgedeki Anadolu Sığıla Ormanları üzerinde yaşanan bir başka büyük mülkiyet davası olan M.S.B. isimli kereste tüccarının Orman Genel Müdürlüğü'ne açmış olduğu 'Orman Sınırlamasına İtiraz' davasının gelişimi ve sonuçlarını incelememiz de konu itibariyle fayda sağlayacaktır. M.S.B. ve varisleri tarafından açılan bu davada 180 No'lu Orman Kadastro Komisyonu'nun 6831 sayılı yasanın 3302 sayılı kanunla değişik 2/B maddesi kapsamında hatalı işlemler yaptığı için devlet adına kaydedilen çeşitli parsellerin yeniden sahiplerine iade talebi söz konusudur. Davaya konu alan Köyceğiz İlçe Merkezi sınırları dahilindeki Gülpınar Mahallesi'ndeki Gülpınar Devlet Ormanı'nın bulunduğu ormanlık alan ve bu alan içerisindeki çeşitli parsellerden (Gülpınar Mahallesi 10 ada 12-13-14-15 Parseller, 466 Parsel, Yangı 446 Parsel) oluşmaktadır.

Davaya konu olan Anadolu Sığıla Ormanı sahasının geçmişi Köyceğiz Orman İşletme Şefliği'nin "Çayırköy-Gülpınar Özel Sığıla Ormanı Amenajman Planı (Sığıla İşletme Sınıfı) 1994-2003" isimli çalışmasında sunulmuş veriler üzerinden takip edildiğinde şu bilgilere erişilmektedir: Çayırköy-Gülpınar Özel Sığıla Ormanı olarak geçen bu alanın Mihrişah Valide Sultan Vakfi'na dahil bir orman iken, 1289 Hicri (1872) yılında yapılan yoklamada 371 ve 372 sıra numaraları ile Köyceğiz halkından Tahir Ağa adına tescil edilmiş olup, daha sonra Cumhuriyet Döneminde de Köyceğiz İcra Memurluğu eliyle satılmak suretiyle M.S.B. vereselerine intikal ederek tapuya tescil edildiği bilinmektedir. Orman, 4785 sayılı Orman

Kanunu'nun yürürlüğe girmesinden sonra, 04/09/1947 tarihinde 5400 lira bedelle devletleştirilmiş, fakat 5658 Sayılı Kanunun yürürlüğe girmesi ile de eski sahiplerinin başvurması üzerine, Orman Genel Müdürlüğü makamının 28/07/1950 gün ve Sb.5.5075/7 sayılı emirleriyle kendilerine iade edilerek Özel Orman işlemine tabi tutulmuştur. Çayırköy-Gülpınar Özel Sığla Ormanı, mülkiyet davalarının devam ettiği dönemlerde Köyceğiz İlçesi'nden M.S.B. varislerinden H.H.B. ile S.Ç.'nin mülkiyetinde olup, orman için Sığla yağı üretimi amacıyla 1964-1968 ve 1969-1978 yılları arasında olmak üzere iki defa amenajman planı geçirmiştir. Vereseler arasındaki bazı mülkiyet ihtilafları nedeniyle 1978 yılında sona ermiş olan İkinci Amenajman Planı 1984 yılına kadar yenilenememiş ve mülkiyet ihtilafları giderildikten sonra 1984-1993 yılları arasını kapsayan üçüncü bir Amenajman Planı daha yapılmıştır. Bu planında 10 yıllık işletme ömrü tamamlandığından son olarak 1994-2003 dönemini kapsayan dördüncü plan 158,8 hektarlık normal sığla ormanı-koru sahası, 5,4 hektarlık bataklık saha, 21,2 hektarlık zirai saha, 0,6 hektar orman içi açıklık olmak üzere toplamda 186 hektarlık saha için hazırlanmıştır. Bu orman 2000'li yılların başına kadar işletme anlamında özel mülkiyete tabi tutulmuş olup özel bekçilerle korunması sağlanmış, düzenli bir biçimde Sığla yağı istihali yapılmış ve özellikle Yangı Köyü olmak üzere birçok orman köylüsünü bu Sığla yağı üretim süreçlerinde işçi vasfıyla yerel ekonomiye dahil etmiştir. Öte yandan bu orman parçasının bir başka özelliği de bu özel orman mülkiyeti statüsünün getirdiği koruma-kullanma özelliklerine bağlı olarak, hem yöredeki hem de dünya üzerindeki minimum parçalanma gösteren ve orman bütüncülüğünü en iyi derecede korumuş olan Anadolu Sığla Ormanı parçası olmasıdır.

Köyceğiz Kadastro Mahkemesi'nde 29/09/2004 tarihinde görülmeye başlanan 2004/8 esas no'lu davanın 29/02/2008 tarihinde neticelendirilerek, ilgili kadastrolama çalışmalarında

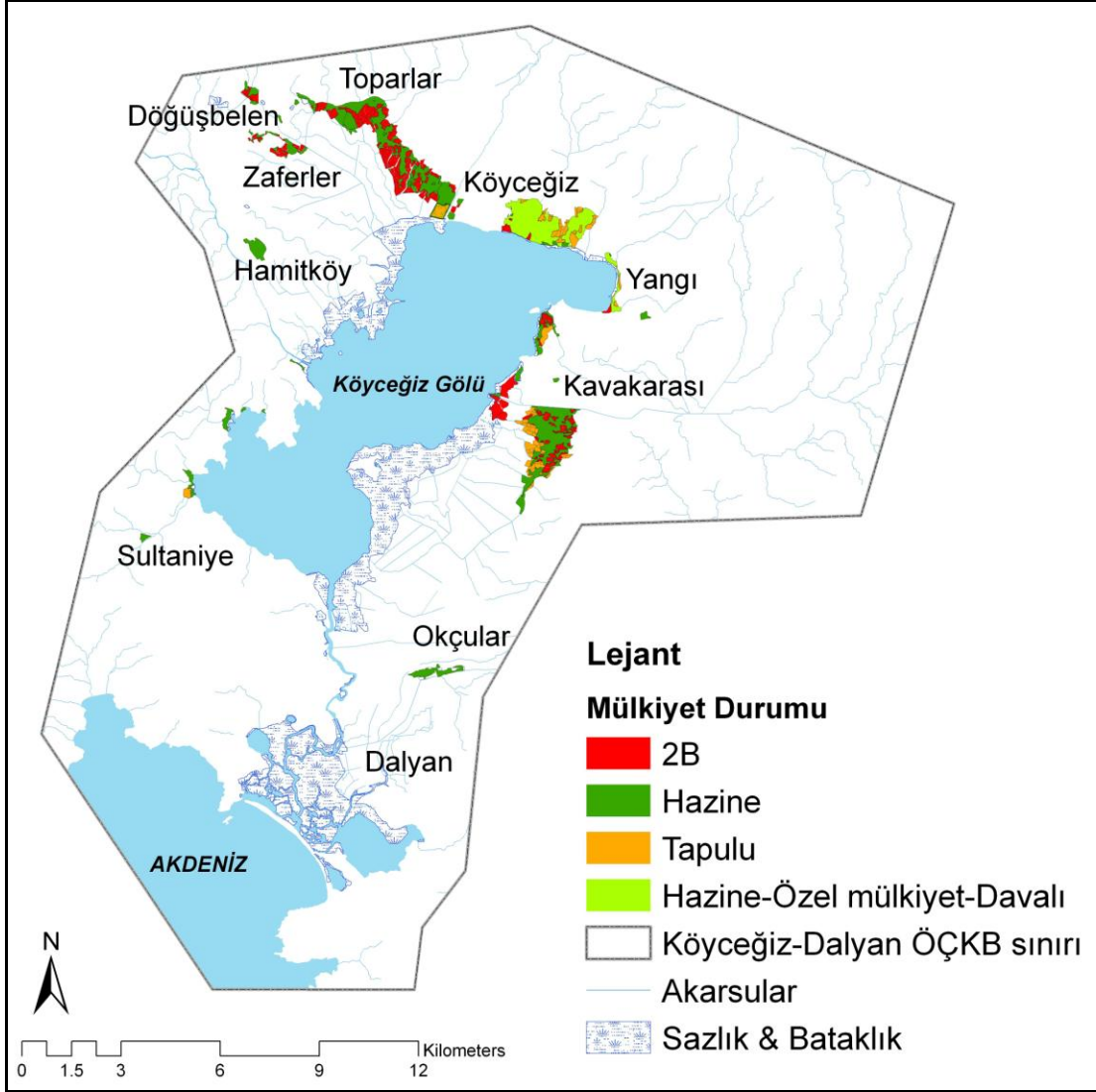
2/B maddesi hükümlerinin doğru uygulandığı için ve orman içinde kalan alanlara tapulama yapmanın hukuki bir geçerliliği/dayanağı olmadığı için talebin reddine ve ilgili parsellerin (Gülpinar Mahallesi'ndeki Gülpinar Devlet Ormanı içerisinde kalan alanlar) hazine adına tesciline karar verildiği anlaşılmaktadır. Aynı şahsın varisleri tarafından OGM'ye yönelik 2007 yılında Asliye Hukuk Mahkemesi'nde açmış olduğu söz konusu parseller için el atmanın önlenmesi konulu 2007/8 Esas No'lu davanın ise halen devam ettiği bilinmektedir. Köyceğiz Orman İşletme Müdürlüğü'nün M.S.B. ve varislerine yönelik Asliye Hukuk Mahkemesi'nde 23/03/2007 tarihinde açmış olduğu 2008/113 Esas No'lu 'Tapu İptali ve Tescil' davasının ise 07/04/2009 tarihinde neticelendirildiği görülmektedir. 09/02/2009 Tarihinde yapılan keşifte ilgili alanlardan 60 ada 11 parselin orman tahdidi dışında, 60 ada 12 parselin büyük kısmının Gülpinar Devlet Ormanı sahasında kaldığı anlaşılmış olduğundan ve ayrıca ilgili taşınmazın 1940-44 yıllarındaki orman tahditlerinde de orman sınırları içerisinde kaldığı, herhangi bir idare tarafından da kesinleşen orman tahdit sınırları içindeki bir yerin orman sınırları dışına çıkartılmasının hukuken de mümkün olmadığı için davanın kabulüne ve alanın hazine adına tesciline karar verildiği ancak mevcut durumda sürecin Yargıtay'da temyiz aşamasında olduğu her iki tarafta avukatlarından öğrenilmiştir.

4.2.3.3. Zabıt Varaka Defterleri ve Yargı Kararları Üzerinden 1950-2011 Arası Dönemin İncelenmesi

Yörede 1950'lerden itibaren devletleştirme ve toprak reformunun bir arada ilerlediğine şahit olunmaktadır. Toprak Reformu ile özellikle maddi bakımdan yetersiz olan köylüye toprak edindirme hedeflenirken, tarım toprağı olarak kullanılacak alanlar daha çok ormanların işgal ve açmalarla tarım alanlarına dönüştürülmesi sonucu gerçekleşmekteydi. Köyceğiz-

Dalyan ÖÇKB'nde bulunan Anadolu Sığla Ormanları da ilgili dönem aralığında bu reform sürecinden olumsuz biçimde etkilenmiştir. Öte yandan 1960-1990 arası, ormanların tarım alanı olarak kullanılmasını öngören kentleşme politikalarının etkisini yerel tarım politikaları üzerindeki yaşananlar üzerinden gösterilebildiği dönem olarak karşımıza çıkmaktadır. Yukarıda iddia edilen bu konular hakkında en iyi biçimde Köyceğiz Orman İşletme Müdürlüğü'nün Merkez İşletme Şefliği'ne ait Zabıt Defterleri'nde yer alan 1950-2011 yıllarına ait verilerin ve yöredeki yerel mahkemelerde görülen çeşitli davaların raporları ve karar örneklerinin incelenmesi yoluyla çıkartılabilmektedir. Bu dönem aralığında karşımıza çıkan aktörlerin daha önceki dönemlerde roller alan soylular, mütesellimler, yöre ileri gelenleri, ağalar gibi üst sınıfın yerine daha çok topraksız köylüler, orta dereceli aileler gibi geçimini tarımsal üretime bağlamış olan nispeten daha alt gruplar olduğu gözlenmektedir.

1980 sonrasında günümüze gelinen süreçte yörenin ileri gelen zengin ailelerine bağlı 2.-3. kuşağın temsilcileri özel orman üzerindeki hak iddialarını devam ettirmekte olup, davalar kısmen devlet lehine kısmen özel şahıslar lehine sonuçlanmakta iken bazı davaların ise halen yargı sürecinde olduğu gözlenmektedir. Öte yandan 1980 sonrası dönemde ciddi bir oranda bölgede 2/B sorunun yaşandığı hazırlamış olduğumuz 'Anadolu Sığla Ormanları Güncel Mülkiyet Durumu Haritası'ndan da anlaşılabilir (Şekil-13).

Şekil-13. Köyceğiz-Dalyan ÖÇKB Anadolu Sığla Ormanları
Güncel Mülkiyet Durumu Haritası.

Köyceğiz Sulh Ceza Mahkemesi'nin 1983-2005 yılları arasında Sığla Ormanları özelinde görmüş olduğu 51 adet Orman Kanunu'na Muhalefet davalarını incelediğimizde, bunların 34'ünün işgal-faydalanma kapsamında, 23'ünün ise açma vakası kapsamında değerlendirildiği gözlenmektedir. Görülen davalardaki veriler toplandığında Anadolu Sığla Ormanı içerisinde toplamda 135.514,98 m²'lik (yaklaşık 136 hektar) açma olduğu anlaşılmaktadır. Bu dönem aralığı ayrıca esasen 2/B sorununun en fazla yaşandığı dönem olup bölge özelinde tartıştığımızda aslında –özellikle 1980 sonrası dönem- Anadolu Sığla

Ormanları'nın belki de en yoğun olarak işgale uğradığı ve uğramaya devam ettiği dönem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durumu Emine İspir Malkan'ın yüksek lisans tez çalışmalarında elde ettiği 1984 ile 1996 yılları arasında bölgedeki Anadolu Sığıla Ormanı varlığında 99,180 hektarlık azalış verisi (İspir, 2000), tez kapsamında Orman Ekolojisi çalışmalarından elde ettiğimiz verilerle hazırlanmış olduğumuz Potansiyel Yayılış Haritası'nın sunduğu veriler (Şekil-11), yine bu tez kapsamında hazırlanmış olduğumuz "Anadolu Sığıla Ormanları Güncel Mülkiyet Durumu Haritası (Şekil-13)", Köyceğiz Orman İşletme Müdürlüğü Merkez İşletme Şefliği 1950-2011 Zabıt Defterleri ve 1980-2012 dönem aralığını kapsayan Dava Raporları'ndan elde edilen veriler vb. hep birlikte değerlendirildiğinde daha net bir şekilde anlaşılmaktadır. Bu verilerden öncelikle Merkez İşletme Şefliği'ne ait 1950-2011 arası dönemi kapsayan Zabıt Varaka Defterleri'nden elde edilen verileri değerlendirebilmemiz için aşağıdaki üç tablonun detaylı bir biçimde incelenmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır. Tablo-9'da Köyceğiz İlçesi'ne bağlı ve yakın çevresinde yaşanmış ve Merkez Şefliğin Zabıt Defterleri'ne Anadolu Sığıla Ormanları'na yönelik işlenmiş her türlü (tarım, yerleşim, drenaj, faydalanma, yakma vb.) açma-işgal suçlarının gösterimi, Tablo-10'da bu ormanların içerisinde ağaç kesme benzeri suçların dökümü ve Tablo-11'de ise bu ormanlarda yaşanmış Sığıla yağı kaçakçılığına ilişkin çeşitli verilerin sunumu yapılmaktadır.

Tablo-9. Köyceğiz Orman İşletme Müdürlüğü, Merkez İşletme Şefliği Zabıt Defterleri Verilerine Göre, 1950-2011 Yılları Arasında

Anadolu Sığla Ormanları'na Yönelik İşlenen Açma-İşgal Vb. Suçların Analizi.

Yerleşim Yeri / Dönem Aralığı	Köyceğiz İlçe Merkezi*		Toparlar		Beyobası		Hamitköy		Döğüşbelen		Zaferler		Yangı		Zeytinaları		Köyceğiz Köyü		Kavakarası		Sultaniye		Ula**		Kürkçüler (Ekincik)		Toplam	
	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B
1950-59	6	4	-	-	-	-	6	57	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	24	43,5	4	-	21	24	61	128,5
1960-69	9	1032 ¹	17	41,2	-	-	4	14,7	16	62,5	5	16	2	5	-	-	-	-	1	4	-	-	1	3	2	7,5	57	1185,9 ¹
1970-79	8	47	45	285	-	-	3	13,9	21	78,5	5	31	4	16	2	119	1	18	-	-	4	13	1	4	-	-	94	625,4
1980-89	31	95,5	105	243,8	2	-	-	-	10	65,9	4	10,4	4	4,3	1	3,5	11	60,5	20	60,2	-	-	-	-	2	4,6	190	548,7
1990-99	10	8,8	29	102,5	-	-	1	2,4	6	65,9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	46	179,6
2000-11	8	42	31	61,8	-	-	-	-	7	8,9	-	-	2	4,8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	48	117,5
Toplam	74	1229,3	227	734,3	2	-	14	84	60	281,6	14	57,4	12	30,1	3	15,4	12	78,5	21	64,2	28	56,5	6	7	25	36,1	496	2785,6¹

* Köyceğiz İlçe Merkezi'ne bağlı köyler ve merkez mahalleleri verileri de dâhil.

** Gökova, Çörüş, Kızılyaka, Karabörtlen, Yeşilçam gibi yerleşim alanlarından gelen veriler de dâhil.

A- Toplam vaka sayısı **B-** Dönüm cinsinden açılan toplam alan miktarı.

Not: Tarla açma, yerleşim amaçlı işgal-açma, drenaj kanalı açma, yangın gibi vakalardan gelen veriler bu bölümde değerlendirilmiştir.

¹İlgili toplamın 1005 dönümü açma olmayıp özel mülkiyete tabi olmuş münazaralı bölge olup orman varlığının kaybı söz konusu değildir.

Tablo-10. Köyceğiz Orman İşletme Müdürlüğü, Merkez İşletme Şefliği, Zabıt Defterleri Verilerine Göre, 1950-2011 Yılları Arasında Sığla Ormanları'na Yönelik İşlenen Ağaç Kesme Vb. Suçların Analizi.

Yerleşim Yeri / Dönem Aralığı	Köyceğiz İlçe Merkezi*		Toparlar		Beyobası		Hamitköy		Döğüşbelen		Zaferler		Yangı		Zeytinalanı		Köyceğiz Köyü		Kavakarası		Sultaniye		Ula**		Kürkçüler		Toplam	
	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B
1950-59	1	22	-	-	-	-	6	108	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	347	-	-	2	48	10	525	
1960-69	21	746	26	434	-	-	5	135	10	285	4	64	1	24	-	-	-	-	-	-	-	1	28	-	-	68	342	
1970-79	5	166	40	1113 ³	-	-	1	5	17	1245	5	592	4	107	-	-	1	19	-	-	-	-	1	3	-	-	74	3250
1980-89	37	1494 ¹	76	3682	-	-	-	-	6	260	5	27	2	19	1	42	10	262	20	269	-	-	-	-	-	-	157	6055
1990-99	8	134	18	746	-	-	1	5	6	162	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	33	1047	
2000-11	12	2166 ²	5	21	1	3	-	-	2	286 ⁴	-	-	1	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	21	2483	
Toplam	85	4728	165	6006	1	3	13	253	41	2438	14	683	8	157	1	42	11	281	20	269	1	347	2	31	2	48	363	13702⁵

* Köyceğiz İlçe Merkezi'ne bağlı köyler ve merkez mahalleleri verileri de dâhil.

** Gökova, Çörüş, Kızılyaka, Karabörtlen, Yeşilçam gibi yerleşim alanlarından gelen veriler de dâhil.

A- Toplam vaka sayısı. **B-** Ağaç cinsinden kesilen ağaç adedi (fidanlar da dahil).

¹816 adedi Sığla fidanı. ²2155 adedi Sığla fidanı. ³113 adedi Sığla fidanı. ⁴250 adedi Sığla fidanı. ⁵3334 adedi Sığla fidanı.

Tablo-11. Köyceğiz Orman İşletme Müdürlüğü, Merkez İşletme Şefliği, Zabıt Defterleri Verilerine Göre, 1950-2011 Yılları Arasında Sığla Ormanları'na Yönelik İşlenen Sığla Yağı Kaçakçılığı Vb. Suçların Analizi.

Yerleşim Yeri / Dönem Aralığı	Köyceğiz İlçe Merkezi*		Toparlar		Beyobası		Hamitköy		Döğüşbelen		Zaferler		Yangı		Zeytinaları		Köyceğiz Köyü		Kavakarası		Sultaniye		Ula**		Kürkçüler		Toplam	
	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B
1950-59	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	191	-	-	-	-	-	-	1	191
1960-69	3	367	15	96,5	-	-	-	-	1	15	-	-	-	-	-	-	8	129	2	39	-	-	3	296	-	-	32	942,5
1970-79	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2,5	-	-	1	2,5
1980-89	1	377 ¹	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	12	-	-	2	83	-	-	-	-	-	-	4	472	
1990-99	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	88	-	-	-	-	-	-	1	88	
2000-11	1	35 ¹	-	-	1	20	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	132,1	-	-	-	-	-	-	5	187,1	
Toplam	5	779	15	96,5	1	20	-	-	1	15	-	-	-	-	1	12	8	129	9	533,1	-	-	4	298,5	-	-	44	1883,1

* Köyceğiz İlçe Merkezi'ne bağlı köyler ve merkez mahalleleri verileri de dâhil.

** Gökova, Çörüş, Kızılyaka, Karabörtlen, Yeşilçam gibi yerleşim alanlarından gelen veriler de dâhil.

A- Toplam vaka sayısı. **B-** Kg cinsinden kaçakçılığa konu Sığla yağı miktarı verileri.

¹Ele geçirilen ürün buhurdur.

Yukarıda Merkez İşletme Şefliği'ne ait olan 1950-2011 yılları arasını kapsayan verileri incelediğimizde, en fazla açmanın 1970-79 ve 1980-89 yılları arasında yaşandığını anlamaktayız. Zabıt defterlerinde 1950'den günümüze tutulan verilerdeki toplam 2785,6 dönümlük işgale uğramış alanın 1005 dönümünün ihtilafı alan (T.B. Davası, Bknz. Bölüm 4.2.2.2.) olduğu göz önüne alındığında geriye kalan yaklaşık 1780 dönümlük (178 hektar) dönüşüm verisi esasen Emine Malkan İspir'in (İspir, 2000) sunmuş olduğu verilerle de yaklaşık olarak uyumluluk göstermektedir. Öte yandan eldeki veriler yalnızca Merkez Şefliği'ne ait olduğundan ötürü diğer işletme şefliklerinden gelecek verilerle bu rakamların daha da artacak olması ayrıca dikkate alınmalıdır. Tablo-9'da sunulan veriler göz önüne alındığında en yoğun açma-işgal vakasının Toparlar Beldesi'nde (toplam 227 vaka), yüzölçümü anlamında ise en yoğun açmaların İlçe Merkezi, Toparlar Beldesi ve 'Döğüşbelen Köyü - Zaferler Köyü – Hamitköy" hattındaki üçgen alanda yoğunlaştığı anlaşılmaktadır.

Tablo-10 dikkate alındığında en fazla Sığla Ağacı kesme olayının 1980-89 dönem aralığında özellikle İlçe Merkezi, Toparlar Beldesi ve Döğüşbelen Köyü'nde yaşandığı anlaşılmaktadır. Bu tabloda dikkati çeken bir başka nokta ise toplam ağaç kesimlerinin yaklaşık $\frac{1}{4}$ 'ünün Sığla fidanı kesimi olmasıdır. Esasen Sığla fidanları kesilmeyip kökünden sökülürken, bu durum ise bize yine ilgili vakanın yaşandığı alanda açma-işgal olayının yaşandığını göstermektedir.

Tablo-11'den en yoğun Sığla yağı kaçakçılığının İlçe Merkezi'nin yanı sıra Kavakarası Köyü ve çevre yerleşimlerinde yaşandığına şahit olunmaktadır. Yöreyi sosyal yapı açısından incelediğimizde Kavakarası Köyü ve yakın çevresinde yaşanan kaçakçılığın nedeni esasen ilgili bölgenin öncelikle geçmişten beri devlet ormanı yapısında olmasından dolayı

özel orman gibi daha düzenli biçimde korunamamış olması, merkezi denetimden nispeten uzak olması gibi nedenlerden ötürü kaçak Sığla yağı üretiminin daha kolay ve hızlı gerçekleştirilebiliyor olmasıdır. İlçe Merkezi'nde yaşanan kaçakçılık olayları ise üretimden ziyade üretilmiş ürünün ticareti olarak seyredilmektedir.

Öte yandan hem zabıt defterlerinin detaylarını hem de yerel mahkemelerde görülen davaları incelediğimizde 'açma-işgal' suçlarının neredeyse yarısının Toparlar Beldesi'nde gerçekleştiği görülmekte olup, bu durum hazırlamış olduğumuz 'Güncel Mülkiyet Durumu Haritası' üzerinde en yoğun 2/B işgal alanlarının Toparlar Devlet Ormanı'nda gözlenmesiyle de teyit edilmektedir. Özellikle işgal kapsamına giren vakalarda toplamda 1898 adet narenciye ağacının dikildiği ve 1 adet de narenciye tesisi kurulduğu hesap edilmiştir. Bu narenciye ağaçlarının neredeyse tamamının yine Toparlar Beldesi sınırları dahilindeki Anadolu Sığla Ormanları içerisinde dikildiği gözlenmektedir. İşgal-faydalanma suçları içerisinde; Sığla Ormanları içerisinde 3 zati ihtiyaç dışı kullanım, 4 ev yapma, 1'er ahır, çardak ve samanlık yapma, 1 drenaj kanalı kurma, 29 zeytin ağacı, 130 kavak ağacı ve 1 incir ağacı dikme, 3000 m² mısır tarlası ve 4500 m² buğday tarlası tesis etme suçunun işlendiği hesap edilmiştir. Bu suçlara karşılık ilgili yargı kurumunun 6831 Sayılı Orman Kanunu'nun ilgili maddelerini dikkate alarak çeşitli derecelerde hapis ve/veya para cezaları verdiği, öte yandan Anadolu Sığla Ormanları içerisinde hukuk dışı kurulmuş olan tesislerinde (narenciye ağacı, ev, drenaj kanalı, samanlık vb.) müsaderelerine karar verdiği tespit edilmiştir. Dava konusu 5 vakanın kaçak Sığla yağı toplama suçu olduğunu ve bu suçların hepsinin Kavakarası Köyü'nde gerçekleştiğini, toplamda ise 152 kg buhur ile 1,3 kg Sığla yağının müsaderesine karar verildiğini anlamaktayız. Öte yandan toplamda 8 adet Sığla ağacı kesme vakasının

yaşandığını ve 623 Sığla fidanı ile 42 erişkin Sığla ağacının bu suçlar dahilinde kesildiğini öğrenmekteyiz.

Köyceğiz Asliye Hukuk Mahkemesi'nin 2005-2008 yıllarında Gölpinar Devlet Ormanı (Günlük/Sığla Ormanı) özelinde görmüş olduğu ve Köyceğiz Orman İşletme Müdürlüğü ile farklı şahıslar arasında geçen 10 ayrı 'Tapu İptali-Tescili' davasını incelediğimizde, ilgili taşınmazların hemen hepsinin 1940-44 yıllarındaki orman tahdidinde de orman sınırları içerisinde kaldığı, herhangi bir idare tarafından da kesinleşen orman tahdit sınırları içindeki bir yerin orman sınırları dışına çıkartılması hukuken de mümkün olmadığı için, bu alanlarda daha önce yapılmış olan tescil işlemleri varsa da (Belediye'nin yaptığı gibi) yolsuz tescil hükmünde olacağından, geldisi devlet ormanı içerisinde olmasa dahi orman tahdidi kesinleştikten sonra devlet ormanı içerisinde kalan yerde imar uygulaması sonucu parsel oluşturulmasının hukuki değerinin olmamasından dolayı ilgili arazilerin hazine adına tapuya tescillerine karar verildiği görülmektedir. Köyceğiz Asliye Ceza Mahkemesi'nde görülen davalara baktığımızda ise yalnızca 2002 yılında Anadolu Sığla Ormanı'nda yangına sebebiyet verme suçuna ilişkin 1 davanın görüldüğü ve yangına sebep olan kişinin 44 Sığla ağacının ve 900 m²'lik Anadolu Sığla Ormanı alanının yanmasına yol açtığı tespit edilmiştir. Bu dava sonucunda sanığa hapis ve ağır para cezasının yanı sıra ağaçlandırma giderleri, söndürme giderleri ve ilgili yargılama giderlerinin tahsili cezaları verildiği anlaşılmaktadır.

4.2.3.4. Narenciye Üretiminin Bölgedeki Tarihsel Gelişimi ve Bu Durumun Anadolu Sığla Ormanları Üzerindeki Etkilerinin İncelenmesi

Narenciye üretiminin bölgedeki tarihsel gelişimini anlayabilmemiz açısından Osmanlı Dönemi'nden günümüze değin gelen süreçlerin izlenmesi faydalı olacaktır. Esasen Osmanlı Dönemi'nde yörede narenciye üretimi yapılmasına rağmen, bu üretimin günümüzdeki önem derecesiyle kıyaslanamayacak denli eser miktarda olduğu özellikle salnamelerden anlaşılmaktadır. Öte yandan Cumhuriyetin ilk yıllarında Muğla İli dahilinde narenciye yetiştirilmesi için bizzat devlet tarafından yardımda bulunulduğu bilinmektedir. Bu amaçla 1931 yılında vilayete Rize'den 1250 adet limon, 1700 adet mandalina ve 1050 adet portakal fidanı getirtilerek başta Köyceğiz olmak üzere üretime uygun diğer ilçelere dağıtılmıştır (Muğla'da Halk, 1931). 1927 Ticaret Salnamesi'ne göre Köyceğiz'de 1.000.000 adet limon, portakal ve mandalina yetiştirilmekteydi (Menteşe Ticaret Salnâmesi, 1927).

1938-1942 yılları arası Köyceğiz İlçesinde tarımı yapılan narenciye'nin üretim miktarları Tablo-12'de verilmiştir:

Tablo-12. Köyceğiz İlçesi 1938-1942 Yılları Narenciye Üretim Ortalamaları.

Ürün Adı	Elde edilen miktar (Ton)
Mandalina	704,400
Portakal	236,600
Turunç	143,000
Limon	28,180

Kaynak: T.C. Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, 1938-1942 Meyve İstatistiği, Yayın No: 244, İstanbul 1946.

Tablodan da anlaşılacağı gibi narenciye üretimi -günümüzle kıyaslandığında çok çok düşük miktarlarda olmasına rağmen- 1920'li yıllarla kıyaslandığında yüksek seviyede olup mandalina en fazla üretimi yapılan üründür. Narenciye üretiminde bu derece başarılı olunmasının nedeni Köyceğiz'in ikliminin uygun olmasının yanı sıra şüphesiz Devletin aldığı tedbirler de bunda etkilidir. Mesela 1939 yılında Köyceğiz, Marmaris, Fethiye, Bodrum narenciyelerinde kirızonhalis hastalığı çıkmış ve bunların tedavisi için Ziraat Vekaletinden 114 kilo kadar müstahzar tehsisat gönderilmiştir (Muğla'da Halk, 30 Eylül 1939).

Tablo-12'de görüldüğü gibi limon üretimi 1946 yılından sonra ağaç sayısı olarak artmasına rağmen, elde edilen ürün miktarı olarak oldukça düşmüştür. Bunun nedeni Cumhuriyetin ilk yıllarında narenciye üretimine verilen desteğin azalması ve hastalıklara karşı yeterli mücadele verilmemesidir (Muğla'da Halk, 1940). Köyceğiz İlçesi, Muğla İli dahilinde 7 ilçe arasında limon ağacı sayısı ve elde edilen ürün bakımından 3. ilçesi durumundadır. 1950'li yıllarda Demokrat Parti'nin iktidara gelmesiyle tarım alanında yapılan hamlelere paralel olarak narenciye üretimi de Köyceğiz'de hızla artmaya başlamıştır (T.C Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, 1954). Görüldüğü üzere Cumhuriyetin ilk yıllarında Köyceğiz'de tahıl üretimi dışında meyve ve sebze üretimi yeterli düzeyde değildi. Böylesine geniş arazi dahilinde meyve ağacı yeterli miktarda olmadığı gibi meyve ağacı dikimi de yapılmamaktaydı. Sadece Köyceğiz Kasabası ve köylerindeki hususî ve küçük bahçeler içinde meyve üretimi yapılmaktaydı (Özata, 2004).

1951'den 1967 sonuna değin, Köyceğiz'de Dalaman Çayı başta olmak üzere taşkın önleme amaçlı çok sayıda set yapılmış ve Köyceğiz-Döğüşbelen Regülatörü kurularak büyük bir alan sulamaya açılınca arazisi gayet verimli hale gelen Köyceğiz Kazası'nın başlıca üretim

maddeleri; pamuk, susam, hububat, mısır, narenciye, çeltik, zeytin, meyve ve sebze olmuştur (Vatan Gazetesi, 1953). Öyle ki 1970 yılında ildeki portakal üretiminin %75,03'ünü karşılayan ilçe Köyceğiz'dir (Muğla İl Yıllığı, 1973). 1970-1980 Döneminde, Muğla'nın portakal üretiminin % 80'i Köyceğiz'den karşılanmakta olup portakal üretimi 11.000 tondan 26.000 tona, limon üretimi 1.300 ton dolayından 4.000 ton dolayına yükselmiştir. Bu da Muğla'nın Türkiye üretimi içindeki payını arttırmıştır (Yurt Ansiklopedisi, 1990).

Türkiye'de özellikle son yıllarda görülen narenciye üretimindeki artış, ülkede var olan ve henüz tamamının kullanılmadığı bilinen üretim potansiyelinin bir göstergesidir. Ülkedeki Turunçgil üretiminde genel olarak özellikle 1970–1997 yılları arasında önemli bir artış yaşandığı gözlenmektedir. 1970 yılında 655.700 ton olan narenciye üretim miktarı, 1997 yılında yaklaşık iki katına çıkarak 1.433.000 ton olmuştur. 2010 yılı üretim miktarı ise, bunun çok daha ötesinde, yaklaşık 3.500.000 tona ulaşmış durumdadır (Bedestenci ve Vuruş, 2000).

Yöredeki arazi kullanım değişimlerinin Anadolu Sığla Ormanları üzerindeki etkisini anlayabilmemiz açısından elde ettiğimiz 1927 senesine ait yöredeki tarımsal ürün deseni verileri ile 2012 senesine ait ilgili verileri karşılaştırmamız uygun olacaktır. Bu sebeple Tablo-13'ü incelediğimizde:

Tablo-13. 1927 Senesi Köyceğiz Bölgesi Tarımsal Alan ve Üretim Verileri.

Ürün adı	Ziraat (Dönüm)	Üretim (Kilo)
Buğday	17.700	25.896
Arpa	19.853	2.314.176
Yulaf	29	3.122
Çavdar	75	5.950
Burçak	5.930	315.280
Mısır	38.000	3.800.000
Darı	400	35.000

Bakla	55	-
Patates	50	2.500
Susam	-	35.000
Pamuk	442	26.520
Tütün	800	32.000
Üzüm bağı asma	535	504.000
Zeytin ağacı (sak)	17.421	100.000
Arı kovanı	8000 (adet)	32.000 (bal)
Limon, portakal, mandalina	1.000.000 (adet) Yaklaşık 30.000 dönüm	-

Kaynak: 1927 Senesi Menteşe Ticaret Salnamesi.

1927 Yılı'na yönelik yukarıda sunulan verilere karşılık olarak Köyceğiz Gıda, Tarım ve Hayvancılık İlçe Müdürlüğü'nün 2012 yılı verilerini dikkate aldığımızda, 2012 yılı itibariyle Köyceğiz İlçesi'nin mevcut 1.665.000 dönüm yüzölçümü içerisinde 136.000 dönümlük tarım arazisinin mevcut olduğu görülmektedir. Köyceğiz İlçesi'nde 2012 yılı itibariyle tarım arazilerinin dağılımı aşağıdaki Tablo-14'deki gibidir.

Tablo-14. 2012 Yılı Köyceğiz İlçesi Tarım Arazileri Yüzölçümü Dağılımı.

Arazi Çeşidi	Dönüm
Tarla Arazisi	14.000
Narenciye	45.200
Sebzelik	14.000
Meyvelik	43.700
Örtü Altı Tarım	312
Dağınık Zeytinlik	14.000
Toplu Zeytinlik	4.700

Kaynak: Köyceğiz İlçe Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü, 2012 Yılı Brifing Raporu. **Not:** Tarım arazisi dağılım durumu tapulu ve tapusuz arazilerin tahmini miktarları dikkate alınarak hesaplanmıştır.

Köyceğiz Gıda, Tarım ve Hayvancılık İlçe Müdürlüğü 2012 yılı verilerine göre, 2012 yılı içerisinde Köyceğiz İlçesi'nde yetiştirilen önemli tarım ürünlerinin kapladığı yüz ölçümleri ise Tablo-15'de sunulmuştur.

Tablo-15. 2012 Yılı Köyceğiz İlçesi'nde Yetiştirilen Tarım Ürünleri.

Ürün Çeşidi	Dönüm
Buğday	15.000
Susam	4.300
Mısır	10.000
Sebze	14.060
Narenciye	45.200
Sera	312

Kaynak: Köyceğiz İlçe Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü, 2012 Yılı Brifing Raporu.

Köyceğiz Gıda, Tarım ve Hayvancılık İlçe Müdürlüğü 2012 yılı verilerine göre, 2012 yılı içerisinde Köyceğiz İlçesi'nde yetiştirilen kayıtlı olan “Önemli Tarım Ürünleri Ekim Alanları”na ait bilgiler ise Tablo-16'daki gibidir:

Tablo-16. 2012 Yılı Köyceğiz İlçesi Önemli Tarım Ürünleri Ekim Alanları.

Cinsi	Alan (Dönüm)
Portakal (Washington)	40.000
Portakal (Diğer)	250
Mandalina	1.400
Limon	3.500
Altın Top (Greyfurt)	50
Zeytin	18.700
Buğday (Ekmeklik)	15.000
Mısır (Silaj)	1.950
Mısır (Dane)	7.800
Susam	4.300
Fiğ (Burçak)	3.600
Yulaf	450
Arpa	970

Nar	600
Domates	325
Elma	750
Sorgum Sudan Otu	150
Fasulye	250
Karpuz	600
Kavun	100
Biber	135
Patlıcan	300
Barbunya	250
Ceviz	300
Hıyar	380
Börülce	250
Bakla	200

Kaynak: Köyceğiz İlçe Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü, 2012 Yılı Brifing Raporu.

1927 ile 2012 yıllarını karşılaştırdığımızda Arpa (19.853 dönümden 970 dönüme), Susam (35.000 dönümden 4300 dönüme), Pamuk (442 dönümden 0'a), Mısır (38,000 dönümden 7800 dönüme) ve Burçak (Fiğ) (5930 dönümden 3600 dönüme) ekim-dikim alanlarının ciddi bir biçimde düşüşe uğradığını görmekteyiz. Öte yandan 1927 Ticaret Salnamesi'nde 1.000.000 adet gösterilen narenciye ağacı miktarı yaklaşık olarak -1 dönüm arazide yaklaşık olarak en fazla 30 narenciye ağacı yetişebilir formülünü kullandığımızda- 30.000 dönüme denk geldiğinden, aradan geçen 85 yılda Köyceğiz'de yaklaşık 15.000 dönümlük bir narenciye alanı artışı yaşandığını söyleyebiliriz.

4.3. Çevre Sosyolojisi ve Çevre Etiği Açısından İnceleme

Bu bölümde öncelikle etik biliminin kullandığı araçların doğa koruma disiplinine aktarım biçimleri üzerinde durulmuş olup, meselenin özellikle ahlaki kodlar ile ilgili olan teorik temelleri ortaya çıkartılmaya çalışılmıştır. Ardından çevre sosyolojisinin araçlarının (anket, derinlemesine mülakat, odak grup toplantısı vb.) kullanılmasıyla, çalışma alanındaki Anadolu Sığla Ormanları özelinde yaşanan toplumsal süreçler ‘Kader Algısı Analizleri’ adı altında toparlanmıştır. Bölüm sonunda ise Anadolu Sığla Ormanları’nın oluşturduğu maddi-manevi değerler ortaya çıkartılarak, çevre etiği araçlarının bu ormanlar özelinde uygulanabilirliği incelenmiştir.

4.3.1. Etiğin Doğa Koruma Disiplini’ndeki Rolü ve Önemi

Araştırmanın başlangıcında ilk etapta bir bilim dalı olarak etiğin ne olduğu ve uygulamalı etiğin ortaya çıkış süreci açıklanarak, etiğin evrimsel süreçte ele alınmasıyla çevre meseleleri ile etik arasındaki ilişkiler bu düzlemde tartışılmıştır. Ardından uygulamalı etiğin bir kolu olarak çevre etiğinin nasıl ortaya çıktığı, ele aldığı konular, başvurduğu teoriler ve ilke-prensipler ele alınmış olup çeşitli çevre etiği kuramları açıklanmıştır. Son bölümde ise doğa korumada çevre etiğinin rolü ve bu disiplinden yararlanma olanakları incelenmiştir.

4.3.1.1. Etik’ten Uygulamalı Etiğe Geçiş Süreci

“Etik”, insanlar arasındaki ilişkilerin temelinde yer alan değerleri, ahlaki bakımdan iyi ya da kötü, doğru ya da yanlış olanın niteliğini ve temellerini araştıran felsefe dalı olarak

tanımlanmaktadır. Yunanca *ethos* (töre, gelenek, alışkanlık) sözcüğünden türetilmiştir. Belirli ahlak değerlerinden ya da ilkelerinden oluşan sistemler veya kuramlar için de bu terim kullanılır (Keleş ve Ertan, 2002).

Etik herhangi bir yaşamsal faaliyette bulunan insanın ahlak ilkelerini, davranış biçimlerini, görevlerini ve zorunluluklarını belirleyen kurallar zinciri olarak tanımlanabilir (Bishop, 1984). Etik bilimi, insanların gelenekselleştirdikleri kuralları basitçe izlemeyip, davranışın kabulleniş kurallarına akılcı nedenler aradıkları zaman başlar. Etik, bir iyi eylem yargısına varmaya çalışırken, bireyi düşünmeye yönlendirir, adeta bireyi düşünme aracılığıyla eğitir. Etik, yasalardan farklı olarak, çoğunlukla yazılı ve kesin koşullar içermez. Zamana, değişen koşullara, toplumsal gereksinim ve bilimsel gelişmelere bağlı olarak değişimler gösterebilir. Ancak temelindeki “iyilik etme”, “kötülük etmeme”, “adil davranma” gibi ana belirleyiciler değişmez. Bunun yanında, etik ve ahlak arasında yakın bir ilişki bulunmakla birlikte kavramların karıştırılmaması gerekmektedir. Etik, ahlakı da içeren daha geniş bir alanı ifade eder. Etik, ahlaki tutumların ardında yatan yargıları ele alarak, insanın bütün davranış ve eylemlerinin temelini araştırır (Çobanoğlu, 2009). Esasen etik, ahlak ve toplumca belirlenen ahlaki ilkelerin niteliğini sorgulayan felsefedir.

Etiğin doğası gereği, günlük yaşama yansıyan eylemlerimizin etik niteliği açısından göz önüne alınacak ölçütler arasında “olasılıklar” vardır (Çobanoğlu, 2009). Zaman içerisinde uygulamaya sokulan birçok düşüncenin gündeme getirdiği sorunlar, olasılık hesaplarının varlığını da gerekli kılar. Etiğin bu işlevde öngörülerini yönlendirmesi de insanlığın daha üst katmanda bir algıya ve dinamiğe sahip olması sonucunu doğurmaktadır. Etik ya da diğer bir ifadeyle ahlak felsefesinin kurucusu olarak kabul edilen Sokrates’ten (M.Ö. 5. yüzyıl)

günümüze kadar etiğin hayata geçiriliş biçimleri genelde insanlara ödev ve yükümlülüklerini gösteren normatif teorilerin geliştirilmesi ya da ahlaki kavramların, moral yargılarının analizi sonucu insandan bağımsız ahlaki olguların olup olmadığının sorgulanması şeklinde gerçekleşmiştir. Ancak özellikle 20. yüzyıldan bugüne gelindiğinde çok daha gelişmiş sosyal bir topluluğa dönüşen insanoğlunun modern hayatın yarattığı karmaşık problemlere yönelik etiği kullanış ve hayata aktarış biçimi de değişimler göstermek zorunda kalarak, etik disiplininin altında yeni alt-disiplinlerin gelişimi izlenmiştir (Singer, 1986).

20. Yüzyılın özel koşulları bir kenara bırakıldığında uygulamalı etik esasen, normatif ve teorik bir araştırma tarzı olarak etiğin Antik Yunan'a özgü bir anlayışın yeniden canlandırılması suretiyle pratik sorunlara uygulanmasının sonucunda metaetik ya da analitik etik adıyla yeniden doğmuştur diyebiliriz. Günümüzde uygulamalı etik; tıp etiği, biyoetik, çevre etiği, iş etiği, eğitim etiği, medya etiği, araştırma etiği, siyaset etiği, yayın etiği, cinsellik etiği gibi bir takım alt disiplinlere ayrılmaktadır. Uygulamalı etiğin, etikten ayrıldığı temel farklılık, normatif düzeyde elde edilen teorik birikimin çeşitli alanlara tatbik edilerek problem çözmeyi hedeflemesidir (Beauchamp, 2006). Uygulamalı etik, teori ve pratik arasında bir aracı ödevi görerek, etik teoriler yardımıyla pratiği anlaşılır kılmaya çabalamaktadır. Bu sebeple uygulamalı etik çoğu zaman 'pratik etik' olarak da isimlendirilmektedir. Öte yandan meslek etiği ile olan ilişkisi hariç tutulup yalnızca problemler alanı olarak ele alındığında da "vaka etiği" olarak adlandırıldığı görülmektedir (Darwall, 2003). Uygulamalı etiğin bir şekli, normatif etik teorilerinin belirli, spesifik tartışmalı meselelere uygulanmasıdır. Bu durumlarda, etikçi savunulabilir bir teorik yapı benimser ve sonra teoriyi uygulayarak normatif tavsiyeler türetmektedir.

Soyut tartışmalar içeren “teorik etik” ile tekil vakalara dayanan “uygulamalı etik” öğretilerinin arasında her zaman çok net bir sınır çizmek de mümkün olmayabilmektedir. “Sosyal iyi”yi bulmak ve devamlı kılmak adına bireylerin “iyi” veya benzeri özel ilgileri nasıl düzenlediği konusu uygulamalı etik disiplininin şu andaki en önemli sorunsalıdır. Uygulamada bir etik prensibi konusunda bireyler kendi yargılarını kullanarak davranmaktadır. Böylece yaşam deneyimleri ile kendilerine özgü bir bireysel uygulamalı etik sistemi oluşmaktadır. Bu sistem sürekli bir irade ile inandığı nesnel ideale doğru yönelmeyi sağlamaktadır. Ancak seçilen ideallere doğru yolculukta bireyin seçtiği yolun hatalı olmaması için yol göstericiye ihtiyaç duyulmaktadır. Bu noktada devreye akıl veya daha önce teorik etik bilimi tarafından geliştirilmiş değerlendirme metodolojileri girerek bireyin veya toplumun vermiş olduğu kararlar ve ortaya çıkan sonuçlar denetlenmektedir.

Uygulamalı etiğe sürdürülebilirliğin sağlanmasına yönelik etik yaklaşımlar çerçevesinde yaklaştığımızda, insanların ekosistem ve insan sağlığı ile tekrar bütünleşmesini sağlayacak sürdürülebilir bir toplum oluşturmaya yönelik yönlendirici fikirler karşımıza çıkmaktadır (Albrecht, 2001). Bir toplulukta ya da örgütte uygulamalı etik, örüntüsel ilişkilerde nedensellik ilkesiyle etkileşim sonucu, işin haklar ve sorumluluklar temelinde “nasıl” yapılacağına ait kararların alınması, bu kararlar doğrultusunda eylemde bulunulmasıyla olanaklıdır (Çobanoğlu, 2003).

Buraya kadar olan bölümde daha çok etiğin ne olduğuna ve uygulamalı etiğe geçiş sürecine odaklanılmıştır. Ancak öte yandan etiğin doğasını anlamak da hem çevre etiğinin temellerinin anlaşılabilir olarak doğru önermelerin sunulabilmesi hem de tezin gelişme ve sonuç bölümlerinde yapılacak olan değerlendirmelerde daha doğru sonuçlara ulaşmamıza yardımcı

olacaktır. Bu sebeple doğa bilimlerinin gözünden etiğin evrimsel açılarından ortaya çıkış süreçlerini incelediğimizde, Darwin'den önce gelen Aristoteles, Spinoza ve Kant gibi doğa felsefecilerinin ahlakın kaynağı olarak Tanrı'yı gösterdikleri bilinmektedir. Ancak Darwin'le birlikte ahlak, insanın evrimsel sürecinde ataları olan insansı maymunlardan ayrıldığı yaklaşık 5 milyon yıl önceden bugüne gelinen periyotta çeşitli ara aşamalardan geçerek doğal seçilimle oluşan bir süreç olarak açıklanmaktadır (Darwin, 1871/2002). Darwin'den sonraki felsefeciler ise bu önermenin akabinde ahlakı doğaüstü güçlerle açıklamak yerine doğacı açıklamalara yönelerek, doğal ahlak arayışına kaymışlardır. Böyle bir arayışın sonucunda yalnızca kalıplaşmış etik kurallarına açıklık getirmiş olmayıp aynı zamanda ahlakın kaynağına da ulaşmış olacaklardı. Etiğin kaynağına ulaşmayı hedefleyen bu tartışmalar sırasında T. H. Huxley, yayınladığı bir makalesinde doğacı etiğin temel bir sorunu olarak tanımladığı bireyin bencilliğinin, toplumun esenliğiyle bir şekilde çeliştiğini ve bunun da özünde bencil olan bireylerin arasında var olan özgeci davranışlara ilişkin çözülmeyi bekleyen bir takım sorunlar yarattığını ifade etmesi (Huxley, 1893), özgecilik konusunun etiğin evrimindeki yerinin daha kapsamlı bir şekilde incelenmesine yol açmıştır. Özgecilik terimi genelde “özgeci davrananın bedel ödemesi karşılığında, bir başka organizmanın kazanç sağlaması” olarak anlaşılmaktadır (Trivers, 1985). Ancak zaman içerisinde kavramın özgeci birey için yalnızca potansiyel tehlike içerecek durumlarla sınırlandırılmaması gerektiği, bireyin bencil gen özelliklerinin yanı sıra, bir ailenin ve bir toplumun (sosyal grup) da üyesi olduğu dikkate alınarak bu davranış sergilenirken kendisi olmasa bile bağlı bulunduğu sosyal grubun nihai yararına hizmet edebileceği anlaşılmıştır (Mayr, 1997/2008).

İnsan davranışlarında sıklıkla gözlemlenen etik ikilemleri daha iyi anlayabilmek için özgeciliğin 3 farklı biçimini incelememiz gerekmektedir:

Kapsayıcı uyum özgeciliği, yavrunun anne-baba tarafından korunması, yakın akrabaların tehlikelere karşı uyarılması ve korunması, yiyecekleri paylaşma isteği kapsayıcı uyum özgeciliğine ilişkin temel örneklerdir.

Karşılıklı özgecilik, iyilik değiş tokuşu olarak açıklanabilecek bu davranışta uzun vadede yarar sağlanma beklentisi vardır, iki bireyin üçüncü bir bireye karşı ittifakı söz konusudur, insan-öncesi atalarda da görülmesi sebebiyle ahlakın kökenlerinden birisi olma ihtimali yüksektir.

Saf özgecilik, kültürel insan grupları arasında gözlenen, seçici baskı aracılığıyla evrimleşmiş etik kurallar ve baskılardır. ‘Bireyin zararına olsa bile, grubu güçlendiren iyi davranışlar ödüllendirilir’ ilkesi hakimdir. Kültürel grubun tümünün iyiliği için en çok katkı yapan davranışlar ve davranış kuralları en uzun süre var olacaktır.

Simpson’dan yararlanarak durumu özetlersek: kapsayıcı uyum temeline dayanan içgüdüsel özgecilikten uzaklaşarak, karar verme temeline dayanan grup etiğine uyum sağlamak insanlaşma yolunda atılmış en önemli adımdı ve bu özelliğiyle insan kelimesinin tam anlamıyla etik olan tek organizmadır ve insaninkiler dışında anlamlı bir etik bulunmamaktadır (Simpson, 1969).

Ahlak duygusunun kökeni ve temel işlevine odaklandığımızda yine Simpson’dan yararlanarak bir davranışın etik olarak tanımlanmasının, alternatif davranış biçimlerinin bulunması, kişinin bu alternatifleri etik bakımından muhakeme edebilme yeteneğine sahip olması ve kişinin etik olarak iyi olduğunu düşündüğü şeyi seçmekte özgür olması gibi üç

temel koşula bağlı olması gerektiğini savunulabilir (Simpson, 1969). İçgüdüsel olarak hareket eden bir hayvan ile tercih yapabilme yeteneğine sahip bir insan arasındaki fark, etiği belirleyen sınır çizgisi olarak tanımlanabilir. Ahlaki değerlendirmeye tabi olan ve genellikle davranışların sergilenişlerine eşlik eden suçluluk, vicdan azabı, pişmanlık, korku, sempati veya memnuniyet duyguları insanın etik ya da etik olmayan davranışlarının bilinçli doğasını ortaya koyar (Mayr, 1997/2008). Ahlakın oluşumunun kaynağı uzun yıllardır farklı araştırmacıların ilgi duyduğu bir konu idi. Buna göre, davranışçılar doğduktan sonra her Şeyin öğrenildiğini savunurken, etikçiler ve sosyobiologlar ise ahlakın genetik programlamanın bir sonucu olarak kalıtımla geçtiği görüşünde birleşmekteydi. Son yıllarda bu tartışmaların sentezlenmesinin bir sonucu olarak, bireyin sahip olduğu ahlakı değerlerin hem doğuştan gelen eğilimlerin hem de öğrenmenin birleşimi olarak ortaya çıktığı konusunda uzlaşma sağlanmıştır. Öte yandan farklı kültürel gruplar oluşturan insan toplulukları arasında etik kuralların yaşanılan yer, zaman, durum ve olaylara göre değişkenlik gösterebildiği dikkate alındığında, tüm evren için ideal bir etik önerme yapmak dogmaya gireceği için dikkatli olunması gerekmektedir.

Etik kurallar temelde bağlamsaldır ve mutlak etik reçeteleri sunmak etik ikilemlerin özölmesine her zaman yardımcı olmayabilir, öte yandan katı bir biçimde uygulanmak istenirse de etik olmayabilirler. Bu sebeple insanlığa en uygun ahlak sistemini tespit etmeye çalışmak yerine etiğin doğasından faydalanarak farklı toplumlarda farklı zamanlarda ortaya çıkılmış etik ve ahlakı değerlerden yararlanarak ahlakı çoğulculuk prensibi çerçevesinde etiğin uygulamasına geçilmelidir.

4.3.1.2. Etiğin Uygulamalı Bir Dalı Olarak Çevre Etiği

Geçmişten günümüze insan türü varlığını sürdürebilmesi amacıyla doğaya çok çeşitli müdahalelerde bulunmuştur. Bu binlerce yıl önce bir ağacın yakacak olarak kullanılması, bir buğday türünün ekme olarak tüketilmesini sağlamak için ıslah edilmesi, bir hayvanın işe yarar özelliklerinden ötürü evcilleştirilmesi, bir bitkinin yaralarımızı tedavi etmesinden ötürü yetiştirilmesi iken, günümüzde milyarlarca kişiyi beslemek için genetiği değiştirilmiş organizmalar, hastalıklara çare bulmak için üzerinde deneyler yapılan organizmalar, modern uygarlığın gereksinimlerini karşılamak üzere gerçekleştirilen maden, enerji, tarım, altyapı, ulaşım projeleri sonucu sınırsızca kullanılan ormanlar, denizler, nehirler ve topraklara dönüşmüştür.

Çevre sorunları diye bahsedebileceğimiz iklim değişikliği, çölleşme, atık sorunu, ormansızlaşma, türlerin yok olması gibi unsurlar yukarıda sıralanan insan etkinliklerinin negatif sonuçlarıdır ve günümüzde artık küresel ölçüğe taşınarak tüm insanlığın ve diğer yaşamların ortak kaygısı haline gelmiştir. Geline noktada insanların yaşam şekillerini ve tüketim alışkanlıklarını değiştirmelerinin esas çözüm yolu olacağı savunulabilir. Çevreye duyarlı farklı tüketim örneklerinden yola çıkarak bunların dünya için çeşitli çözümler içerdiğini kabul etmekle birlikte dünyada kökten bir değişimi oluşturacak seviyeye ulaşamadıkları da belirtilmelidir. Bu durumun suçlusu olarak büyük şirketleri, hükümetleri, medyayı ve hatta eğitim sisteminin oluşturduğu ortamı (bencil birey, rekabet ortamı vb.) gösterebiliriz.

Çevre sorunlarına çözüm üretmek üzere önceleri düzenleyici-onarıcı araçlar geliştirilirken, sorunun yarattığı etkilerin küreselliğinin farkına varılmasının ardından artık kolektif çözüm arayışlarına geçilmiştir. Günümüzde sorunun bilim ve teknoloji yardımıyla çözümüne devam edilmesine rağmen esas odak noktamız bireyi ve toplumu temele alan sosyo-ekonomik, politik, düşünsel araçların hayata geçirilmesine kaymıştır.

Etiğin amacı objektif bir şekilde insanların kendilerini ve çevrelerindeki diğer varlıkları anlamak ve bu varlıkların birbirleri ile ilişki ve etkileşmelerini incelemek iken, çevre etiğinin amacı zaman zaman insan merkezli, zaman zaman da çevre/doğa merkezli farklı bakış açıları ile doğa-insan arasında yaşanan ilişkileri anlamlandırarak, bu iki özne arasında yaşanan çatışmalara ve tahakkümlere çözüm bulmaktır. Yukarıda çevre sorunlarını aşmak üzere önerdiğimiz hemen hemen tüm çözüm yollarının kökeninde esasen bunları uygulamak üzere bizi harekete geçirecek motivasyonun eksikliğini hissetmekteyiz. İşte bu problemi aşmaya yönelik geliştirilen en önemli araçlardan birisi çevre etiğidir. Başka bir bakış açısıyla da çevre etiği, insanoğlunun neslini olabildiğince sürdürebilmesini garanti altına alma amacıyla özellikle sosyal bilimlerden köken almış (felsefe, psikoloji, antropoloji, sosyoloji, tarih, etoloji gibi) fakat temel bilimlerden (ekoloji, biyoloji vb.) de destek almış geçmiş sorunlar anlamında yukarıda bahsettiğimiz gibi çok eskilere dayanmasına rağmen çözüm yollarını araştırması bakımından nispeten güncel (1960'lardan günümüze) bir bilim dalı olarak da tanımlanabilir.

Etiğin ve ahlakın kökenine ilişkin yaklaşık 150 yıldır devam eden arayışlar ve tartışmalar sırasında araştırmacılar insan etkinliklerinin nihai sonuçları hakkında elde edilen bilimsel bulguların kaçınılmaz olarak yeni etik düşüncelere yol açtığını da kabul etmektedir.

Nüfus patlaması, küresel ısınma, tropik ormanların tahrip edilmesi, türlerin yok olması gibi güncel sorunlar bunlardan yalnızca birkaçıdır. Bu tarz güncel sorunlara karşın çeşitli değer yargıları kullanılarak önermelerin getirilmesi etiğin ve dolayısıyla çevre etiğinin kullandığı tekniklerin en temelidir. Her ne kadar geçmişte farklı dinlerde ve toplumlarda çevre ahlakına ilişkin önermeler mevcutsa da bu önermeler daha çok insan merkezci dogmalar düzeyinde kalmış olup etik ikilemleri çözebilecek düzeyde değildi. Bu sebeple insanoğlunun bütüncül biçimde doğaya karşı sorumluluk taşımasının oldukça geç ortaya çıkmış bir etik kavram olduğunu ifade edebiliriz.

Çevre etiği, bu sorunların yol açtığı mevcut olumsuz etkileri detaylıca tartışmak yerine sorunun ana kaynağı olan insan güdülerine odaklanmayı tercih eder. Günümüzde çevre kirliliğini hızlandıran aşırı tüketimin temel tetikleyicisi, insanın içsel güdülerinin, arzularının aşırı uyarılması ve doyurulmasının zorunlu olduğu yönünde koşullandırılması olarak açıklanabilir. Bu açıdan çevre bilimlerindeki araştırmalar ve ortaya konan tespitler, kirlenici ve zarar verici insan davranışlarının ve tutkularının kontrol edilmesine yönelik olmadığından çevrenin korunmasına çok az etki yapmaktadır. Sosyal, kültürel ve ekonomik yapıların, bireyselden küresele uzanan boyutlarda zincirleme etkileşim içerisinde olduğunu düşünürsek, tarihten günümüze gelişen toplumsal süreçler, çevresel kültür üzerinde bireysel ve kitlesel hareketlerin temelini oluşturmaktadır diyebiliriz. Çevre etiği, etiğin uygulamalı bir alt dalı olarak tanımlandığında araştırma konularını yukarıda sıralanan ve belki de insan neslini sonsuza dek ortadan kaldırabilecek, günümüzde de tüm şiddetiyle artışa geçmiş olan çeşitli çevre sorunlarına karşı düşünsel ölçekte çözüm olanakları oluşturmaktadır.

4.3.1.3. Çevre Etiği'nde Başvurulan Yaklaşımlar, Kuramlar ve Düşünsel Akımlar

Çevre etiğinde *Antroposentrik* (insanmerkezcil) ve *Ekosentrik* (doğa merkezci) olmak üzere başlıca iki merkezi yaklaşım söz konusudur. İnsan merkezli “antroposentrik” görüş, ekosisteme insan için yararı ölçüsünde araç olarak değer vermektedir; buna karşılık ekosisteme özsel değer veren, amaç olarak benimseyen “ekosentrik” bakış açısı ile çevre etiği, çevreyi kendi değerinden ötürü özneleştirirken sorumluluğu insana yüklemektedir (Çobanoğlu, 2009). Antroposentrik yaklaşıma göre ‘çevre’ genellikle insanın hizmetine sunulmuş bir nimet olarak algılanmaktadır. Bu nimetin paylaşımı ve çevrenin içerisindeki bileşenlere yüklenen anlamlar farklı farklı olmakla birlikte hiçbiri insandan daha değerli veya insana eşit değerde görülmemektedir. Son yıllarda çevresel bileşenlerinde (tüm canlı-cansız varlık) en az insanlar kadar değeri olduğunu düşünen ekosentrik görüşler de ortaya çıkmasına rağmen, konu daha çok çevrenin “insan neslinin daha sağlıklı bir şekilde sürdürülebilmesi için çevre üzerine yapılması gerekenler” etrafında tartışılmaktadır.

Bu aşamada herhangi bir alanda yaşayan insanlar yeni bir etik sorumlulukla karşı karşıyadırlar. Bu sorumluluğun iki yönü vardır: İnsanlar ve insanların dâhil olduğu doğal hayat. Çevre etiğinin bütün yaşam formlarına saygıyı öngören yaklaşımı, gerekçeleriyle kendini göstermektedir. İnsanlığın varlığı, yeryüzündeki tüm yaşamla sıkı bir biçimde ilgili ve bağımlıdır. O zaman varlığımızla yaşamın (ya da *bios*'un) hızla yok edilmesini nasıl uzlaştırabiliriz? Tam bu noktada, ‘biyo’ yani yaşam merkezli bir bakışın bütüncül (holistik) bir yaklaşımda hayata geçirilmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır (Leopold, 1991).

Çeşitli etik kuramlar ışığında çevre etiğini incelediğimizde çok farklı bakış açıları ile karşılaşmaktadır. İlgili kuramların çevre ve/veya doğa ile ilişkisini sırasıyla ele aldığımızda aşağıdaki tablo ile karşılaşırız:

Doğal Yasa Kuramı: Erekbilim, teleoloji veya erdem etiği gibi farklı kavramlarla da anılan bu gelenek çevre etiği açısından anlamlı olan en eski gelenek olarak nitelendirilebilir ve kökeni Aristo'ya kadar dayandırılabilir. Aristo, bütün nesnelere bir doğal ve ayırt edici işlevi/ereği olduğuna inanmıştır ve bu işlev yerine getirilmelidir der (Örneğin iyi bir kalp, kanı vücuda istikrarlı biçimde pompalayandır) (Bostock, 2000). Bu yaklaşım çevreye ve diğer canlılara uygulandığında, her canlının kendine özgü bir iyiliği olduğu için ve bu iyiliğin de korunması gerektiği için doğal düzene karışılmamalıdır argümanı ile karşılaşmaktadır (Jardins, 1992/2006). Öte yandan son yüzyıl içerisinde özellikle doğa bilimcilerin evrimsel süreçleri ortaya çıkarmasını müteakip doğa ne iyidir ne de kötüdür, ne ise o'dur algısının oluşmasıyla bu yaklaşıma ciddi eleştiriler getirilmiştir.

Yararcı (Utilitaryen) Kuram: Yaklaşımı itibariyle insan merkezci olan bu gelenek genel anlamda bize genel yararı en çoğa nasıl çıkaracağımızı ya da en çok sayıda insan için en büyük iyiliği nasıl yaratacağımızı göstermektedir. Eğer söz konusu eylemin sonuçları iyiliği artırıyorsa, etik yönden doğrudur (Bentham, 1789). Yararcılığa karşı gelişen itirazlar daha çok nitel bir şeyi (yarar) nicelleştirme (çoğa çıkarmak) eylemi üzerinedir. Yarar kelimesiyle anlatılmak istenen şey zevk, mutluluk, arzu vb. şeylerse, bunları karşılaştırmak oldukça güçtür. Bir diğer eleştiri, yararcılığın doğru ve yanlış her zaman bağlama indirilmesi sonucu hangi eylemin bir diğerinden daha doğru olduğu konusunda yaşanan tespit sorunudur. Buna

göre bir türün yok olmasının önünü açabilecek bir yatırım projesi toplumun iktisadi çıkarları için yararlıyken, türün yok olması anlamında zararlıdır.

Komunitaryen Kuram: bu yaklaşıma göre toplumu oluşturan her bir birey değerlidir. Tüm toplumun hep birlikte daha iyiye gitmesine yol açacak eylem en iyisidir. Burada da eylemin değerini tüm bireyleri daha iyi konuma hep birlikte ulaştıracak eylemin sonuçları önemlidir. Eylem toplumu iyiye götürüyorsa iyi bir eylemdir. Eylemin değer ve sonuçlarını bu durum belirlemektedir. Bireylerin içsel niyeti ve eylemin amacı önem taşımamaktadır (Çobanoğlu ve Aydoğdu, 2006). Yararcı kuramla oldukça fazla benzerlikleri olmasına rağmen “Komunitaryen Kuram”da eylemlerin sonuçları da sorgulaması bakımından bu kuramdan ayrılır. Bu özelliği sebebiyle her ne kadar insan merkezci yaklaşımlar sergilese de çevre etiği bağlamında özellikle doğal varlık/kaynak kullanımlarında eylemleri sorgulaması açısından önem arz eder.

Deontoloji Kuramı: ‘Ödevler ve haklar etiği’ olarak da bilinen bu görüşe göre, etiğin temel kavramları, ödevleri ve hakları içermektedir. Deontolojinin kurucusu olarak gösterebileceğimiz Immanuel Kant’a göre, niyetlerini serbestçe oluşturan ve eylemlerini özgürce seçen rasyonel insan, bu özgürlükten dolayı aynı zamanda etik bir varlıktır. Temel etik ödev, kimseye kendi amaçlarımız için kullanabileceğimiz bir nesne olarak bakmamaktır; kişiler kendi amaçları ve niyetleri olan öznelerdir. Kant, başkalarına karşı ödevlerimizi yerine getirmemiz ve onlara saygılı olmamız, yalnızca iyi sonuçların en çoğa çıkması şartına bağlı olmamalıdır diyerek ‘Yararcılık felsefesi’ni de eleştirmektedir (Kant, 1785/1993). Ancak Kant’ın ‘ödev’ yaklaşımı ise kaynakların korunmasında gelecek nesillere karşı bir sorumluluk taşıdığını ifade etmekte olup diğer canlılara karşı olan

sorumluluk-ödevlere değinmemektedir. Deontoloji yaklaşımı çevre etiğine uygulandığında bu geleneğe ilişkin en temel iki eleştiri, öncelikli neyin iyi, değerli olduğuna ilişkin bir ölçüt sunmaması ve özgür ve rasyonel olmayan herhangi bir şeye karşı etik sorumluluk duyulmamasıdır. Bu ikinci durum çevreyi salt kendi amaçlarımız için birer araç olarak kullanmaya haklılık kazandırmakta ve doğal kaynak kullanımında kişinin bir sorumluluk taşımamasına yol açabilmektedir.

Dinsel Çevre Etiği: Dinsel etik, dogmalar içermesinden dolayı etik ikilemlerin ortaya çıkartılmasına yönelik pek bir çaba sarf etmemekte, bu özelliğiyle ussal çözümlerinin dışına rahatlıkla taşabileceğinden felsefi etikten ayrılmaktadır. Öte yandan dünya üzerinde birçok dinsel akım ve inanış biçimi olduğu düşünüldüğünde birçok farklı “dinsel çevre etiğinden” de söz edilebilir. Dinsel çevre etiği, her ne kadar evrensel bir haklı çıkarma çabasının temeli olmasa bile, yine de çevre etiğinin başarmak istediğine yardımcı olabilir. Her ne kadar tüm dünya ve evren, insanın ve insanlığın hizmetine sunulmuştur düşüncesi hakimse de, Tanrı’nın (farklı inanış biçimlerine göre Tanrıların veya yaratıcıların) yarattıklarının iyiliği, doğanın Tanrı’nın bir parçası oluşu, yaşamın kutsallığı ve insanların dünyada yalnızca “emanetçi” olarak yer edinmesi düzenin korunmasına katkıda bulunabilecek düşünceler olup diğer çevre etiği ilkeleriyle bütüncül bir biçimde uygulamaya sokulduğunda olumlu çarpan etkiler oluşturabilmektedir. Küresel ölçekte baskın batı kültürlerinin klasik Tanrı inanışından farklı olarak daha çok doğu kültürlerinin topraklarında şekillenen Şamanizm gibi gücü ve inancı doğada arayan ya da Budizm ve Hinduizm gibi gücü ve inancı insanın kendi içkin varlığında arayan farklı inanış biçimleri de dinsel etiğin alt dalları olarak tanımlanmakta ve kendi içlerinde geliştirdikleri etik pratiklerle son yıllarda çevre etiğinin uygulanmasında önemli yollar açmaktadırlar.

Liberal Kuram: "Bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler" sözüyle tanımlanan liberal görüş, özgür davranabilme ve bireyin kendi istenci, gelişmişliği ve yetenekleri doğrultusunda eylemde bulunabilmesi ve bu eylemin iyiye ulaşmasını değerli bulmaktadır. Her bir bireyin kişisel özellikleri ve yeterliliği oranında iyiye ulaşmasından yanadır (Vergara, 2006). Bu kuram daha çok iktisat politikaları ekseninde şekillendiği için çevre etiğine uygulandığında doğal kaynakların insanların ve/veya grupların bireysel çıkarları doğrultusunda tüketilmesini olumsuzlar. Bu duruma örnek olarak birçok ilaç şirketinin keşfettikleri bitkilerden elde ettikleri genetik materyallerin fikri mülkiyet hakkını alması verilebilir. Ancak liberal yaklaşımın bir uzantısı olan özel mülkiyet gibi bazı konularda kimi zaman doğanın korunması açısından işe yarar örneklerde ortaya çıkabilmektedir.

Alaka etiği: Bu yaklaşımda kendini ötekinin yerine koyup, öteki için kendi adına hareket etme, onun ne hissettiğini duyumsama ve anlamaya çalışma çabası mevcuttur (Noddings, 1984). Temelde gelecek kuşaklara karşı sorumluluk ekseninde tartışılan bu yaklaşım günümüzde çevre etiğinde özellikle diğer türler, ekosistemler ve genel olarak biyosfer ölçeğine genişletilmeye başlanmıştır. Yaşayan varlıklar için kaygılanarak, onların doğalarını, ihtiyaç ve isteklerini, dolayısıyla gerçeklerini dikkate almayı teşvik etmektedir.

Materyalist yaklaşım (Fizyolojik veya Marksist Etik): Materyalist anlayışa göre her şey maddesel temele dayanmakta olup ruh ve tinin kendisi bile maddenin en gelişmiş biçiminden başka bir şey değildir. Temelde insanı yüksek düzeyde organize olmuş, mekanik yasalara uyan bir makine gibi gören bu yaklaşım, geleneksel felsefeye insana aşırı derecede özgürlük yüklediği için eleştiri getirmektedir. Bu yaklaşıma göre ahlaki buyruk olarak insanın kendi doğasına uygun olarak davranması öğütlenir ki bu durumda insanın kendiliğinden iyi

davranmış olacağı varsayılmaktadır. Marx'ın çevre ve doğaya bakış açısı irdelenirken, üretimin ve üretimi gerçekleştiren güçlerin (burjuva ve proleterya), doğal ve toplumsal koşullara karşı geliştirdikleri mekanizmaların sonucunda oluşturdukları farklı “çevre” algılarının tespitine gidilebilir. Burada Marx'ın üretim süreçleri ve üretici süreçleri ile ilgili yapmış olduğu önermeler altlık olarak kullanılabilir. Marx'ın özetle üzerinde durduğu nokta, toplumların üretiminin tüm insanlığa mal edilmesi ve bundan hareketle şeffaf, demokratik ve barışçıl bir dünya düzenine geçebilme amacıyla (komünizm tarzı yaşama geçebilmek için) şuan kapitalizm tarzı üretim biçimlerine ve üretici güçlerine ayak uydurmak zorunda olduğudur. Eğer bu gerçekleşirse çevre üzerindeki baskıda ortadan kalkarak doğal kaynakların sınırsızca yok edildiği değil, bilinçli ve denetimli olarak sürdürülebilir şekilde tüketildiği bir yapı oluşacağıdır (Geras, 2009).

Sözleşmeci yaklaşım: Bu yaklaşım biçimi de temelde gelecek kuşaklara sorumluluk ekseninde tartışmaya açılmış olup daha çok mevcut kuşakların gelecek kuşaklara karşı adil ve hakkaniyetli bir ortam bırakmasını garanti etmek üzere, üzerinde anlaşılmış hipotetik bir sözleşmenin gerekliliği üzerinde durur (Agius, 2006). Egoizmle yararcılığın bir sentezi olarak değerlendirebileceğimiz sözleşmeci etik yaklaşımın en önemli temsilcisi olan John Rawls, ahlakı ve adaleti toplum sözleşmesi yoluyla temellendirir veya devleti en öncelikli değer olduğuna inandığı adalet üzerinden meşrulaştırır (Rawls, 1971). Bu yaklaşım çevre etiğine uygulandığında, eşitlik ve adalet ilkeleri kapsamında çevrenin ve doğal kaynakların bir sonraki kuşağa tahrip edilmeden bırakılması gerekli bir miras, dolayısıyla kaynak olarak bakıldığı söylenebilir.

Evrimsel yaklaşım: Ahlaki davranışın canlıların evrimsel sürecinde nasıl oluştuğunu sosyobiyojoloji çerçevesinde daha çok özgecilik tartışmaları üzerinden geliştiren bu betimleyici

etik yaklaşım, bir önceki bölümde Darwin, Huxley ve Mayr gibi bilim insanlarının görüşlerinin ele alınmasıyla geniş biçimde tartışıldığı için burada yeniden ele alınmayacaktır.

Yukarıdaki kuramları ve yaklaşımları incelediğimizde temelde hemen hemen hepsinin betimleyici veya normatif etik modellerden teşkil insan merkezci oldukları ve insan harici özneler (doğal varlıklara), tüketimi mübah birer nesne veya kaynak olarak bakıldığı görülmektedir. Ancak bu duruma karşılık tarihsel süreçte, doğadaki diğer canlı ve cansız varlıkların esasen birer varlık yani özne olmalarından dolayı kendinden gelen içkin (başka birinin çıkarlarından, gereksinmelerinden bağımsız olarak, kendi içinde ve sadece kendi için değere sahip olan) değerleri olduğu ve bu sebeple haklar bağlamında değerlendirilip insanın doğayla kurduğu ilişkinin de bu gerçeği göz önünde tutarak, çevre etiği bağlamında yeniden kurgulanması gerektiği farklı araştırmacılar ve aktivistler tarafından savunulmuştur.

Ortaya atılan bu karşıt düşünceler daha çok çevresel sorunların gözle görülür biçimde artmaya başladığı 1900' lü yılların başına rastlamaktadır. Genel olarak bu yeni düşünce biçimi de sırasıyla çevreyi, diğer canlıları ve doğayı dikkate/merkeze aldığı için ekosentrik (doğa merkezci) olarak tanımlanmıştır. Bu doğrultuda savunulan görüşlerden ilki güvenli, sağlıklı ve yaşanabilir bir çevre olmaksızın özgür ve ussal yaratıklar olarak insanın doğasından kaynaklanan temel insan haklarından hiçbirini elde edemeyeceği olmuştur. Türkiye'de dahil birçok ülke çevre politikasını ve çevre mevzuatını bu görüş temelinde şekillendirmiştir. Bu düşünce ilk bakışta doğru gibi görünse de, esasen çevrenin kendisi için yıkıcı olabilir. Çünkü kirlenmenin ve çevre tahribatının yol açacağı gerçek zararları gizleyen yeni bir haklar basamağı böylece yaratılmış olmaktadır. Esas zarar insanların faydalanamadıkları haklarda değil, geri döndürülemeyecek şekilde değiştirilen doğada oluşmaktadır.

İnsanın çevreye karşı olan sorumlulukları konusunda Joel Feinberg, hayvanların insan davranışlarından olumsuz ya da olumlu etkilenecek çıkarılara sahip olduğunu belirterek hayvanlara karşı bir ödev sorumluluğu taşınması gerektiğini belirtir (Feinberg, 1974). Ancak burada bahsedilen bir türe karşı değil de teker teker canlılara karşı sorumlulukların olmasıdır. Buradaki yaklaşıma göre örneğin soyu tükenmekte olan bir türü koruma yükümlülüğü henüz mevcut değildir. Ahlaki ilgi alanını insan dışı doğal nesnelere taşımaya girişen önemli isimlerden Peter Singer ve Tom Regan, tüzel hakların doğasını inceleyerek ahlaki ilgi ehliyetine sahip kesimi daha da genişletmiş olurlar. Singer'e göre, ahlaki ilgiye hak kazanabilmek için sadece insan türüne bağlı bir üye olma zorunluluğu yoktur, yalnızca acıyı hissetmek yeterlidir. Bu sebeple belli bir nörolojik eşik üstündeki bütün hayvanlar acı çektiklerinden dolayı direkt olarak ahlaki ilgiye hak kazanırlar. Hak bağlamında yalnızca insanı özne olarak merkeze alan tüm düşünceleri de ırkçılıkla bir tutmaktadır (Singer, 1986). Singer'ın çağdaşı Tom Regan ise içsel değere sahip olan nesnelere, salt başka bir amaca ulaşılacak için kullanılacak araçlar değil, kendi başlarına birer amaç olduklarını savunarak bazı hayvanların apaçık haklara sahip olduğunu savunmaktadır (Regan, 2005).

Yukarıda saydığımız üç isimde hak bağlamında insan merkezci yaklaşıma karşı ilkin eleştirileri getirdiği için hayvan hakları alanında önder kabul edilebilir. Ancak üçü de buldukları dönem içerisinde yaşamın öznesi olarak 'bir türü' değil, 'bir tek hayvanı-bireyi' gördükleri için diğer türler hakkında ahlaki ehliyet kavramını henüz savunmuyorlardı. Hayvan etiğinin aksine tüm yaşamın içsel-özel bir değere sahip olduğunu varsayan *canlı merkezci etik (biyosentrik)* kuramı, içsel değeri salt araçsal bir değer olmanın çok ötesinde görek hakları bireyden tüm canlılığa (*bios*) genişletir. Bu görüşü kabul etmek ve bütün canlıların içsel bir değeri olduğunu tanımak, "en yüksek ahlaki tavrımız" olarak doğaya saygıyı kabul

etmek demektir. Bu tavrın kabul edilmesi de doğal çevreye karşı ahlaken sorumlu biçimlerde davranacağımız anlamına gelmektedir.

Canlı merkezli etiğe göre, her türün kendine özgü bir amacı vardır ama genel olarak bütün türlerin de bir ortak amacı vardır. Genel olarak bu amaç büyüme, gelişme, türünü sürdürme ve yayılmadır. Bu bakış açısına göre insanlarda diğer canlılarla eşit koşulda aynı ortak amaca hizmet ederek bağlı buldukları yaşamsal sistemin parçası olup ne insan türü (ya da bireyi) başka bir türden (ya da bireyden) üstündür, ne de başka bir tür insandan. Bu sebeple doğadaki hiçbir canlıya hiçbir koşulda zarar verilmemelidir. Bu yaklaşıma yönelik yapılan itirazlar ise daha çok bireylere ağırlık tanınması ve doğayı bütüncül (*holistik*) ilişkiler bağlamında ele almaması olmuştur.

Bu eleştirilere cevap mahiyetinde, takip eden düşünsel süreçte canlı merkezli etik yaklaşımının eksik kaldığı noktalara Aldo Leopold'un getirdiği yeni düşünsel araçlar sonucu konunun tam da olması gerektiği zemine oturduğunu görmekteyiz. Yeryüzü Etiği (toprak etiği, arazi etiği, doğa etiği, bütüncül etik gibi farklı terimler de sıklıkla yerine kullanılmaktadır) adı altında toparlayabileceğimiz düşünsel çalışmaları yalnızca canlı merkezli etiğe bakış açısını temelinden değiştirmekle kalmamış, aynı zamanda çevre etiğinin dünyada radikal bir biçimde ele alınmasının da önünü açarak, tarihsel mahiyette önemli bir kilit taşı oluşturmuştur. Leopold'un düşüncelerini açtığımızda örneğin toprak, arzu ettiğimiz biçimde kullanabileceğimiz bir nesne değil, aksine bitki ve hayvanların da içinde yer aldığı çemberden akan enerji çeşmesi olarak tanımlanır. Burada canlı varlıkların yanı sıra sürdürdükleri ilişkinin önemi ve bütünselliği (*holistik*) bakımından toprak gibi cansız bir varlığında esasen bir canlı varlık gibi düşünülüp ona göre ahlaki ehliyete değer görülmesi

gerekmektedir. “Bir şey, canlılar topluluğunun bütünlüğünü, istikrarını ve güzelliğini korumayı sürdürdüğü zaman doğrudur. Bunun tersini yapmaya yöneldiğinde ise yanlış.” sözleriyle Leopold bütüncül etik anlayışını özetlemektedir (Leopold, 1970). Bu anlayış yeryüzündeki sistemlerin evrimsel süreçlerde olduğu gibi yavaş ama düzenli bir şekilde işlediğini açıklayarak, insanın bu sisteme karşı gerçekleştireceği herhangi bir ani ve şiddetli müdahalenin de felakete davetiye çıkartacağını belirtip ekosistemler içerisinde insanın yerini sorgulayarak bu sistemleri daha dikkatli ve sorumlu kullanmanın gerektiğini öğütlemetedir.

Bu düşünce yaklaşımından biraz daha farklı bir biçim olarak “Derin Ekoloji” akımını incelediğimizde, daha çok dünyada yaşanan küresel çevre sorunlarına karşın düşünsel ölçekte eleştiriler getirmeyi hedefleyen, insan merkezci görüşü tümüyle reddedip daha bütüncül yaklaşımları öneren çevre etiği içerisinde nispeten yeni ve radikal bir süreç olduğu gözlenmektedir. Bu akımın temsilcileri egemen dünya görüşünün temelde insan merkezci olduğu varsayımından hareketle, çevrenin tahrip edilmesinden de bu insan ilişkilerinin sorumlu olduğunu belirterek yaşanan çevre bunalımına karşı derin felsefi araçların devreye sokulması gerektiğini savunmaktadırlar. Derin Ekoloji yaklaşımında insanların kendilerini doğanın geri kalan kısmıyla doğrudan bir bağımlılık ilişkisi içinde var olduklarını anlamaları gerektiği açıklanarak, bir kimsenin “insanlar ile insan olmayanlar arasında” bir ayrım yapmaması gerektiği vurgulanmaktadır. Öte yandan bu yaklaşıma göre, canlı merkezli eşitlik kuralı olarak da bilinen “ekosferdeki bütün organizmalar ile birimlerin birbirleriyle bağlantılı bir bütünün parçaları olarak içsel değer açısından eşit durumda oldukları” düşünülmektedir (Naess, 1984).

Hayvan etiği konusundan bu yana çevre etiği ile ilgili açıkladığımız düşünsel akımların hemen hemen hepsi insan-doğa ilişkilerine odaklanmışken, Murray Bookchin'in öncülüğünü yaptığı başka bir grup ise daha çok çevresel sorunların temelinde insan toplumu içerisinde yaşanan hiyerarşi ilişkilerinin yattığını, dolayısıyla yeniden insan-insan ilişkilerine odaklanılmasına vurgu yapmaktadır. 'Toplumsal Ekoloji' olarak da anılan bu düşünsel akıma göre çevresel sorunların temelinde insanın doğayı meta olarak gören faaliyetleri yatarken, bu sorunun herhangi bir şekilde sonlandırılmamasında da yalnızca doğa üzerindeki değil, insan-insan ilişkilerinde bile yaratılan tahakkümlerin rol oynadığı belirtilmektedir. Bu sorunun üstesinden gelebilmek için anti-hiyerarşik ve anti-tahakkümcü toplumsal yapıların yaratılarak insan ve doğa arasında yeni bir denge arayışından doğan yeni bir kimlik kurulması gerektiğini savunmaktadır. Toplumsal ekolojinin gerekliliğini ise şu şekilde ifade etmektedir: "...hiyerarşi var olduğu sürece, tahakküm insanları bir elitler sistemi etrafında örgütlediği sürece, doğaya hükmetme projesi de devam edecek ve gezegenimizi kaçınılmaz bir yok oluşa götürecektir (Bookchin, 1988/1996).".

Çevre etiği bağlamında ele alınabilecek, yine insan toplumu içerisindeki adaletsizliklere ve tahakkümlere bu sefer cinsiyetçi bir açıdan yaklaşan bir başka düşünsel akım ise 'Ekofeminizm'dir. Toplumsal Ekoloji'nin bir alt dalı olarak da sınıflandırılabilir olan ekofeminizm akımının geliştirdiği görüşlere göre, birçok toplumsal yapı insanın sosyal evrimine başladığı dönemden bu yana toplumun belli üyelerini (özellikle kadınlar, çocuklar ve yaşlıları) diğerlerine (özellikle erkeklere) yarar sağlamak amacıyla baskı altında tutmaktadır. Bu bunaltıcı toplumsal baskı da doğal dünya üzerindeki baskı da dahil olmak üzere her tahakkümü özendirilen bir düşünce ve yaşam biçimini güçlendirdiği savunulmaktadır. Ekofeministler özellikle kadının baskı altına alınmasına ilişkin detaylı çözümler yaparak,

bunları doğanın baskı altına alınması ile eşleştirmektedirler (Warren, 2000). Ekofeminizm, ekoloji sorunlarına karşı ataerkil yapının kadınsı, insan dışı doğa, vücut ve duygular da dahil değersiz saydığı şeylerin yeniden değerlendirilerek kutsanmasına ve savunulmasına dayanan almasıık bir kadın kültürü aracılığıyla çözüm bulmaya çalışmaktadır.

Çevre etiğine ilişkin yukarıda geniş bir biçimde özetlenmiş olan kuramlar, yaklaşımlar ve düşünsel akımların topyekün değerlendirilmesi ışığında yeni çevre etiğinin temel kuralını, tüm tahakkümleri ortadan kaldırarak, kişinin diğer bir kişinin veya daha geniş tanımla başka bir varlığın çevresine ve gelecek kuşakların (insan türü dahil tüm türlere ait gelecek kuşakların) yaşam hakkını zorlaştıracak hiçbir zarara sebebiyet vermemesi olarak belirleyebiliriz.

4.3.1.4. Çevre Etiği'nin Doğa Koruma'da Bir Araç Olarak Kullanılması

Günümüzde doğanın tahribatını hızlandıran aşırı tüketimin temel tetikleyicisi, insanın içsel güdülerinin, arzularının aşırı uyarılması ve doyurulmasının zorunlu olduğu yönünde koşullandırılmasıdır. Bu açıdan çevre bilimlerindeki araştırmalar ve ortaya konan tespitler, kirleticiler ve zarar verici insan davranışlarının ve tutkularının kontrol edilmesine yönelik olmadığından çevrenin/doğanın korunmasına çok az etki yapmaktadır. Çevre/Doğa kültürü için söylenebilecek en önemli ifadelerden biri de çok değişkenli bir vaka olduğudur. Sosyal, kültürel ve ekonomik yapıların, bireyselden küresele uzanan boyutlarda zincirleme etkileşim içerisinde olduğunu düşünürsek, tarihten günümüze gelişen toplumsal süreçler, çevresel kültür üzerinde bireysel ve kitlesel hareketlerin temelini oluşturmaktadır diyebiliriz. Çevresel kaygılar, az gelişmiş ve gelişmekte olan toplumlarda öncelik sırasında, beslenme, sağlık,

barınma gibi kaygıların gerisinde kalmaktadır. Yerel ve genel ülke politikalarını da bu ihtiyaçlar ve öncelikler belirlemektedir. Politik çıkarlar için uzun vadeli, dolaylı ve kalıcı etkiler yerine, bitirilmesi kısa vadeli, etkileri doğrudan ve öncelikli ihtiyaçlara yönelik, sürekliliği olmayan adımlar atılmaktadır.

Günümüz itibariyle yedi milyara yaklaşan nüfusuyla ekolojik taşıma kapasitesini gereğinden fazla biçimde aşmış olan insan türünde hesaplandığı gibi her biyolojik grubun da (tür ve türe bağlı populasyonlar) dünya üzerinde bir taşıma kapasitesi mevcuttur. İstisnasız biçimde dünyadaki tüm canlı grupları eğer şartlar onlar için uygunsa ve herhangi bir sınırlayıcı faktörle karşılaşmazlar ise (avcı, rekabet, besin kıtlığı, olumsuz iklim koşulları, doğal afetler, coğrafik problemler gibi) sınırsız büyüme eğilimi gösterirler. Populasyonlar bu sınır-pik noktasına ulaştıklarında, geriye büyüme eğilimi göstererek dışa göç, savaşlar, hastalıklar, ölümler sonucu ya azalarak yeniden dengeye ulaşmaktalar ya da tamamen yok olmaktadır.

İnsan türü diğer türlerden beyin ve sinir hücrelerinde yaşadığı evrim sonucu sahip olduğu zekayı kullanarak ayrılmış ve devamında sosyal ilişkilerini daha üst noktalara taşıyıp analiz yapabilme, analitik düşünme, alet geliştirme, üretim yapabilme, sorun çözebilme gibi yetenekleri geliştirerek dünyadaki doğal kaynaklar ve varlıkların kullanımı-yönetimi üzerinde tabiri caizse mutlak bir hakimiyet kurmuştur. Bu özelliğinden ötürüdür ki yukarıda bahsi geçen taşıma kapasitesinin aşılması sonucunda doğal varlıklar üzerinde ciddi bir tahribat yaşanmasına rağmen (iklim değişikliği, diğer türlerin yok oluşu, çevresel bozunmalar vb.) insan türü üzerinde, geliştirdiği çözümlere de bağlı olarak, henüz yok oluş seviyesinde ciddi bir gerileme gözlenmemektedir.

Her ne kadar avcı-toplayıcı dönemleri takip ederek, tarım/yerleşik hayat toplumları, sanayi devrimi toplumları ve bilgi çağı/teknoloji toplumları olarak sıralayabileceğimiz her dönemde savaşlar, kıtlıklar, hastalıklar, doğal afetler vb. yaşanıp populasyonlar da zaman zaman yıkılmalar gözlense de, insanın tarihsel ve evrimsel sürecine baktığımızda türün sorunlara karşı çözüm geliştirebilme kabiliyetinden dolayı bu durumların türde köklü bir yok oluşa/yıkıma sebebiyet vermediği, aksine Dünya üzerindeki doğal kaynakların hiç tükenmeyecekmiş biçimde kullanılması algısına yol açan çeşitli üretim ve inanç sistemlerinin de etkisiyle günümüzdeki nüfus kapasitesine ulaşan devamlı bir büyüme eğiliminin izlendiği gözlenmektedir.

İnsan nüfusunun aritmetik değil de geometrik artış gösterdiği gerçeği göz önüne alındığında, yakın gelecekte bu nüfusu beslemek, barındırmak, sağlıklı koşullarda yaşatabilmek için gerekli kaynakların hemen hemen çoğunun yok olacağı, tahrip edileceği, kendini yenileme kapasitesinin bozulacağı ve bozulanların da tekrardan eski haline döndürülemeyeceği, hali hazırda var olan kaynakların ise adil ve bilinçli bir şekilde paylaşılmayacağı, tüm bunların sonucunda da insan türünü ciddi bir kırılganlığın beklediği çıkartılabilmektedir.

Burada tartışılması gereken en önemli nokta ise, insan türünün evrimsel sürecinde geliştirmiş olduğu yeteneklerin dünyadaki tüm türler için geçerli olan bir kuralı -taşınma kapasitesinin aşılması sonucu yaşanılacak kaçınılmaz son- halen ciddi bir biçimde insan türüne yaşatmamış olmasına ve ancak türün yok oluşuna kadar gidebilecek kaçınılmaz gerçeklerin varlığını bilmesine rağmen, neden buna karşı bir çözüm geliştir(e)mediğidir. Bu duruma örnek olarak, 2012 yılında 7,1 milyar olan Dünya nüfusunun 2030 yılında 8,3 milyar

olmasının beklendiği ve çok yakın bir gelecekte doğal varlıkların tükenme noktasına gelerek ekosistem sağlığının onarılamayacak biçimde tahripler yaşama olasılığının mevcudiyeti verilebilir (United Nations Department of Economic and Social Affairs, Population Division, [UNDESA], 2009). Konuyu biraz daha anlaşılır kılmak için açarsak, dünya üzerinde başka hiçbir türde bulunmayan bir özellik olarak, insan türü doğadaki kaynakların artık kendisi için kaçınılmaz bir biçimde yetmediğini ve yakın gelecekte türü ciddi sorunlar beklediğini açık ve net biçimde bilmektedir. Ancak buna karşın geliştirdiği sürdürülebilirlik, doğal kaynakların korunması, yeşil ekonomi, çevre hukuku, çevre eğitimi, iklim değişimi ile mücadele gibi çözümler maalesef tatmin edici düzeyde seyretmemektedir.

Bu çözümlerin tatmin edici düzeyde ulaşamamasının en büyük nedeni ise basitçe gen bencildir kuralından hareketle insanın nefesine hakim olamaması, merak duygusunun hırslarını perçinlemesi, sorunların kendisi üzerinde etkisini hissetmeden harekete geçmemesi, hatta örneğin kuraklık, sel, heyelan, yangın, deprem gibi bir çevre sorununu yaşadktan sonra sanki o olay hiç yaşanmamış gibi hayatına hiçbir düzenleme yapmadan devam etmesi ve kararlı bir irade sergileyememesidir. Bu durum ise bize insan beyninin geçirdiği evrimsel sürecin halen çok ilkel seviyelerde olduğunu, bu sebeple özgeci davranışları tam anlamıyla benimseyip uygulayamadığını göstermektedir. Her ne kadar teknoloji, bilim, din, ekonomi, kültür, ahlak gibi araçları, yarattığı ekolojik sorunları çözmeye yönelik olarak kullansa bile maalesef sorunu tamamen çözmeyi sağlayacak olan diğer canlı-cansız varlıkların var olma ve yaşama haklarına saygı duyma, sorumlu tüketim, sakınım, sürdürülebilirlik, doğa için ekonomik çıkarlardan vazgeçebilme veya ekonomik çıkarları doğanın lehine çevirme, gelecek kuşaklara karşı sorumluluk, doğanın ve biyolojik çeşitliliğin korunarak diğer canlılara da yaşam hakkı

sunma gibi meseleleri içselleştirmeyi sağlayacak beyinsel/sinirsel mekanizmaların henüz istenilen evrimsel düzeylerde olmadığı çıkartılabilir.

Etik açıdan insan-insan ilişkilerinde bile halen davranışların uygulama aşamasında hileler ve hatalarla dolu olduğunu biliyorken, özellikle doğa koruma konularında mevcut evrimsel sürecinde insanoğlundan gerçekçi ve sadık bir aksiyon beklemenin çok zor olduğu baştan kabul edilmelidir. Ancak bu karamsar tabloya rağmen, her genin bencil olduğu ve sosyal ortamın oluşmasında özgeci davranışı salt genlerini sağlama almak üzere sergilediği gerçeği dikkate alındığında, belki bu noktadan –yani toplumun, türün ya da popülasyonun var olması değil de bireyin var olması üzerinden- geliştirildiğinde, evrimsel süreçte uzun yıllar sonra gelebilecek gelişimleri beklemeden doğa koruma alanında bir çözüm yaratma sürecine girilebilir. Bu durumda çevre etiğinin araçları toplum üzerinden ziyade birey üzerinden geliştirildiğinde yaşanabilecek sorunların insan bireyinin kendini kontrol altında tutması sayesinde önüne geçilme imkanı doğmaktadır.

Yüksek çevre etiği standardı kazanmış bir toplum idealine ulaşılabilmesi ise ilk etapta insanın biyolojik özellikleri bağlamında sahip olduğu açık davranış programından (doğum anından itibaren zihnin boş bir levha gibi olması ve kalıtsal bilginin çevresel bilgi ile etkileşimi sonucu zihnin gelişimi savı) yararlanarak, doğuştan gelen eğilimlerin yanı sıra bir dizi etik kuralla karşılaşacağı gelişiminin ilk dönemlerinde yani çocukluk çağında çevre etiği yönünden terbiye edilmesi (eğitilmesi) ve farklı yaş gruplarında bu terbiyenin insan haricinde başka canlılarda mevcut olmayan vicdan muhasebesi, sorumluluk, korku, saygı, inanç, lütuf vb. algıların/duyguların etik pratiklerle yönetilmesi sonucu süreklilik arz etmesiyle mümkün görülmektedir.

Bu noktada çevre etiği; neden çevreyi/doğayı korumalıyız?, doğal dünyaya karşı insanın sorumlulukları, bir tür yok olursa ne olur?, doğal alanların yönetimi, doğal kaynak mı? doğal varlık mı?, sürdürülebilirlik mümkün mü?, ekonomi ve ekoloji ilişkileri, diğer canlıların yaşam hakkı, doğaya saygı ne demek?, gelecek kuşaklara karşı sorumluluklar, nüfus artış problemi, kullanırken koruyabilir miyiz?, doğadaki bütüncül (holistik) ilişkilerin insan açısından önemi, biz tek başımıza neyi değiştirebiliriz? gibi çok çeşitli soruları ve konuları çevre eğitimi sürecine dâhil ederek, insan da dâhil olmak üzere tüm canlı formları üzerinde yaşama ve var olma hakkının önünü açarak sadece insanlığın değil, aynı zamanda doğanın korunmasında sürdürülebilirliğin sağlanmasında da öncü roller oynamaktadır.

4.3.2. Kader Algısı Analizleri

İlkel toplumlardan günümüz modern toplumlarına değin doğa ile insan arasında bir ilişki söz konusudur. Bu ilişki çoğunlukla insanın doğa ile mücadelesi şeklinde vücut bulmuştur. Özellikle içinde yaşadığımız 21. yüzyılda insanoğlu doğa ile adeta bir savaş içerisinde. Kendi yaşam hakkının, doğadaki diğer varlıkların yaşamından daha değerli olduğunu düşünen insanoğlu doğada kısımlar gerçekleştirmektedir. Örneğin kontrolsüz ve bilinçsiz yürütülen HES çalışmaları, akarsu yataklarının değiştirilmesi, konut yapımı için ormanların talan edilmesi, hayvanların doğal yaşam alanlarına girilmesi gibi insanın gönencini arttırmak üzere yapılan uygulamalar sonucu, insanın doğa ile uyumlu olmayı tercih etmek yerine doğanın düzenine aykırı müdahalelerde bulunduğunu görmekteyiz. Bu davranışlar da çoğunlukla kontrolsüz, bilinçsiz bir şekilde fayda maksimizasyonunu en yükseğe çıkartmak adına yürütülmektedir.

Süregelen çevre sorunları gün geçtikçe daha çok önem kazanmaktadır. Özellikle son dönemlerde farklı bilim alanları çevre sorunlarına eğilmeye çalışmaktadır. Bu alanlardan biride sosyolojidir. Demirkol'un da belirttiği üzere, 1970'lerden önce çevre sorunları ile yalnızca biyoloji, jeoloji ve ekonomi dalları ilgilenirken, bu sorun yukarıda ele alınan konular doğrultusunda artık sosyoloji biliminin de ilgi alanına girmeye başlamıştır. Gerçekleştirilen tartışmalar da çevre sosyolojisinin ortaya çıkmasına neden olmuştur (Demirkol, 2010). Bu doğrultuda çevre sosyolojisi, 1970'lerden günümüze kadar olan süreçte, çevre sorunlarını ve bu sorunların toplumsal yapı içerisinde nasıl yer aldığını anlamaya çalışmaktadır.

Çevre sorunlarının giderek yaygınlaşması Tuna'nın da belirttiği gibi bu sorunların topluma olan etkilerine bakılmasını daha gerekli kılmıştır. Bu noktada da söz konusu sorunların etkileri de giderek artan ölçüde toplumsal düzeyde ilgi çeken araştırma konularından biri haline gelmiştir (Tuna, 2001). Konak'ın aktarımına göre Catton ve Dunlap, çevre sosyolojisini çevre ve toplum arasındaki karşılıklı etkileşimi veya toplumsal-çevresel etkileşimleri veya ilişkileri inceleyen bir bilim dalı olarak tanımlamışlardır. Bu tanımla, Dunlap ve Catton insanoğlunun fiziksel çevreye olan etkisini vurgulamakla kalmamış, aynı zamanda çevresel durumun mesela enerji kaynaklarının durumunun insanlara ve topluma ne şekilde etki ettiğini de vurgulamışlardır (Konak, 2010).

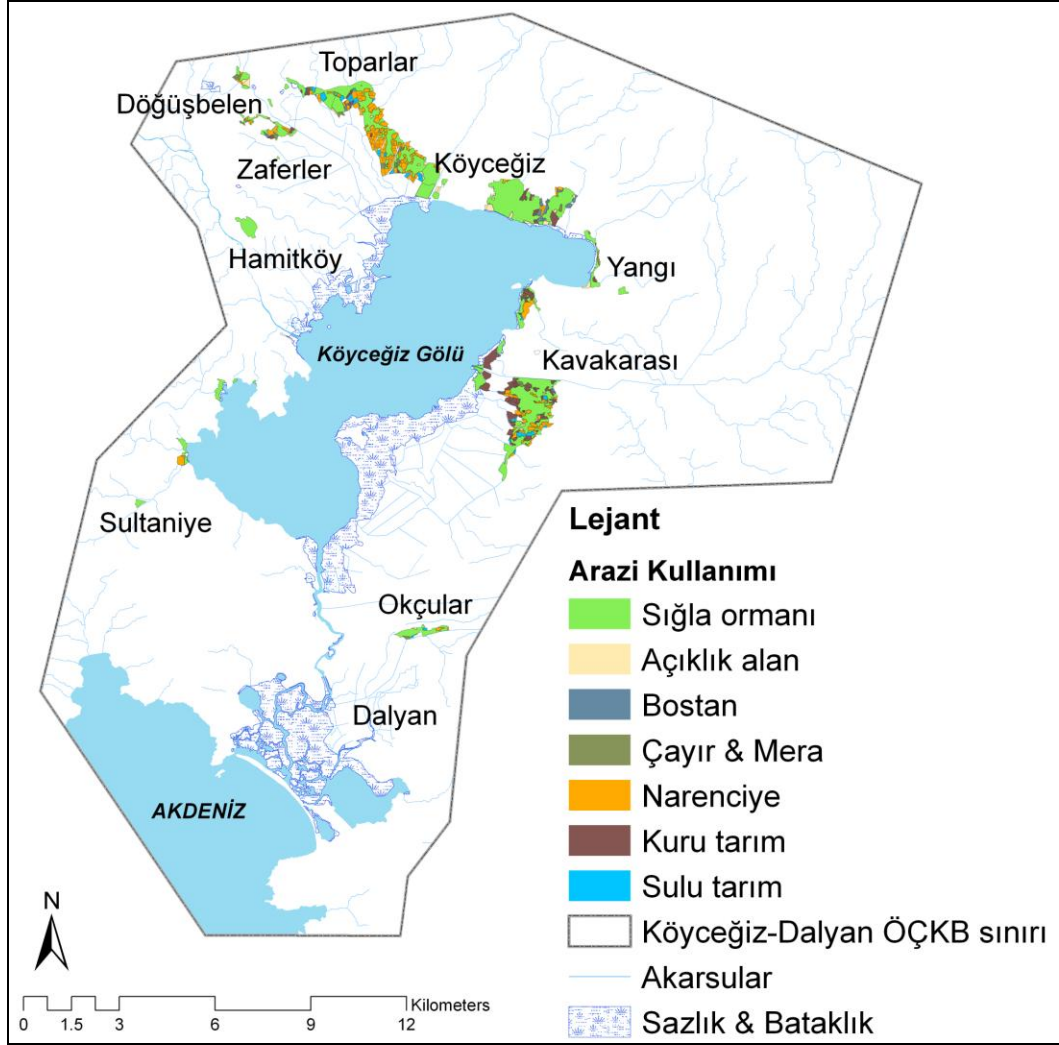
Bu noktada, yukarıda aktarılan bilgiler doğrultusunda, Anadolu Sığıla Ormanları'na çevre sosyolojisinin sunduğu çevre ve toplumsal yapı arasındaki ilişki etrafında bir tartışma oluşturulmaya çalışılmıştır. Alan araştırmasının yapıldığı Köyceğiz ve çevresi Anadolu Sığıla Ormanları'nın Dünya'da görüldüğü tek yerdir. Sığıla'nın sahip olduğu birçok özellik, Sığıla'yı aynı zamanda Köyceğiz ve çevresinde toplum nezdinde önemli bir konum almasına neden

olmuştur. Sığlanın tarihsel süreç içerisinde insanlar tarafından kozmetikten, sağlık alanına kadar birçok alanda kullanılması, aynı zamanda Sığla'ya kutsallık gibi bir takım manevi değerler yüklemesi gibi unsurlar da sığlanın toplum için ne denli önemli olduğunu kanıtlamıştır. Tarih içerisinde Köyceğiz bölgesinde Sığla, ekonomik ve sosyal yaşamı düzenleyici bir yerde durmaktadır. Yani Sığla ve insanlar arasında süregelen bir ilişki vardır. Sığla'nın tarihsel süreçlerde, Köyceğiz ve çevresinde önemli bir yerde durması; Sığla ve toplum arasında karşılıklı ikili ilişkiler doğurmuştur. Yani Sığla ile bölgenin toplumsal yapısı ve kültürel elemanları arasında ciddi bir bağlantı söz konusudur.

Bu bölümde toplumsal süreçlerin Anadolu Sığla Ormanları ile olan ilişkilerinin alt yapısını ortaya çıkartabilmek amacıyla öncelikle çalışma alanımız olan Köyceğiz-Dalyan ÖÇKB'ndeki Anadolu Sığla Ormanı topluluklarında yaşanan sorunlar genel olarak incelenmiştir. Bu ormanların yok edilmesi veya sağlıklı bir ekosistem özelliklerini kaybetmesinin altında genel olarak arazi kullanımında yaşanan değişimler, mülkiyet problemleri ve diğer tehditler olmak üzere üç ana sorunun yattığı tespit edilmiştir.

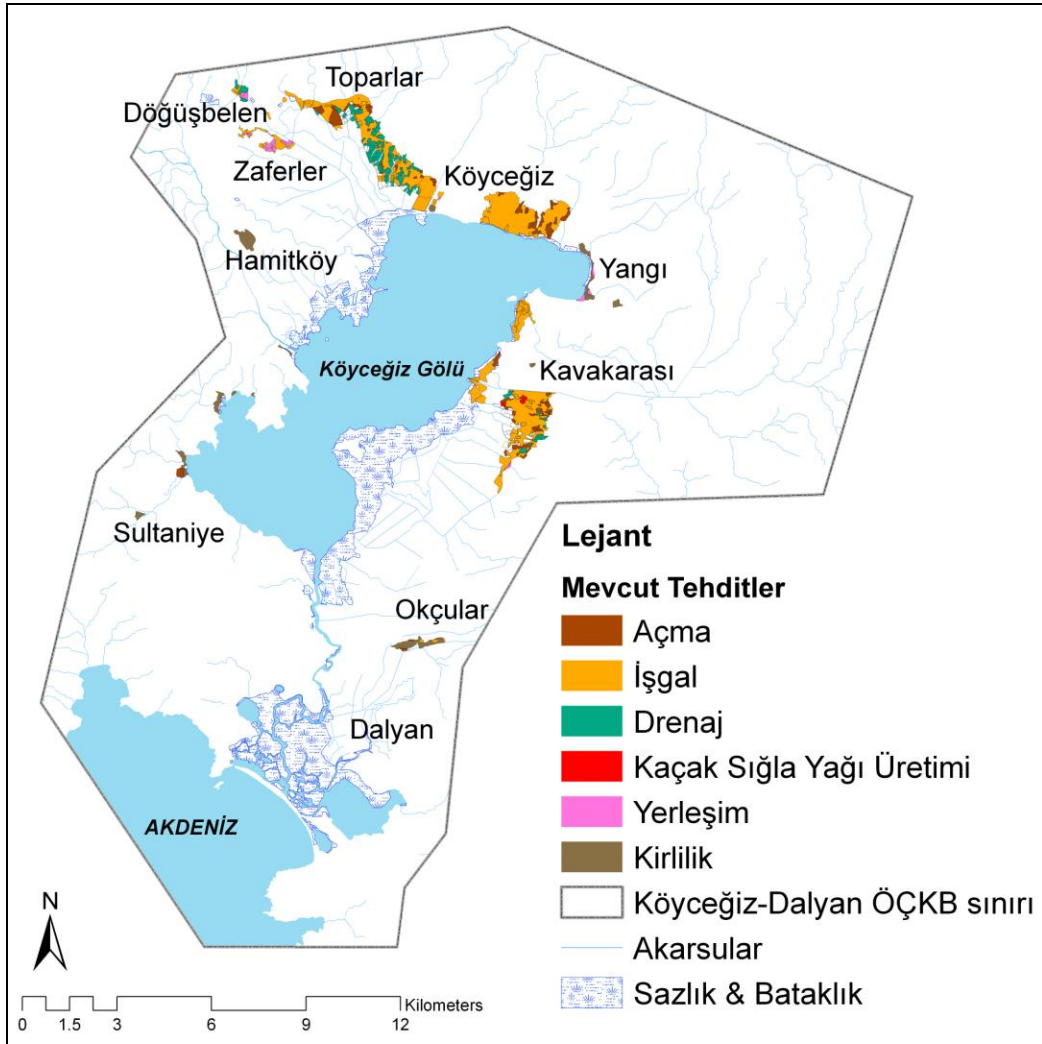
Çalışma alanına ait arazi kullanımı haritasını incelediğimiz zaman, narenciye üretiminin bölgede Anadolu Sığla Ormanları'na yönelik şu an için en ciddi arazi kullanımı tehdidi olduğunu söyleyebiliriz (Şekil-14).

Şekil-14. Köyceğiz-Dalyan ÖÇKB Anadolu Sığla Ormanları
Güncel Arazi Kullanım Durumu Haritası.

İkinci olarak bu ormanlar üzerindeki mülkiyet durumunu incelediğimizde, karşımıza hazineye (devlet), özel şahıslara (hususî) veya vatandaşa dolaylı yollardan ulaşmış (2/B) çeşitli mülkiyet biçimleri çıkmaktadır. Öte yandan halen devlet-özel şahıslar (özel mülkiyet davaları) ve devlet-vatandaş (2/B sorunu) arasında devam eden mülkiyet davaları zaten çok karışık bir durum arz eden arazi mülkiyeti yapısını daha da içinden çıkılmaz hale sürüklemektedir (Şekil-23). Bu durum Anadolu Sığla Ormanları'nın yönetimini zorlaştırdığı gibi, bu ormanların tahrip edilmesini kolaylaştıran süreçleri barındırması açısından da büyük

önem arz etmektedir. Öte yandan bu durumun iyi anlaşılıp tetkik edilmesi, ileride gerçekleştirilecek koruma çalışmalarının çok daha başarılı olabilmesine de imkan sağlayacaktır. Son olarak Köyceğiz-Dalyan ÖÇKB’nde yer alan Anadolu Sığıla Ormanları’na yönelik tarımsal alan açmalar ve işgalleri bir yana bıraktığımızda diğer tehditleri ise drenaj-sulama kanalları, kaçak Sığıla yağı üretimi, rekreasyonel kullanımlara bağlı kirlilikler ve yerleşimlere bağlı tehditler olarak özetleyebiliriz (Şekil-15). Bu durumlar ise orman ekosisteminin sağlığı üzerinde olumsuz sonuçlar doğurarak ormanın sağladığı ekosistem fonksiyonlarının sağlıklı bir şekilde işlemesi üzerinde engeller teşkil etmektedir.

Şekil-15. Köyceğiz-Dalyan ÖÇKB Anadolu Sığıla Ormanları
Güncel Tehdit Durumu Haritası.

Çalışma alanı içerisindeki Anadolu Sığla Ormanları'nın yaşadığı güncel sorunların temelinde toplumsal ilişkilerin yattığı yukarıdaki verilerden anlaşılabilir. Birlikte bu sorunların çözümlenmesinin ve toplumsal yapının bu süreç içerisindeki rolünün tam olarak ortaya çıkartılması halen bir gereklilik olarak ortada durmaktadır.

Bu sebeple Köyceğiz-Dalyan Özel Çevre Koruma Bölgesi sınırlarında yer alan Anadolu Sığla Ormanları ile özellikle son 70 yıllık süreçte buldukları her türlü ilişki ve etkileşim çerçevesinde yöre halkının ve diğer önemli paydaşların bu ormanlara ilişkin geliştirdikleri algı, düşünce, beklenti ve sorunları aşağıdaki çalışmalarla tespit edilmeye çalışılmıştır. İlgili çalışma Anadolu Sığla Ormanları yayılış alanı sınırlarında bulunan, Köyceğiz İlçe Merkezi, Toparlar Beldesi, Hamitköy, Döğüşbelen, Zaferler, Yangı, Zeytinaları, Eski Köyceğiz ve Kavakarası köylerinde yaşayan yöre halkından farklı kuşaklara ait bireyler ve farklı sosyal gruplardan (kamu, turizm, balıkçı, avcı, STK, narenciye üreticisi, tüccar, turizmci, diğer çiftçi, ormancı, Sığla yağı üreticisi, orman köylüsü vb.) temsilcilerden 531 kişi ile anket uygulaması (Bknz. Ek-II), 16 kişi ile derinlemesine mülakat (Bknz. Ek-III) ve 3 odak grup toplantısı (muhtarlar, ormancılar, köylüler-çiftçiler) (Bknz. Ek-IV) yapılarak gerçekleştirilmiştir.

Bu 9 yerleşim buldukları coğrafi özellikler ile Sığla özelinde kurdukları sosyolojik ilişkinin boyutlarına göre 5 bölgede toplanılmıştır:

1- Köyceğiz İlçe Merkezi: İlçe merkezinde daha çok yörenin ileri gelenleri, kamu çalışanları, tüccarlar ve esnaf yaşamaktadır. Burada yaşayan halkın Anadolu Sığla Ormanları ile ilgili temel ilişkileri daha çok rekreatif anlamda kullanımlardır.

2- Toparlar Beldesi: Dışarıdan yoğun göç alan Toparlar Beldesi'nde Anadolu Sığla Ormanı alanları daha çok tarım ve yerleşim alanı olarak dönüştürülmüştür. Bu alanlar daha çok mülkiyet anlamında 2/B statüsü taşımakta olup, günümüzde mülkiyet problemi ciddi bir şekilde devam etmektedir. Geriye kalan 200 hektarlık alan ise hazine arazisi yani devlet ormanı statüsünü devam ettirmektedir. Bölgede zaman zaman devletle yöre halkı arasında 2/B'ye bağlı olarak mülkiyet davaları yaşanmakta ve genellikle yargı, ormanları devletin lehine tescil etmektedir. Bölgede yaklaşık 200 hektarlık bir Sığla ormanı sahası da 1950'lerden beri devam eden mülkiyet davaları sonucunda Yargı tarafından Özel Orman olarak tescil edilmiştir.

3- Hamitköy, Döğüşbelen ve Zaferler Köyleri: Bu köylerdeki Anadolu Sığla Ormanları yoğunlukla 1950-1980 yılları arasında tamamen narenciye ve diğer tarım alanlarına dönüştürülmüştür. Dönüştürülen bu alanlar o dönemlerde devlet tarafından vatandaşa bedelleri ödenmek kaydıyla üzerlerine tapu edilmiştir. Ancak yine de günümüzde bu bölgede 2/B'ye tabi alanlar da bulunmakta, öte yandan yeni 2/B alanları da oluşturulmaya devam etmektedir. Hamitköyü'nde bulunan yaklaşık 20 hektarlık Anadolu Sığla Ormanı parçası ve bu köyler arasındaki birkaç tarla arasına sıkışıp kalmış ağaçlar dışında Anadolu Sığla Ağacı'na dair hiçbir kanıt kalmamıştır.

4- Yangı, Zeytinalanı ve Köyceğiz (Eski Köyceğiz) Köyleri: Bu yerleşimlerde yer alan Anadolu Sığla Ormanları'nın büyük bir çoğunluğu esasen Özel (Hususi) Orman statüsü taşımakta olup sadece yöre için değil, Türkiye için de mülkiyet problemi anlamında ilginç bir örnek teşkil etmektedir. Yaklaşık 350 hektarlık bir alana denk gelen bu irili ufaklı orman parçaları Osmanlı İmparatorluğu zamanında yörenin ileri gelen birkaç ailesine vergilerini

ödemek kaydıyla kullanmaları için tahsis edilmiştir. Ancak Cumhuriyet Dönemi'ne geçişle birlikte bu ailelerin kullanım hakları ellerinden alınarak 'devlet ormanı' statüsüne yeniden geçirilmek istenilmiştir. İlgili aileler bu duruma itiraz ederek konuyu yargıya taşımıştır. 1980'li yıllardan günümüze devam eden yargı sürecinde çok çeşitli kararlar çıkmasına rağmen, güncel durumda Yargıtay söz konusu orman parçalarının devlet ormanı olması gerektiğine hükmetmektedir. Bunun haricinde ilgili alanda yine aynı aileler tarafından bazı Orman Tahdit çalışmaları sırasında elde edilen bazı küçük alanlara ait tapular ise özel mülkiyete dahil edildiği için bu alanlar özel mülkiyete dahil edilmiştir.

Bahsi geçen tüm bu araziler esasen tüm bölge içerisinde Anadolu Sığıla Ormanları'nın en iyi şekilde koruna geldiği ve en az parçalanmanın yaşandığı saha olmuştur. Bunun altında yatan en önemli neden ise özel mülkiyete konu olan bu ormanlarda ormanın sahibi statüsünde olan bu ailelerin onlarca yıl Sığıla yağı üretimi amacıyla yaptıkları işletme faaliyeti olarak gösterilebilir. Bu sayede hem bu ailelere hem de yöre halkına ciddi bir kazanç kapısı olan bu ormanlar sadece bu aileler tarafından değil, yörede bu ormanlardan kazanç sağlayan herkes tarafından ciddi biçimde korunmuştur.

5- Kavakarası Köyü: Buradaki Anadolu Sığıla Ormanları yaklaşık 150 hektarlık bir yüzölçümünü kapsamakta olup yoğunlukla hazine (devlet ormanı) arazisi, az miktarda 2/B sahası ve ormanın kıyı-kenar parçalarında da tapulu arazilerden oluşmaktadır. Bu ormanlar bölgede Sığıla yağı üretiminin en fazla gerçekleştiği sahadır. Öte yandan aynı şekilde yörede Anadolu Sığıla Ormanları'na yönelik en büyük tehdit de kaçak Sığıla yağı üretimidir.

Araştırma bulgularına ilişkin devam eden bu bölümde, Köyceğiz Özel Çevre Koruma Bölgesi'ndeki Anadolu Sığılma Ormanları'nın çevre sosyolojisi kapsamında incelenmesini konu edinen çalışmanın, alan araştırması sonucu elde edilen verilerinin analizi gerçekleştirilmiştir.

Tablo-17, ankete katılanların yaşadığı yere göre nüfus ve cinsiyet dağılımının, örneklem alanı içerisindeki yerleşim yerlerinin 2011 TÜİK verilerine göre nüfus ve cinsiyet dağılımı ile karşılaştırmasına ilişkin verileri içermektedir. Örneklem alanı içerisinde bulunan yerleşim alanlarının 2011 TÜİK verilerine göre toplam nüfusu 21.350'dir (TÜİK, 2011). Buna karşın toplam 531 kişi ile anket çalışması gerçekleştirilmiştir.

Tablo-17. Ankete katılanların yaşadığı yere göre nüfus ve cinsiyet dağılımının, örneklem alanı içerisindeki yerleşim yerlerinin 2011 TÜİK verilerine göre nüfus ve cinsiyet dağılımı ile karşılaştırması.						
Yerleşim Adı	Örneklem alanı içerisindeki yerleşim yerlerinin 2011 TÜİK verilerine göre nüfus ve cinsiyet dağılımı			Ankete katılanların yaşadığı yere göre nüfus ve cinsiyet dağılımı		
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
Köyceğiz İlçe Merkezi	4.282	4.466	8.750	91	33	124
Toparlar Beldesi	2.023	2.054	4.077	74	30	104
Kavakarası Köyü	338	347	685	21	17	38
Köyceğiz Köyü	491	458	949	7	1	8
Yangı Köyü	704	720	1.424	16	6	22
Zeytinalanı Köyü	1.153	1.115	2.268	40	14	54
Döğüşbelen Köyü	722	705	1.427	43	39	82
Hamitköy	597	605	1.202	20	39	59
Zaferler Köyü	285	283	568	19	11	40
Toplam	10.595	10.753	21.350	331	190	531

Tablo-18, ankete katılanların cinsiyet dağılımını göstermektedir. Tabloya göre ankete katılan 522 kişinin %63,4'ü erkek, %36,4'ü ise kadındır.

	Sayı	Yüzde
Erkek	331	63,4
Kadın	190	36,4
Yanıtsız	1	0,2
Toplam	522	100,0

Tablo-19, ankete katılanların yaşadığı alana yönelik bilgileri içermektedir. Anket uygulananların %23,0'ı ilçe merkezinde, %19,7'si belde, %56,3'ü de köyde yaşadığını belirtmiştir. %1'lik bir kesim ise yaşadığı alan ile ilgili bilgi vermemiştir.

	Sayı	Yüzde
İlçe merkezi	120	23,0
Belde	103	19,7
Köy	294	56,3
Yanıtsız	5	1,0
Toplam	522	100,0

Tablo-20, ankete katılanların yaş gruplarının dağılımını göstermektedir. Tabloya göre anket uygulananların %15,3'ü 18-25, %19,2'si 26-35, %20,9'u 36-45, %19,7'si 46-55, %11,7'si 56-65, %7,7'si 66-75, %3,3'ü de 75 ve üzeri yaş aralığındadır. %2,3'lük bir kesim ise yaşı ile ilgili herhangi bir bilgi vermemiştir. Yaş grupları arasındaki dağılıma bakıldığında 55 yaş ve altında bulunanların, birbirine yakın değerlerde dağıldığı görülmektedir. Bir diğer ifade ile ankete katılanlar arasında 18-25, 26-35, 36-45 ve 46-55 yaş grubunda bulunanların niceliksel anlamda birbirine yakın olduğundan bahsedilebilir.

	Sayı	Yüzde
18-25	80	15,3
26-35	100	19,2
36-45	109	20,9
46-55	103	19,7

56-65	61	11,7
66-75	40	7,7
75-99	17	3,3
Yanıtsız	12	2,3
Toplam	522	100,0

Tablo-21 ankete katılanların eğitim durumuna yönelik bilgileri içermektedir. Anket uygulananların %4,2'si sadece okur-yazar durumundadır. Katılımcıların %50,4'ü eğitim durumunun ilköğretim, %22,2'si lise, %20,5'i üniversite, %0,2'si yüksek lisans, %1,9'u doktora düzeyinde olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların %0,6'sı ise eğitim durumu ile ilgili herhangi bir bilgi vermemiştir. Tablodan da görüldüğü üzere katılımcıların eğitim düzeylerinin yüksek olduğu söylenebilir. Özellikle lise ve üzeri eğitim seviyesinde olanlar, yaklaşık olarak anket uygulananların yarısını oluşturmaktadır. Diğer yüzde ellilik kesimi oluşturanlar, yani eğitim düzeyi ilköğretim seviyesinde olanların da Köyceğiz çevresinde bulunan köylerde anket uygulananlardan oluştuğu söylenebilir.

Tablo-21. Eğitim durumu.		
	Sayı	Yüzde
Okur-yazar	22	4,2
İlköğretim	263	50,4
Lise	116	22,2
Üniversite	107	20,5
Yüksek lisans	1	0,2
Doktora	10	1,9
Yanıtsız	3	0,6
Toplam	522	100,0

Tablo-22, ankete katılanların meslek gruplarına göre dağılımını göstermektedir. Ankete katılanların %10,9'u kamu çalışanı, %5,2'si esnaf, %20,5'i serbest meslek, %11,3'ü çiftçi, %3,6'sı orman işleri, %20,7'si ev kadını durumundadır. Anket uygulananlar içerisinde öğrenciler toplam katılımcıların %9,4'ünü, emekliler %15,1'ini, işsizler de %1,3'ünü oluşturmaktadır. Meslek dağılımına bakıldığında, tablodan da görüleceği üzere serbest meslek

ile uğraşanlar ve ev kadınları çoğunluktadır. Örneklem biriminin Köyceğiz ve köyleri olmasından da çiftçilik ile uğraşanların da önemli bir yer oluşturduğu söylenebilir.

	Sayı	Yüzde
Kamu Çalışanı	57	10,9
Esnaf	27	5,2
Serbest Meslek	107	20,5
Çiftçi	59	11,3
Orman İşleri	19	3,6
Ev Kadını	108	20,7
Öğrenci	49	9,4
Emekli	79	15,1
İşsiz	7	1,3
Yanıtsız	10	1,9
Toplam	522	100,0

Tablo-23, ankete katılanların gelir dağılımına yönelik bilgilerini içermektedir. Tabloya göre anket uygulananların %8,8'i 0-500 TL arasında, %37,2'si 501-1000 TL arasında, %18,8'i 1001-1500 TL arasında, %17,8'si 1501-2000 TL arasında, %5,0'ı 2001-2500 TL arasında, %5,6'sı da 2501 TL ve üzerinde aylık ortalama gelire sahip olduğunu belirtmiştir. %6,9'luk bir kesim ise aylık ortalama gelire yönelik her hangi bir bilgi vermemiştir. Katılımcıların %37,2'lik bir kısmının 501-1000 TL aylık ortalama gelire, ankete katılanlar arasında çoğunlukta olduğu tespit edilmiştir. Buradan hareketle katılımcıların %37,2'lik kesiminin “yoksulluk sınırında” yaşadığı söylenebilir. Bu da örneklem olarak seçilen bölgenin kırsal nüfustan oluştuğunun bir göstergesidir. Çünkü Köyceğiz bölgesindeki kırsal nüfusun yaşam standardına, gündelik yaşam pratiklerine bakıldığında “ekonomik” olarak çok fazla beklenti içinde olmadığı ve hayatını idame ettirebilmek için tarımsal faaliyetlerde bulunduğu söylenebilir. Aylık ortalama gelir dağılımlarına baktığımızda, genel olarak “yoksulluk sınırı” düzeyinde olması, bölgenin kırsalında yaşayanlar için, olumsuz bir durum teşkil

etmemektedir. Yapılan derinlemesine görüşmelerde de bu olguyu destekler nitelikte veriler toplanmıştır.

	Sayı	Yüzde
500 (TL)	46	8,8
501-1000	194	37,2
1001-1500	98	18,8
1501-2000	93	17,8
2001-2500	26	5,0
2501-10000	29	5,6
Yanıtsız	36	6,9
Total	522	100,0

Tablo-24, ankete katılanların yaşadıkları yere göre gelir dağılımına yönelik bilgilerini içermektedir. Buna göre Köyceğiz İlçe Merkezi ile köyler arasında gelir dağılımı noktasında keskin bir ayırım göze çarpmaktadır. Bu durum ilçe merkezinde esnaf, serbest meslek erbabı ve kamu çalışanları ile ücretli işlerde çalışanların daha yoğun biçimde yaşamasından kaynaklanmaktadır. İlçe merkezi dışında kalan örneklem noktalarında tarımsal faaliyetlerin ve dolayısıyla çiftçiliğin temel geçim kaynağı olduğu düşünüldüğünde ortalama aylık gelir düzeylerinin ilçe merkezine nazaran daha düşük seviyelerde olduğunu belirtebiliriz.

		0-500 (TL)	501- 1000	1001- 1500	1501- 2000	2001- 2500	2501- üzeri	Toplam
Döğüşbelen	Sayı	11	23	17	24	1	1	77
	Yüzde	23,9%	11,9%	17,3%	25,8%	3,8%	3,4%	15,8%
Hamitköy	Sayı	10	20	14	12	2	1	59
	Yüzde	21,7%	10,3%	14,3%	12,9%	7,7%	3,4%	12,1%
Kavakarası	Sayı	5	21	5	1	1	0	33
	Yüzde	10,9%	10,8%	5,1%	1,1%	3,8%	0,0%	6,8%
Köyceğiz	Sayı	1	35	26	29	15	12	118
	Yüzde	2,2%	18,0%	26,5%	31,2%	57,7%	41,4%	24,3%
Köyceğiz Köyü	Sayı	1	5	2	0	0	0	8
	Yüzde	2,2%	2,6%	2,0%	0,0%	0,0%	0,0%	1,6%

Toparlar	Sayı	7	53	17	9	3	11	100
	Yüzde	15,2%	27,3%	17,3%	9,7%	11,5%	37,9%	20,6%
Yangı	Sayı	4	6	4	5	2	2	23
	Yüzde	8,7%	3,1%	4,1%	5,4%	7,7%	6,9%	4,7%
Zaferler	Sayı	2	9	4	1	0	0	16
	Yüzde	4,3%	4,6%	4,1%	1,1%	0,0%	0,0%	3,3%
Zeytinaları	Sayı	5	22	9	12	2	2	52
	Yüzde	10,9%	11,3%	9,2%	12,9%	7,7%	6,9%	10,7%
Toplam	Sayı	46	194	98	93	26	29	486
	Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Tablo-25, ankete katılanların Sığla ismini daha önce duyup duymadığına yönelik bilgileri içermektedir. Ankete katılan 522 kişinin %97,9 oranla temsil edilen büyük bir çoğunluğu Sığla ismini daha önce duyduğunu ifade etmiştir. Yalnızca %1,9'luk bir kısım Sığla ismini daha önce duymadığını belirtmiştir.

Tablo-25. Sığla ismini daha önce duyup duymadığı.		
	Sayı	Yüzde
Evet	511	97,9
Hayır	10	1,9
Yanıtsız	1	0,2
Toplam	522	100,0

Tablo-26, katılımcıların “Sığla nedir?” sorusuna verdikleri yanıtları göstermektedir. Ankete katılanların %99,2’si Sığla’nın bir ağaç olduğunu belirtmiştir. %0,2’lik bir kısım hayvan olduğunu belirtirken, %0,4’lük bir kesim ise Sığla’nın ne olduğunu bilmediğini ifade etmiştir. %0,2’lik bir kısımda bu soruya yanıt vermemiştir. Tablodan da görüldüğü üzere katılımcıların neredeyse çoğu Sığla’nın bir ağaç türü olduğunu bilmektedir. Böylelikle katılımcıların Sığla ile ilgili belli bir bilgi birikimi ve deneyim sahibi oldukları iddia edilebilir.

Tablo-26. Sığla nedir?.		
	Sayı	Yüzde
Ağaç	518	99,2
Hayvan	1	0,2
Bilmiyorum	2	0,4
Yanıtsız	1	0,2
Total	522	100,0

Tablo-27, anket uygulanan 522 kişinin, Sığla'nın kullanım alanı hakkındaki yanıtlarını içermektedir. Ankete katılan 522 kişinin 299'u tütsü olarak, 254'ü yemek olarak, 424'ü ilaç olarak, 334'ü buhur olarak, 269'u kereste olarak, 311'i yakacak odun olarak kullanıldığını ifade etmiştir. Ankete katılan 8 kişi Sığla'nın kullanım alanı hakkında bilgi sahibi değilken, 7 kişi de diğer seçeneğini işaretlemiştir.

Tablo-27. Sığla'nın kullanım alanı.		
	Sayı	Yüzde
Tütsü	299	57,3
Yemek	254	48,7
İlaç	424	81,2
Buhur	334	64,0
Kereste	269	51,5
Odun	311	59,6
Bilmiyor	8	1,5
Diğer	7	1,3
Not: Bu kısımda birden çok cevap alındığı için, sayı ve yüzde toplamları dikkate alınmamalıdır.		

Tablo-28, ankete katılanların Köyceğiz'de en meşhur olan şeyin ne olduğuna yönelik verdikleri cevapları göstermektedir. Tabloya göre katılımcıların %40,6'sı Köyceğiz'de en meşhur olan şeyin narenciye olduğunu, %34,3'ü Sığla olduğunu, %14,4'ü Köyceğiz Gölü olduğunu, %3,4'ü Kaunos Antik Kenti olduğunu, %6,1'i Sultaniye Kaplıcaları olduğunu ifade etmiştir. %1,1'lik bir kesim ise bu soruyu yanıtlamamıştır.

Tablodan da görüldüğü üzere, ankete katılan 522 kişinin %40,6'sı Narenciyeyi Köyceğiz'in en meşhur şeyi olarak görmektedir. Sığla ise ikinci sırada gelmektedir.

	Sayı	Yüzde
Narenciye	212	40,6
Sığla	179	34,3
Köyceğiz Gölü	75	14,4
Kaunos	18	3,4
Sultaniye Kaplıcaları	32	6,1
Yanıtsız	6	1,1
Toplam	522	100,0

Yukarıdaki durumla ilgili daha sağlıklı bir inceleme yapabilmek için Tablo-29'da yaş gruplarına göre karşılaştırma yapılmıştır. Tabloya göre yaş ilerledikçe narenciyeye verilen önemin daha da arttığı söylenebilir. Yaş azaldıkça ise Sığla'ya olan ilgi artmaktadır. Bu durumun arkasında da Sığla'ya ekonomik bir yaklaşımla değil de daha çok kültürel ve gündelik pratikler içerisinde yer almaya başlaması yatmaktadır.

		Narenciye	Sığla	Köyceğiz Gölü	Kaunos	Sultaniye Kaplıcaları	Toplam
18-25	Sayı	15	35	18	7	4	79
	Yüzde	7,2%	20,0%	24,7%	41,2%	12,9%	15,7%
26-35	Sayı	36	34	21	4	4	99
	Yüzde	17,3%	19,4%	28,8%	23,5%	12,9%	19,6%
36-45	Sayı	46	39	17	1	6	109
	Yüzde	22,1%	22,3%	23,3%	5,9%	19,4%	21,6%
46-55	Sayı	44	38	9	1	8	100
	Yüzde	21,2%	21,7%	12,3%	5,9%	25,8%	19,8%
56-65	Sayı	35	15	4	3	4	61
	Yüzde	16,8%	8,6%	5,5%	17,6%	12,9%	12,1%
66-99	Sayı	32	14	4	1	5	56
	Yüzde	15,4%	8,0%	5,5%	5,9%	16,1%	11,1%
Toplam	Sayı	208	175	73	17	31	504
	Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Not: Yüzde kısımları her sütunda yer alan değişkenlerin yüzdesini ifade etmektedir.

Tablo-30, ankete katılanların Köyceğiz’de en önemli olarak gördükleri şeye yönelik bilgileri içermektedir. Tabloya göre katılımcıların %46,6’sı narenciyeyi, %34,9’u Sığla’yı, %8,4’ü Köyceğiz Gölü’nü, %1,9’u Kaunos Antik Kenti’ni, %6,9’u da Sultaniye Kaplıcaları’nı Köyceğiz’de en önemli şey olarak görmektedir. Tablo-27’deki verilerle örtüştüğü söylenebilir. Tek farklılık Köyceğiz’de en önemli olan şey noktasında narenciyenin daha ön planda olduğu görülmektedir.

	Sayı	Yüzde %
Narenciye	243	46,6
Sığla	182	34,9
Köyceğiz Gölü	44	8,4
Kaunos	10	1,9
Sultaniye Kaplıcaları	36	6,9
Yanıtız	7	1,3
Toplam	522	100,0

Tablo-31, yaş gruplarına göre Köyceğiz’de en önemli olan şeyin dağılımına yönelik bilgileri göstermektedir. Ankete katılanların yaşı ilerledikçe, Köyceğiz’de en önemli olarak gördüğü şeye yönelik düşünceleri de değişim göstermektedir. Yani 18-25 ve 26-35 yaş grubunda olan katılımcıların çoğunlukla Sığla’yı Köyceğiz bölgesinde daha önemli bir yerde tuttuğu söylenebilir. Fakat yaş ilerledikçe, “ekonomik kaygılarında” yükselmesiyle birlikte narenciyeye atfedilen önemin daha ön planda olduğundan bahsedilebilir.

Yaş grubu		Narenciye	Sığla	Köyceğiz Gölü	Kaunos	Sultaniye Kaplıcaları	Toplam
18-25	Sayı	20	40	11	4	5	80
	Yüzde	8,3%	22,9%	25,6%	40,0%	14,3%	15,9%
26-35	Sayı	37	37	14	4	7	99
	Yüzde	15,4%	21,1%	32,6%	40,0%	20,0%	19,7%
36-45	Sayı	60	35	8	1	5	109
	Yüzde	25,0%	20,0%	18,6%	10,0%	14,3%	21,7%

46-55	Sayı	46	41	6	0	7	100
	Yüzde	19,2%	23,4%	14,0%	0,0%	20,0%	19,9%
56-65	Sayı	42	10	1	0	6	59
	Yüzde	17,5%	5,7%	2,3%	0,0%	17,1%	11,7%
66-99	Sayı	35	12	3	1	5	56
	Yüzde	14,6%	6,9%	7,0%	10,0%	14,3%	11,1%
Toplam	Sayı	240	175	43	10	35	503
	Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
Not: Yüzde kısımları her sütunda yer alan değişkenlerin yüzdesini ifade etmektedir.							

Tablo-32, ankete katılanların Sıgla'nın önem ve özelliğinin bilinip bilinmediğine yönelik verileri içermektedir. Tabloya göre katılımcıların %86'sı Sıgla'nın önem ve özelliklerini bildiğini, %12,6'sı da bilmediğini ifade etmiştir. %1,3'lük bir kesimde bu soruyu yanıtızsız bırakmıştır. Ankete katılanların büyük çoğunluğu, genel olarak Sıgla'nın önem ve özelliği hakkında fikir sahibidir.

Tablo-32. Sıgla'nın önem ve özelliğini bilip bilmediği.		
	Sayı	Yüzde
Evet	449	86,0
Hayır	66	12,6
Yanıtsız	7	1,3
Toplam	522	100,0

Tablo-33, ankete katılanların yaş gruplarına göre Sıgla'nın önem ve özelliğini bilip bilmediğine yönelik bilgileri göstermektedir. Tablodan da görüldüğü üzere katılımcılar arasında yaş düştükçe, Sıgla'nın önem ve özelliğinin bilinirliği de azalmaktadır. Bir diğer ifadeyle gençler Sıgla'nın önem ve özelliğini bilme noktasında yaşlılara göre daha geriplandadır.

Tablo-33. Yaş gruplarına göre Sığla'nın önem ve özelliğini bilip bilmediği.				
		Evet	Hayır	Toplam
18-25	Sayı	61	18	79
	Yüzde	13,9%	28,6%	15,7%
26-35	Sayı	75	21	96
	Yüzde	17,0%	33,3%	19,1%
36-45	Sayı	94	14	108
	Yüzde	21,4%	22,2%	21,5%
46-55	Sayı	98	4	102
	Yüzde	22,3%	6,3%	20,3%
56-65	Sayı	58	3	61
	Yüzde	13,2%	4,8%	12,1%
66-99	Sayı	54	3	57
	Yüzde	12,3%	4,8%	11,3%
Toplam	Sayı	440	63	503
	Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%

Not: Yüzde kısımları her sütunda yer alan değişkenlerin yüzdesini ifade etmektedir.

Tablo-34, Anadolu Sığla Ormanı'nın sadece Köyceğiz'de olduğunu bilinip bilmediğine yönelik bilgileri göstermektedir. Ankete katılanların %85,4'ü Anadolu Sığla Ormanı'nın sadece Köyceğiz'de olduğunu bildiğini, %14,2'si de bilmediğini belirtmiştir. %0,4'lük bir kesim de bu soruyu yanıtı bırakmıştır.

Tablo-34. Anadolu sığla ormanının sadece Köyceğiz'de olduğunu bilip bilmediği.		
	Sayı	Yüzde
Evet	446	85,4
Hayır	74	14,2
Yanıtızsız	2	0,4
Toplam	522	100,0

Tablo-35, Sığla'nın ekonomik bir değer olduğunun bilinip bilinmediğine yönelik bilgileri göstermektedir. Tabloya göre katılımcıların %78,9'u Sığla'nın ekonomik bir değer olduğunu bildiğini, %17,2'si ise bilmediğini ifade etmiştir. %3,8'lik bir kesim ise bu soruya yanıt vermemiştir.

Tablo-35. Sığla'nın ekonomik bir değer olduğunu bilip bilmediği.		
	Sayı	Yüzde
Evet	412	78,9
Hayır	90	17,2
Yanıtsız	20	3,8
Toplam	522	100,0

Tablo-36, Anadolu Sığla Ormanı'nın hangi dönemler arası azalmaya başladığına yönelik bilgileri içermektedir. Tabloya göre ankete katılanların %1,5'i sığla ormanının 1940 öncesi, %9,8'i 1940-1960 arası, %19,2'si 1961-1980 arası, %31,8'si 1981-2000 arası, %21,1'i 2000 sonrası dönemde azalmaya başladığını belirtmiştir. %9,2'lik bir kesimin bu konu hakkında herhangi bir fikrinin olmadığı tespit edilmiştir. %7,5'lik bir kesim ise bu soruyu yanıtızsız bırakmıştır.

Tablo-36. Sığla ormanının azalmaya başladığı dönem.		
	Sayı	Yüzde
1940 öncesi	8	1,5
1940-1960 arası	51	9,8
1960-1980 arası	100	19,2
1980-2000 arası	166	31,8
2000 sonrası	110	21,1
Fikrim yok	48	9,2
Yanıtsız	39	7,5
Toplam	522	100,0

Tablo-37, yaş gruplarına göre sığla ormanının azalmaya başladığı dönemleri göstermektedir. Tabloya göre ankete katılanların yaş durumlarına göre, sığlanın azalmaya başladığı dönemlere yönelik düşüncesinin paralellik gösterdiği tespit edilmiştir. 18-25 yaş aralığında bulunanlar özellikle 2000 ve sonrasında sığlanın azalmaya başladığını ifade etmişlerdir. Fakat özellikle 2000 ve sonrası döneme bakıldığında, her yaş grubundan katılımcının bu konu hakkında bir çıkarımda bulunduğu görülebilir. Derinlemesine yapılan

görüşmelerde de 2000 yılı sonrası dönemde sığla ormanının daha hızlı bir şekilde azalmaya başladığına yönelik görüşlerin olduğu belirlenmiştir.

Anadolu Sığla Ormanları'nın Cumhuriyet sonrasında azalmaya başladığı, en keskin tahribatların yapıldığı dönem 1960-1980 dönemidir. Ankete katılanlar arasında bu döneme tanıklık etmiş kişilerin düşüncesinin bu yönde olması da, katılımcıların bilgi aktarımı noktasında samimi olduklarını göstermektedir.

Özellikle bu dönem içerisinde “ülke çapında uygulanan” orman arazilerini, tarım arazisine dönüştürme çalışmalarından sığla ormanları da etkilenmiştir, sığla ormanlarının bulunduğu arazilerin “besin açısından zengin alüviyal toprak ve yüksek taban suyu içermesinden dolayı sığla ormanlarının bulunduğu pek çok nokta da narenciye üretim alanlarına dönüştürülmüştür.

Tablo-37. Yaş gruplarına göre Sığla ormanının azalmaya başladığı dönemler.

		1940 öncesi	1940- 1960 arası	1960- 1980 arası	1980- 2000 arası	2000 sonrası	Fikrim Yok	Toplam
18-25	Sayı	0	0	6	18	35	9	68
	Yüzde	0,0%	0,0%	6,1%	11,2%	32,4%	19,1%	14,4%
26-35	Sayı	2	3	14	37	25	12	93
	Yüzde	25,0%	6,0%	14,1%	23,1%	23,1%	25,5%	19,7%
36-45	Sayı	1	11	19	40	22	5	98
	Yüzde	12,5%	22,0%	19,2%	25,0%	20,4%	10,6%	20,8%
46-55	Sayı	3	10	24	39	12	9	97
	Yüzde	37,5%	20,0%	24,2%	24,4%	11,1%	19,1%	20,6%
56-65	Sayı	2	9	21	15	6	6	59
	Yüzde	25,0%	18,0%	21,2%	9,4%	5,6%	12,8%	12,5%
66 ve üzeri	Sayı	0	17	15	11	8	6	57
	Yüzde	0,0%	34,0%	15,2%	6,9%	7,4%	12,8%	12,1%
Toplam	Sayı	8	50	99	160	108	47	472
	Yüzde	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0%

Not: Yüzde kısımları her sütunda yer alan değişkenlerin yüzdesini ifade etmektedir.

Tablo-38, ankete katılanların yaşadıkları yere göre sığla ormanının azalmaya başladığı dönemlere ilişkin bilgileri göstermektedir. Döğüşbelen, Hamitköy ve Zaferler köylerini birlikte değerlendirdiğimizde, ilgili bölgede yoğun olarak 1940-1960 yılları arasında ciddi tahribatlar ve tarımsal dönüşümler yaşandığı bilinmektedir. Anket sonuçları da bu bilgiyi ispatlar niteliktedir. Toparlar Beldesi’ni incelediğimizde bölgeye dışarıdan göçlerin daha çok 1980-2000 yılları arasında olduğunu bilmekteyiz. Bu bölgede ilgili yıllar arasında orman alanları daha çok yerleşim yeri açma ve narenciye tarım alanı oluşturma maksadıyla dönüşüme uğramıştır.

Anket sonuçlarını incelediğimizde bu bilginin doğruluğunu görmekteyiz. Köyceğiz Köyü, Yangı ve Zeytinalanı köylerini birlikte değerlendirdiğimizde, ilgili bölgelerin yörenin ileri gelen aileleri tarafından Osmanlı’dan bu yana özel orman statüsünde işlettiğini bilmekteyiz. Bu bölgelerde 1980’li yıllara kadar özel mülkiyet durumundan dolayı çok ciddi tahribatlar yaşanmamıştır. 1980 sonrası ortaya çıkan mülkiyet problemleri sırasında orman kenarında ve yer yer içerisinde tahribatların arttığını bilmekteyiz. Elde edilen anket sonuçları da bu verilerin doğruluyla paralellik arz etmektedir.

Tablo-38. Yaşadığı yere göre Sığla ormanının azalmaya başladığı dönemler.									
		1940 öncesi	1940- 1960 arası	1960- 1980 arası	1980- 2000 arası	2000 sonrası	Fikrim Yok	Diğer	Toplam
Döğüşbelen	Sayı	3	22	23	19	13	0	0	80
	Yüzde	37,5%	43,1%	23,0%	11,4%	11,9%	0,0%	0,0%	16,6%
Hamitköy	Sayı	0	9	11	16	19	1	0	56
	Yüzde	0,0%	17,6%	11,0%	9,6%	17,4%	2,1%	0,0%	11,6%
Kavakarası	Sayı	0	4	8	3	20	3	0	38
	Yüzde	0,0%	7,8%	8,0%	1,8%	18,3%	6,2%	0,0%	7,9%
Köyceğiz	Sayı	3	5	22	45	22	17	0	114
	Yüzde	37,5%	9,8%	22,0%	27,1%	20,2%	35,4%	0,0%	23,6%
Köyceğiz Köyü	Sayı	1	0	2	4	1	0	0	8
	Yüzde	12,5%	0,0%	2,0%	2,4%	0,9%	0,0%	0,0%	1,7%

Toparlar	Sayı	0	3	17	36	19	9	1	85
	Yüzde	0,0%	5,9%	17,0%	21,7%	17,4%	18,8%	100,0%	17,6%
Yangı	Sayı	0	0	3	12	3	3	0	21
	Yüzde	0,0%	0,0%	3,0%	7,2%	2,8%	6,2%	0,0%	4,3%
Zaferler	Sayı	0	7	9	12	2	0	0	30
	Yüzde	0,0%	13,7%	9,0%	7,2%	1,8%	0,0%	0,0%	6,2%
Zeytin alanı	Sayı	1	1	5	19	10	15	0	51
	Yüzde	12,5%	2,0%	5,0%	11,4%	9,2%	31,2%	0,0%	10,6%
Toplam	Sayı	8	51	100	166	109	48	1	483
	Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Tablo-39, Sığla ormanının azalmasının en önemli nedenine yönelik bilgileri göstermektedir. Tabloya göre anket uygulananların %50,2'si Sığla ormanının azalmasının en önemli nedeni olarak tarım alanı açmak için yapılan faaliyetleri, %6,5'i ev-inşaat yapımını, %4,6'sı turizm faaliyetlerini, %22,6'sı yangın-kesme gibi durumları, %2,3'ü iklim değişikliğini, %2,7'si drenaj ve sulama kanalı açılmasını belirtmiştir. %2,7'lik bir kesim Sığla ormanının azalmasına neyin neden olduğunu bilmediğini ifade ederken, %5,6'lık bir oran da katılımcı da bu soruyu yanıtızsız bırakmıştır. Tablodan da görüldüğü üzere sığla ormanının azalmasının başlıca nedeni tarım alanı açmaya yönelik uygulamalar olarak göze çarpmaktadır.

Derinlemesine mülakat çalışmalarımız sırasında bu konuya ilişkin alınan görüşlerde, geçmişte tarım alanı açma sebebiyle yapılan yoğun orman işgallerinin toplum vicdanında ciddi bir kaygı oluşturduğu anlaşılmıştır. Mülakat katılımcılarının tamamı, günümüzde artık bu tarz uygulamaların hiçbir şekilde tasvip edilemeyeceğini ve cezai işlem uygulanmasının mutlak surette gerekliliğini belirtmişlerdir.

Tablo-39. Sığla ormanının azalmasının en önemli nedeni.		
	Sayı	Yüzde
Tarım alanı açma	262	50,2
Ev- inşaat yapımı	34	6,5
Turizm	24	4,6
Yangın-kesme	118	22,6

İklim değişikliği	12	2,3
Drenaj ve sulama kanalları	14	2,7
Diğer	15	2,9
Bilmiyorum	14	2,7
Yanıtsız	29	5,6
Toplam	522	100,0

Tablo-40, ankete katılanların yaşadıkları yere göre Sığla ormanının azalmasının en önemli nedenlerini göstermektedir. Buradaki sonuçlar daha çok ankete katılan kişilerin kendi yaşadıkları bölgedeki ormana ilişkin düşüncelerine yönelik verileri kapsadığı söylenebilir. Elde edilen verileri yerleşim yerlerine göre incelediğimizde ormanın en önemli azalış nedeni olarak tüm bölgelerde ortak biçimde tarım alanı açma ve kesim faaliyetlerini görmekte beraber, Döğüşbelen, Hamitköy ve Zaferler köylerinde ayrıca drenaj ve sulama kanallarının da ciddi bir diğer tehdit olduğu göze çarpmaktadır. Bunun altında yatan en önemli neden ise kesim yapmadan yeni tarım alanları açabilmek için en kestirme yolun, drenaj kanalları vasıtasıyla orman taban su seviyesinin düşürülüp ormanın kurutulmasıdır. Bu sayede ayrıca yoğun su isteği olan narenciye alanları için yeni su temin sistemleri de oluşturulmuş olmaktadır.

Tablo-40. Yaşadığı yere göre Sığla ormanının azalmasının en önemli nedeni.										
		Tarım alanı açma	Ev-inşaat yapımı	Turizm	Yangın-kesme	İklim değişikliği	Drenaj ve sulama kanalları	Diğer	Bilmiyorum	Toplam
Döğüşbelen	Sayı	52	3	2	22	0	2	0	0	81
	Yüzde	19,8%	8,8%	8,3%	18,6%	0,0%	14,3%	0,0%	0,0%	16,4%
Hamitköy	Sayı	22	5	0	22	2	7	0	0	58
	Yüzde	8,4%	14,7%	0,0%	18,6%	16,7%	50,0%	0,0%	0,0%	11,8%
Kavakarası	Sayı	10	3	0	13	4	1	5	0	36
	Yüzde	3,8%	8,8%	0,0%	11,0%	33,3%	7,1%	33,3%	0,0%	7,3%
Köyceğiz	Sayı	70	11	8	17	1	0	4	8	119
	Yüzde	26,7%	32,4%	33,3%	14,4%	8,3%	0,0%	26,7%	57,1%	24,1%
Köyceğiz Köyü	Sayı	3	0	2	1	1	0	1	0	8
	Yüzde	1,1%	0,0%	8,3%	0,8%	8,3%	0,0%	6,7%	0,0%	1,6%
Toparlar	Sayı	62	6	9	9	2	0	1	2	91

	Yüzde	23,7%	17,6%	37,5%	7,6%	16,7%	0,0%	6,7%	14,3%	18,5%
Yangı	Sayı	5	0	1	14	0	0	0	0	20
	Yüzde	1,9%	0,0%	4,2%	11,9%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	4,1%
Zaferler	Sayı	20	1	1	7	0	1	0	0	30
	Yüzde	7,6%	2,9%	4,2%	5,9%	0,0%	7,1%	0,0%	0,0%	6,1%
Zeytin alanı	Sayı	18	5	1	13	2	3	4	4	50
	Yüzde	6,9%	14,7%	4,2%	11,0%	16,7%	21,4%	26,7%	28,6%	10,1%
Toplam	Sayı	262	34	24	118	12	14	15	14	493
	Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Tablo-41, yaş gruplarına göre Sığla ormanının azalmasının en önemli nedenlerini göstermektedir. Yaşın ilerlemesiyle birlikte tarım alanı açmanın Sığla ormanına en yüksek oranda zarar verdiğine yönelik algının çok güçlü olduğu söylenebilir. Bölgenin tarımsal yapısındaki dönüşümle birlikte özellikle kırsal alanda anket uygulanan gençlerin sığla ormanının azalmasıdaki nedenler olarak diğer unsurları da yoğun biçimde değerlendirdiklerinden bahsedebiliriz. Bu durum doğrudan kırsal alandaki ekonomik kaygıların da değişmesiyle bağlantılıdır.

Tablo- 41. Yaş gruplarına göre Sığla ormanının azalmasının en önemli nedeni.

		Tarım alanı açma	Ev- inşaat yapımı	Turizm	Yangın, kesme	İklim değişikliği	Drenaj ve sulama kanalları	Diğer	Bilmi-yorum	Toplam
18-25	Sayı	31	14	6	23	0	0	1	2	77
	Yüzde	12,1%	41,2%	25,0%	20,4%	0,0%	0,0%	6,7%	14,3%	16,0%
26-35	Sayı	33	8	8	32	4	2	3	3	93
	Yüzde	12,9%	23,5%	33,3%	28,3%	33,3%	14,3%	20,0%	21,4%	19,3%
36-45	Sayı	56	4	6	21	4	2	4	6	103
	Yüzde	21,9%	11,8%	25,0%	18,6%	33,3%	14,3%	26,7%	42,9%	21,4%
46-55	Sayı	65	4	2	18	2	3	2	1	97
	Yüzde	25,4%	11,8%	8,3%	15,9%	16,7%	21,4%	13,3%	7,1%	20,1%
56-65	Sayı	39	1	1	9	0	4	3	1	58
	Yüzde	15,2%	2,9%	4,2%	8,0%	0,0%	28,6%	20,0%	7,1%	12,0%
66-99	Sayı	32	3	1	10	2	3	2	1	54
	Yüzde	12,5%	8,8%	4,2%	8,8%	16,7%	21,4%	13,3%	7,1%	11,2%
Toplam	Sayı	256	34	24	113	12	14	15	14	482
	Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Tablo-42, anket uygulananların “Sığla ormanlarının sahibi sizce kimdir?” sorusuna verdiği yanıtı göstermektedir. Tabloya göre, ankete katılanların %60,3’ü devletin, %21,1’i köylülerin, %5,2’si tapusu olanların, %29,5’i herkesin, %1,5’i hiç kimsenin Sığla ormanlarının sahibi olamayacağını ifade etmiştir. Katılımcıların %2,1’i bu soruya yanıt verebilecek bilgiye sahip olmadığını ifade ederken, %2,3’lük bir kesim de diğer seçeneğini cevaplandırmıştır.

Bu konuyu aylık ortalama gelir dağılımı özelinde incelediğimizde, Sığla ormanının sahibi olarak devleti işaret edenlerin oranı gelir seviyesi yükseldikçe düşmektedir. Aynı şekilde bu soruya Sığla ormanının sahibi köylülerdir cevabını verenlerin aylık ortalama gelirlerinin daha düşük olduğu tespit edilmiştir.

Bu soru özelinde, devlet ve köylüler cevabını verenler arasında gelir dağılımı açısından bir ikiliğin görülmesi manidardır. Çünkü kırsal bölgede yaşıyor olma, tarımsal süreçlerden yıllar içerisinde meydana gelen büyük kopuşlar bu manidar durumun ortaya çıkmasını özetler niteliktedir. Köylü-devlet ikiliği, devlete olan algı ve ekonomi politik süreçler bir arada düşünüldüğünde aslında “Anadolu Sığla Ormanları” temelinde bölgede “ekonomik” tabanlı politik belirlenimlerin varlığından söz etmek mümkündür.

Bir diğer ifade ile Sığla ormanının sahibinin kim olduğuna yönelik algının belirleyicisi “devlet” mülkiyetidir. Yani Sığla devletindir ve devlet ona istediğini yapabilir, istediği gibi kullanabilir yaklaşımı mevcuttur.

Tablo-42. Sığla ormanının sahibi sizce kimdir?.		
	Sayı	Yüzde
Devlet	315	60,3
Köylüler	110	21,1
Tapusu olanlar	27	5,2
Herkes	154	29,5
Hiç kimse	8	1,5
Bilmiyor	11	2,1
Diğer	12	2,3

Tablo-43, katılımcıların Sığla ağacının yok olmasının onları ilgilendirip ilgilendirmediğine yönelik bilgileri göstermektedir. Tabloya göre anket uygulananların %94,1'i Sığla ağacının yok olmasının kendilerini ilgilendirdiğini, %5,2'si de ilgilendirmediğini belirtmiştir. %0,8'lik bir kesim de bu soruyu cevaplamamıştır. Anket sonuçlarına göre bölgede yaşayan tüm farklı yaş grupları ve farklı kesimlerin Sığla ile ilgili farkındalık düzeylerinin çok yüksek olduğunu ve bölgede Sığla'ya yönelik yapılabilecek herhangi bir uygulamanın herkesçe izleneceğini bize göstermektedir.

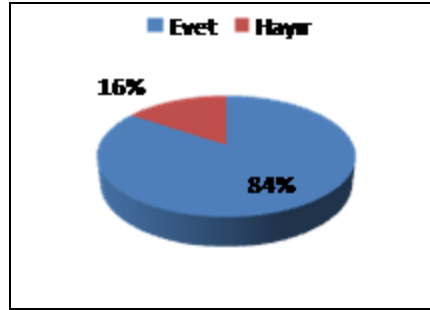
Tablo-43. Sığla ağacının yok olmasının sizi ilgilendirip ilgilendirmediği.		
	Sayı	Yüzde
Evet	491	94,1
Hayır	27	5,2
Yanıtsız	4	0,8
Toplam	522	100,0

Tablo-44, katılımcıların Sığla'nın doğal süreçleri etkileyip etkilemediği, doğal sistemde herhangi bir etkiye yol açıp açmadığına yönelik bilgileri göstermektedir. Tablo-27 ile paralel biçimde anket uygulananların %94,4'ü Sığla'nın doğal sistemde herhangi bir etkiye yol açtığını, %4,4'ü de açmadığını belirtmiştir. Yöre halkının Sığla'nın ekolojik istekleri açısından bir farkındalığa sahip olduğunu ve Sığla ormanı üzerinde yaşanabilecek herhangi

bir olumsuzluğun yöredeki doğal süreçler üzerinde oluşturacağı etki hakkında kestirimde bulduklarını söyleyebiliriz.

Tablo-44. Sığla'nın doğal süreçleri etkileyip etkilemediği, doğal sistemde herhangi bir etkiye yol açıp açmadığı.		
	Sayı	Yüzde
Evet	493	94,4
Hayır	23	4,4
Yanıtsız	6	1,1
Toplam	522	100,0

Şekil-16, ankete katılanların Sığla ağacını “manevi anlamda” değerli ve kutsal bir ağaç olup olmadığına yönelik bilgileri içermektedir. Katılımcıların %83,1'i Sığla ağacını “manevi anlamda” değerli ve kutsal bir ağaç olarak görürken, %15,3'ü ise tam tersi bir düşüncede olduğunu ifade etmiştir. %1,5'lik bir kesim ise bu soruyu yanıtlamamıştır. Buna göre yörede Sığla ağacının ciddi bir biçimde manevi değer taşıdığını söyleyebiliriz.

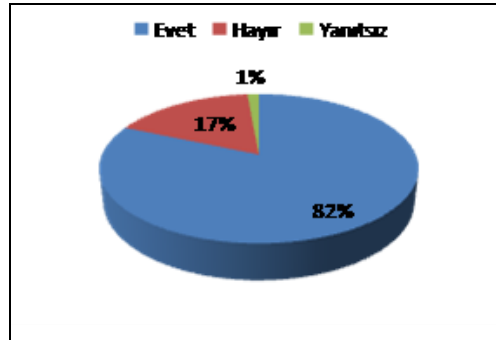
Şekil-16. Sığla ağacının “manevi anlamda” değerli ve kutsal bir ağaç olup olmadığı.

Tablo-45’de yukarıdaki değerlendirmeye ek olarak yaş gruplarına göre “Sığla ağacının ‘manevi anlamda’ değerli ve kutsal bir ağaç olup olmadığı” sorusuna verilen yanıtların dağılımını göstermektedir. Yaş ile bu soruya verilen cevap arasında gözle görülür bir ilişki söz konusudur. Şöyle ki genç nüfus olarak tanımlayabileceğimiz 18-25 yaş grubunda bulunanların bu soruya “hayır” cevabını, diğer yaş gruplarına nazaran en fazla yoğunlukta

verdiği söylenebilir. Yaş ilerledikçe Sığla'ya verilen manevi değer, önem ve kutsallık atfı da yükselmektedir.

Tablo-45. Yaş gruplarına göre “Sığla ağacının ‘manevi anlamda’ değerli ve kutsal bir ağaç olup olmadığı”.				
		Evet	Hayır	Toplam
18-25	Sayı	60	20	80
	Yüzde	14,1%	26,7%	15,9%
26-35	Sayı	81	17	98
	Yüzde	19,0%	22,7%	19,5%
36-45	Sayı	92	17	109
	Yüzde	21,5%	22,7%	21,7%
46-55	Sayı	88	11	99
	Yüzde	20,6%	14,7%	19,7%
56-65	Sayı	54	5	59
	Yüzde	12,6%	6,7%	11,8%
66-99	Sayı	52	5	57
	Yüzde	12,2%	6,7%	11,4%
Toplam	Sayı	427	75	502
	Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%

Şekil-17, ankete katılanların Sığla ormanlarının ekonomik olarak değerlendirilip, değerlendirilmemesine yönelik fikirlerine yönelik bilgileri içermektedir. Grafığe göre, katılımcıların %81,6’sı Sığla ormanlarının ekonomik olarak değerlendirilmesi yönünde fikir beyan ederken, %17’si de tam tersi fikirde olduklarını ifade etmiştir. Katılımcıların %1’i de bu soruya yanıt vermemiştir.

Şekil-17. Sığla ormanlarının ekonomik olarak değerlendirilip değerlendirilmemesi.

Tablo-46, ankete katılanların Sığla'dan genel faydalanma biçimlerini göstermektedir. Katılımcıların %9,4'ü Sığla'dan ekonomik amaçlı faydalandığını, %58,6'sı sağlık amaçlı faydalandığını, %28,5'i de eğlenme amaçlı faydalandığını ifade etmiştir. Tablodan da görüldüğü üzere, Sığla'dan en çok sağlık amaçlı faydalandığı söylenebilir.

Tablo-46. Sığla'dan genel faydalanma biçimleri.		
	Sayı	Yüzde
Ekonomik amaçlı	49	9,4
Sağlık amaçlı	306	58,6
Eğlenme amaçlı	149	28,5

Tablo-47, ankete katılanların daha önce Sığla ormanından nasıl yararlandıklarına yönelik bilgileri göstermektedir. Tablo da birden çok seçeneği işaretleyenler olduğundan toplam anket yapılan sayısı ve yüzdeler farklılaşabilmektedir. Şöyle ki sığla yağı üretiminde bulunan birisi aynı zamanda sığla yağını da kullanabilmekte, Sığla'dan odun kereste amaçlı faydalanmakta veyahut tarım alanı oluşturma amaçlı da kullanabilmektedir. Bu bilgiler ışığında aşağıda Tablo-47'ye yönelik bilgiler aktarılmıştır. Tablo-47'ye göre katılımcıların %11,5'i Sığla ormanından daha önce yağ üretimi, %54,8'i sığla yağı kullanımı, %27,6'sı yakacak olarak, %7,9'u kereste olarak, %4'ü tarım alanı oluşturma amaçlı, %2,1'i turizm alanı oluşturma amaçlı, %1,1'i yerleşim alanı oluşturma amaçlı, %53,1'i orman içerisinde gezme, piknik yapma, bisiklet sürme vb. faaliyetlerde, %42,1'i orman içerisinde ot-bitki-mantar vb. toplama, %15,7'si de orman içerisinde avlanma yaparak yararlandığını belirtmiştir.

Tablo-47. Daha önce Sığla ormanından nasıl yararlanıldığı.		
	Sayı	Yüzde
Sığla yağı üretimi	60	11,5
Sığla yağı kullanımı	286	54,8
Odun (yakacak amaçlı)	144	27,6

Odun (kereste amaçlı)	41	7,9
Tarım alanı oluşturma amaçlı	21	4,0
Turizm alanı oluşturma amaçlı	11	2,1
Yerleşim alanı oluşturma amaçlı	6	1,1
Orman içerisinde gezme-piknik yapma, bisiklet sürme vb.	277	53,1
Orman içerisinde ot-bitki-mantar vb. toplama	220	42,1
Orman içerisinde avlanma	82	15,7
Not: Bu kısımda birden çok cevap alındığı için, sayı ve yüzde toplamları dikkate alınmamalıdır.		

Tablo-48, Yaşadığı yere göre Sığla ağacı ve/veya ormanından tarım alanı oluşturma amaçlı yararlanma bilgilerini içermektedir. Verileri incelediğimizde Döğüşbelen, Hamitköy ve Zaferler köylerini kapsayan bölge en yoğun kullanımın yaşandığı alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu alanlarda daha önce de bahsettiğimiz gibi özellikle 1960-1980 dönemleri arasında yoğun olarak tarımsal alan açma amaçlı işgallerin yaşandığı bölgeyi teşkil etmektedir. Öte yandan Toparlar Beldesi de yine tarımsal açmaların yoğunlaştığı ikinci bölgeyi meydana getirmektedir. Verileri genel olarak değerlendirdiğimizde ise çalışma alanımızı oluşturan bölgenin hemen hemen tamamında tarımsal işgallerin yaşandığını görmekteyiz.

Tablo-48. Yaşadığı yere göre Sığla ağacı ve/veya ormanından tarım alanı oluşturma amaçlı yararlanma.		
		Evet
Döğüşbelen	Sayı	6
	Yüzde	28,6%
Hamitköy	Sayı	4
	Yüzde	19,0%
Kavakarası	Sayı	3
	Yüzde	14,3%
Köyceğiz	Sayı	1
	Yüzde	4,8%
Toparlar	Sayı	4
	Yüzde	19,0%
Yangı	Sayı	2
	Yüzde	9,5%
Zaferler	Sayı	1

	Yüzde	4,8%
Toplam	Sayı	21
	Yüzde	100,0%

Tablo-49, yaşadığı yere göre Sığla ağacı ve/veya ormanından yerleşim alanı oluşturma amaçlı yararlanma verilerini içermektedir. Verilere göz attığımızda sadece Döğüşbelen, Hamitköy ve Köyceğiz İlçe Merkezi'nden anket katılımcılarının yerleşim alanı oluşturmak amacıyla Sığla ormanı işgallerine sebebiyet verdikleri anlaşılmaktadır. Esasen bu durumu Tablo-48 ile karşılaştırdığımızda bölgede Sığla ormanlarının esas işgal nedenlerinin daha çok tarım alanı açmak olduğu anlaşılabilir.

Tablo-49. Yaşadığı yere göre Sığla ağacı ve/veya ormanından yerleşim alanı oluşturma amaçlı yararlanma.		
		Evet
Döğüşbelen	Sayı	1
	Yüzde	16,7%
Hamitköy	Sayı	3
	Yüzde	50,0%
Köyceğiz	Sayı	2
	Yüzde	33,3%
Toplam	Sayı	6
	Yüzde	100,0%

Tablo-50, ankete katılanların çevre etiği kapsamında, sığla ormanına yönelik algılarını göstermektedir. Aşağıda madde madde bu algılar sunulmuştur.

Anket uygulananların %59,2'si "insan ihtiyaçlarının doğadaki diğer canlıların ihtiyaçlarının önünde geldiği" düşüncesine katılırken, %39,5'i de bu düşünceye katılmadığını belirtmiştir.

Anket uygulananların %29,9'u "sığla ormanının taşıdığı değerlerin yalnızca insana hizmet ettiği" düşüncesine katılırken, %69,7'si bu düşünceye katılmamıştır.

Anket uygulananların %95,6'sı "doğadaki bütün canlıların yaşama hakkı olduğu" yönündeki düşünceye katılırken, %3,8'i bu düşünceye katılmamıştır.

Anket uygulananların %96,2'si "sığla ormanlarının korunmasını" istediğini belirtirken, %1,9'u korunmasını istemediğini ifade etmiştir.

Anket uygulananların %21,3'ü "sığla ormanlarının ekonomik değeri olmasaydı yerine tarım ve/veya turizm alanlarının getirilmesini" istediğini, %78,2'si de böyle bir durumun olmasını istemediğini ifade etmiştir.

Anket uygulananların %96,4'ü "sığlanın ekonomik bir değeri olmasaydı, yine de korunması gerektiği" düşüncesine katılırken, %2,5'i bu düşünceye katılmadığını belirtmiştir.

Anket uygulananların %95,4'ü "kuruyup devrilen sığla ağaçlarının değerlendirilmesi gerektiği" düşüncesine katılırken, %4,0'ı da bu düşünceye katılmadığını ifade etmiştir.

Anket uygulananların %98,7'si "doğadan yok olmaları insanlara doğrudan zarar vermese de sığla ormanlarının korunmasını isterim" düşüncesine katılırken, %0,4'ü bu düşünceye katılmadığını ifade etmiştir.

Anket uygulananların %98,3'ü "sığla ormanlarına zarar vermenin" suç olduğu düşüncesine katılırken, %1,0'ı bu düşünceye katılmadığını ifade etmiştir.

Tablo-50. Ankete katılanların çevre etiği kapsamında sığla ormanına yönelik algıları.				
	EVET		HA YIR	
	<i>Sayı</i>	<i>Yüzde</i>	<i>Sayı</i>	<i>Yüzde</i>
İnsan ihtiyaçları doğadaki diğer canlıların ihtiyaçlarının önünde gelir.	309	59,2	206	39,5
Sığla ormanının taşıdığı değerler yalnızca insana hizmet eder.	156	29,9	364	69,7
Doğadaki tüm canlılar yaşam hakkına sahiptir.	499	95,6	20	3,8
Sığla ormanının korunmasını isterim.	502	96,2	10	1,9
Sığla ormanlarının ekonomik değeri olmasaydı yerine tarım ve/veya turizm alanlarının getirilmesini isterdim.	111	21,3	408	78,2
Sığla ormanının yeniden sağlıklı bir orman haline getirilmesi mutlaka gereklidir.	504	96,6	13	2,5
Sığlanın ekonomik bir değeri olmasaydı, yine de korunması gerektiğini düşünüyorum.	503	96,4	13	2,5
Kuruyup devrilen sığla ağaçlarının değerlendirilmesi gerektiğini düşünüyorum.	498	95,4	21	4,0
Doğadan yok olmaları insanlara doğrudan zarar vermese de sığla ormanlarının korunmasını isterim.	515	98,7	2	0,4
Sığla ormanlarına zarar vermek bir suçtur.	513	98,3	5	1,0

Tablo-51, Yaş gruplarına göre Sığla ormanının ekonomik değeri olmadığı takdirde yerine tarım ve/veya turizm alanlarının getirilmesinin istenip istenmemesi tutumuna ilişkin verileri içermektedir. Her yaş grubunda genel olarak ekonomik bir değeri olmasa bile sığla ormanlarının tarım ve/veya turizm alanı olarak kullanılması istenmemektedir. Öte yandan ankete katılan kişileri verdikleri yanıtlara göre orantıladığımızda yaşa bağlı olarak verilen yanıtta ve tutumda herhangi bir değişim göze çarpmamaktadır.

Tablo- 51. Yaş gruplarına göre Sığla ormanının ekonomik değeri olmadığı takdirde yerine tarım ve/veya turizm alanlarının getirilmesinin istenip istenmemesi.				
		Evet	Hayır	Toplam
18-25	Sayı	20	60	80

	Yüzde	18,9%	15,0%	15,8%
26-35	Sayı	19	80	99
	Yüzde	17,9%	20,0%	19,5%
36-45	Sayı	16	92	108
	Yüzde	15,1%	22,9%	21,3%
46-55	Sayı	23	80	103
	Yüzde	21,7%	20,0%	20,3%
56-65	Sayı	17	43	60
	Yüzde	16,0%	10,7%	11,8%
66-99	Sayı	11	46	57
	Yüzde	10,4%	11,5%	11,2%
Toplam	Sayı	106	401	507
	Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%

Tablo-52, ortalama aylık gelir dağılımına göre, sığla ormanının ekonomik değerinin olmadığı takdirde yerine tarım ve/veya turizm alanlarının getirilmesinin istenip istenmemesine yönelik algıya ilişkin verileri sunmaktadır. Sığla ormanlarının ekonomik değeri olmasa bile yerine tarım ve/veya turizm alanı getirilmesine ilişkin taleplerin gelir düzeyi arttıkça genel olarak düşme eğilimi gösterdiğini söyleyebiliriz.

Tablo-52. Ortalama aylık gelir dağılımına göre, sığla ormanının ekonomik değerinin olmadığı takdirde yerine tarım ve/veya turizm alanlarının getirilmesinin istenip istenmemesine yönelik algının dağılımı.				
		Evet	Hayır	Toplam
0-500 (TL)	Sayı	8	38	46
	Yüzde	7,6%	10,1%	9,5%
501-1000	Sayı	50	143	193
	Yüzde	47,6%	37,8%	40,0%
1001-1500	Sayı	20	76	96
	Yüzde	19,0%	20,1%	19,9%
1501-2000	Sayı	19	74	93
	Yüzde	18,1%	19,6%	19,3%
2001-2500	Sayı	4	22	26
	Yüzde	3,8%	5,8%	5,4%
2501 ve üzeri	Sayı	4	25	29
	Yüzde	3,8%	6,6%	6,0%
Toplam	Sayı	105	378	483
	Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%

Tablo-53, yaş gruplarına göre Sığla ormanının taşıdığı değerlerin yalnızca insana hizmet edip etmediğine dair tutuma ilişkin verileri sunmaktadır. Verileri incelediğimizde özellikle 55 yaş üzerinde Sığla ormanlarının taşıdığı değerlerin yalnızca insana hizmet ettiğine ilişkin ciddi oranlarda bir algı durumu söz konusudur. Öte yandan 55 yaş altı gruplarda da tam tersi bir durum söz konusu olup bu algı Sığla ormanının sadece insana hizmet etmediği yönündedir.

Tablo-53. Yaş gruplarına göre Sığla ormanının taşıdığı değerlerin yalnızca insana hizmet edip etmemesi.				
		Evet	Hayır	Toplam
18-25	Sayı	15	65	80
	Yüzde	9,7%	18,4%	15,7%
26-35	Sayı	23	76	99
	Yüzde	14,9%	21,5%	19,5%
36-45	Sayı	25	83	108
	Yüzde	16,2%	23,4%	21,3%
46-55	Sayı	25	78	103
	Yüzde	16,2%	22,0%	20,3%
56-65	Sayı	33	28	61
	Yüzde	21,4%	7,9%	12,0%
66-99	Sayı	33	24	57
	Yüzde	21,4%	6,8%	11,2%
Toplam	Sayı	154	354	508
	Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%

Tablo-54, Gelir dağılımına göre Sığla ormanının taşıdığı değerlerin yalnızca insana hizmet edip etmediğine dair tutuma ilişkin verileri sunmaktadır. Verileri incelediğimizde aylık ortalama gelir seviyesi özellikle 1000 TL'nin altında olan katılımcılar yoğun bir biçimde Sığla ormanlarının taşıdığı değerlerin yalnızca insana hizmet ettiği algısını taşımaktadırlar. Öte yandan yaptığımız derinlemesine mülakat çalışmaları sırasında Sığla ormanlarının taşıdığı değerlerin yalnızca insana değil özellikle doğal yaşam unsurlarına da hizmet ettiği sıklıkla dile getirilmiştir.

Tablo-54. Gelir dağılımına göre Sığla ormanının taşıdığı değerlerin yalnızca insana hizmet edip etmemesi.				
		Evet	Hayır	Toplam
0-500	Sayı	22	24	46
	Yüzde	15,4%	7,0%	9,5%
501-1000	Sayı	62	131	193
	Yüzde	43,4%	38,4%	39,9%
1001-1500	Sayı	28	69	97
	Yüzde	19,6%	20,2%	20,0%
1501-2000	Sayı	25	68	93
	Yüzde	17,5%	19,9%	19,2%
2001-2500	Sayı	4	22	26
	Yüzde	2,8%	6,5%	5,4%
2501-Üzeri	Sayı	2	27	29
	Yüzde	1,4%	7,9%	6,0%
Toplam	Sayı	143	341	484
	Yüzde	100,0%	100,0%	100,0%

Tablo-55, ankete katılanların “insan ihtiyaçlarının doğadaki canlıların ihtiyaçlarının önünde gelip gelmemesi düşüncesine yönelik tutumlarının, aylık ortalama gelir seviyesine göre dağılımını göstermektedir. Yukarıdaki tabloda sunulan veriler ışığında çevre etiği kapsamında bu durum ele alındığı takdirde gözle görülür birkaç tespit yapılabilir. Aylık ortalama gelir seviyesi 501-1000 TL civarında bulunanların insan ihtiyaçlarını daha ön plana aldıkları yüksek oranda görülmektedir. Diğer bir durum ise aylık ortalama gelir seviyesi yükseldikçe insan ihtiyaçlarının ikincil planlara alınmasıdır.

Yani gelir seviyesi arttıkça, ekonomik refah ile birlikte katılımcıların doğadaki diğer canlıların ihtiyaçlarını da düşünür hale geldiği yorumu yapılabilir. Fakat bu nokta da daha açıklayıcı bir analiz gerçekleştirebilmek için ankete katılanların yaşadıkları yer ile bu düşünceye katılımlarını irdelemek de sağlıklı olabilir. Çünkü özellikle Köyceğiz İlçe Merkezi’nde yaşayanların gelir seviyelerinin, diğer yerleşim birimlerine göre daha yüksek

olduğu önceki tablolarda sunulmuştur. İlçe merkezinde, örnekleme yapılan diğer köylere nazaran daha refah bir yaşam mevcuttur, fakat köylerde de doğal yaşama ve diğer canlılara olan saygının düşük olabileceği düşüncesini ilk elden bu nokta da tasavvur etmek çok sağlıklı olmayabilir.

Tablo-55. İnsan ihtiyaçlarının doğadaki diğer canlıların ihtiyaçlarının önünde gelip gelmemesi durumunun aylık ortalama gelire göre dağılımı.									
		Aylık ortalama gelir dağılımı (TL)						Toplam	
		0-500 (TL)	501-1000	1001-1500	1501-2000	2001-2500	2501 ve üstü		
	Evet	Yüzde	37	130	50	50	12	10	289
		Sayı	80,4%	68,4%	52,1%	53,8%	48,0%	34,5%	60,3%
	Hayır	Yüzde	9	60	46	43	13	19	190
		Sayı	19,6%	31,6%	47,9%	46,2%	52,0%	65,5%	39,7%
Toplam	Yüzde	46	190	96	93	25	29	479	
	Sayı	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Tablo-56, ankete katılanlara göre Sığla ormanına yönelik cezai işlem uygulamasının gerektiği durumlara yönelik bilgileri içermektedir. Tabloya göre anket uygulananların:

%96,7'si "Sığla ağacını kesmenin-yakmanın cezai işlem gerektirdiğini" düşünürken, %2,5'i bu şekilde düşünmemekte,

%75,5'i "Sığla ormanı yakınlarında drenaj-kurutma kanalı açmanın cezai işlem gerektirdiğini" düşünürken, %21,3'ü bu şekilde düşünmemekte,

%92,77'si "Kaçak sığla yağı çıkartmanın cezai işlem gerektirdiğini" düşünmekte, %5,4'ü bu şekilde düşünmemekte,

%90,4'ü "Sığla ormanı içerisinde tarım alanı açmanın cezai işlem gerektirdiğini" düşünürken, %8,2'si bu şekilde düşünmemekte,

%88,3'ü "Sığla ormanı içerisinde turizm alanı açmanın cezai işlem gerektirdiğini" düşünürken, %9,4'ü bu şekilde düşünmemekte,

%61,2'si "Sığla ormanında içki içmenin cezai işlem gerektirdiğini" düşünürken, %34,9'u bu şekilde düşünmemekte,

%74,5'i "Sığla ormanında yaban hayatına zarar vermenin, avlanmanın cezai işlem gerektirdiğini" düşünürken, %23'ü bu şekilde düşünmemekte,

%94,1'i "Sığla ormanına çöp atmanın-kirletmenin cezai işlem gerektirdiğini" düşünürken, %5'i bu şekilde düşünmemekte,

%4,6'sı "Sığla ağacına fıkra anlatmanın cezai işlem gerektirdiğini" düşünürken, %89,1'i de bu şekilde düşünmemektedir.

	EVET		HA YIR	
	<i>Sayı</i>	<i>Yüzde</i>	<i>Sayı</i>	<i>Yüzde</i>
Sığla ağacını kesmek-yakmak	505	96,7	13	2,5
Sığla ormanı yakınlarında drenaj-kurutma kanalı açmak	394	75,5	111	21,3
Kaçak sığla yağı çıkartmak	484	92,7	28	5,4
Sığla ormanı içerisinde tarım alanı açmak	472	90,4	43	8,2
Sığla ormanı içerisinde turizm alanı açmak	461	88,3	49	9,4
Sığla ormanında içki içmek	321	61,25	182	34,9
Sığla ormanında yaban hayatına zarar vermek,	389	74,5	120	23,0

avlanmak				
Sığla ormanına çöp atmak-kirletmek	491	94,1	26	5,0
Sığla ağacına fikra anlatmak.*	24	4,6	465	89,1
*Anket soruları tasarlanırken, katılımcıların dikkatlerinin dağınık olup olmadığına yönelik bir soruya verilen cevaplardır. Anket sorularından verimli yanıtlar alabilmek için böyle bir soru geliştirilmiştir.				

Tablo-57, ankete katılanların bahçelerinde ya da yaşadıkları yerlerde Sığla ağacının onları mutlu edip etmediğine yönelik bilgileri göstermektedir. Tabloya göre anket uygulananların %95,6'sı bahçe ya da yaşadıkları yerde Sığla ağacını görmekten mutlu olduklarını ifade ederken, %2,5'i de mutlu olmadıklarını belirtmiştir. %1,9'luk bir kesim de bu soruya her hangi bir yanıt vermemiştir.

Tablo-57. Bahçe de ya da yaşanılan yerde Sığla ağacının mutlu edip etmemesi.		
	Sayı	Yüzde
Evet	499	95,6
Hayır	13	2,5
Yanıtsız	10	1,9
Toplam	522	100,0

Tablo-58, ankete katılanlara göre sığla ormanlarında yapılması gerekenler ile ilgili bilgileri göstermektedir. Tabloya göre katılımcıların:

%1,0'ı “tüm orman kesilerek yerine tarım ve yerleşim alanları açılmalı”,

%1,9'u “tüm orman kesilerek yerine turizm alanları açılmalı”,

%84,9'u “tüm orman bakımdan geçirilerek gençleştirilmeli”,

%89,8'i “kontrollü olarak sığla yağı üretilmeli”,

%71,3'ü “orman içinde bisiklet ve yürüyüş yolları yapılmalı”,

%63,2'si “orman içinde piknik alanları yapılmalı”,

%59,4'ü “ormana hiç dokunmadan korunmalı”,

%1,1'i “herhangi bir fikri olmadığı” yönünde düşüncesini belirtmiştir.

Tablo-58. Ankete katılanlara göre sığla ormanlarında yapılması gerekenler.		
	Sayı	Yüzde
Tüm orman kesilerek yerine tarım ve yerleşim alanları açılmalı	5	1,0
Tüm orman kesilerek yerine turizm alanları açılmalı	10	1,9
Tüm orman bakımdan geçirilerek gençleştirilmeli	443	84,9
Kontrollü olarak sığla yağı üretilmeli	469	89,8
Orman içinde bisiklet ve yürüyüş yolları yapılmalı	372	71,3
Orman içinde piknik alanları yapılmalı	330	63,2
Ormana hiç dokunmadan korunmalı	310	59,4
Fikrim yok	6	1,1
Diğer	4	0,8

4.3.3. Anadolu Sığla Ormanları'nın Değerleri

“Doğaya Değer Bıçmek” ve “Orman Ekosisteminin Değerleri” bölümlerinde fonksiyonları, kullanım değerleri, olası değerleri, miras ve varlık değerleri bakımından doğanın ve dolayısıyla orman ekosistemlerinin değerlerini detaylı bir biçimde ele almıştık. Buradan yola çıkarak Anadolu Sığla Ormanları'nın sunmuş olduğu ekosistem değerlerinin sosyal, biyo-ekolojik ve ekonomik yönlerden doğaya bağımlı olan insan neslinin, refah ve mutluluk içinde yaşamının sürdürülebilir şekilde devamlılığını sağlaması açısından yaşamsal önem arz ettiğini yineleyebiliriz. Öte yandan Anadolu Sığla Ormanları'nın taşıdığı bu değerlerin yalnızca insanoğlu için değil, doğadaki canlı-cansız tüm varlıkların mevcut durumda geliştirmiş oldukları uyumun ve düzenin de devamlılığı açısından ciddi fonksiyonlara sahip olduğunu savunabiliriz.

Doğal ekosistemlerden biri olan Anadolu Sığla Ormanları sağladıkları değerler bakımından incelerken, ilgili değerleri daha önceki bölümlerde ele aldığımız şekliyle aşağıdaki gibi beş başlık altında toplamak daha anlaşılır sonuçlar sunmaktadır.

Buna göre sırasıyla bu değerleri değerlendirecek olursak:

Doğrudan kullanım değerleri: Anadolu Sığla Ormanları ekosistem düzeyinde sağladıkları besin materyalleri (orman meyveleri, mantar, bal, av ürünleri, aromatik bitkiler, yemiş vb.), yakacak odun, kereste, reçine, sığla yağı, balmumu, tütüsü, ilaç hammaddeleri olmak üzere çeşitli doğrudan kullanım değerlerine sahiptir. Bahsi geçen tüm bu kullanım değerleri özellikle yerel ekonominin önemli kalemlerini oluşturmaktadır.

Öte yandan ‘doğrudan kullanım değerleri’ni sarfa ve kazanca dayalı olmak üzere ayrı ayrı ele aldığımızda:

Sarfa Dayalı Kullanım Değerleri: Doğrudan tüketilen ve piyasalarda ticareti yapılan ürünlerin (et, bal, kereste, su vb.) değeridir. İnsanların lokal kaynaklar ortadan kalktığında eşdeğeri bir ürünü satın almak için ne kadar ödemek zorunda kalacağı düşünülerek hesaplanabilir.

Bu bağlamda Anadolu Sığla Ormanları’nın en temel ve en önemli sarf ürünü sığla yağı olarak gösterilebilir. Sığla yağı yarattığı yerel ekonomi ilişkilerinin yanı sıra (yöredeki pazarlarda halen satışı yapılan pahalı bir ürün olarak talep görmektedir) eldeki veriler ışığında ulusal ölçekte büyükşehirlerdeki aktarlarda halen satışı yapılan ve talep gören bir üründür. Öte yandan literatür verilerini incelediğimizde uluslararası ticarete, 17. yüzyılda Arap ve Hint Yarımadaı’na, 18. yüzyıldan 1. Dünya Savaşı’na kadar da Avrupa’ya ciddi bir biçimde ihracatının yapıldığını bilmekteyiz. Bir örnek vermek gerekirse günümüzde 1 kilosu 200-250 Türk Lirası aralığında değişen rakamlara satılan sığla yağı 1949 yılında 200 ton civarında üretilmişti (Huş, 1947), bu verilerden hareketle yıllık getirisinin yaklaşık 40 Milyon Türk

Lirası (yaklaşık 20 Milyon Amerikan Doları) civarında olduğunu anlayabilmekteyiz. Bu ticari işlemlerin içerisinde işçi giderleri, orman bakım masrafları, üretim yerinin periyodik bakım masrafları, yakıt, ulaşım, komisyon, kar vb. ekonomik unsurları da dahil ettiğimizde ortaya çıkan ekonomik tablonun çok daha büyülebileceğini tahmin edebiliriz. Yörede ayrıca çok yakın geçmişe kadar yoğun bir biçimde üretimi yapılan sığla yağı'nın işlenmesi ve pazara sunulmasına kadar geçen üretim sürecinde köylü, üretici, devlet, tedarikçi gibi çok farklı aktörlerin yer alması özellikle yerel ekonominin güçlenmesinde önemli roller sağlamıştır. Yörede devletin sığla yağı üretimini hemen hemen durdurması ancak talebin devam etmesi sonucu devreye giren kaçak üreticilerin elde ettiği sığla yağı ürünlerini de bu başlık altında değerlendirmeliyiz.

Sığla yağının haricinde bu ormanlardan elde edilen kerestenin su tutma kapasitesinden dolayı daha çok limanlarda kullanıldığını bilmekteyiz. Öte yandan orman içerisinde yapılan arıcılık faaliyetleri sonucu bal üretimi, ormandan toplanan mantar, çeşitli otlar ve yapılan avcılık faaliyetleri de Anadolu Sığla Ormanları'nın sarfa dayalı kullanım değerlerini teşkil etmektedir. Yine benzer biçimde çok fazla gözlenmese de ısınma amaçlı ormandan odun toplama, ağaç kesme de bir başka sarfa dayalı kullanımdır. Anadolu Sığla Ağacı'nın odunu su altında çok dayanıklı olup, hava ile temas edince çürümeyen orta sertlikte, aletle işlenmesi orta derecede iyi, çok çalışan, iyi cila kabul eden bir odun olup ayrıca bina inşaatlarında, saban ve bazı küçük el aletleri yapımında da kullanılmaktadır (Acatay, 1963).

Yörede bu ormanları buldukları diğer ekosistemlerle olan ilişkileri açısından ele aldığımızda, özellikle bölgenin su varlıklarının sağlıklı bir şekilde döngülerini tamamlayabilmelerinin altında Anadolu Sığla Ormanları büyük roller üstlenmektedir. Bu su

varlıklarının ise su ürünleri kullanımı (Namnam Çayı ve Yuvarlakçay'daki alabalık çiftlikleri gibi), enerji alanında HES'ler (Akköprü, Yuvarlakçay ve Namnam Çayları'nda yapılması planlanan veya faaliyette olan projeler), içme suyu temini anlamında da Su Fabrikaları (Ağla, Beyobası gibi yerleşimlerde bulunan özel fabrikalar) tarafından kullanım talepleri de sarfa dayalı kullanım değerlerine eklenebilir.

Doğrudan Kullanım - Kazanca Dayalı Kullanım Değerleri: Doğadan elde edilip ulusal ya da uluslar arası pazara satılan kaynaklar (mobilya, hayvan yemi, ilaç, boya, parfüm vb. ürünler) bu gruba girer. İlk satış noktasında ödenen fiyattan son satış noktasına gelinceye kadar yapılan masraflar çıkartılarak değer belirlenir.

Anadolu Sığla Ormanları'na yönelik en önemli kazanca dayalı kullanım değerlerini sığla yağından elde edilen çeşitli ilaçlar, parfüm, kolonya, sabun, tütsü gibi kozmetik ürünleri teşkil etmektedir.

Ancak bu ormanların esasen özellikle Cumhuriyet Dönemi ile birlikte gelişen rant ekonomisi sonucu üzerinde bulunduğu arazisi başlı başına bir mülkiyet değeri teşkil etmekte olup, bu durum da ormanların narenciye alanlarına dönüştürülmesinin önünü açmıştır.

Dolaylı kullanım (Fonksiyon) değerleri: İklimin düzenlenmesi ve karbon dengesinin kurulması, erozyon kontrolü, toprak kalitesinin dengede tutulması ve toprak oluşumu, su döngüsüne sunduğu katkı, besin çevriminin dengede tutulması, zararlı böcek kontrolü, havanın temizlenmesi, doğal afetlerin kontrolü, sağladığı genetik materyaller (bu kaynakların çeşitliliği ile yiyecek-ışecek endüstrilerinin başlıca tedarikçisidir), tozlaşma ve döllenede

sağladığı hayati rollerden ötürü ormanlar görünmeyen fonksiyon değerlerine sahiptir. Bahsi geçen tüm bu kullanım değerleri dünyada insan yaşamı için gerekli olan en önemli araçları teşkil etmekte olup, bu değerlerde yaşanacak bir bozunma insanın sosyal yaşamının yanı sıra biyolojik anlamda neslinin de ciddi sıkıntılar yaşayacağını ve bu soruna karşı herhangi bir çözüm yolu bulamayacağı anlamına gelmektedir.

Doğa tarihi bölümünde Anadolu Sığla Ormanları'nın yöredeki jeomorfolojik ve coğrafi evrimsel süreç sonucunda nasıl oluştuğunu detaylı bir biçimde incelemiştik. Bu inceleme sırasında yöredeki su varlıkları ile bu ormanların ciddi bir ekolojik ilişkide olduğunu da açıklamıştık. Buradan hareketle bölgede bu ormanların tamamen yok olmasıyla ciddi bir ekolojik felaketin yaşanılmasının kaçınılmaz olacağı anlaşılmaktadır. Bu felaketin ortaya çıkaracağı ekonomik tablo ise farklı sektörlerin birlikte değerlendirilmesiyle tahmin edilenin çok üzerinde olabilecektir.

Bu duruma en güzel örnek olarak, 2012 yılında Kargıcak Çayı'nda yaşanan bir sel felaketi sonrası yöre halkının hem yerleşim hem de tarım (özellikle narenciye bahçeleri) alanlarının su altında kalması sonucu oluşan doğal afetin bilançosu verilebilir. Doğa tarihi bölümünde aktardığımız veriler ışığında Kargıcak Çayı'nın Köyceğiz Gölü'ne döküldüğü bölgenin gerisinde oluşan Kargıcak Birikinti Yelpazesini sonucunda alanın insan müdahalesinden önce yoğun bir Anadolu Sığla Ormanı örtüsü ile kaplı olduğunu Potansiyel Yayılış Haritası ile modelleyerek göstermiştik. Bu durumda binlerce yıl önce yaşanabilecek olası sel felaketlerinin olumsuz etkilerini bu ormanlar tamponlayabiliyordu. Ancak 7 Ocak 2012'de yaşanan sel felaketi sırasında bu ormanların yerini ya yoğun bir narenciye tarım alanı ya da yerleşim alanları işgal ediyordu. Bu durum da Kargıcak Çayı'nın taşması sonucunda

herhangi bir orman dokusunun tampon görevi görmesini yok ederek, ilçe merkezinde cadde ve sokaklar ile bazı evlerin bodrum ve zemin katlarını su basmasına, Köyceğiz Gölü'nde suyun yükselmesi sonucunda da göl kenarında bulunan ev ve iş yerleri de su altında kalarak zarar görmesine yol açmıştır. Bu felaket sonrası 275 çiftçi sel nedeniyle maddi kayba uğramış olup, 6 bin 130 dekar arazi (6000 dekarı narenciye arazisi) ile 7 bin kovan arı zarar görmüştü. İlçede yaşanan sel felaketi arıcılık ve domates yetiştiriciliğinde % 100, narenciye üretiminde ise % 70 zarara neden olmuştu. İlçe merkezinde 23'ü iş yeri, 3 resmi bina ve 45 konut olmak üzere 70'den fazla yerle ilgili maddi hasarın yanı sıra Köyceğiz İlçe Merkezi'nde yol (Muğla-Antalya Karayolu üzerindeki 1 köprü yıkılmıştır) ve altyapı büyük hasar görmüştü. Köyceğiz Kaymakamı'nın verdiği rakamlar doğrultusunda sadece altyapı hasarınının 1 milyon Türk Lirası civarında olduğu, bunun çok daha üzerinde zararların ise narenciye ve arıcılık gibi tarıma bağlı işkollarında yaşandığı aktarılmıştır (Köyceğiz Kaymakamlığı, 2012).

Olası değerleri: Orman ekosistemlerinin insan topluluklarına gelecekte sağlayabileceği ekonomik fayda potansiyelini tanımlamaktadır. Orman ekosistemleri özelinde özellikle ekosistem bünyesinde potansiyel olarak bulunan genetik kaynaklardan ileride ilaç, biyokimya ürünleri alanında faydalanma olasılıkları mevcut olup, ilgili dev kimya ve ilaç şirketleri şimdiden araştırmalarını yürütmekte ve sonuca ulaştıkları anda fikri mülkiyet hakları kapsamında kendilerini garantiye almaktadır.

Anadolu Sığıla Ormanları'nın barındırmış olduğu çok farklı ve zengin biyolojik çeşitlilik unsurlarını göz önüne aldığımızda, yöreye yurt içi ve yurt dışından gelen çok farklı araştırmacının özellikle bitki, mantar, kuş, sürüngen, kelebek, omurgasız canlılar, biyokimya, tıp, toprak ve jeoloji gibi konular üzerinde orman içerisinde gerçekleştirmiş oldukları bilimsel

araştırmaları sosyal değerlerin yanı sıra bu ormanla ilgili olarak gelecekte önemi ortaya çıkabilecek olasılık değerleri içerisinde değerlendirmemiz gerekmektedir.

Aynı zamanda dolaylı kullanım değerleri bölümünde ele aldığımız ekosistem servis hizmetlerine yönelik çarpıcı bir örnek olan sel felaketinin benzerlerini yörede yaşanabilecek kıtlık, su yokluğu, tarımdan kaynaklanabilecek doğal afetler, iklim değişimi gibi daha farklı konular üzerinden de bir an evvel geliştirerek bu ormanların olası değerlerini ortaya çıkarmalıyız.

Sosyal değerleri: Rekreasyon (kullanım) aktiviteleri, ekoturizm faaliyetlerine sunduğu katkılar, insan ruhunun arınması ve dinginleşmesine yol açan manzara, ferahlık gibi estetik değerleri sunması, yalnızca doğa eğitimi değil insan gelişimine katkı sunabilecek eğitsel amaçlı araçları da sunması, doğa kültürü mirası, sanata ilham vermesi ve estetik kaygıları-arzuları tatmin etmesi bakımından ormanların sağladığı sosyal değerler önem taşımaktadır.

Sosyal değerlerden en önemlisi belki de yörede halen ciddi biçimde sığla yağının egzama, açık yaralar gibi deri rahatsızlıklarında, ülser, gastrit gibi mide hastalıklarında ya da bronşların tıkanmasında ilaç olarak kullanılması gösterilebilir. Benzer biçimde sığla ağacının yapraklarından yapılan sarma, yoğurtlama gibi yöresel yemeklerin yanı sıra, sığla yağının üretim tesisleri olan ‘Günlük Düvenleri’nin otantik yapıları da sosyal değerler içerisinde değerlendirilmelidir. Sığla ağaçlarının hem yörede hem de uygun iklim sergileyen farklı şehirlerde park-bahçelerde peyzaj amaçlı yetiştirilmesi de farklı bir sosyal değere işaret etmektedir.

Bunların yanı sıra sosyal değer olarak üzerinde en fazla durulan nokta ormanın rekreatif kullanım biçimleridir. Bunları Anadolu Sığla Ormanları özelinde incelediğimizde, dinlence-eğlence-piknik amaçlı kullanım, gütübirlilik avcılık, ot-mantar toplama, yürüyüş yapma, bisiklet sürme, spor yapma, doğa gözlemleri, rafting-kano gibi su sporları, safarı, sağlık amaçlı etkinlikler olarak sıralayabiliriz. Tüm bu etkinlik biçimleri esasen toplamında yöredeki turizm sektörünün de gelişiminde ciddi rolleri olan etkinlikler olarak göze çarpmaktadır.

Fethiye İlçesi Yanıklar Köyü'nde bulunan yaklaşık 200 hektarlık Anadolu Sığla Ormanı'nda yapılması planlanan Aroma Terapi Ormanı'na ilişkin önceki bölümlerde detaylı bilgiler aktarmıştık. Aroma Terapi Ormanı kavramı, Dünya'da özellikle Uzakdoğu'da uygulanan bir sağlık turizmi yöntemi olup, ormanın insan ruhuna/psikolojisine sağladığı manevi rahatlama hissinin ötesinde bu ormanlardan gerçek anlamda sağlık sorunlarının çözümünde yararlanılması itibariyle farklılıklar arz etmektedir. Uygulanmak istenen bu metod bize Anadolu Sığla Ormanları'ndan sağlık turizmi amaçlı kullanım potansiyelinin ne denli yüksek olduğunu da göstermektedir.

Sosyal değerlerden bir başkasını ise bu ağaca ve ormanlara yönelik gelişen kültürel değerler teşkil etmektedir. Hem direkt gözlemler hem de yörede yapmış olduğumuz anket çalışmasının sonuçlarına dayanarak Anadolu Sığla Ağacı'nın yörenin en meşhur ve en bilinen değerlerinden biri olduğu anlaşılmış olup, bu durum Dalaman, Köyceğiz, Marmaris, Ortaca, Fethiye gibi farklı yerleşimlerde özellikle turizm dönemlerinde gerçekleştirilen 'Geleneksel Sığla Festivalleri' ile somutlaşmaktadır. Öte yandan bu tarz festivaller turizm açısından da bir

artı değer oluşturarak hem kültürel bilincin gelişerek yöre halkının bu türü sahiplenmesinin hem de ürünün değerlenmesinin önünü açmaktadır.

Manevi değerleri: Birçok din ve inanışta ormanlar, kutsal alanlar olarak görülmekte ve insanlar bu alanlara tapınmakta ya da saygı duymaktadır. Daha nceki bölümlerde bahsi geçtiği üzere bilinen en eski koruma hareketlerinin Güney Hindistan'daki Tamil Nadu Kutsal Korulukları'nda (M.. 8000-6000) yaşandığı düşünülürse bu durum daha iyi anlaşılabilir (Krishna ve Sankar, 1997). Anadolu Sığla Ormanları'na yönelik en önemli manevi değer ise yüzlerce yıldır özellikle cenazelerde ve ibadethanelerde sığla yağı elde edilmesi sırasında ağacın kabuğunun bu işlem sırasında geriye kalan parçalarının tütsü olarak kullanılması geleneğinden gelmektedir. Buna göre hem yörede hem de Anadolu'daki diğer coğrafi bölgelerde yapılan uygulamada cenaze sırasında yakılan tütsü, ölen kişinin ruhunun ölümsüzlüğe yani ruhlar alemine ebediyyen g ettiğini temsil etmektedir. Bu zel durumun haricinde hem yöre halkları ve hem de Anadolu'da yaşayan halklar ayrıca dini günlerde, hanelerde yaşanan kötü olaylarda, kişinin efsundan arındırılmasında da Sığla, buhur ve tütsü olarak halen kullanılmaktadır. Bu durum da ciddi bir kutsallık algısı oluşurmaktadır. Öte yandan sosyal değerlerin ele alındığı bölümde sağlık açısından bu ormanların faydası incelenirken, uzmanların ağaçtan ve ormandan çıkan hoş kokunun insanlar üzerinde dingin, sakin ve garip bir farkedil ruh hali yarattığından bahsedilmiştir. Anadolu Sığla Ormanı'na ilişkin böylesine değişik bir durum da yöre halkının ormana bakış açısında manevi unsurları tetiklemiştir.

Miras değerleri: İnsan topluluklarının mevcut zamanda doğal kaynaklardan elde ettikleri çeşitli faydalardan gelecekte nesillerini devam ettirecek bireylerin ve/veya

toplumların da yararlanabilmeleri açısından ödemeye hazır oldukları değeri ifade ettiği önceki bölümlerde açıklanmıştı. Buradaki 'değer' yalnızca ekonomik anlamında karşılığını bulmak zorunda değildir. Bu duruma Anadolu Sığla Ormanları üzerinden örnek vermek gerekirse, yörede yapmış olduğumuz anketlerde ankete katılanların %95,6'sı bahçe ya da yaşadıkları yerde Sığla ağacını görmekten mutlu olduklarını ifade etmişlerdir. Aynı ankete katılan katılımcıların %98,7'si -yani neredeyse tamamı- bu ormanların doğadan yok olmaları insanlara doğrudan zarar vermese de korunmalarını isterim yanıtını vermişlerdir. Öte yandan bu durumun somut bir biçimde eyleme dönüşmesi örneğini ise Yuvarlakçay'da doğayı korumak için başlatılan bir direnişte gözlemleyebilmekteyiz. Mevcutta kendilerine doğrudan hiçbir yararı (ekonomik anlamda) olmamasına rağmen, Yuvarlakçay (Köyceğiz) köylüleri bölgelerinde yapılacak Hidroelektrik Santral (HES) Projesi'nin alanda yüzyıllardır birlikte yaşadıkları Sığla ağaçlarını yok etme tehdidi altına sokacağı gerekçesiyle 2009-2010 yıllarında uzun zamanlı bir mücadele yürütmüşlerdir. Bu mücadele sırasında elde ettikleri sonuçla ilgili enerji firması yöre halkının doğaya yönelik kaygılarını göz önüne aldıklarını ve bu yatırımlarını bölgede yapmaktan vazgeçtiklerini ilan etmişlerdir. Bu örneklerin yanı sıra yöre halkının somut bir biçimde bu ormanları koruma motivasyonunu yörede 2009-2011 yılları arasında gerçekleştirdiğimiz çeşitli festivaller, ağaç dikme şenlikleri ve koruma çalışmaları sırasında göstermiş oldukları yoğun katkılardan da çıkartabilmekteyiz.

Manevi ve miras değerlerinden gelen tüm bu verileri üst üste koyduğumuzda, yörede yaklaşık son 150 yıllık süreçte yok olmanın eşiğine gelen Anadolu Sığla Ormanları'nın yalnızca bireysel etik talepler üzerinden hareket edip de yöre halkının bilinçli ve istekli bir biçimde yapmış olamayacağını anlamaktayız. Yörede gerçekleştirdiğimiz uzun dönemli gözlemler ışığında yöre halkının taşımış olduğu vicdani kaygı ve sorumluluğu, tezin

genelinde sorguladığımız araştırma sorularından biri olarak ‘yöre halkının etik sorumluluğu var mıdır?’ sorusu ile araştırmaya çalıştık. Yukarıda sıraladığımız tüm bu somut örnekler ve anket sonuçları ışığında yaşanan sürecin yalnızca bireyin etik talepleri sonucunda oluşmadığının anlaşılmasında büyük bir katkı sunulduğunu ve sorunu daha farklı düzeylerde (kamu etiği, özel sektör, ekonomi politikaları vb.) araştırmaya devam etmenin gerekliliğini savunabiliriz.

Varoluş değerleri: Canlı ya da cansız her türlü varlığın var olma hakkından doğan değeri temsil eder. Orman ekosistemleri için bu tanımı açtığımızda, insan dışı varlıkların refahı ve hakları için saygı, sempati ve endişe duymayı içermekte olup, ormandaki türlerin neslinin tükenmesinin, orman ekosistemleri ve habitatlarının tahrip olmasının ve genetik çeşitliliklerin yok olmasının önlenmesi için insanların ödemeye hazır oldukları bedeldir.

Bu bölüm içerisinde şu ana kadar ‘Anadolu Sığla Ormanları’nın fonksiyonlarını insanoğlunun faydalanması bakımından incelemiş olmamız, bu ormanların **yalnızca** insana faydalı olması gerektiğine işaret etmemelidir. Çünkü bu ağaçlar ve ormanlar her şeyden önce insan toplumları evrimsel süreçlerine başlamadan çok önceleri bile oluşturdukları ekosistem fonksiyonları bakımından hem kendi türlerinin devamlılığı hem de ekosistem bünyesinde yer alan diğer canlı-cansız varlıklar için çok çeşitli fonksiyonlar üstlenmişlerdir. Bu sebeple Anadolu Sığla Ormanları ile ilişki geliştirmiş her türlü canlı-cansız varlığın var olma hakkına her ne koşulda olursa olsun saygı duyulması gerekmekte ve esas itibarıyla var oluşlarının sürdürülebilirliği garanti altına alınmalıdır. Aksi durumda yalnızca insan merkezci etik kuramların/yaklaşımların ele alındığı eksik ve/veya hatalı yorumlara gidilerek etik değerlendirmelerde de buna göre yanlış sonuçların doğmasına sebebiyet verme potansiyeli doğabilmektedir.

5. DEĞERLENDİRME, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Doğa Tarihi Açısından Değerlendirme

Bilimsel adı '*Liquidambar orientalis* Miller' olan Anadolu Sığla Ağacı, Liquidambar cinsine bağlı, Doğu Akdeniz Elementi olan bir ağaç türüdür. Önceleri Hamamelidaceae familyası içerisinde yer alan Liquidambar cinsi, son yıllarda bitki taksonomistlerinin yaptığı çalışmalar sonucu Altingia ve Semiliquidambar cinsleri ile birlikte Saxifragales takımının Altingiaceae familyası altına yerleştirilmiştir. Bu cinsin Anadolu Sığla Ağacı'ndan başka dünya üzerinde 3 farklı türünün daha bulunduğu taksonomistlerce tespit edilmiş olup bu türlerden en fazla bilineni, peyzaj özelliğinden yoğun biçimde yararlanılmasından dolayı Amerikan Sığlası'dır.

Liquidambar esasen Tersiyer (Üçüncü Zaman Dilimi) döneminde oluştuğu tahmin edilen Boreal kökenli bir cins olup yaklaşık 60 milyon yıldır dünyanın çeşitli bölgelerinde farklı türlere evrilmiştir. Liquidambar cinsi Pleistosen (Dördüncü Zaman Dilimi) dönemine kadar Tersiyer, Pleistosen ve Eosen jeolojik devirlerinde dünyada Avrupa, Avrasya, Kuzey Rusya, Kuzeybatı Amerika gibi alanlarda da geniş dağılım göstermekte iken, yaşanan son buzul dönemlerinde cinsin güneye doğru inme eğilimi sonucu dağılım alanı Güneydoğu-Orta Amerika, Güneybatı Asya ve Güneydoğu Asya olmak üzere kaymalar göstermiş olup, bu dönemde bir çok türü de yok olmuştur. Liquidambar cinsinin geçirmiş olduğu evrimsel süreçle paralelik arz eden Anadolu Sığla Ağacı da buzul dönemlerinde Avrupa ve Kuzey Rusya'dan Güneybatı Anadolu gibi buzullaşmanın görece yaşanmadığı daha ılık alanlardaki korunaklı bölgelere çekilmiş olan 'relikt' yani kalıntı bir tür olarak tanımlanmaktadır. Çeşitli

jeoloji çalışmalarından gelen sondaj kayıtlarına göre buzul dönemlerine kadar bu türün Anadolu'nun farklı noktalarında yaşadığı da tespit edilmiştir.

Türkiye florasında iki varyetesi bulunan *Liquidambar orientalis*'in bilimsel adlandırması incelendiğinde, Latince'de sıvı anlamına gelen "liquidis" ile Arapça'da hoş koku anlamına gelen "amber" sözcüklerinden türetilen cins ismi 16. yüzyılda Monardes tarafından verilmesine karşılık, tür ismi olan "orientalis" ise doğuyu ve Anadolu'yu temsil etmektedir. Bilimsel adlandırmayı bir kenara bıraktığımızda, geleneksel ve yerel kullanımlarda Anadolu Sığıla Ağacı literatürde ve tarihte çok farklı isimlerle karşımıza çıkmaktadır. Ancak bu isimlendirmelerin çoğu esasen farklı bitki türlerini veya bu bitkilerden elde edilen farklı ürünleri temsil ettiği için karışıklığa sebebiyet vermemek adına 'Anadolu Sığıla Ağacı' söylemi daha doğru kullanımdır.

Anadolu sığıla ormanları ve korulukları genel olarak Anadolu'nun güneybatı bölümündeki kuzey doğudan güney batıya doğru giden bir hat üzerinde 0-1000m yükselti aralığındaki (optimum yükselti aralığı 0-400m'dir.) sulu dereler, vadiler, su özlerinin/pınarlarının yoğunlaştığı alanlar, subasar alanlar, nemli ve alüviyal düzlüklerde yoğunlaşmaktadır. Ağacın gelişiminde su, sıcaklık, yükseklik ve düz alüviyal arazi hep birlikte rol oynamaktadır. Bu faktörlerden biri eksik olduğu zaman sığıla ağacının gelişimi çok sınırlı olmaktadır. Buna rağmen birinci derecede önem arz eden faktörler sıcaklık ve sudur. Arazinin eğimi daha çok yayılmayı dolayısıyla orman oluşumunu önleyen bir faktör iken, yükseklik ise gelişimi ve dağılımı kısıtlayan bir faktör olarak önem arz etmektedir (Kurt, 2008).

Anadolu Sığla Ağacı, ekolojik ve biyocoğrafik öneminin yanı sıra sahip olduğu sığla yağı isimli bir balzam nedeniyle ekonomik ve toplumsal açılardan da çok önemli bir türdür. Bu yağ temelde ağacın kambiyum demetlerinin bir kısmının zedelenmesi suretiyle, bitkinin kendini tedavi edip yaralarını kapatmak amacıyla balzam kanalları tarafından üretilen bir tür reçinedir. Sığla yağının üretimi temelde ekonomik bir önem arz etmekle birlikte esasen bu üretim sırasında ağacın balzamu alınmış kabuklarının ayrıca manevi önemi de bulunmaktadır. Bu kabuklar sığla yağının üretimi sırasında yağa bulanmış bir halde olduğundan yakıldığında çok hoş bir koku açığa çıkarmaktadır. Bu kabuk ‘buhur’ veya ‘günlük’ adıyla cenazelerde, camilerde, kiliselerde ve özel dini törenlerde tütsü olarak yakılmaktadır. Esasen bu gelenek binlerce yıldır önceleri Şaman-Pagan topluluklarda, ardından semavi dinlerde kabul görerek Hint ve Arap Yarımadalarıyla birlikte Kuzey Afrika ve Akdeniz Havzası gibi çok geniş bir coğrafyada çok farklı kültürler ve toplumlar tarafından sürdürülmüştür.

Rodos Adası, Kıbrıs Adası ve Asi Nehri civarındaki çok düşük oranlarda doğal ve/veya kültüre alınmış popülasyonları bir yana bıraktığımızda, günümüzde Anadolu Sığla Ağacı’na ait doğal popülasyonların yoğun olarak Güneybatı Anadolu Bölgesi’nde yaşadığını söyleyebiliriz. Tür, doğal yayılışının kuzey sınırını Çine Çayı boyunca, güney sınırını Eşen Çayı’nın denize yakın kısımlarında, doğu sınırını Silifke ve batı sınırını da Bodrum dolaylarında yapmaktadır (Dirik, 1986).

1940’lı yıllarda 7000 hektarlık bir Anadolu Sığla Ormanı varlığı mevcut iken, bu alan günümüzde yaklaşık 2000-2500 hektar aralığına kadar düşmüş durumdadır (Muğla OBM, 2012). Ancak eldeki verilerin henüz tam anlamıyla mevcut dağılımı açıklayacak şekilde güncel olmadığını da ifade etmemiz gerekmektedir. Bu durumun başında gelen nedenler ise

öncelikle Orman Bölge Müdürlükleri'nin bölme-bölmecikler tarzında hazırladıkları amenajman planlarının çoğu yerde (dere kenarı, vadi tabanı gibi) Anadolu Sığla Orman varlığını dikkate almaması, uzaktan algılama yöntemleri, hava fotoğrafları ve yersel kontrollerin tüm orman, koruluk ve/veya ağaç topluluğunu kapsayacak ayrıntıda Anadolu Sığla Ağaçları için henüz yapılmamış olmasıdır.

Öte yandan eldeki veriler ışığında günümüzde mevcut olarak kalan Anadolu Sığla Ağacı gruplarının neredeyse tamamı Muğla İli sınırlarındaki coğrafik bölgelerde (1637,5 hektar) bulunduğu görülmektedir (Muğla OBM, 2012). Doğa tarihi açısından çok kısa denilebilecek -yaklaşık 100 yıllık bir süreçte- zaman diliminde trajedik bir biçimde bu ormanların azalışına sebebiyet veren sorunların temelinde esasen kentleşme politikaları sonucunda verimli orman toprağının tarım toprağı olarak kullanılma gayesi yatmaktadır. Bu politika ışığında şekillenen sorunları genel olarak özetlediğimizde ise mülkiyet problemleri, yerleşme ve tarla açma amaçlı işgaller, kesimler, yakmalar, drenaj ve sulama kanalları, otlatma baskısı, iklim değişikliği, kaçak-yanlış ve bilinçsiz sığla yağı üretimi gibi durumlarla karşılaşmaktayız. 1940'larda 200 ton (Huş, 1947) üretilen sığla yağının üretiminin 2000'lerde 127 kilograma (Küçükala ve diğ., 2010) kadar düşmüş olması yaşanan bu tahribatın ekonomik ve ekolojik boyutlarını da gözler önüne sermektedir.

Çalışma alanımız olan Köyceğiz-Dalyan Özel Çevre Koruma Bölgesi içerisindeki Anadolu Sığla Ormanları varlığının yaklaşık 770 hektar olduğunu ve alan içerisindeki alt populasyonların 18 ayrı bölgede (toplamda 47 irili ufaklı parça halinde) incelenmesi gerektiğini söyleyebiliriz. Bölgedeki Anadolu Sığla Ormanı varlığını göz önüne aldığımızda, dünya üzerinde kalan tüm Anadolu Sığla Ormanı parçalarının yaklaşık 1/3'ünün Köyceğiz-

Dalyan ÖÇKB sınırları dahilinde yaşamaya devam ettiğini ve sırf bu özel durumundan dolayı da alanın ayrıca ivedilikle korunmayı ve incelenmeyi hak ettiği savunulabilir. Öte yandan bu bölgedeki Anadolu Sığıla Ormanı topluluklarını uzaktan algılama metodu kullanarak araştıran Emine Malkan İspir, yapmış olduğu yüksek lisans tez çalışmasında 1984 ile 1996 yılları arasında bölgedeki sığıla ormanı varlığında 99,180 hektarlık azalma olduğunu tespit ettiklerini bildirmiştir (İspir, 2000). Bu veri, çalışmamızın genelinde hem araştırmalarımız sonucunda tahmin ettiğimiz hem de yöre halkından anketler aracılığıyla edindiğimiz bilgilerle uyum göstermesi açısından önem arz etmektedir.

Bölgenin jeomorfolojik evrimi incelendiğinde Anadolu Sığıla Ormanları'nın neden bu alanda (Köyceğiz-Dalyan ÖÇKB) daha iyi geliştiği ve yerleştiği anlaşılabilir. Dalaman Ovası ile birlikte değerlendirildiğinde Köyceğiz Ovası'nın genç tektonik hareketlerin morfolojide çok etkili olduğu Güneybatı Anadolu kıyılarında yer aldığı görülmektedir. Holosende meydana gelen deniz seviyesindeki yükselme ve buna bağlı olarak hızlanan alüviyal birikme sonucu oluşan Köyceğiz ve Dalaman havzalarının gelişimi bölgedeki bazı tarihi yerleşim alanlarının kuruluşu ve gelişimi ile yakın ilişki halinde olmasının yanı sıra (Gönenç ve diğ., 2002) bölgede yayılış gösteren Anadolu sığıla ormanlarının bu dağılımı gösterebilmesinin altında yatan en önemli nedenlerden birini de teşkil etmektedir. Tüm bu süreçler türün ekolojik isteklerinin optimal düzeyde karşılanabilmesi için uygun koşulların alanda oluşmasına yol açarak ağacın geniş bir yayılım göstermesine ve dolayısıyla orman ekosistemine dönüşmesine olanak sağlamıştır. Bu durum araştırma sürecinde hazırlanmış olduğumuz Potansiyel Yayılış Haritası aracılığıyla da teyit edilebilmektedir (Bknz. Şekil-11).

Bölgede esas olarak jeolojik hareketlerin topografyayı şekillendirmesinin yanı sıra suyun görece çok kısa bir alanda, coğrafik yapılar üzerindeki yüzeysel ve tabansal hareketleri de bölge coğrafyasının mevcut halini almasında bir diğer önemli unsuru oluşturmaktadır. Köyceğiz Gölü'nü (5400 hektar) merkez noktası olarak alıp 20 km yarıçapında durumu özetlediğimizde, gölün kuzeyinde bulunan Gölgeli (Sandras) Dağları'ndan doğup gelen yüzeysel suları ovaya gelene kadar Kersele Çayı (gölün batısı), Namnam Çayı (gölün batı-kuzeybatısı), Kargıcak Çayı (gölün kuzeyi), Sariöz (gölün kuzey doğusu), Yuvarlakçay (gölün kuzeydoğusu) başta olmak üzere çok sayıda akarsu, pınar ve özlerle beslenen "Köyceğiz Gölü Alt Ana Havzası"nı oluşturmaktadır. Bu alt havzadan Köyceğiz Gölü çıkışından Akdeniz'e kadar uzanan bölgede Dalyan Kanalı aracılığıyla üzerinde Alagöl ile Sülüngür Gölü'nün ve tüm gölleri birbirine bağlayan sazlık-bataklıklardan oluşmuş karmaşık kanal ağlarının yer aldığı çok sayıda küçük derelerle beslenen "Dalyan Alt Ana Havzası" oluşmaktadır. Bu ana havzalar, içerdikleri akarsuların drenaj alanlarına göre çok sayıda alt havzaya ayrılır. Bu alt havzalar içerisinde küçük ama çok sayıda özler, pınarlar kılcal damar gibi sistemi beslemektedir. Böylesine güçlü bir havza yapısı ise bölgedeki Anadolu Sığıla Ormanları'nın sağlıklı bir şekilde varlığını sürdürmede ve bölgeye yayılışında en önemli unsurlardan birini teşkil etmiştir.

Günümüzde neredeyse yok oluşun eşiğine gelmiş olan Anadolu Sığıla Ağacı, bu özel durumu nedeniyle Tuna Ekim ve arkadaşları tarafından 2000 yılında IUCN Tehlike Kategorileri'ne göre hazırlanan listede, "Doğada Orta Vadeli Gelecekte Yüksek Tehdit Altında Olan Türler" kategorisinde yer almaktadır (Ekim ve diğ., 2000). Yine bu özel durumu nedeniyle Anadolu Sığıla Ağacı, 2001 yılında EUFORGEN tarafından "Değerli Yapraklılar" kategorisine alınarak, Avrupa çapında korunacak bir tür olarak kabul edilmiştir (Alan ve

Kaya, 2003). Anadolu Sığla Ormanları bu özel durumu ve nadirliğinin yanı sıra, barındırdığı ekolojik, ekonomik ve sosyolojik önemleri ve özellikleri hep birlikte ele alındığında bir hassas orman ekosistemi özelliği de göstermekte olup bu durum da acil ve özel koruma önlemlerinin alınmasını gerektirmektedir.

Köyceğiz-Dalyan ÖÇKB'nde yer alan Anadolu Sığla Ormanı varlığını diğer alanlardan farklı kılan temel özellik ise, diğer bölgelerde orman yapısından ziyade bozuk koruluklar, dere, nehir ve vadi boylarında ağaç kümelenmeleri görülmesine rağmen, bu bölgede ağacın yükselti-sıcaklık-toprak-ışık gibi her türlü isteklerini maksimum düzeyde karşılayacak olan Köyceğiz Gölü'nün çevresindeki coğrafik özelliklerden ötürü (Göl'ün nehirler ve pınarlarla devamlı beslenmesi, göl kıyısında geniş alüviyal düzlüklerin oluşması, iklimin uygunluğu vb.) parçaların birbirleriyle bağlantıda olduğu nispeten sağlıklı bir orman ekosistemi özelliği göstermesidir. Bunun yanı sıra Anadolu Sığla Ormanları'na ait populasyonların eldeki dağılım verilerinin yanı sıra Belgin Göçmen Taşkın ve arkadaşlarının 2010 yılında Anadolu Sığla Ağacı'na yönelik gerçekleştirdikleri populasyon genetiği çalışmasının sonuçlarına dayanarak, dünya üzerinde geriye kalan son Anadolu Sığla Ormanı topluluklarının yoğun olarak Köyceğiz Gölü çevresinde toplandığını ve bu populasyonların mutlak surette *in-situ* ve *ex-situ* olmak üzere çeşitli koruma önlemleriyle koruma altına alınması gerektiğini de söyleyebiliriz (Taşkın ve diğ., 2010).

5.2. Çevre Tarihi Açısından Değerlendirme

Bölgedeki en eski uygarlığın temsilcisi yerleşimlerden birisi olan Kaunos Şehri'nin bölgenin geçirmiş olduğu jeomorfolojik evrimle birlikte şekillenip geliştiği anlaşılmaktadır. Bu gelişimin yaşandığı dönemlerde Anadolu Sığıla Ormanları'nın da bölgede bir orman ekosistemi oluşturabilme yolunda ilerlediğini, bu sebeple Kaunos Şehri'nde yaşayan insanların o dönemki üretim-tüketim ve ticaret ilişkilerinde bu ormanlardan bir şekilde faydalandıklarını ve sosyal hayatlarına da entegre ettikleri düşünülebilir. Bu varsayımı ortaya çıkartabilmek için yapmış olduğumuz çalışmalardan tatmin edici bir sonuç elde edememizin en büyük nedeni eldeki bilgi noksanlığı ve ilgili kazı çalışmalarında bugüne kadar araştırmamız sürecinde ortaya attığımız soruların karşılığını verebilecek tarzda çalışma tekniklerinin izlenmemiş olması gösterilebilir.

Kaunos'a ilişkin eldeki bu bilgi noksanlığına rağmen, antik dönemlerde yaşayan toplumların şu ya da bu şekilde Anadolu Sığıla Ağacı ile temasta bulunduğunu Pliny, Strabon, Herodot, Theophrastus gibi tarihçilerin verilerinden ulaşabilmekle birlikte, Kaunos Kazı Başkanı Prof. Dr. Cengiz Işık'ın da aktardığı gibi bu tarz soru işaretleri bölgedeki arkeolojik araştırmalar ilerledikçe ve bu araştırmalar içerisine çevre tarihi perspektifindeki yeni sorular dâhil edildikçe daha anlaşılır ve net sonuçlara ulaşılacağını tahmin etmekteyiz.

Kaunos'a ilişkin araştırmamız sırasında esasen bulunduğu denizel coğrafya sonucu bölgedeki toplumsal yapının oldukça hareketli olması (farklı uygarlıkların hakimiyeti, ticari ilişkilerin ve buna bağlı kültürel alışverişlerin yoğunluğu vb.), dildeki kullanıma ve alfabe sistemleri içerisinde de çeşitli karışıklıklara yol açtığı fark edilmiştir. Bu durum "Anadolu

Sığla Ağacı” özelinde incelendiğinde ise ortaya çok daha büyük karışıklıklar çıktığı anlaşılmıştır. Anadolu Sığla Ağacı’nın çevre tarihi perspektifinde incelenmesinde de çoğunlukla antik dönem tarihçilerinin ve yakın dönem seyyahlarının verilerini incelemiş olmamıza rağmen, bahsi geçen bu karışıklıktan ötürü ayrıca ilgili coğrafi bölgede Karya Uygarlığı’ndan Türkiye Cumhuriyeti Dönemi’ne kadar geçen süreçteki epigrafi ve etimoloji çalışmalarına daha fazla dikkat edilmiştir.

Canlı türlerinin adlandırmasında küresel ölçekte kabul gören ve 18. yüzyıldan itibaren yaygın olarak kullanılmaya başlanan ikili (binomial) bilimsel adlandırma sisteminin getirdiği kurallara uyulmadığı takdirde, hem insan toplumları hem de ilgili türler üzerinde çok ciddi çeşitli sorunlar yaşanabilmektedir. Tez çalışması kapsamında Anadolu Sığla Ormanı’nın da geçmişte bu tarz bir hatalı adlandırma sonucu çeşitli problemler yaşadığı tespit edilmiştir. Bu sebeple, dünyada sadece Güneybatı Anadolu’da doğal yayılış gösteren *Liquidambar orientalis* Mill. (Anadolu Sığla Ağacı, Storax, Oriental Sweetgum, Anatolian Sweetgum)’in Anadolu’da uzun yıllar yanlış adlandırması sonucu toplumsal süreçlerde yaşanan gelişmeleri ve bu türün teşkil ettiği orman ekosistemleri üzerinde şekillenen durumları ayrıca ele alınmıştır.

Muhtemelen 17. yüzyıl içerisinde ortak kullanım alanlarının fark edilmesi sonucu yıllardır Anadolu’da ‘Sığla-Suvlag’ veya ‘Anberi Saily Şarki’ olarak adlandırılan gelmiş bu türün, kullanım özellikleri birbirine oldukça benzer olan Tropikal Afrika ve Tropikal Asya’da oldukça geniş bir bölgede dağılım gösteren *Boswellia* sp. Roxb. ex. Colebr. (Günlük Ağacı ya da Frankincense Tree) cinsine ait çeşitli türlerin Anadolu’daki adlandırması olan ‘Günlük’ terimi ile de anılması sonucu bu isme dönüştüğü tahmin edilmektedir.

“Günlük” terimini incelediğimizde bu hatalı adlandırmanın kökenine inmiş olmaktadır. Şöyle ki, Boswellia cinsine ait türlerin tütsü olarak yakılması, Anadolu’da da bir geleneğe dönüşürken, Anadolu halkları bu kullanımı Türkçe’ye “günlük yakmak”, bu ürünü de “günlük” olarak aktarmışlardır. Dolayısıyla günlük’ün elde edildiği bitkiler de ‘günlük ağacı’ olarak anılmaya başlanılmıştır. Ancak Güneybatı Anadolu’da yaşayan Sığla Ağacı ise Selçuklu ve Osmanlı Dönemleri’nde uzunca bir süre Anberi Sali Şarki veya Sığla-Suvlag olarak anıla gelmiştir. Bu adlandırmaları özellikle Divan-ı Lügatit Türk ve Evliya Çelebi’nin Seyahatnamesi’nde aktardığı anekdotlardan anlayabilmekteyiz. Sığla Ağacı’nın yerel halkın ve kamunun günlük kullanım diline ‘Günlük’ olarak dönüşmesi ise Osmanlı Dönemi’nde muhtemelen 16.-18. yüzyıllar aralığında Boswellia cinsine ait türlerden elde edilen ürünlerin ve kullanım biçimlerinin Sığla Ağacı’nda da benzer olduğu görülerek kullanılmaya başlanması sonucu, yanlış bir referansla bu isme dönüşmüş olması daha mantıklı bir izah olarak görülmektedir.

Bu tarz ortak kullanımları dünyanın birçok noktasında görmekle birlikte, konunun esas sıkıntılı olan bölümü bir türün (Boswellia) daha önce bulunmadığı bir coğrafyada kullanım özelliklerinin başka bir türde (*Liquidambar orientalis* Mill.) de ortak olduğunun görülmesi üzerine isminin o türün yerine de referans edilmesi değildir. Burada esas sıkıntılı olan durum, Boswellia cinsine ait olan türlerin geçmişine yönelik tarihi verilerin, yani literatür bilgilerinin de bu literatürü geliştirip devam ettiren bilim adamlarının etkisi sonucu ‘Günlük’ terimi ile birlikte geçiş yapmış olması ve bu durumun da hem yöre halklarının hem de Türkiye’deki literatürde bu şekilde yer alması sonucu kamu üzerinde bu şekilde gerçekte var olmayan bir algının şekillenmesine yol açmasıdır. Bu durumun yani literatürün bu noktaya nasıl ulaştığı ise tam bir muamma konusudur. Buna yönelik en makul yanıt ilgili literatür oluşturulurken

gerçekleşen çeviri hataları olarak verilebilir. Bilindiği gibi Osmanlı İmparatorluğu Dönemi'nde Türkçe konuşma, Arapça yazma şeklinde ilerleyen Osmanlıca Dili, Türkiye'de 1 Kasım 1928'deki Harf Devrimi'ni takiben, 12 Temmuz 1932'de gerçekleşen dil devrimi sonrası Latin harflerinden meydana gelen daha özgün ve yalın bir Türkçe Dili'ne dönüşmüştü. Bu dönüşüm esnasında ülkedeki toplumsal yapıda görülen ciddi değişimler ve dönüşümler, bilim dilinin dönüşmesi ve şekillenmesinde de ciddi süreçleri doğurmuştur.

Öte yandan günümüzde mevcut birçok yer adında (Marmaris-Günlücek, Tavas-Günlükdere, Günlüklü, Aydın-Günlükgediği, Köyceğiz-Günlükdüveni, Günlükpınarı, Fethiye-Günlükbaşı vb.) da Sığla ağacını refere edecek şekilde “Günlük” ön adı ile geliştirilmiş yer adları ile karşılaşmaktayız. Bu isimlerden Fethiye İlçesi'nde yer alan Günlükbaşı Mahallesi'nin 1891 tarihli Aydın Vilayet Salnamesi'nde aynı isimle geçtiğini görmekteyiz (TTK, 2010). Bu durum yapmış olduğumuz tahminlerle uyum gösterir nitelikte, bize ‘Günlük’ teriminin halk ve kamu yönetimi tarafından 17. yüzyıldan sonra yaygın biçimde ‘Sığla’ teriminin yerine kullanılmaya başladığına ve bu ismin benimsendiğine ışık tutmaktadır.

Osmanlı İmparatorluğu Dönemi'nde Anadolu gibi geniş bir coğrafya ve İstanbul gibi merkezi bir yönetim göz önüne alındığında, *Liquidambar orientalis* Mill.'in Güneybatı Anadolu'daki çok dar bir alandaki spesifik bir coğrafyada gösterdiği doğal yayılışı, ciddi manada kullanımına yönelik çeşitli kısıtlar içermektedir. Her ne kadar ilgili dönem aralığında deniz ulaşımı türün bulunduğu alanda geniş olarak tercih edilen seçeneklerden birini teşkil etse de türün çok küçük bir yüzölçümündeki varlığı, yalnızca o bölgede yaşayan yöre halklarının bu türe ilişkin kullanımına yetecek ölçüde bir orman varlığı olduğuna işaret

etmektedir. Evliya Çelebi'nin notlarına dayanarak, 17. yüzyıl içerisinde Mısır, Hint ve Arap Yarımadaı gibi coğrafyalara eser miktarda sığla yağı ticareti yapılmasına rağmen bu türün - Anadolu Sığla Ağacı'nın-, *Boswellia* cinsine ait türlerin çok geniş bir coğrafyadaki tüketim alanı dikkate alındığında, Akdeniz Coğrafyası gibi çok geniş bir alana yoğun miktarda ihracatı mümkün gözükmemektedir. Ancak farmakolojik olarak iyi bir antiseptik ve parazitlere karşı etkili olan sığla yağının, Avrupa'da 17. yüzyılda ilaç olarak kullanılmaya başlandığını bilmekteyiz (Berkel ve Huş, 1944). Öte yandan Anadolu'dan Avrupa'ya gelen bu maddenin hangi ağaçtan ve nasıl elde edildiği Avrupa'daki bilim çevreleri tarafından ancak 1876 yılında Hanburry'nin çalışmaları ile anlaşılabilmiştir (Hanburry, 1876). Öte yandan I. Dünya Savaşı nedeniyle Avrupa'daki küresel pazara ulaşılamamasının üzerine *Liquidambar orientalis* Mill.'in küresel ticareti sekteye uğramıştır. Yukarıdaki bu durum bize Sığla'nın küresel ölçekte -Türkiye'deki mevcut literatürde bahsedildiği gibi- Akdeniz Uygarlıkları'nda çok fazla bilinen, tercih edilen bir ürün olmadığını ve ticaretinin de çok kısa bir süre aralığında gerçekleştiğini ispatlamaktadır.

Liquidambar orientalis Mill.'in küresel ölçekte veya ulusal ölçekten ziyade yerel ölçekte önemli olduğunu, günümüzde halen sadece Güneybatı Anadolu'daki yerleşimlerden Köyceğiz, Muğla, Marmaris, Fethiye, Datça, Dalaman, Milas, Ula gibi bölgelerin yerel pazarlarında satılan Sığla Yağı ve Sığla Buhuru'ndan anlayabilmekteyiz. İstanbul, Ankara, İzmir gibi Türkiye'nin büyük şehirlerindeki aktarlarda satılan ürünlerden sadece sığla yağı *Liquidambar orientalis* Mill.'e ait iken, günlük buhuru veya tütsüsü *Liquidambar orientalis* Mill.'e ait olabildiği gibi, daha çok *Boswellia* cinsine ait türlerden teşkil olup, yurtdışından ihraç edilebilmektedirler.

Sonuç olarak *Liquidambar orientalis* Mill. (Anadolu sığla ağacı)'na ilişkin literatürde yer alan verilerin birçoğunun esasen *Boswellia* cinsine bağlı türlere ait olduğu, bu durumun muhtemel çeviri hataları sonucu günlük kullanım diline aktarıldığını ve kamu tarafından bu durumun herhangi bir sorgulamaya tabi tutulmadan kabul görüp içselleştirildiğini görmekteyiz. Öte yandan Anadolu sığla ağacı gerçekte küresel ölçekte veya ulusal ölçekten ziyade yerel ölçekte önemli bir tür olup, bu türe ilişkin korunan alan yönetimi, sürdürülebilir kaynak planlaması gibi uygulamalar gerçekleştirilirken çalışmadan elde edilen sonuçların mutlak surette dikkate alınması gerekmektedir.

Eldeki verilerden ve Osmanlı'nın Arazi Kanunu hükümlerinden anladığımız kadarıyla 1650'lerden 1850'ye kadar olan dönem aralığında Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde çalışma alanımız olan Köyceğiz-Dalyan ÖÇB dahilinde bulunan Anadolu Sığla Ormanları'nın idaresi ve yönetimi Fıkıh hükümlerine tabi olup, vakfın şartlarına göre ormana ilişkin her türlü hukuki muamelenin de vakfın mütevellisi tarafından icra edilmekte olduğu düşünülmektedir. 1740-50'li yıllardan itibaren Menteşe Sancağı'nın Mütesellimler eliyle yönetilmeye ve Anadolu Sığla Ormanları'nın kullanımının da yörenin ileri gelen ailelerine kiralanmaya başladığı anlaşılmaktadır (Tekeli, 1993). 1800'lerin ortalarına doğru bölgedeki Anadolu Sığla Ormanları'nın mülkiyetinin Mihrişah Valide Sultan Vakfı'na geçtiği, ancak halen ilgili Mütesellimler ve Mutasarrıflar eliyle idare edilmeye devam edildiği bilinmektedir. 16. Yüzyıldan farklı olarak bu dönemde vakıf arazilerinin dolayısıyla ilgili toprak ve orman varlığının yönetiminin kontrolü bireylerin eline geçmeye başlamıştır.

Tanzimat Fermanı sonucu şekillenen ve kimilerine göre tarımda modernleşmenin sağlanabilmesi, kimilerine göre devletin vergi toplaması ve toprak bütünlüğünün

muhafazasının kontrollerinin sağlanabilmesi, kimilerine göre ise batı hukuku ve modernliğinin peşi sıra gelişen bireyi/vatandaşını hukuken arazi/mülk sahibi yapmanın yolunu açabilmesi için çıkartılan 1858 tarihli Arazi Kanunnamesi'nin Anadolu Sığla Ormanları üzerindeki etkilerini de ayrıca tartışmak yerinde olacaktır (Aytekin, 2005). Arazi Kanunnamesi'nin ortaya çıkış nedenleri, hukuki açıdan etkileri, yarattığı sonuçların değerlendirilmesi bakımından birçok tarihçi ve hukukçunun birbirinden çok farklı görüşleri olduğu için çalışmamız içerisinde objektif bir yoruma ulaşabilmek amacıyla durum tespiti yapabilmemiz öncelikli olacaktır. Buna göre çalışma alanımızı incelediğimizde karşımıza çıkan çiftlik yapısı esasen devlete ait olan topraklar üzerinde daha çok çeşitli mutasarrıfların, mütesellimlerin, mültezimlerin ve/veya yöre zenginlerinin/ileri gelenlerinin işletme tasarrufunda buldukları arazi yapıları olduğunu bilmekteyiz (Özata, 2004).

Öte yandan Arazi Kanunnamesi bu çiftlikleri yöneten kişilere bu toprakların mülkiyetini özel mülk olarak direkt olarak sunmayı hedeflememiş olsa bile bu alanlara yönelik hazırlanmış olan kayıt, tapu senedi (o dönem özel mülkiyet haklarını değil, arazi üzerinde elde edilen kullanım haklarını garanti altına alan belge olarak düşünülmelidir!) sair belgeler ileride Cumhuriyet Dönemi'nde özel mülkiyet hakkı taleplerinde, mülkiyet davalarında resmi belge niyetine/yerine kullanılmıştır. “Yani o dönemde devletten satın alma, mülkiyeti satın alma değil, tasarruf hakkını satın almadır. Yoksa toprağın mülkiyeti yine devlete aittir (Kenanoğlu, 2006).”

Ancak her ne kadar vakıf arazisi statüsünde olsalar bile bu çiftliklerin sevk ve idaresini elinde bulunduran kişiler hem Osmanlı hem de Cumhuriyetin ilk yıllarında çıkarılmış bu tarz

kanunnamelerin hükümlerinin uygulamaya geçişinden Cumhuriyet'in ilerleme yıllarına kadar olan dönem aralığında ilgili arazi varlığını ve dolayısıyla Köyceğiz-Dalyan ÖÇKB sınırları dahilindeki Anadolu Sığla Ormanları'nı sanki kendi özel mülkleriymişçesine kullanmaya devam etmişlerdir. Çiftlik tarzı oluşumlar Osmanlı Dönemi'nde dahi karmaşık yapılar olduğundan, çalışma alanımız dahilinde vakıf arazilerinin uzantısı olarak bu çiftlik yapılarının özel mülkiyete dönüşümü gibi konular hakkında yorumlar yapılırken daha dikkatli olunmalı ve daha detaylı araştırmalar gerekmekte olduğu mutlaka göz önünde tutulmalıdır.

Yukarıdaki tartışmaların haricinde, ilgili dönem aralıklarına denk gelmesi ve bulunduğu alanda yarattığı ciddi dönüşümler bakımından hem Hidivlik Sistemi'nin hem de Hidiv Abbas Hilmi Paşa'nın Dalaman Bölgesi'nde yaptığı çeşitli uygulamalara tez araştırmamız içerisinde kısaca değinilmiştir. Çalışma alanımız dahilinde olmamasına rağmen, Anadolu Sığla Ormanları'nın geçmişte bu bölgede de geniş bir yüzölçümüne sahip olmasına karşın günümüzde o bölgede de çok düşük yoğunlukta kalmış olmasından dolayı, Dalaman bölgesinde yaşanan dönüşüm süreçleri de detaylıca incelenmeli ve ortaya çıkartılmalıdır.

Köyceğiz'de tarımsal ürün çeşitliliği ve üretimin fazla olmasına karşın Cumhuriyetin ilk yıllarında Köyceğiz tarımında önemli bir problem hala çözülememiştir. Özata'ya göre bu problem, 20. yüzyılın başında Köyceğiz'de büyük toprakların bölünerek el değiştirmesi ve 1923'den sonra da bu durumun toprak paylaşımında halktan ziyade varlıklı ailelerin özel toprak mülkiyetinde söz sahibi olmaya devam etmesi olarak gösterilmektedir (Özata, 2004). İlgili dönemde büyük çiftlikler, Muğlalı ayanların elinden çıkarak satın alma yoluyla Asım Ağa, Tahir Ağa, Başoğlu gibi yerel ailelerin eline geçmiştir (Betiz, 1939).

Bölgede Anadolu Sığla Ormanları üzerinde özellikle 1940-1970 dönemleri arasındaki etkileşimlerin incelenilmesi açısından yörenin ileri gelenlerinden T.B. ve M.S.B.’nin Anadolu Sığla Ormanları üzerinde buldukları çeşitli hak iddialarını ve talepleri ilgili davalar üzerinden araştırılmıştır. Elde ettiğimiz sonuçları kısaca değerlendirdiğimizde, öncelikle Sığla Ormanı’nın devlet eliyle yok edildiğine ilişkin bir iddia olarak; birçok vatandaşın aksettirdiği “Orman Memurları bu ormanların açılmasına göz yumuyordu ve akabinde kendileri de bu açmadan dolayı olarak faydalanıyordu” söyleminin yeniden araştırılması gerektiği ortaya çıkmaktadır. Çünkü yaklaşık 40 yıl süren bir davada Orman İdaresi’nin davaya yönelik göstermiş olduğu direnç ve dirayet açık bir şekilde anlaşılmaktadır.

T.B. davasını incelerken F.Y. isimli vatandaşın açmış olduğu bir tapu davası yöredeki ormanların –ve özelde sığla ormanlarının- nasıl yok edildiğine ilişkin bize önemli bir ipucu sunmuştur. Bu örneğe göre ilgili dönemlerde Orman İdaresi göz yummayıp işini yapmaya devam etse bile vatandaş yaptığı açmalar sonucu ziraate devam etmekte ve bunun karşılığında Ziraat Vekaleti’nden alanın orman olmadığına ilişkin kolayca bir evrak alabildiği, bu evrağı da o yıllarda değişen yasalar sonucunda ya mahkemede tapu tescil davası yoluyla ya da bölgedeki Tapu-Kadastro Müdürlükleri aracılığıyla kolayca halledebildikleri anlaşılmaktadır. Konuyu kısaca açıklamamız gerekirse, T.B.’nin arazisi içerisinde F.Y. isimli şahıs 18 dönüm miktarındaki bir fundalık alanı temizleyip tarlaya dönüştürmesinin ardından 6831 Sayılı Kanunun ilgili maddelerini öne sürerek Orman İdaresi aleyhine Asliye Hukuk Mahkemesi’nde 1957/445 esasında kayıtlı tahdidin iptali ve tescil davası açmaktadır. Ziraat Vekaleti’nden bu dava için Mahkeme’ye gelen cevabi yazıda bu sahanın orman sayılmayan yerlerden olduğunu bildirmesi üzerine bu yerden tahdidin kalktığı, ve fakat F.Y.’nin bu yerin

mülkiyetini kendi adına tapuya tescil edilmesini talep etmesi ve bu hususta iktisabi zaman aşımına dayanarak tasarruf ve zilliyetliğini keşifte Bilirkişi ve şahitlerle ispat ettiğini, ve halbuki devletten sahipli orman üzerinde tahdit kalkmakla mülkiyetin eski sahibine rücu edeceğine F.Y.'nin hak talep ettiği yerlerin T.B.'nin istimlak sebebiyle hazineye intikal eden 26/3/1940 ve 14, 15, 16 no'lu tapularının içinde bir kısım bulunduğunu ve tapuların hazine üzerinde bulunması sebebiyle F.Y.'nin açmış olduğu tescil davasına müdahil sıfatla katılmasının hukuken uygun bulunmadığı ifade edilmiştir. Bu davaya ilişkin çok kısa bir bilgi notuna T.B.'yle alakalı olduğu için tesadüfen rastladığımıza göre o dönemin Ziraat Vekaleti'nin ya da Tapu-Kadastro Müdürlükleri'nin arşivlerinde benzer onlarca tapu tescil davalarıyla karşılaşmamız kuvvetle muhtemeldir. Bu durum da bize o dönem aralığında vatandaş ve devletin ortaklığında orman alanlarının tarım alanlarına ne şekil uygulamalarla dönüştürüldüğüne ilişkin ipuçları sunmaktadır.

Öte yandan Anadolu Sığla Ormanları üzerinde mülkiyet hakkı talebinde bulunan şahısların geçmişini incelediğimizde, genellikle bu orman alanlarını yörenin eski ileri gelenlerinden (mutasarrıf kökenli aileler, Mentеше Beyliği'ne bağlı aileler gibi soyluların temsilcileri vb.) para ile satın alma yoluyla elde eden kereste tüccarlığı gibi işleri yürüten kişiler/aileler olduğu gözlenmektedir. Bu grubun ilk grup gibi atadan zengin, statü sahibi olmaktan ziyade, sonradan yaptığı ticari işler ve geliştirdikleri siyasi ilişkiler sayesinde bu konuma ulaştıkları savunulabilir. Bu davaların geçmişini takip ettiğimizde -her ne kadar 1 karış toprak mülkiyeti bile ülkedeki her vatandaş için çok önemli olmasına rağmen- T.B. veya M.S.B. gibi şahısların ve mirasçılarının uzun yıllar bu davaları ısrarla sürdürmesi Sığla yağı istihsalinin ne kadar büyük bir öneme sahip olduğunu da bize göstermektedir. Örneğin 1950-53 arasında yaşanan bir olayda (T.B. 1950-53 yılları arasında Sığla yağı istihsalleri sırasında

Orman İdaresi ile ticari husumetler yaşanmış, daha önceden bu ormanın istihsalini ormana yaparken o anki geldiği durumda ürünlerini alabilmek için orman idaresine bedel ödemek zorunda kalmıştır. Bu yaşadığı husumetlerden dolayı da o yıllarda avukatı aracılığıyla dolaylı olarak Orman İşletme Müdürlüğü'nü ticari kaygılar gütmekle de suçladığı anlaşılmaktadır. İlgili Sığla Ormanı varlıklarının elden çıkması sonucu bu kişilerin geliştirmiş oldukları ticari dengelerinin sarsılacağını ya da sarsılmaya başlayabileceğini tahmin etmek güç olmasa gerektir. Örneğin T.B.'nin davanın devam ettiği yıllarda İzmir'de kerestecilik ve istihsal işleri için İzmir'e göç etmesi de bu şüpheyi güçlendiren bir başka unsur olarak göze çarpmaktadır. Öte yandan bu olayın bir diğer yüzüne bakarsak, özellikle 1949'da ve takip eden yıllarda T.B.'nin Köyceğiz'deki işlerini takip eden adamı A.U.'ya kendine ait özel orman arazisi içerisinde yaptırdığı tarımsal amaçlı açma-işgal olayları da Zabıt Varaka Defterleri ile dava notlarından elde edilen bilgilerden öğrenilmektedir. Bu durumda artık o yıllardan itibaren Sığla'nın getirisinin düşmesinin yanı sıra Narenciye gibi ürünlerin ekonomik değerinin artmaya başladığı için bu tarz tarımsal alan yaratma amaçlı açmaları böylesine güçlü yörelerin gelen ailelerinin bile yaptırdığını söylemek mümkündür.

Ayrıca dava notlarından gelen bilgiler doğrultusunda yöredeki sıradan bir vatandaşın ormana yönelik işgal ilişkisi daha küçük parçaları açarak ufak tarım alanlarını işletmek, yani geçimlik kaygılar olarak görülmüştür. Yanı sıra hem F.Y., hem de M.S.B. (Çayırköy-Gülpınar Özel Ormanı içerisinde yer yer köylüye ait olan 2/B arazileri mevcut olup bu araziler açma-işgaller sonucu elde edilebilmektedir.) davalarını incelediğimizde, ağanın ya da varlıklı şahsın o ormana/araziye sahip olduğunun bilinmesine rağmen, sıradan bir vatandaşın böylesine bir toprak işgali olayına nasıl kalktığı da sorgulanması gereken bir başka konu olarak karşımıza çıkmaktadır.

1950'den günümüze yörede Anadolu Sığla Ormanları üzerinde çeşitli dönüşümler gerçekleştiren, mülkiyet iddialarında bulunan ve bu dönüşüm süreçlerinde etkili roller oynayan aktörleri; daha önceki dönemlerde roller alan soylular, mütesellimler, yöre ileri gelenleri, ağalar gibi üst sınıfın yerine daha çok topraksız köylüler, orta dereceli aileler gibi geçimini tarımsal üretime bağlamış olan nispeten daha alt gruplar olarak görmekteyiz.

Bölgede Anadolu Sığla Ormanları üzerinde yaşanan gelişmeleri yargının çeşitli organlarının ve devletin çeşitli kademelerinin (Orman İşletme Müdürlükleri gibi) vermiş olduğu kararlar ve göstermiş olduğu reaksiyonlar üzerinden genel olarak değerlendirdiğimizde ise, devlet mekanizmasının Anadolu Sığla Ormanları üzerindeki hak arayış talebini 'giden gitti, kalan sağlar bizimdir' özdeyişinde basitçe ifade edilen yararcılık felsefesi içerisinden çıkartabiliriz. Devletin etik kaygısı esasen yararcılık ve liberal ahlaki yaklaşımlar sonucu ormanların tarım ve/veya yerleşim alanları yerine feda edilebilecek bir meta olarak görülmesi yönünde ilerlemiştir. Kamu birimleri içerisinde yer alan Orman'a ilişkin yönetim birimleri ve her şeyden bağımsız Yargı Organları her ne kadar ormanı korumaya yönelik motivasyon sergilemiş olsa bile genel ekonomi politikası bir şekilde devlet içindeki bu mekanizmaları da insan merkezci perspektifin ışığında şekillendirmiştir. Buna göre ilgili kurumlar ve nihayetinde devlet, doğayı salt işlevsel olarak kendi ihtiyaçları açısından yorumladığı ve bu bakış açısıyla doğayı korumaya giriştiği için, ilgili kurumların etik kaygıları da bu yönde gelişerek, Anadolu Sığla Ormanları üzerinde yaşanan tahribatlar genellikle maddi temelde bir karşılaştırma ışığında ele alınmış ve sorundan henüz zarar görmeden kurtulabilmiş olanlar korunmak üzere geriye bırakılmıştır. Bu durumda günümüzde yalnızca yaklaşık bin beş yüz hektarlık bir Sığla Ormanı'nın kalabilmesine yol açmıştır.

Günümüzde yörenin en önemli ticari kaynağı konumunda olan narenciye üretimi esasen Türkiye'deki kentleşme politikalarının bir sonucu olarak yörenin son 70 yıllık tarihsel gelişimi içerisinde kendisine çok büyük bir yer bulmuştur. Bu gelişim sonucunda da yörede özellikle son 70 yıl içerisinde narenciye üretim alanları, Anadolu Sığıla Ormanları'nın bulunduğu alanların yerini alarak bölgede ciddi ekonomik, ekolojik, toplumsal ve kültürel dönüşüm süreçlerini de başlatan en önemli sebep olmuştur.

Buna ilişkin olarak örneğin 1927 Senesi Menteşe Ticaret Salnamesi'nde sunulan verilerden o yıllarda yaklaşık 30.000 dönüm narenciye üretim alanı mevcut iken, aradan geçen 85 yılda Köyceğiz'de yaklaşık 15.000 dönümlük bir narenciye alanı artışı yaşandığını söyleyebiliriz. Aradaki bu 15.000 dönümlük artış farkı dikkate alındığında, bu yeni alanı yaratmak için eldeki var olan mevcut tarım arazilerinin dönüştürülmesi veya orman, bataklık vb. alanların tarım arazisine dönüştürülmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Bu noktada hem Orman Ekolojisi çalışmalarımız içerisinde hazırlamış olduğumuz Anadolu Sığıla Ormanları Potansiyel Yayılış Haritası'ndan gelen veriler (Bknz. Şekil-11), hem de Emine İspir Malkan'ın yapmış olduğu yüksek lisans tez çalışmasında tespit etmiş olduğu gibi 1984 ile 1996 yılları arasında bölgedeki Sığıla Ormanı varlığında yaklaşık 100 hektarlık azalma (İspir, 2000) verisini de göz önüne aldığımızda bu dönüşüm bilimsel anlamda da ispatlanmış olmaktadır.

Bu durumu tez araştırmamız içerisinde sunduğumuz çeşitli bilimsel verilerin karşılaştırmasından çıkartabildiğimiz gibi ayrıca yörenin yakın geçmişine ilişkin bir yerel tarih çalışması kitabı olan "Kaunos'dan Köyceğiz'e" isimli kitaptan elde ettiğimiz derinlemesine mülakat verilerinden de gösterilebilir. Günur Karaağaç'ın görüştüğü kişilerden

aktardığı notlardan bazısını aktaracak olursak geçmişte narenciyenin ve narenciye üretiminin çok düşük ve etkisiz düzeylerde olduğu anlaşılmaktadır:

“Narenciyeyi yöremiz yüz yıldır bilir (Ali Rıza Varol, 1914 doğumlu-Çandır Köyü)”, “Köyümüze 1937’de portakal geldi. Daha evvelisi her taraf Ayağacı (Sığla) ile doluydu (İsmail Tufan, 1911 doğumlu-Döğüşbelen Köyü)”, “Daha önce köyümüzde pamuk, susam tarımı yapılmış, 1970’li yıllarda narenciye üretimi hız kazandı, bugün ise hemen herkes narenciyeden geçimini sağlar (Feyzi Okulu, 1957 doğumlu-Zaferler Köyü)”, “Köyümüze Ortaca’dan Hayri Bey geldi. Köyümüzde narenciyenin öncüsü oldu (Mustafa Okulu, 1924 doğumlu-Zaferler Köyü)” (Karaağaç, 2006).

Aynı yerel tarihçinin Ortaca İlçesi için yapmış olduğu benzer bir başka çalışma içerisinde de konunun lokal olmaktan ziyade bölgesel gelişim anlamında paralellikler arz ettiği anlaşılmaktadır:

“Bu köyde pamuğun yerini narenciye almış durumdadır. İlk zamanlar buralar tamamen ormanlıktı, yabani hayvanlar yaşadığından insanlar bir süre gelip yaşamaya cesaret gösteremediler. 1955’de devlet tarafından toprak dağıtımı yapıldığında buraya yerleşime gelenler ormandan yer açıp darı, susam ve pamuk ekmeye ancak 1962’de başladılar (Mehmet Gökçen, 1939 doğumlu-Akıncı Köyü)” (Karaağaç, 2009).

5.3. Çevre Sosyolojisi ve Çevre Etiği Açısından Değerlendirme

Bu araştırmada, Köyceğiz-Dalyan Özel Çevre Koruma Bölgesi sınırlarında yer alan Anadolu Sığla Ormanları ile özellikle son 70 yıllık süreçte buldukları her türlü ilişki ve etkileşim çerçevesinde yöre halkının ve diğer önemli paydaşların bu ormanlara ilişkin

geliştirdikleri algı, düşünce, beklenti ve sorunları tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırmada hem nitel hem de nicel araştırma tekniklerinden yararlanarak veri toplanmıştır.

Elde edilen veriler temelinde yörede çekirdek aile yapısının hakim olduğu ve nüfusun çoğunluğunun çalışma çağında ve genç olduğu görülmektedir. Eğitim durumu ve meslek grupları incelendiğinde yörede genel olarak tarıma dayalı kırsal nüfusun yoğunluğundan bahsedebiliriz. Aylık ortalama gelir dağılımlarına baktığımızda da bu durumu teyit edebilmekteyiz. Öte yandan genel olarak büyük bir bölümün “yoksulluk sınırı” düzeyinde yaşaması, bölgenin kırsalında yaşayanlar için olumsuz bir durum teşkil etmemektedir. Bu durumu yörenin coğrafik yapısını incelediğimiz zaman daha iyi anlayabilmekteyiz. Buna göre kırsal nüfusun uzun yıllar boyunca doğadan çeşitli biçimlerde (ot, mantar, bitki toplama, Sığla yağı üretimi, avcılık, dere-göl-deniz gibi kaynaklardaki su ürünlerinden yararlanma, ormandan çok farklı biçimlerde faydalanma gibi) para harcamadan geniş oranda faydalandığını görmekteyiz. Yapılan derinlemesine görüşmelerde de bu olguyu destekler nitelikte genel olarak kırsal nüfusun maddi açıdan az para kazanmalarına rağmen, refah anlamında (ihtiyaçlarını karşılayacak tarımsal üretim, kendine yeterli yaşama vb.) çok fazla sıkıntı çekmediği anlaşılmıştır.

Sığla'nın yörelerinde yaşayan bir ağaç olduğuna ilişkin yörede neredeyse tüm ilgi grupları bilgi sahibidir. Öte yandan Sığla'nın yörede en fazla ilaç, buhur-tütsü ve odun olarak kullanıldığı anketlerden ve görüşmelerden anlaşılmaktadır. Sığla Ormanları'ndan yöre halkının faydalanma biçimlerine baktığımızda da en yaygın biçimde hemen hemen tüm yerleşim birimlerinde Sığla yağı kullanımı, orman içerisinde rekreatif faaliyetler ve ot, bitki, mantar vb. toplayıcılık faaliyetleri göze çarpmaktadır. Mülga ÖÇKKB'nin 2007 yılında

hazırladığı “Köyceğiz-Dalyan Özel Çevre Koruma Bölgesi Biyolojik Zenginliğin Tespiti Ve Yönetim Planının Hazırlanması Projesi” kapsamında hazırlanan Sosyal Araştırma Raporu’nda sunulan verilerde de ‘Sığla’, yöre halkı tarafından yörelerinde nesli en hızlı tükenmekte olan bitki-canlı türü olarak ifade edilmekte ve yine yörede en fazla faydalanılan, tüketilen ve kullanılan bitki/canlı türlerinden biri olarak belirtilmektedir (ÖÇKKB, 2007).

Anadolu Sığla Ormanları’nın oldukça karmaşık bir mülkiyet durumunun olması yörede bu ormanların sahibine ve yönetimine ilişkin kafa karışıklığına yol açmakta olup, bu durum anket sonuçlarından da anlaşılabilir. Yörede günümüzde ormanın sahibi olarak yüksek oranda devlet işaret edilmekle birlikte bu algının oranı gelir seviyesi yükseldikçe düşmektedir.

Aynı şekilde bu soruya ‘Sığla Ormanı’nın sahibi köylülerdir’ cevabını verenlerin aylık ortalama gelirlerinin daha düşük olduğu da tespit edilmiştir. Bu soru özelinde, devlet ve köylüler cevabını verenler arasında gelir dağılımı açısından bir ikiliğin görülmesi manidardır. Çünkü kırsal bölgede yaşıyor olma, tarımsal süreçlerden yıllar içerisinde meydana gelen büyük kopuşlar bu manidar durumun ortaya çıkmasını özetler niteliktedir. Köylü-devlet ikiliği, devlete olan algı ve ekonomi politik süreçler bir arada düşünüldüğünde aslında “Sığla Ormanı” temelinde bölgede “ekonomik” tabanlı politik belirlenimlerin varlığından söz etmek mümkündür. Bir diğer ifade ile Sığla Ormanı’nın sahibinin kim olduğuna yönelik algının belirleyicisi “devlet” mülkiyetidir. Yani genel olarak Sığla devletindir ve devlet O’na istediğini yapabilir, istediği gibi kullanabilir yaklaşımı mevcuttur.

Ancak öte yandan özellikle derinlemesine mülakatlar sırasında ve bölgenin yakın tarihine yönelik literatür taramaları ile bölgenin geçmişini iyi bilen kişilerle yapılan görüşmeler ve elde edilen veriler sırasında Köyceğiz’de geçmişten gelen bir ağalık sisteminin (feodal yapı) kısmen de olsa korunduğu fark edilmiştir. Bu durum ayrıca Sığla Ormanları’nın mülkiyeti üzerinde birkaç noktada tapu sahibi kişilerin/grupların varlığıyla da açıklanabilir. Bu grubun çoğunluğu atalarının veya akrabalarının Osmanlı İmparatorluğu Dönemi’nden elde ettikleri tapuları dayanak olarak gösterip birkaç noktada Özel Sığla Ormanı’na sahip olan kısmen ağalık sisteminin uzantısı konumundaki kişilerden oluşmaktadır. Sahip oldukları bu özel ormanlar içerisinde de mutlak mülkiyet yapısı geliştirip örneğin Sığla yağının işletilmesi ve üretilmesi süreçlerinde orman köylülerinden faydalanmaktaydılar. Günümüzde bu yapı hemen hemen yok olmakla birlikte yapılan gözlemler ve araştırmalar neticesinde bu süreç içerisinde yer alan köylülerin ağalardan şikâyetçiymiş gibi bir tavır sergilemedikleri de tespit edilmiştir. Çünkü ağanın kendine ait ormanında Sığla yağı çıkarmak için köylüyü çalıştırması sonucu köylü ciddi bir gelir elde edebiliyor ve köy içerisindeki statüsünü arttırabiliyordu, bu durumda ağaya karşı olumlu bir tavır oluşturmaktaydı. Köylü, ancak ağa kendisini işten çıkardığında veya iş vermediği durumlarda ağaya husumet besleyip, ağaya ait ormanda kaçak yollarla üretim yapmakta veya ormanı tahrip etmekteydi. Sığla Ormanları açısından yöredeki ağalık sisteminin varlığı, devlet mülkiyeti ile kıyaslandığında ortaya çıkan özel orman mülkiyeti yapısının Sığla Ormanları’nın bütüncül şekilde parçalanmadan korunmasına yol açtığı için önem taşımaktadır.

Yörede en meşhur ve en önemli değer olarak narenciyenin benimsendiği anketlerden, görüşmelerden ve odak grup toplantılarında elde edilen verilerden çıkartılabilmektedir. Örneğin Sığla Ormanları’nın ekonomik değeri olmasaydı yerine tarım alanlarının

getirilmesini isteyen -az da olsa- belirli bir grubun varlığı bize ekonomik önem açısından değerli olanın yöre halkı ve diğer paydaşlar tarafından daha ön planda tutulduğunu göstermektedir. Bu sonuçlar bize yörede 1970’li yıllardan günümüze artarak devam eden yerel tarım politikalarının narenciye tarımının tüm bölgeye yayılmasına öncülük ederek ekonomik anlamda başarılı olmasına yol açtığını göstermektedir. Öte yandan bu durum yörede kültür, eğitim, çevre gibi alt dallarda da değişimlere yol açarak hem Sığla Ormanları’nın azalmasına, hem de bu ormanlarla olan ilişkinin zayıflatılmasına sebep olmuştur. Bu duruma örnek olarak anket çalışmaları içerisinde, günümüzde Sığla’nın önem ve özelliğinin yöredeki genç nüfus tarafından bilinirlik oranının düşmesini gösterebiliriz.

Aylık ortalama gelir seviyesi özellikle 1000 TL’nin altında olan katılımcıların yoğun bir biçimde Sığla Ormanları’nın taşıdığı değerlerin yalnızca insana hizmet ettiğine dair tutum sergiledikleri gözlenmiş olup, bu durum ilgili gelir grubuna dahil olan kişi ve/veya grupların geçmiş yıllardan bu yana bu ormanlardan ekonomik önemden ziyade yaşamsal anlamda faydalanmış olmaları ile açıklanabilir. Yine benzer biçimlerde bu gelir grubu ve altında kalan grupların insan ihtiyaçlarını doğadaki canlıların önünde görmeleri, doğanın yalnızca insana hizmet ettiğini düşünmeleri esasen hep doğayla ve dolayısıyla Sığla Ormanları’yla direkt olan kullanım ilişkilerinden kaynaklanmaktadır. Buradaki sonuçlara dayanarak 1970’lerden günümüze yöredeki yerel tarım politikalarının yöre halkı tarafından nasıl benimsenip de uygulamaya geçirildiğine ilişkin daha rahat kestirimde bulunabiliriz. Genel olarak kırsal nüfus özellikleri taşıyan ve doğaya bağlı yaşam sürdüren yöre halkı bölgede geçim kaynaklarını etkileyecek -ekonomik anlamda gerçekleşecek- herhangi bir dönüşüme karşın çok hassas ve duyarlı bir yapıda olduğu için bu değişimlere mutlak surette adapte olmak zorundaydı. Bu dönem içerisinde politika uygulayıcılar da 1950’li yıllardan bu yana geliştirdikleri kentleşme

politikaları sonucu kentin yerleşim sorununu çözmek için kentlerin içi veya periferindeki ormanları ve tarım alanlarını yerleşim alanlarına dönüştürmeyi, kentlerin gıda ihtiyaçlarını ise kırsaldaki ormanlık alanların tarım alanlarına dönüştürülmesi yoluyla çözümlenmesini hedeflemiştir. Bu politikanın kırdaki sürecine örnek olarak verebileceğimiz Köyceğiz Bölgesi'nde de yörenin kırsal nüfusunun bu özelliklerinden faydalanılarak merkezden yerel tarım politikaları belirlenmiş ve Sığla Ormanları'nın yerini narenciye üretiminin alması devlet eliyle yöre halkına uygulattırılmıştır. Bu noktada yukarıda bahsi geçen ağalık sisteminin uygulayıcısı kişiler ise daha çok kereste tüccarlığı, narenciye üreticisi-pazarlayıcısı ya da toprak (arazi) satıcısı gibi pozisyonlara evrilerek bu dönüşüm süreci içerisinde yerlerini almışlardır.

Sığla Ormanları'nın bulunduğu alanlarda narenciye tarımı yapmak üzere ormanın yok edilmesi, bu yeni alanların bakımı-sulaması, narenciye ürünlerinin satışı, nakliyesi, pazarlaması için piyasa oluşturulması, talep yaratılması, arzın yönetilmesi ve tüm bu sorunlar için politik ve hukuki düzenlemelerin tamamlanması devlet tarafından yerine getirilmiştir. Narenciye alanları yaratabilmek için devletin mülkiyetindeki Sığla Ormanları'nın mülkiyet yapısı dönüştürülmek zorundaydı. Bunun da tarihsel süreçte Toprak Reformu sırasında dağıtılan arazilerin yanı sıra özellikle 1970 ve 1980'li yıllardan bu yana Sığla Ormanları üzerinde devam eden işgallere devletin çok fazla tepki göstermeyerek göz yumması sonucu ortaya çıkan 2/B arazilerinin varlığı ile sağlandığını açıklayabiliriz. Devam eden süreçte de artık yöre halkı sürecin içerisinde yalnızca toprağı işleyen çok küçük bir parçası olmuş, bunun yerine devreye narenciye kooperatifleri, komisyoncular, ticaret borsaları, bankalar, taşımacılık ve paketleme şirketleri, ziraat mühendisliği ve buna bağlı iş kolları (ilaç-gübre şirketleri, bayileri vb.), merkezi ve yerel politikacıların kamu yönetimi süreçleri girerek, bölge klasik

anlamda kapitalist üretim süreçlerinin işlediği bir alana dönüştürülmüştür. Bu durumdan da en fazla etkilenen narenciye üretimine yerlerini bırakmak zorunda kalan Anadolu Sığla Ormanları olmuştur.

Yöre halkı ve diğer paydaşlar tarafından verilen bilgiler yöredeki Sığla Ormanları'nın yoğun biçimde 1960-1980 ve 1980-2000 dönemleri arasında tahrip edildiğine işaret etmektedir. Yerleşim yerlerine göre bu dönem aralıklarının yerleşim yerlerindeki sosyal süreçlere bağlı olarak keskin değişimler gösterdiği anket verilerinden ve derinlemesine mülakatlardan çıkartılabilmektedir. Bu tahribatların nedenlerine baktığımızda ise genel olarak tüm katılımcılar tarım alanı açma (özellikle narenciye üretimi) konusunda uzlaşmaktadır.

Sığla Ormanları'na yönelik suçların neler olduğu ve bu suçlara karşılık uygulanması gerekli cezaların niceliğine ilişkin düşüncelere baktığımızda, ağacı kesmenin, yakmanın, ormandan kaçak Sığla yağı çıkartmanın, ormana çöp atmanın ve kirletmenin hemen hemen herkesçe suç olarak algılandığını görmekteyiz. Ancak burada daha ilgi çekici nokta, yöre halkı içerisinde ciddi oranlarda özellikle drenaj kanalı açma ile ormanda içki içmenin suç olarak algılanmıyor olmasıdır. Drenaj kanalı açma ile ilgili algı bize narenciye üretiminin yerel tarım politikalarındaki etkisini göstermektedir. Şöyle ki yöre halkı tarafından mülkiyeti devlet üzerinde olarak algılanan Sığla Ormanları üzerinde yapılacak herhangi bir müdahalenin suç olacağına bilinmesine rağmen, drenaj kanalı açmanın suç olarak algılanmaması bu ormanlar üzerinde tarım alanları açarken giriştikleri (ormanın kenarında drenaj kanalı açılması sonucu ormanın taban suyu yan taraftaki araziye yönlendirilerek ormanın kurumasına yol açılmakta, orman tabanından yönlendirilen bu su yandaki tarım arazisinin su ihtiyacı için kullanılmakta, bu süreçte kuruyup yok olan ormanın yerine de yeni tarım alanı

açılmaktadır.) her yola vicdani olarak da bir altlık oluşturduklarına işaret etmektedir. Çünkü vicdani sorumluluk ve uygulamalı etik burada dönüşüme sebebiyet veren kişinin ailesinin geçimini sağlayabilmesi için bu tahribatı yaratmak zorunda kalması yönünde işlemektedir. Öte yandan ormanda içki içmenin suç olarak algılanmaması da yöre halkının orman içerisinde rekreatif kullanım taleplerini ortaya koymaktadır.

Bunun yanı sıra yakın geçmişten günümüze doğaya ilişkin konulan yasakların (alanın Özel Çevre Koruma Bölgesi ilan edilmesi, orman, dere, göl, deniz gibi doğal varlıklardan geniş biçimde faydalanmanın yasaklanması vb.) yöre halkının düşük gelir grubuna mensup kırsal nüfusu tarafından kendilerine verilen bir cezaymış gibi algılanmasına yol açtığı görülmüştür. Yöre halkının Sığla Ormanları'na ilişkin verdikleri yanıtlarda da özellikle Sığla yağı üretiminin yasaklanmış olmasının, ormanın işlenmediği için sarmaşıklarla kaplanarak ağaçların gövdelerinden boğulmaya sebebiyet verdiğini, kaçak üretimi ve ormanın kötü niyetli kişiler tarafından kullanımını (fuhuş, alkol-uyuşturucu tüketimi, suç işleme vb.) arttırdığı gibi sorunlara yol açtığı üzerinde durulmaktadır. Böyle bir yasaklama aynı zamanda yöre halkının yüzlerce yıldır Sığla ağacından özellikle sağlık amaçlı kullanımını da sonlandırdığı için büyük tepki toplamaktadır. Yasakların düşük gelir grupları üzerinde yarattığı bu olumsuz baskının yanı sıra ankete katılan kişilerin büyük çoğunluğu da kuruyup devrilen Sığla ağaçlarının değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Derinlemesine mülakatlarda kuruyup devrilen ağaçların ekosistem bütünlüğü içerisinde fonksiyonunu devam ettirdiğini ve bu özelliğiyle yerinde bırakılması gerektiğini ifade eden çok küçük bir grubun yanı sıra değerlendirme işlemini (ölü ağacın ormana zarar verdiğini düşünerek) orman sağlığı açısından olumlu gören başka bir grupla da karşılaşmıştır. Ancak yöredeki genel kanı bu ölü ağaçların yakacak-yapacak odun amaçlı ormandan uzaklaştırılmasına yönelik olmuştur.

Bu değerlendirmelere ek olarak ve yukarıda ormana yönelik getirilen yasakların da bir sonucu olarak yöre halkı ciddi oranda bu ormanlardan ekonomik anlamda faydalanılması gerektiğini belirtmektedir. Bu duruma ilişkin en bariz rneği, yöre halkının Sığla Ormanları'nın geleceğine ilişkin taleplerinde ve algılarında bulabiliriz. Buna göre yöre halkı açık bir biçimde kontrollü olarak Sığla yağı üretimine devam edilmesi gerektiğini, orman içerisinde bakım ve gençleştirme çalışmaları yapılarak, bisiklet ve yürüyüş yolları gibi orman iini çok fazla tahrip etmeyecek faaliyetlerin uygulanmasını talep etmektedir. Öte yandan yöre halkı yine aynı görüş içerisinde tarım, yerleşim ve turizm alanlarının Sığla Ormanları içerisinde açılmaması gerektiğini açıkça vurgulamaktadır. Bu durum bize son yıllarda Sığla Ormanları ile ilişkisi oldukça azalan ve tahribat sürecinde çeşitli rollere sahip olan yöre insanının, ortaya çıkan durumun farkında olduğunu ve bu durumdan rahatsızlık duyduğunu göstermektedir. Yani Sığla Ormanları'na karşı bir nevi vicdani sorumluluk taşımakta olup geçmişte yapılan hataların önüne geçilmesi (artık tarım ve yerleşim alanları **açılması** talebinde bulunmaları) ve mevcutta yaşanan sorunlara yönelik de çözüm nerileri geliştirilmesini (ormanın terk edilmesiyle artan fuhuş, içki-uyuşturucu kullanımı, suç işleme oranlarına karşılık kontrollü Sığla yağı üretimi, bisiklet ve yürüyüş yolları gibi çok fazla tahribat yaratmayacak ancak ormanla iletişimi yeniden arttıracak uygulamalara geçilmesi) arzu etmeleri koruma motivasyonu açısından da büyük önem taşımaktadır.

Gelir grubu, eğitim seviyesi, yaşadığı yer ve cinsiyet ayırt etmeksizin yöredeki hemen herkes bahçelerinde veya yaşadıkları yerde Sığla ağacını görmekten büyük mutluluk duyduğunu dile getirmektedir. Bu durum ağacın manevi ve ekonomik özellikleriyle açıklanabileceği gibi yapılan derinlemesine mülakatlarda esasen ilgili durumun ağacın/ormanın peyzaj ve halk sağlığı özellikleri ile açıklanması gerektiğini göstermiştir.

Ağacın görüntüsü, kokusu, sağlık açısından yararları gibi özellikleri bu mutluluğun ve rahatlama hissinin oluşmasında büyük rol oynamaktadır. Özellikle ağaçtan çıkan hoş ve garip koku insanları gerçek anlamda etkileyip dingin bir ruh haline sürüklemesinin yanı sıra, Sığla ağaçlarının yapraklarının çevresine salgıladığı iyonların insan sağlığı üzerinde olumlu etki yarattığı da araştırmacılar tarafından ortaya çıkartılmıştır. Bu duruma iyi bir örnek olarak, Fethiye Meslek Yüksekokulu Müdürlüğü ile Muğla Orman Bölge Müdürlüğü'nün 2013 yılı içerisinde Fethiye İlçesi Yanıklar Köyü sınırlarında bulunan yaklaşık 200 hektarlık Anadolu Sığla Ormanları içerisinde Sığla ağacının bu özelliklerinden yararlanarak 'Aroma Terapi Ormanı' oluşturulmasına karar vermelerini gösterebiliriz (Hamle Gazetesi, 2013).

Elde edilen veriler ışığında yörede Sığla ağacının manevi anlamda kutsal olduğunu ve bu algının günümüzde halen devam ettiğini anlamaktayız. Sığla'ya atfedilen bu kutsallık, ağacın kabuğundan elde edilen yağın üretimi sırasında ortaya çıkan buhur isimli ağaç gövdesine ait kabukların tütsü şeklinde yakılması ile doğrudan ilişkilidir. Sığla'nın bu şekilde kullanımı esasen Arap Yarımadası'nda ve Kuzeydoğu Afrika'da doğal olarak yetişen bilimsel adlandırması *Boswellia sacra* olan Günlük bitkisinin bütün semavi dinlerde ortak bir şekilde binlerce yıldır özellikle cenazelerde ve ibadethanelerde tütsü olarak kullanılması geleneğinden gelmektedir. Anadolu'daki uygulamada cenaze sırasında yakılan tütsünün ölen kişinin ruhunun ölümsüzlüğe yani ruhlar alemine ebediyyen göç ettiğini temsil etmektedir. Bu özel durumun haricinde Anadolu'da ayrıca dini günlerde, hanelerde yaşanan kötü olaylarda, kişinin efsundan arındırılmasında da Sığla; buhur ve tütsü olarak halen kullanılmaktadır. Bu durum da ciddi bir kutsallık algısı oluşturmaktadır.

ÖÇKKB'nin 2007 yılında yörede yaptığı 'Sosyal Araştırma Raporu' çalışması içerisinde ayrıca yöre halkının ormanların, bitki ve hayvan türlerinin korunması konularında eğitim taleplerinde bulunduğu görülmüş olup, dolayısıyla Sığla Ormanları'nı koruma konusunda bir motivasyona sahip olduğu anlaşılmaktadır (ÖÇKKB, 2007). Yaptığımız anket sonuçlarına göre bölgede yaşayan tüm farklı yaş grupları ve farklı ilgi gruplarının Sığla ile ilgili farkındalık düzeylerinin çok yüksek olduğunu, Sığla'nın yok oluşunun kendilerini mutlaka ilgilendireceğini ve böyle bir yok oluşun doğal süreçler üzerinde de ciddi sorunlar yaratacağına ilişkin kestirimde bulduklarını öğrenmekteyiz. Bu durumun yanı sıra yöredeki kişilerin doğadaki diğer canlıların yaşam haklarını tanınması, Sığla Ormanları'nın ekonomik bir değeri olmasa da, ya da doğadan yok olması insana zarar vermese bile yine de korunmasını istemeleri, Sığla Ormanları'nı yeniden sağlıklı bir orman şeklinde görmek istemeleri bize bölgede Sığla'ya yönelik yapılabilecek herhangi bir uygulamanın herkesçe izleneceğini/izlendiğini göstermektedir. Bu durum aynı zamanda geçtiğimiz yıllarda yöre halkının, devletin ve diğer paydaşların Anadolu Sığla Ormanları üzerinde yarattıkları tahribatın ne boyutlarda olduğunu farkına vararak, buna karşın bir sorumluluk taşıdıklarının göstergesi olarak da algılanabilir.

5.4. Kamu Politikaları'nın Çevre Etiği İle Olan İlişkileri Açısından Değerlendirme

Tez kapsamında özellikle çevre tarihi bölümü içerisinde ayrıntısıyla ele alınan Cumhuriyet Dönemi'nden günümüze Anadolu Sığla Ormanları üzerinde yaşananların kamu politikaları çerçevesinde değerlendirilmesi, hem konunun daha iyi anlaşılabilmesi hem de bu

ormanların geleceğine ilişkin yapılacak projeksiyonların tutarlılığını temin edebilmesi açısından önem arz etmektedir.

Yörede yaptığımız anket çalışmasının sonuçlarına dayanarak 1970'lerden günümüze yöredeki yerel tarım politikalarının yöre halkı tarafından nasıl benimsenip de uygulamaya geçirildiğine ilişkin daha rahat kestirimde bulunabiliriz. Buna göre genel olarak kırsal nüfus özellikleri taşıyan ve doğaya bağlı yaşam sürdüren yöre halkı bölgede geçim kaynaklarını etkileyecek -ekonomik anlamda gerçekleşecek- herhangi bir dönüşüme karşın çok hassas ve duyarlı bir yapıda olduğu için bu değişimlere mutlak surette adapte olmak zorundaydı. Bu dönem içerisinde politika uygulayıcılar da 1950'li yıllardan bu yana geliştirdikleri kentleşme politikaları sonucu kentin yerleşim sorununu çözmek için kentlerin içi veya periferindeki ormanları ve tarım alanlarını yerleşim alanlarına dönüştürmeyi, kentlerin gıda ihtiyaçlarını ise kırsaldaki ormanlık alanların tarım alanlarına dönüştürülmesi yoluyla çözülmesini hedeflemiştir. Bu politikanın kırdaki sürecine örnek olarak verebileceğimiz Köyceğiz Bölgesi'nde de yörenin kırsal nüfusunun bu özelliklerinden faydalanılarak merkezden yerel tarım politikaları belirlenmiş ve Anadolu Sığla Ormanları'nın yerini narenciye üretiminin alması devlet eliyle yöre halkına uygulattırılmıştır. Bu noktada yukarıda bahsi geçen ağalık sisteminin uygulayıcısı kişiler ise daha çok kereste tüccarlığı, narenciye üreticisi-pazarlayıcısı ya da toprak (arazi) satıcısı gibi pozisyonlara evrilerek bu dönüşüm süreci içerisindeki yerlerini almışlardır.

Anadolu Sığla Ormanları'nın bulunduğu alanlarda narenciye tarımı yapmak üzere ormanın yok edilmesi, bu yeni alanların bakımı-sulaması, narenciye ürünlerinin satışı, nakliyesi, pazarlaması için piyasa oluşturulması, talep yaratılması, arzın yönetilmesi ve tüm

bu sorunlar için politik ve hukuki düzenlemelerin tamamlanması devlet tarafından yerine getirilmiştir. Narenciye alanları yaratabilmek için devletin mülkiyetindeki Anadolu Sığla Ormanları'nın mülkiyet yapısı dönüştürülmek zorundaydı. Bunun da tarihsel süreçte Toprak Reformu sırasında dağıtılan arazilerin yanı sıra özellikle 1970 ve 1980'li yıllardan bu yana Anadolu Sığla Ormanları üzerinde devam eden işgallere devletin çok fazla tepki göstermeyerek göz yumması sonucu ortaya çıkan 2/B arazilerinin varlığı ile sağlandığını açıklayabiliriz. Devam eden süreçte de artık yöre halkı sürecin içerisinde yalnızca toprağı işleyen çok küçük bir parçası olmuş, bunun yerine devreye narenciye kooperatifleri, komisyoncular, ticaret borsaları, bankalar, taşımacılık ve paketleme şirketleri, ziraat mühendisliği ve buna bağlı iş kolları (ilaç-gübre şirketleri, bayileri vb.), merkezi ve yerel politikacıların kamu yönetimi süreçleri girerek, bölge klasik anlamda kapitalist üretim süreçlerinin işlediğı bir alana dönüştürülmüştür. Bu durumdan da en fazla etkilenen narenciye üretimine yerlerini bırakmak zorunda kalan Anadolu Sığla Ormanları olmuştur.

Anadolu Sığla Ormanları'nın yakın geçmişteki hızlı yok oluş sürecine baktığımızda, baskın olarak küresel liberal ekonomi politikalarının kamu politikalarını etkilediğini görmemize rağmen, çevre etiğı açısından odağımızı toplumsal talebin mi küresel değişimler ışığında kamu politikalarını yaratıp şekillendirdiğı, yoksa tepeden inme bir kamu politikasının mı toplumsal talepleri yönettiğı sorularına yönelmemiz gerekmektedir.

Çevre etiğı çalışmalarında yapılan hatalardan en büyüğü, sorunun kökenine inerken genelde mağdurun ve/veya sorunu görünürde tatbik eden (bu genellikle halktır) bireylerin suçlanması ve bireylerin etik algılarında değişimler yaratılarak çözüme ulaşılabileceğı kanısıdır. Ancak gerçekte bireyin etik kaygısı olduğı gibi devletin de etik kaygısı vardır. Eğer

devleti bir yaşıyan organizma gibi düşünürsek, kendi içindeki birimler, kurumlar, sektörler vb. bu algının ya da kaygının gözetilmesinde çeşitli derecelerde farklı roller üstlenmektedir. Tez araştırması sürecinde özellikle 20. yüzyıldan günümüze gelinen noktada sorunu kentleşme politikası ve liberal ekonomi politikası ekseninde ele aldığımızda, devletin etik kaygısı esasen yararcılık ve liberal ahlaki yaklaşımlar sonucu ormanların tarım ve/veya yerleşim alanları yerine feda edilebilecek bir meta olarak görülmesi yönünde ilerlemiştir. Kamu birimleri içerisinde yer alan Orman'a ilişkin yönetim birimleri ve her şeyden bağımsız Yargı Organları her ne kadar ormanı korumaya yönelik motivasyon sergilemiş olsa bile genel ekonomi politikası bir şekilde devlet içindeki bu mekanizmaları da insan merkezci perspektifin ışığında şekillendirmiştir. Buna göre ilgili kurumlar ve nihayetinde devlet, doğayı salt işlevsel olarak kendi ihtiyaçları açısından yorumladığı ve bu bakış açısıyla doğayı korumaya giriştiği için, ilgili kurumların etik kaygıları da bu yönde gelişerek, Anadolu Sığla Ormanları üzerinde yaşanan tahribatlar genellikle maddi temelde bir karşılaştırma ışığında ele alınmış ve sorundan henüz zarar görmeden kurtulabilmiş olanlar korunmak üzere geriye bırakılmıştır. Bu durumda günümüzde yalnızca yaklaşık bin beş yüz hektarlık bir Anadolu Sığla Ormanı varlığının kalabilmesine yol açmıştır.

Ayrıca politika yapıcıları Tanrı (devlet baba) gibi görmezsek, o zaman birey üzerinden etik talepler yaratabiliriz. Anadolu Sığla Ormanları özelinde bu konuya örnek verecek olursak, kaybedenlerin kaderini yani yörede kentleşme politikalarından zarar görmüş insanların (narenciye politikası sonucu bir aracıya dönüşmüş tüm yapı) ve Anadolu Sığla Ormanları ile birlikte diğer tüm canlıların ortak çıkarlarını birbirine bağlayarak, hem insanın hem de doğaya bağlı tüm unsurların sürdürülebilir biçimde ortak zamanda ortak mekanda var olmalarını sağlayacak ortak bir kadere dönüştürülme lidir.

Etikle ilişkisi sıkı sıkıya bağlı olan ve kamu politikaları içerisinde henüz yeterince anlaşılamamış ve içtihatla farklı yorumlara, zaman zaman da hatalı uygulamalara yol açan ‘üstün kamu yararı’ kavramını ayrıca ele almakta fayda vardır. Hukuk literatüründe, üstün kamu yararı kavramı; kamu sağlığı ve milli güvenlik gibi toplumsal menfaatler ile çevre ve doğal kaynakların sağladığı yaşamsal faydaların bir bütünü olup her türlü ekonomik gaye ve kazançtan daha öncelikli olan en üst toplumsal yararı ifade etmektedir. Kamu yararının konumuz açısından önemi ise toplumun ortak çıkarlarının nasıl belirleneceği sorusunun yanıtı olan kamu yararının içerisinde yatan “ortak çıkar” olgusunun, ekoloji kavramına yansımalarıdır (Ürker ve Çobanoğlu, 2012). Bu durum esasen hukuk mevzuatında yerini bulmuş olmasına rağmen, hem hak dağıtıcılar hem de hukuku uygulayıcılar tarafından günlük kullanıma/içtihatla maalesef yine insan merkezli yaklaşımların ışığında algılandığı biçiminde aktarılmaktadır. Yani ‘ortak çıkar’ henüz daha çok insan bireyinin çıkarı veya insanlığın çıkarı şeklinde algılanan yararcılık felsefesinin ve liberal ahlaki yaklaşımın uzantısı şeklinde seyretmektedir.

5.5. Sonuç ve Öneriler

Bu çalışma ile ilk kez insanoğlundan farklı bir canlı türünün yeryüzünde yaşam göstermeye başladığı ilk anından günümüze kadar geçirdiği evrimsel süreçleri, farklı ekosistemlere dönüşmesi, insanoğlunun çevresi ile olan ilişkisi bakımından türe ilişkin yaşananların değerlendirilmesi, insana sağladığı toplumsal faydaların tür üzerinde ne gibi değerler oluşturduğu, insanın farklı etik değerler ışığında bu türe yönelik ne gibi dönüşümlere yol açtığı araştırılması ve tüm bunların sonucunda türün yok oluşunun önüne geçebilmek

amacıyla yine insanın ne gibi roller oynayabileceğinin hep birlikte topyekün araştırılması Anadolu Sığla Ormanları özelinde gerçekleştirilmiştir.

Bu tez çalışması araştırdığı soruları ve hipotezleri sınarken hem sosyal ve temel bilimlerin kullanageldiği farklı metodolojileri bir araya getirmesi, hem de antropoloji, arkeoloji, tarih, coğrafya, ekoloji, orman mühendisliği, doğa koruma biyolojisi, sosyoloji, felsefe gibi farklı disiplinlerden aynı anda yararlanabilmesi bakımından benzerlerinden ayrılmaktadır. Çalışmanın ortaya çıkardığı sonuçlar itibariyle de ‘Sosyal Çevre Bilimleri’ disiplinine yeni bir yön gösterilmesi hedeflenmiştir.

Çalışmayı çevre etiği açısından değerlendirdiğimizde, yöre halkının Anadolu Sığla Ormanları’na karşı geçmişte devlet eliyle gerçekleştirdikleri tahribat ve dönüşüme karşılık her ne kadar ekonomik kaygıları halen göz önünde tutsalar da yeni bir ahlaki sorumluluk taşıdıklarını savunabiliriz. Öte yandan geçmişte Anadolu Sığla Ormanları dere ve nehirlerden gelebilecek sel olaylarını tamponlayabilirken, bu alanların ortadan kalkmasıyla yörede son yıllarda ciddi oranlarda sel ve taşkın gibi doğal afetler gözlenmektedir. Yöre halkı bölgede yaşanan bu durumun farkında olmasının yanı sıra narenciye üretimi sırasında aşırı ve verimsiz tüketilen su kaynaklarının da tahrip olduğunu ve su kalitesinin bozulduğunu sıklıkla ifade etmektedir. Bu durumda bize yöre halkının yeniden bir doğaya saygı duygusunu inşa edebilmesinin önünde fırsat doğurmaktadır.

Çevre etiğinin araçlarından biri de gelecek kuşaklara karşı sorumluluk duygusudur. Bu duygu, insan dışındaki doğayla, insana özgü doğanın birbirine sıkı sıkıya bağlı olması nedeniyle insanın gelecek kuşaklara karşı taşıması gerekli yükümlülüklerin doğru

kurgulanmasını gerektirmektedir. Yani gelecek kuşakların onaylayabilecekleri bir ortam bırakabilmeleri için bizden sonraki nesillerin de bizler gibi böyle olma haklarını koruyabilmek için doğaya içkin amaç ve değerlerini ayakta tutmak ve korumak zorunluluğu bir ahlaki talep olarak ortaya çıkmaktadır (Jonas, 1985). Bu durum da insanın ekosistem içerisindeki bütüncül yönetim ilişkileri düşünüldüğünde, yöredeki Anadolu Sığla Ormanları'nın mutlak surette korunarak geliştirilmesini gerektirmektedir. Bunu yapmış olmakla birlikte gelecekteki yöre insanının onuruna yakışır varoluşun temelleri tehlikeye atılmamış olacak, yöre insanı ve doğal varlıklar birlikte uyum içinde yaşamaya devam edecek, mevcut doğal ve kültürel varlıkların korunarak sürdürülebilir kullanımı sağlanmış olacaktır.

Elde edilen sonuçlar ışığında yöre halkının Anadolu Sığla Ormanları'nın geleceğine ilişkin beklenti talepleri ve algıları da dikkate alındığında ormanın varlığını korumak için öncelikle ekonomik anlamda ormana ilişkin sürdürülebilir kullanım faaliyetleri geliştirilmelidir. Bu ormana zarar vermeyecek şekilde planlanmış kontrollü Sığla yağı üretimi, Sığla'nın bir marka ve değer olarak tanıtımı, Sığla'ya bağlı ürünlerin (sabun, kolonya, parfüm, krem, gıda, ilaç vb.) geliştirilmesi ve pazara sunulma olanaklarının araştırılması, Aroma Terapi Ormanı gibi sağlık turizmi seçenekleri ile bisiklet yolları veya yürüyüş yolları gibi ekoturizm seçeneklerinin geliştirilmesiyle gerçekleştirilebilir. Bunun sonucu da sürdürülebilir ekonomi temelli uygulamaların hayata geçirilmesiyle hem orman varlığının narenciye alanlarına karşın ekonomik anlamda değerli hale getirilerek yok edilmesinin önüne geçilmiş olacak hem de yöre halkı yüzlerce yıldır Anadolu Sığla Ormanları ile geliştirdiği ilişkiyi ekonomik anlamda da sürdürme fırsatını yakalayacaktır.

Öte yandan Sığla'nın yöre halkı ve ilgi grupları açısından yeniden bir değer haline getirilebilmesini sağlamak üzere yöre halkının eğitim ve kültürel faaliyetlerine 'Sığla' algısı yerleştirilmeli, bunu yaparken de sivil toplum kuruluşları, yöre halkı, yerel ve merkezi yönetimlerin birlikteliğinde festivaller, ağaç dikme ve fidan dağıtma kampanyaları, okullarda Sığla ile ilgili düzenli faaliyetler gerçekleştirilerek koruma motivasyonu güçlendirilmelidir.

Bunların da ötesinde sadece yöre halkı üzerinde değil, tüm toplumlar genelinde özellikle eğitim, din, kültür, hukuk, politika vb. üst yapı araçlarının devreye sokulmasıyla doğanın ve doğal varlıkların olanakları ve kapasitesi sınırlı bir dünyada sadece insan için yaratılmış gibi bir algıyla sınırsızlaşmasına tüketimin ahlaki olmadığına ilişkin, böyle bir sömürünün etik açıdan da mahkûm edilmesi gerektiğini (Pieper, 1999) vurgulayan saygı, eşitlik ve adalet çerçevesinde yeni bir doğa bakış açısı kazandırılmalıdır.

Değerlendirmenin bu noktasında, Anadolu Sığla Ormanları'nın bütüncül bir şekilde korunup, sağladığı maddi-manevi tüm değerlerden sürdürülebilir biçimde maksimum ya da optimum herkesin (insanla birlikte canlı-cansız diğer tüm etmenlerin de) faydalanabilmesinin sağlanması bizce en üstün kamu yararı olarak tanımlanmalıdır. Çevre etiği bize bu ilkeyi sunup bir kamu politikasına dönüşüm sürecinde ciddi katkılar sunabilme olanağına sahiptir. Ayrıca farklı etik prensipler içerisinde de bu çıkarımları yapabileme olasılıkları mevcuttur. Örneğin meseleye yararcılık perspektifi uygulanacak olursa, toplum içerisinde kimi paydaşlar zarar görecektir olsa bile (2/B sahipleri, toprak ağaları vb.), kazananın tüm toplum, orman ekosistemi ve diğer tüm canlılar olacak şekilde, ormanın zararlı unsurlardan (mülkiyet problemleri, işgaller, kirlilik, kurutma vb.) arındırılarak herkesin (canlı-cansız tüm

etmenlerin) faydalanabileceği şekilde koruma-kullanma yönetiminin hayata geçirilmesi yönünde hareket edilmelidir.

Özetle “toplumun ortak çıkarı var ise kamu yararı vardır, biyolojik çeşitliliğin -yöre halkının yaşam standartlarının korunmasını da ilave ederek- toplumun ortak çıkarı söz konusu olduğu için biyolojik çeşitlilik, kamu yararı ihtiva etmektedir” gibi bir düşüncüyü savunabiliriz. Biyolojik çeşitliliğin korunması demek ilgili yöredeki hayvan ve bitkilerin korunması, yaşam döngüsünün korunması, türler yaşayabildiği için çıkarların devamlılığının sağlanması ve yörede yaşayan halkların ekonomik durumlarının korunmasıdır. Burada kastedilen biyolojik çeşitliliği korumada var olan kamu yararı düşüncesinin bağımsız bir olgu haline gelmesi, çevre odaklı kamu yararı yaklaşımlarının içinden çıkmasıdır. Biyolojik çeşitliliği korumak veya bu yolda yapılan faaliyetler başlı başına kamu yararı ihtiva eder (Ürker ve Çobanoğlu, 2012).

Bu araştırmanın sonuçları izlenerek, başlangıçta Anadolu Sığıla Ormanları'nı yok etmek üzere motive edilen toplumsal dinamikler, yeniden Anadolu Sığıla Ormanları'nı korumak ve koruma-kullanma dengesini kurmak üzere çevre etiğinin araçları kullanılarak yönlendirilebilir. Bu bir kez başarıldığı takdirde diğer tüm toplumlara da uygulama fırsatı olarak benzer sorunları yaşayan diğer türler ve ekosistemlerin yaşamlarının garanti altına alınarak doğal kaynakların yönetimi hususunda büyük bir adım atılmış olacaktır.

ÖZET

Doğal kaynak/varlık kullanımı ve yönetiminde toplumsal taleplerin hangi koşullar altında şekillendiğinin ve yönlendirildiğinin tespit edilmesi, buna ilişkin etik talebin ortaya çıkma süreçlerinin izlenmesi, bu bağlamda kamu vicdanının ve kamu yararının oluşmasında ve farklı şekillerde algılanmasında ve içselleştirilmesinde hukuk, politika gibi araçların nasıl kullanıldığının gösterilmesi, tüm bu süreçlerin çevre etiği açısından değerlendirilmesi ve sonucunda toplumsal faydanın 'doğa koruma bakış açısı'na nasıl yönlendirilebileceği çalışmanın temel konularını oluşturmaktadır.

Bu çalışmada temel olarak toplumsal mutabakatın, Anadolu Sığla Ormanları'nın yok edilmesi sürecinde meşruiyeti sağlamak üzere nasıl bir etik talepte bulunduğu araştırarak, Anadolu Sığla Ormanları'nı yok etme motivasyonunun kurulma aşamalarını ortaya çıkarmak amaçlanmıştır.

Çalışma, tüm bu konuları irdelemek üzere hassas bir orman ekosistemi özelliği gösteren Köyceğiz Özel Çevre Koruma Bölgesi'nde bulunan Anadolu Sığla Ormanları'nın evrimsel süreçte oluşumundan günümüze kadar yaşanan çeşitli süreçlerin izlenmesi şeklinde somut olarak ele alınmıştır.

Anadolu Sığla Ağacı (*Liquidambar orientalis* Miller) Türkiye'nin güneybatı bölümünde yayılış gösteren ve dünyada başka hiçbir yerde bulunmayan endemik bir ağaç türüdür. Dere boylarında ve taban suyu yüksek alanlarda gruplar halinde veya tek tek görülen bu ağaç türünün orman oluşturabildiği tek yer Köyceğiz'dir. Ancak Anadolu Sığla

Ormanları'nın alanı 1949'da 6.312 hektar iken günümüzde yaklaşık 2.000 hektara kadar düşmüştür. Kalan bu miktarın yaklaşık % 60'lık bölümü ise Köyceğiz-Dalyan Özel Çevre Koruma Bölgesi sınırlarında bulunmaktadır.

Ağacın gövdesinden elde edilen yağın uzun yıllar kimya sanayinde fiksator olarak kullanılmasının ardından kimyasal fiksatorlerin yaygınlaşmasıyla birlikte ekonomik önemini kaybetmesine neden olmuştur. Aynı zamanda taban suyu yüksek, tarıma son derece elverişli yerlerde yetiştiği için bu ağaçlar kesilerek veya başka şekillerde kuruması sağlanarak narenciye bahçelerine dönüştürülmüştür. Yakın zamanda narenciye üreticiliğinin yanı sıra bölgedeki turizm sektörünün de gelişimiyle birlikte bu ormanlar ciddi ekolojik tehdit altında kalmaya başlamıştır. Bunun yanı sıra drenaj, kuraklık ve su rejiminin bozulması gibi sebeplerden dolayı Anadolu Sığla Ormanları'nda tuzlanma da yaşanmaktadır.

Şu anda Anadolu Sığla Ormanları'nın korunması için çeşitli koruma statüleri bulunmasına, birçok araştırma projesi gerçekleştirilmiş ve planlar hazırlanmış olmasına rağmen yöre insanının da içinde bulunduğu aktif bir koruma çalışması hayata geçirilememiştir. Dünyada kalan son Anadolu Sığla Ormanları'nın neden tahrip edildiği ve tahribata devam edilmesinin nedenleri, bu süreçte etkili olan paydaşların ve etki düzeylerinin tespiti, bu ormanı tahrip etmenin altında yatan motivasyonun irdelenmesi, Anadolu Sığla Ağacı'nı kutsal addeden ve O'na öz evlat muamelesi gösteren toplumsal vicdanın bu ağacı üvey evlada dönüştürmesindeki toplumsal mutabakatın ortaya çıkartılması ve çevre etiği bağlamında bu sürecin değerlendirilmesi hep araştırma probleminin konularını oluşturmaktadır.

Çalışmanın metodolojisi doğa tarihi, çevre tarihi ve çevre sosyolojisi perspektiflerinde kurgulanmıştır. Anadolu Sığla Ağacı'nın evrimsel süreçte oluşumundan, Köyceğiz Bölgesi'nde Anadolu Sığla Ormanı ekosisteminin nasıl oluştuğu incelenerek, bu ormanların hem yöre halklarının (antik dönemlerden günümüze bölgede yaşamış tüm halklar) hem de dünyadaki diğer uygarlıkların toplumsal yaşantılarına nasıl dahil olduğu araştırılmıştır. Ardından özellikle Osmanlı İmparatorluğu ve Cumhuriyet Dönemleri'nde bu ormanların mülkiyet, ekosistem servis hizmetleri, ekonomi, hukuk, ahlak, inanışlar, toplumsal açıdan önemi ve politik açılardan durumları daha detaylı irdelenmiştir. Bunu yaparken literatür ve yerel gazete taramaları, Anadolu Sığla Ormanları'na ilişkin mülkiyet ve ceza davaları/zabit raporları, geçmiş yıllara ait haritalar, salnameler, fotoğraflar, evraklar, yerel gündemler, hükümet yıllıkları ve seyyahlara ait gezi notları incelenmiştir. Bunu takiben özellikle son 70-80 yıllık dönemde bu ormanların yok edilmesinde büyük roller oynayan yöre halkının (ağalar, köylüler, ormancı, turizmci, narenciyeci, yerel yönetimler, aktif/emekli yerel memurlar gibi farklı paydaşlar) bu ormanın tahrip ve yok edilmesi sürecinde toplumsal vicdanlarının nasıl oluştuğu, şu an ne durumda olduğu ve nasıl dönüştüğü, toplumsal mutakabatın ve etik uzlaşmanın nasıl sağlandığı anlaşılmaya çalışılmıştır. Bu çalışma ise çevre sosyolojisi perspektifi takip edilerek, yöredeki 1 ilçe merkezi, 1 belde ve 8 köyde 531 kişiyle anket, 16 derinlemesine mülakat ve 3 odak grup toplantısı şeklinde gerçekleştirilmiştir.

Bölgede bu ormanlarla alakalı Osmanlı'dan günümüze gelen bazı mülkiyet problemleri/davaları yörenin toplumsal yapısının anlaşılması, yorumlanması ve bu ormanlara karşı etik algının ne olduğu ve nasıl dönüştüğüne ilişkin bize çalışma süresince ipuçları sağlamıştır. Elde ettiğimiz verilerin ışığında, Anadolu Sığla Ormanları'nda yaşanan tahribat sürecinin başlangıçta temelde devlet tarafından yönlendirilen yerel tarım ve iskan politikaları

olduğunu söyleyebiliriz. Benzer şekilde devletin ormana kendi içkin değerinden kaynaklı bir doğal varlık olarak değil de, tüketilmesi mübah bir doğal kaynak olarak değerlendirmesini müteakip, bölgede narenciye sektörü başat olmak üzere Anadolu Sığla Ormanı alanlarının dönüşümü teşvik edilmiştir.

Öte yandan yaptığımız anket çalışmaları, derinlemesine mülakatlar ve odak grup toplantılarının sonucu olarak, Anadolu Sığla Ormanları'nın tahrip ve yok edilmesinde payı olan/olmayan hemen hemen tüm yöre halkı ve yöredeki diğer tüm paydaşların, yaşanan tahribatın farkında olduklarını ve yörenin günlük yaşamında Sığla'yı halen en önemli parçalarından biri olarak gördüklerini söyleyebiliriz. Aynı zamanda yaşanan bu tahribatta yöre halkından hemen herkes kendinin de bir etkisi/katkısı olduğunun farkında olarak bu ormanlara karşı vicdani bir sorumluluk taşıdıkları da anlaşılmaktadır. Dahası yörede hemen hemen hiç kimse –kendilerine bir yarar sağlamasa bile- Sığla'nın neslinin yok olmasını istememekte, bu ormanları korumak için gayret göstermeye istekli bir halde oldukları görülmüştür. Elimizdeki bu bulgular bize, çevre etiği eğitiminin araçlarından faydalanarak, yöre halkının ve tüm paydaşların Anadolu Sığla Ormanları'nın korunması konusunda yapılabilecek her türlü çalışmaya aktif katılımının yolunu göstermektedir.

Bu çalışmanın sonuçlarını izleyerek, başlangıçta Anadolu Sığla Ormanları'nı yok etmek üzere motive edilen toplumsal fayda, yeniden bu ormanları korumak üzere çevre etiğinin araçlarını kullanarak yönlendirilebilir. Bu bir kez başarıldığı takdirde diğer tüm toplumlara da uygulama fırsatı bularak benzer sorunları yaşayan diğer türler ve ekosistemlerin yaşamlarının garanti altına alınmasına yönelik büyük bir adım atılmış olacaktır.

SUMMARY

The environmental ethics incorporates questions – into environmental education - such as why we need to protect the environment, what if species becomes extinct, what the respect to nature means or whether we can both utilize and protect it at the same time, and paves the way for right to life and exist for all living forms including human, and thus playing a huge role in the provision of sustainability not only for human but also for the nature. It is safe to say that the environmental ethics –through its question to the respective process concerning the environmental education– steps in the lacking parts of the environmental education such as self-awareness and developing a sense of responsibility, and plays a key role in solutions and researches pertaining to environmental problems, and in attaining a sustainable result for the all ongoing studies (religious, economic, social, political, technological, legal etc.).

We had decided to research the Anatolian Sweetgum Tree (*Liquidambar orientalis* Mill.) for this study, is an endemic tree species found nowhere else around the world except southwest Anatolia, Turkey. This tree occurs on moist soils along streams and in areas with a high water table, growing both in groups and individually, however Anatolian Sweetgum Forests now occur only in Köyceğiz. Here, the area of Anatolian Sweetgum Forest has declined from 6.312 hectares in 1949 to only 2.000 hectares approximately at present due to a complex set of human land uses. Sixty percent of the remaining Anatolian Sweetgum Forest area falls within the territory of Köyceğiz Special Protected Area (SPA). Anatolian Sweetgum Tree is now on the brink of extinction.

When we evaluated the problem from a perspective of environmental bioethics, the local inhabitants already knew it was wrong to cut down Anatolian Sweetgum Trees in terms of domestic values – the tree has been considered holy in the eyes of the locals for ages. However, cutting has been justified by the perceived socio-economic benefits of conversion to citrus plantation.

This research aimed to determine what kinds of ethical consensus, social incentives and human values explain the sweetgum deforestations. The methodology includes firstly nature history perspective which focuses on the ecological evolutionary processes of the Sweetgum and relationships between Anatolian Sweetgum Forests and the geomorphological evolution process of the related geography. Secondly the formation of environmental history perspective which includes data collections and analyses about the sweetgum forest & citrus plantation such as local newspapers search, property and criminal actions' reports, old maps/deeds/photographs/papers, related literatures, local agendas, government annuals, pilgrims' travel notes. Also we analyzed how the public conscience affected the changes of the social conscience in legal and political processes, campaigns and promises of the local deputies, through interviews with the active and retired public officials, opinion leaders, other important actors related with the sweetgum forest. Thirdly, we did 531 surveys, 16 in-depth interviews, 3 focus group meetings to understand what kinds of ethical consensus, social incentives and human values explain the sweetgum deforestations within the concept of environmental sociology. Finally, we analyzed the material & moral values of the Anatolian Sweetgum Forests within the concept of the ecosystem services.

In the light of data, we say that the beginning of the process leading to the Sweetgum deforestation lies in the changes of local agriculture policies basically directed by the state. This process was shaped with the interaction of the locals and the state and that led to, with the legal means and political discourses of the state developed by the state on the basis of the agricultural policies, formation of the basic incentive for the deforestation after the state had prioritized the citrus sector and put the sweetgum trees into the background.

On the other hand, we understood that despite the locals have created how big threats on the Anatolian Sweetgum Forests for years, they still claim those forests and regard it one of the most important aspects in their daily life. Also we can say that the locals are being aware of their devastations on the Anatolian Sweetgum Forests in the past years, and that's why they carry conscientious responsibility against the forests. Moreover the locals who never don't want to see the extinction of those forests, exhibit protection motivation for its, even doesn't provide any benefit to them. Our findings show us the way of active participation of the locals on protection issues of the Anatolian Sweetgum Forests in next future with using the bioethical education tools.

Results of this study may help preserve the Anatolian Sweetgum Forests by developing resource management programs benefiting from the inclusion of the concept of environmental bioethics and nature culture tools. If this proves to be successful, then we will have taken a major step to help preserve not only the Anatolian Sweetgum Forests but other species and ecosystems with similar challenges around the world.

KAYNAKÇA

- Abramovitz, J. N. (1998). *Dünya Ormanlarını Korumak*. TEMA Dünyanın Durumu Raporu, Çev. İdil Eser, İstanbul.
- Acar, İ., Gemici, Y., Genç, A., & Özel, N. (1992). Anadolu Sığla (*Liquidambar orientalis* Mill.) Ormanlarının Geçmişteki ve Günümüzdeki Durumu. *II. Uluslararası Ekoloji ve Çevre Sorunları Sempozyumu*, Syf. 127-133, 5-7 Kasım 1992, Ankara.
- Acar, M. İ., & Kızılel, M. (1988). Sığla Ormanlarının Dünü, Bugünü ve Geleceği. *Ormancılık Araştırma Enstitüsü Yayınları Dergi Serisi, Cilt:34, Sayı:1, No:67*.
- Acatay, A. (1963). Sığla Ağacı'nın (*Liquidambar orientalis* Mill.) Türkiye'de Yayılışı, Yeni Tespit Edilen *Liquidambar orientalis* var. *suber* varyetesi ve Sığla Ağacı'na Musallat Olan Böcekler. Orman Entomolojisi ve Orman Koruma Kürsüsü Çalışmalarından, İstanbul Üni., Orman Fak., Syf.10-56, İstanbul.
- Agius, E. (2006). Intergenerational Justice. *A Handbook of Intergenerational Justice* içinde (Syf. 317-331) (ed. E.J. Tremmel), Edward Elgard Publications, Northampton.
- Akman, Y. (1995). *Türkiye Orman Vegetasyonu*. Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi, 450 Syf., Ankara.
- Akman, Y., Ketenoğlu, O., & Kurt, L. (1992). Fethiye-Marmaris ve Bucak Çevrelerinde Yetişen *Liquidambar orientalis* Mill. Topluluklarının Floristik Yapısı. *Doğa-Turkish Journal of Botany*, 16, 273-86.
- Aksoy, M. (1987). Anayasalarımız ve Ormanların Korunması. *Cumhuriyet Dönemi Ormanlığımızda 3116 Sayılı Orman Yasası ve Sonrası Sempozyumu*, Türkiye Ormancular Derneği Yayınları, No: 10, Ankara.

- Alan, M., & Kaya, Z. (2003). *Oriental Sweet Gum (Liquidambar orientalis Mill.)*. EUFORGEN Technical Guidelines.
- Albrecht, A. G. (2001). Applied ethics in human and ecosystem health: The potential of ethics and an ethic of potentiality. *Ecosystem Health*, 7 (4): 243–252.
- Arctander, S. (1960). *Perfume and Flavour Materials of Natural Origin*. De Hoffenbergske Establishment, Elizabeth, New Jersey.
- Aruoba, Ç. (1997). *Çevre Ekonomisi Gelişme Ekonomisi*. Keleş, R. (der.), İnsan Çevre Toplum, Syf.172, İmge Kitabevi, Ankara.
- Atay, İ. (1985). Sığla Ağacı'nın (*Liquidambar orientalis Mill.*) Önemi ve Silvikültürel Özellikleri. *İ.Ü. Orman Fak. Dergisi*, 12.11.1985, Syf.15-21, İstanbul.
- Ayaz, H. (2010). Türkiye'de Orman Mülkiyeti'nde Tarihi Süreç ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları. *III. Ulusal Karadeniz Ormancılık Kongresi, Cilt:1*, Syf.189-198, Artvin.
- Aydın Vilayet Salnâmesi*, 1311 (Hicri) Senesi.
- Aydın Vilayet Salnâmesi*, 1322 (Hicri) Senesi.
- Aytekin, A. (2005). Hukuk, Tarih ve Tarihyazımı: 1858 Osmanlı Arazi Kanunnamesi'ne Yönelik Yaklaşımlar. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, Cilt 3, Sayı 5*, Syf. 723-744.
- Baxter, W. (2009). People or Penguins: The Case for Optimal Pollution. In *Steven M. Cahn (ed.), Exploring Ethics: An Introductory Anthology*. Oxford University Press (2009), Syf.5.
- BCA 490.01/512.2055.2 04.05.1940.
- BCA 490.01/202.799.2.
- BCA: 030.18.01/119.28.19.

- Beauchamp, T. (2006). Applied Ethics. *Encyclopedia of Philosophy, Vol.1* içinde (Syf.236), (ed. D.M. Borchert), Mac Millan Reference, USA.
- Bedestenci, Ç., & Vuruş, H. (2000). Türkiye'de Turunçgil Üretimi ve Geleceği. *Fen ve Mühendislik Dergisi, Cilt 3, Sayı 1*.
- Bentham, J. (1789). *Introduction to the Principles of Morals and Legislation*. Clarendon Press, Oxford.
- Berkel, A., & Huş, S. (1944). Sığla Ağacı Ormanları ve Sığla Yağı Üzerine Araştırmalar. *Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü Dergisi, Cilt:3, Yıl:2, Sayı:1 (5), 9-28*.
- Berkel, A. (1955). Sığla Ağacı (*Liquidambar orientalis* Mill.) Odununun Makroskopik Özellikleri ve Anatomik Strüktürü Hakkında Araştırmalar. *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, Seri A, Cilt V, Sayı 1 ve 2, Syf.1, İstanbul*.
- Betiz, D. (1939). Tarih İçinde Muğla, *Ege'nin İktisadi Coğrafyasına Bir Bakış* içinde (Syf.33-48-49), Ankara.
- Birler, A. S. (1995). *Ormanlarımızın Korunması İçin Endüstriyel Plantasyonların Önemi*. TEMA Yayınları No:8, İstanbul.
- Bishop, C. (1984). *How to Edit a Scientific Journal*. ISI Press, Syf.74, Philadelphia.
- Bookchin, M. (1988). *Ekolojik Topluma Doğru*. Çev. Abdullah Yılmaz, Ayrıntı Yayınları (1.Basım 1996), Syf.76-77.
- Bostock, D. (2000). *Aristotle's Ethics*. New York: Oxford University Press.
- Bozkurt, Y., Yaltırık, F., & Özdönmez, M. 1982. *Türkiye'de Orman Yan Ürünleri*. İ.Ü. Yayın No:2845, Orman Fak. Yayın No:302, İstanbul.
- Cin, H. (1966). Osmanlı Toprak Hukukunda Miri Arazinin Hukuki Rejimi ve Bu Arazinin TMK Karşısındaki Durumu. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:22-23, Sayı: 1-4, Syf.750, Ankara*.

- Cin, H. (1987). *Miri Arazi ve Bu Arazinin Özel Mülkiyete Dönüşümü*. Selçuk Üniversitesi Basımevi, Syf.10, Konya.
- Conservation International. (2011). *Press Releases - 02.02.2011*, Web sayfasına 04.02.2014 tarihinde erişilmiştir <http://www.conservation.org/newsroom/pressreleases/Pages/The-Worlds-10-Most-threatened-Forest-Hotspots.aspx>
- Çadırcı, M. (1991). *Tanzimat Döneminde Anadolu Kentlerinin Sosyal ve Ekonomik Yapıları*. Syf.208-218, Ankara.
- Çağlar, Y. (1979). *Türkiye’de Ormancılık Politikası (Dün)*. Çağlar Matbaası, Syf. 254, Ankara.
- Çağlar, Y. (2000). Ormanlarımız Artıyor mu?, Azalıyor mu?. *Bilim ve Teknik Dergisi, Ocak 2000*, Ankara.
- Çepel, N. (2004). *Ekolojik Sorunlar ve Çözümleri*. Tübitak Popüler Bilim Kitapları, 3. Basım, Syf.64.
- Çetintaş, G. (1990). Anadolu Sığla Ağacına İlgisizlik Devam Edecek mi?. *Çevre ve Ormancılık Dergisi, Cilt:6, Sayı:1*.
- Çobanoğlu, N. (2003). Tıbbi Araştırma ve Yayın Etiği. ÜNAK03 Bildiriler, *Bilgiye Erişimde Değişen Yollar ve II. Tıbbi Bilgi Yönetimi ve Teknolojileri Sempozyumu*, Syf.164, Ankara.
- Çobanoğlu, N. (2009). *Kuramsal ve Uygulamalı Tıp Etiği*. Eflatun Yayınevi, Syf.10-11, Ankara.
- Çobanoğlu, N., & Aydoğdu, İ. B. (2006). Profesyonel Davranış ve Meslek Etiği. *II. Ulusal Uygulamalı Etik Kongresi*, 18-20 Ekim 2006, Bildiriler Kitabı, Syf.259-266, ODTÜ, Ankara.

- Darwall, S. L. (2003). *Theories of Ethics. A Companion to Applied Ethics* içinde (Syf. 17),
(ed. by R.G. Frey), Blackwell, Oxford.
- Darwin, C. (1871). *İnsanın Türeyişi*. Çev. Sevim Belli, Onur Yayınları (İlk Basım: 2002),
Syf.138.
- Davis, P. H. (1972). *Flora Of Turkey and East Aegean Islands*. Cilt-4: Syf.246.
- Dawkins, R. (1986). *The Blind Watchmaker*. Norton&Company Inc., ISBN: 0-393-31570-3.
- Demirkoç, E. (2010). Çevre Sosyolojisi. *TÜBİTAK Bilim ve Teknik Dergisi, Kasım 2010*, Syf.
60, Ankara.
- Diamond, J. (1997). *Tüfek, Mikrop ve Çelik* (Orj. Guns, Germs and Steel - The Fates of
Human Societies). TÜBİTAK Yayınları, Popüler Bilim Kitapları, 17. Basım Tarihi:
2006, 610 Syf.
- Diker, M. (1947). *Türkiye’de Ormancılık Dün-Bugün-Yarın*. T.C. Tarım Bakanlığı OGM
Yayımlarından, Sayı: 61, Akın Matbaası, VI+132, Ankara.
- Dirik, H. (1986). *Anadolu Sığılası (Liquidambar orientalis Mill.)’nin Gençleştirilmesi Üzerine
Çalışmalar*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü,
İstanbul.
- Doğu, A. F. (1986). *Köyceğiz-Dalaman Ovaları ve Çevresinin Jeomorfolojisi*. Doktora Tezi
(Basılmamıştır), Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Dursun, S. (2007). *Forest and the State: History of Forestry and Forest Administration in the
Ottoman Empire*. Sabancı Üniversitesi, Yayımlanmamış Doktora Tezi, 436 Syf.,
İstanbul.
- Eden, S. (2001). Environmental Issues: Nature Versus The Environment?. *Progress in Human
Geography* 25 (1):79-85.

- Edwards, D. P., Fisher, B., & Boyd, E. (2010). Protecting degraded rainforests: enhancement of forest carbon stocks under REDD+. *Conservation Letters* 3 (2010) 313–316.
- Efe, A. (1987). Studies on the Morphological and Palynological Characteristics of *Liquidambar orientalis* Mill. in Turkey. *İstanbul Üniversitesi, Orman Fak. Dergisi Seri A. Cilt 37(2):273-286*, İstanbul.
- Eken, G., Bozdoğan, M., İsfendiyaroğlu, S., Kılıç, D. T., & Lise, Y. (Eds.). (2006). *Türkiye'nin Önemli Doğa Alanları*. 1. Cilt, Syf. 254, Doğa Derneği, Ankara.
- Ekim, T., ve diğ. (2000). *Türkiye Bitkileri Kırmızı Listesi, (Red Data Book of Turkish Plants) (Pteridophyta and Angiospermae)*. Türkiye Tabiatını Koruma Derneği, Van 100. Yıl Üniversitesi Yayınları, 246 Syf, Ankara.
- Eliçin, G. (1966). Türkiye’de İlk Orman Okulu’nun Kurucusu Louis Tassy, Hayatı ve Eserleri. *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, Seri B, 2:131-135*, İstanbul.
- Eroğlu, Z. (1939). *Muğla Tarihi*. Syf.240-258, İzmir.
- EUFORGEN, (2009). Distribution map of Oriental sweet gum (*Liquidambar orientalis*). 10.01.2014 tarihinde web sayfasına erişilmiştir. www.euforgen.org.
- Evcimen, B. S. (1978). *Türkiye’de Orman Amenajmanı’nun Gelişimi, I.Bölüm: İmparatorluk Dönemi*. İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Yayınları, Yayın No: 2403/249: 62, İstanbul.
- Feinberg, J. (1974). The Rights of Animals and Unborn Generations. *Philosophy & Environmental Crisis* içinde (Syf.43-68), by William T. Blackstone (ed.), GA: The University of Georgia Press, Athens.
- Foster, J. B. (1999). *Savunmasız Gezegen; Çevrenin Kısa Ekonomik Tarihi*. Monthly Review Press, Syf.38, New York.

- Geras, N. (2009). *Marx ve İnsan Doğası, Bir Efsanenin Reddi*. Birikim Yayınları, ISBN 975-516-023-X, 131 Syf, İstanbul.
- Good, R. (1974). *The Geography of Flowering Plants*. 4th edition: Longman Group Ltd., London.
- Gönenç, İ. E., Ertürk, A., Ekdal, A., Tümay, A., Tanık, A., Baykal, B. B., ve diğ. (2002). *Köyceğiz-Dalyan Lagünü ve Havzası'nın Modellenmesi ve Arazi Planlaması, Final Raporu*. İTÜ Araştırma Fonu 937 nolu Araştırma Projesi, Cilt 1- Cilt 2, Syf.1-5, İstanbul.
- Groom, M. J., Meffe, G. K., & Carroll, C. R. (eds.) (2006). *Principles of Conservation Biology*. 3rd ed. Sinauer Associates, Sunderland, MA.
- Guenther, E. (1975). *The Essential Oils*. Vol:5, Syf.243-254.
- Gül, G. S. (1986). Sığla Ağacı (*Liquidamber orientalis* Mill.) Kabuk Sıyrıntılarında Yağ Elde Etme Yöntemleri Üzerine Araştırmalar. *Orman Araştırma Enstitüsü Yayınları, Teknik Bülten Serisi, No: 178*.
- Hanbury, D. (1876). *Science Papers Chiefly Pharmological and Botanical*.
- Holland, P. (1634). *The Historie of The World: Commonly called, The Natvrall Historie of C. Plinivs Secvndvs*. 2320 Page, Printed by Adam Islip, London.
- Huş, S. (1947). *Reçine ve Sığla Yağı Elde Etme Metodları*. Hüsütabiyyat Basımevi, Syf 43-59, İstanbul.
- Huş, S., (1949a). *Reçine ve Sığla Yağı Elde Etme Metotları*. Tarım Bakanlığı, OGM Yayınları, Özel Sayı: 36.
- Huş, S. (1949b). *Sığla Ağacının (Liquidambar orientalis Mill.) Ormancılık Bakımından Önemi ve Sığla Yağının Kimyasal Araştırılması*. Orman Genel Müdürlüğü Yayın No: 83 Sayfa: 7-27.

- Huxley, T. H. (1893). *Evolution and Ethics*. The Romanes Lecture, Oxford University Press, Londra.
- Ickert-Bond, S. M., Pigg, K. B., & Wen, J. (2005). Comparative Infructescence Morphology in *Liquidambar* (Altingiaceae) and Its Evolutionary Significance. *American Journal of Botany*, 92, 1234–1255.
- International Union for Conservation of Nature, (1998). *United Nations List of Protected Areas*. Gland – Switzerland.
- İktüeren, Ş., & Acar, İ. (1987). Sığla Ağacı'nın (*Liquidambar orientalis* Mill.) Doğal Yayılışı, Sığla Yağı Üretimi ve Pazarlaması. *Ormancılık Araştırma Enstitüsü Yayınları Dergi Serisi, Cilt 33, Sayı 2, No:66, Syf7-15*.
- İnalçık, H. (1998). *Osmanlıda Toprak Mülkiyeti ve Ticari Tarım*. Editörler: Çağlar Keyder, Faruk Tabak, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, Syf.17, İstanbul.
- İspir, E. M. (2000). *Uzaktan Algılama Yöntemleri İle Köyceğiz Bölgesi'ndeki Sığla Ormanları'nın Değişim Analizi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Syf 71, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- İstanbulu, T. (1978). *Türkiye'de Devletten Başkasına Ait Ormanların İdare ve İşletilmesi Üzerine Araştırmalar*. İ.Ü. Orman Fakültesi Yayınları, İ.Ü. Yayın No: 2485, Orman Fakültesi Yayın No: 263, Çelikçi Matbaası, Syf.216, İstanbul.
- İstek, A. (1994). *Sığla Yağı (Storax)'nın Kimyasal Bileşenleri*. Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Trabzon.
- Jackson, T. (2009). *Prosperity Without Growth – Economics For A Finite Planet*. London - Earthscan.
- Jardins, J. R. D. (1992). *Environmental Ethics, An Introduction to Environmental Philosophy*. Çev. Ruşen Keleş, İmge Kitabevi Yayınları (1.Baskı 2006), Syf.72, Ankara.

- Johnson, R. (1852). *A Dictionary Persian, Arabic and English*. 1419 Page, Published Under The Patronage of The East India-Company, Wm. H. Allen and Co., 7, Leadenhall Street, London, England.
- Kant, I. (1785). *Groundwork for the Metaphysics of Moral*. Derleyen: James Ellington, Ind.;Hackett - 1993, Indianapolis.
- Karaağaç, G. (2006). *Kaunos'dan Köyceğiz'e*. Birol Matbaası, Sayfa 37, Muğla.
- Karaağaç, G. (2009). *Toroslar'dan Ortaca'ya*. Creactive Matbaa, 2. Baskı, 798 Sayfa, İzmir.
- Kaya, Y., & Aksakal, Ö. (2005). Endemik Bitkilerin Dünya ve Türkiye'deki Dağılımı. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7, Syf.85-99.
- Kaya, Z. (2002). *Conservation Biology and Biodiversity*. Ministry of Forestry-Forest Management and Planning Section, Annual Educational Workshop, May 28-31, 2002, Antalya, Türkiye.
- Küre Dağları Milli Parkı, (2010). *Küre Dağları Milli Parkı (KDMP) Hakkında*. T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü. 05.02.2014 tarihinde web sayfasına erişilmiştir. http://www.kdmp.gov.tr/alt_detay.asp?id=1
- Keleş, R., & Ertan, B. (2002). *Çevre Hukukuna Giriş*. İmge Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Keleş, R., Hamamcı, C., & Çoban, A. (2009). *Çevre Politikası*. İmge Kitabevi Yayınları, 6.Baskı, Syf.199, 201. Ankara.
- Kenanoğlu, M. M. (2006). 1858 Arazi Kanunnamesi ve Uygulanması. *Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları, Sayı 1*, Syf. 184”.
- Kennet, F. (1975). *History of Perfume*. Harrap Co, London.
- Ketenoğlu, O., Kurt, L., & Kurt, F. (2003). Sığla (Günlük) Ağacının (*Liquidambar orientalis* Mill.) Ekolojik Özellikleri. *Çevre ve İnsan Dergisi, Sayı:56*, Çevre Bakanlığı Yayını.

- Kiriş, S. (2010). *Türkiye 'de Doğa Koruma Uygulamaları ve AB Sürecine Uyum Çalışmaları Sunumu*. T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Koç, B. (1999). Osmanlı Devleti'ndeki Orman ve Koruların Tasarruf Yöntemleri ve İdarelerine İlişkin Bir Araştırma. *OTAM (Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi)*, Sayı 10, Syf.143, 155, Ankara.
- Koç, B. (2005). 1870 Orman Nizamnamesi'nin Osmanlı Ormancılığı'na Katkısı Üzerine Bazı Notlar. *Tarih Araştırmaları Dergisi*, Sayı:37, Cilt:24, Syf.233.
- Konak, N. (2010). Çevre Sosyolojisi: Kavramlar ve Teorik Gelişmeler. Selçuk Üniversitesi *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24/2010, Syf. 272, Konya.
- Korkmaz, Y. (2010). Özel Ormanlar ve Mülkiyet Açısından Değerlendirilmesi. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt:14, Sayı:1, Syf.106-107, Ankara.
- Köhler, H. A. (1887). *Köhler's Medizinal-Pflanzen in naturgetreuen Abbildungen und kurz erläuterndem Texte*. Gera-Untermhaus, 10.01.2014 tarihinde web sayfasına erişilmiştir. (<http://www.illustratedgarden.org/mobot/rarebooks/title.asp?relation=QK99A1K6318831914B1>).
- Köyceğiz İlçe Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü, (2012). *Köyceğiz İlçesi 2012 Yılı Brifing Raporu*. 15.01.2014 tarihinde web sayfasına erişilmiştir. <http://koycegiz-tarim.gov.tr/services.htm>
- Köyceğiz Kaymakamlığı, (2012). 11.01.2014 tarihinde web sayfasına erişilmiştir. http://www.koycegiz.gov.tr/default_B0.aspx?id=151
- Krishna, N., & Sankar, V. B. (1997). *Ekolojik Mirasın Korunması: Tamil Nadu'nun Kutsal Ağaçları*. XXI. Yüzyıla Doğru Sürdürülebilir Kalkınma İçin Ormancılık, XI. Dünya Ormancılık Kongresi Bildirileri, Cilt 2, Syf.67-72.

- Kurdoğlu, O. (2007). Dünyada Doğayı Koruma Hareketinin Tarihsel Gelişimi ve Güncel Boyutu. *Artvin oruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 8 (1), Syf.69, Artvin.
- Kurt, L. (2008). *Anadolu Sığla Ağacı (Günlük Ağacı) Biyolojik eşitlilik Raporu*. Özel evre Koruma Kurumu Başkanlığı, Ankara.
- Kutluk, H. N. (1948). *Türkiye Ormanlığı İle İlgili Tarihi Vesikalar 893 - 1339 (1487- 1923)*. Osmanbey Matbaası, Syf.155, İstanbul.
- Küçük, Y. (2007). *Türkiye  zerine Tezler*. 1. Cilt. Salyangoz Yayınları, 300 Syf., İstanbul.
- Küçükala, A., Durmuşkahya, C., & Koray, Z. (2010). *Sığla Ağacının Korunmasına Yönelik Eğitim alışmaları Projesi Sonuç Raporu*.  KK Başkanlığı, 70 Syf., Ankara.
- Lahn, E. (1948). *Türkiye G llerinin Jeolojisi ve Jeomorfolojisi Hakkında Bir Etüd*. MTA Enst. Yay. Seri B. No. 12, Ankara.
- Leopold, A. (1970). *A Sand County Almanac: With Essays on Conservation From Round River*. Ballantine Books, Syf. 205, New York.
- Leopold, A. (1991). *The River of the Mother of God and Other Essays by Aldo Leopold*. Editors: Susan, L. Flader, J. Baird Callicott. The University of Wisconsin Press, Syf.94, Madison, Wisconsin.
- Lette, H., & Boo, H. (2002). *Economic Valuation of Forests and Nature*. International Agricultural Center, Page.11, Wageningen, Netherland.
- Malthus, T. R. (1826). *An Essay on the Principle of the Population*. London:John Murray (Publisher and Edition), 6th Edition (First Pub. Date – 1798), London, UK.
- Marek, C., & Beck, C. H. (2006). *Die Inschriften von Kaunos*. Vestigia, Beitrage Zur Alten Geschichte Band, 55, Page 175-201.
- Marsot, A. L. Al-S. (1984). *Egypt in the Reign of Muhammad Ali*. Cambridge University Press 1984, Nachdruck 1994, 2001.

- Marx, K. (1867). *Kapital*. 1. Cilt, (çev. Alaattin Bilgi), Ankara: Sol Yayınları (Basım Tarihi: 1978).
- Mayr, E. (1997). *Biyoloji Budur – Canlı Dünyanın Bilimi*. (Çev. Afife İzbirak), TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları (1.Basım 2008), Syf. 301, 307.
- Menteşe Ticaret Salnâmesi*, (1927).
- Mikhail, A. (1992). Nature and Empire in Ottoman Egypt. *An Environmental History* içinde. Psychology Press-2005.
- Morris, W. (1986). *News From Nowhere*. Penguin Books, Harmondsworth.
- Muğla İl Yıllığı*, (1973). Syf. 313, İzmir.
- Muğla OBM, (2012). *Muğla Orman Bölge Müdürlüğü Sığılma Alanları Döküm Tablosu – 2012*. Muğla.
- Muğla'da Halk Gazetesi*, (1931). 7 Nisan 1931, Syf.1, Muğla.
- Muğla'da Halk Gazetesi*, (1939). 30 Eylül 1939, Sayı. 1549, Syf.3, Muğla.
- Muğla'da Halk Gazetesi*, (1939). 28 Ekim 1939, Sayı. 1553, Syf.1, Muğla.
- Muğla'da Halk Gazetesi*, (1940). 10 Şubat 1940, Sayı. 1568, Syf.3, Muğla.
- Muğla'da Halk Gazetesi*, (1940). 23 Mart 1940, Sayı 1573, Syf.2, Muğla.
- Muğla'da Halk Gazetesi*. (1940). 20 Nisan 1940, Sayı 1577, Syf.1-2, Muğla.
- Muğla'da Halk Gazetesi*, (1942). 4 Temmuz 1942, Sayı 1689, Syf.1, Muğla.
- Naess, A. (1984). A Defense of the Deep Ecology Movement. *Environmental Ethics* 6, Syf.264.
- Nişanyan, S. (2014). Türkçe Etimolojik Sözlük. 10.02.2014 tarihinde web sayfasına erişilmiştir. www.nisanyansozluk.com
- Noddings, N. (1984). *Caring: A Feminine Approach to Ethics and Moral Education*. University of California Press, Syf.16, Berkeley.

- Ocak, A. Y. (2011). *Yeniçağlar Anadolu'sunda İslam'ın Ayak İzleri (Osmanlı Dönemi Makaleler-Araştırmalar)*. Kitap Yayınevi, 316 Syf., İstanbul.
- OGM, (1980). *Orman Varlığımız Raporu-1980*. Orman Genel Müdürlüğü, Ankara.
- OGM, (1988). *Orman Varlığımız Raporu-1988*. Orman Genel Müdürlüğü, Ankara.
- OGM, (2009). *Ormancılıkta 170 Yıl, Geçmişten GünümüzeOrmancılık 1839-2009*. Syf. 15-18, Orman Genel Müdürlüğü, Ankara.
- OGM, (2012). *Orman Varlığımız Raporu-2012*. Orman Genel Müdürlüğü, Ankara.
- OGM, (2013). *Seben Fosil Ormanının Doğal ve Kültürel Değerlerinin Saptanması ve Uygun Yönetim Planının Geliştirilmesi Projesi Raporu*. Ankara.
- O'Toole, R. (1988). *Reforming The Forest Services*. Island Press, Syf.189.
- Öğün, B. (1971). Kaunos Raporu. *Arkeology Dergisi*. Sayı 20, Syf. 163-164, Ankara.
- Önal, S., & Özer, S. (1985). *Ülkemizdeki Sığla Yağı Üretimi ve Değerlendirilmesindeki Sorunlar*. Orman Ürünleri Endüstri Kongresi, Trabzon.
- Önler, Z. (1990). *Celalüddin Hızır (Hacı Paşa) Müntahab-ı Şifa I, Giriş-Metin*. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu Yayınları: 559, Syf. 191, Ankara.
- Örtel, E. (1988). Sığla Ormanlarımızın Durumu. *Ormancılık Araştırma Enstitüsü Dergisi*, Temmuz-1988, Syf.93-96.
- Özata, M. (2004). *Köyceğiz'in Sosyal, Siyasal ve Ekonomik Yapısı (1923-1960)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 187 Sayfa, Muğla.
- Özdemir, Ş., & Deda, N. (1991). *Orman Hukuku. Cilt-1*, Syf. 4-6, Feryal Matbaacılık, Ankara.

- Özdönmez, M., İstanbullu T., & Akesen A. (1989). *Ormancılık Politikası*. İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Yayınları, İ.Ü. Yayın No:3553, O.F. Yayın No: 401, 301, XXIII+1475, İstanbul.
- Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı, (2007). *Köyceğiz-Dalyan Özel Çevre Koruma Bölgesi Biyolojik Zenginliğinin Tespiti Ve Yönetim Planının Hazırlanması Projesi Kesin Raporu*. Syf.111-112 ve Ek-II (Sosyal Araştırma Kesin Raporu 56 Syf.), Ankara.
- Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı, (2010). *Siğla Ormanlarının Korunmasına Yönelik Eğitim Çalışmaları Projesi Sonuç Raporu*. Syf. 29, Muğla Özel Çevre Koruma Müdürlüğü, Köyceğiz-Muğla.
- Pamuk, A. (1986). *Asırlarca Uygulanmış İbn-i Sina'dan Terkipler, Şifalı Bitkiler Ansiklopedisi*. Pamuk Yayınevi, 785 Syf. İstanbul.
- Pearce, D., Markandya, A., & Barbier, E. B. (1994). *Blueprint For A Green Economy*. The UK Department of The Environment, Earthscan Publications Ltd., London.
- Peşmen, H. (1982). Geçmişten Bugüne Anadolu Bitki Örtüsü. *İnsan ve Çevre içinde* (Syf.68-75), Türkiye Çevre Sorunları Vakfı Yayını, Ankara.
- Phillips, S. J., Anderson, R. P., Robert E., & Schapire, R. E. (2006). Maximum Entropy Modeling of Species Geographic Distributions. *Ecological Modelling*, 190:231-259.
- Pons, L. J., & Edelman, C. H. (1963). *Köyceğiz-Dalaman Sahası Toprak Etüdü*. Çeviren. Mesut Özuygur, Toprak ve Gübre Araştırma Enst. Müd. Toprak Etüdüleri Serisi, No.5, Ankara.
- Rawls, J. (1971). *Theory of Justice*. Harvard University Press, Syf.130-131, Cambridge.

- Regan, T. (2005). Empty Cages: Animal Rights and Vivesection. *Contemporary Debates Applied Ethics* içinde (Syf.77-90) (ed. by A.I. Cohen - C.H. Wellman), Blackwell Publishers, London.
- Reichinger, K. H. (1943). Flora Aegaea. *Flora der Inseln und Halbinseln des Aegaeischen Meeres* içinde (Syf. 105). Akad. Wiss. Wien, Math. Naturwiss. KI., Denkschr, 1-924.
- Sagoff, M. (2008). On The Compatibility of A Conservation Ethics With Biological Science. *Conservation Biology*, 21:337-345. (6).
- Scherzinger, W. (1996). *Naturschutz im Wald. Qualitätsziele einer dynamischen Waldentwicklung. Praktischer Naturschutz*. Verlag Eugen Ulmer, Stuttgart.
- Schoepke, T. (2004). *Thomas Schoepke's Plant Image Gallery*, Burseraceae Family, *Boswellia sacra* Flueck. 10.02.2014 tarihinde web sayfasına erişilmiştir. <http://www.plant-pictures.de/>
- Simpson, G. G. (1969). Biology and Ethics. *Biology and Man* içinde (Syf.143, 145). Harcourt, Brace and World, New York.
- Singer, P. (1986). Introduction, All Animals Are Equal. *Applied Ethics* (ed. by P. Singer) içinde (Syf.3, 215-228), Oxford University Press, Oxford.
- T.C. Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, (1946). *1938-1942 Meyve İstatistiği*. Yayın No: 244, İstanbul.
- T.C. Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, (1954). *1946-1952 Meyve İstatistiği*. Yayın No: 353, Syf.488-499, Ankara.
- Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü, (2012). *Dalaman Tarım İşletmeleri Müdürlüğü Bilgi Notu*. Syf. 1, Dalaman Tarım İşletmeleri Müdürlüğü, Dalaman-Muğla.
- Taşkın, B. G., Taşkın, V., Varol, Ö., Arslan, T., & Küçükakyüz, K. (2010). *Türkiye'deki Relikt Endemik Sığla Ağacı (Liquidambar orientalis Mill. var. orientalis ve L.*

- orientalis* Mill. var. *integriloba* Fiori) *Populasyonlarında Genetik Çeşitliliğin İzoenzimler ve RAPD (Rasgele Üretilen Polimorfik DNA) Belirteçleri Yardımıyla Saptanması*. TÜBİTAK TOVAG Projesi, Proje No: TOVAG-104 O 529. Syf. 106-113.
- TBMM, (1945). *Zabıt Ceridesi. Cilt: 19*, Ref: 000-4, D: 07, C: 19, Ankara.
- Tekeli, İ. (1993). *Tarih İçinde Muğla*. Derleyen: İlhan Tekeli, 1993, Syf.37-42, Ankara.
- Tolunay, A. (2004). *Ormancılık Hukuku (Ders Notu)*. Süleyman Demirel Üniversitesi, Orman Fakültesi, 168 Syf., Isparta.
- Topçuoğlu, A. (1968). Sığla Ormanlarının Islahı, Bakımı, Sığla Yağı İstihali ve Kıymetlendirilmesi. *Ormancılık Araştırma Enstitüsü, Teknik Haber Bülteni, Yıl 7, Sayı 28*, Ankara.
- Torlak, H. (2012). Öte Dünyadaki Ruhlarla Özdeşleşmiş Sığla Ağacı. *Bilim ve Gelecek Dergisi, Sayı 90*. 07.01.2014 tarihinde web sayfasına erişilmiştir. <http://www.bilimvegelecek.com.tr/?goster=1476>
- Toygar, S. (1964). *Eski ve Yeni Hükümlere Göre Orman Anlamı ve Ormanların Mülkiyet Bakımından Bölünüşü*. T.C. Tarım Bakanlığı, Orman Genel Müdürlüğü Yayınlarından Sıra No: 370, Seri No: 107, Güven Basımevi, Syf.102, İstanbul.
- Toynbee, A. (1976). *Mankind and Mother Earth*. New York: Oxford University Press.
- Trivers, R. L. (1985). *Social Evolution*. Menlo Park: Benjamin/Cummings.
- Tuna, M. (2001). Çevre Sosyolojisinde Toplumsal Kurgusalıcı Model. *Mülkiyeliler Birliği Dergisi*, Syf. 5, Ankara.
- Turan, M. (2007). *Fayda-Maliyet Analizi Kapsamında Kızılcahamam Soğuksu Milli Parkı İncelemesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Çevre Bilimleri Ana Bilim Dalı, Syf.18, Ankara.

- Türk Tarih Kurumu, (2010). *1891 Senesi Aydın Vilayet Salnamesi*. R.1307.
- Türkiye İstatistik Kurumu, (2011). *2011 Yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları ve İstatistikleri*. Ankara.
- United Nations Department of Economic and Social Affairs, Population Division [UNDESA]. (2009). *World Population Prospects: The 2008 Revision, Highlights*. Working Paper No. ESA/P/WP.210. New York, UN.
- United Nations Environment Programme [UNEP]. (2005). *Millennium Ecosystem Assessment, Ecosystems and Human Well-being*. Island Press.
- United Nations - The Food and Agriculture Organisation [FAO]. (2010). *The Global Forest Resources Assessment 2010*. United Nations, The Food and Agriculture Organisation.
- Uzunoğlu, S. (2006). Çevreyi Korumada Yeni Bir Kavram: Ekolojik Ego. *Ekoloji Dergisi*, Syf.15, 33-37, 58.
- Ülgen, H., & Zeydanlı, U. ed. (2008). *Orman ve Biyolojik Çeşitlilik*. Doğa Koruma Merkezi, Syf.4, 123, Ankara.
- Ürker, O. (2013). *Reviving Oriental Sweetgum Forest in Koycegiz, Southwestern Turkey Using Corridor Method and Community Understanding in the Context of the Environmental Ethics. Project Final Report*, Rufford Foundation. 08.02.2014 tarihinde web sayfasına erişilmiştir. http://www.rufford.org/rsrg/projects/okan_ürker
- Ürker, O., & Çobanoğlu, N. (2012). Türkiye’de Hidroelektrik Santrallerin (HES’ler) Durumu ve Çevre Politikaları Bakımından Değerlendirmesi. *Ankyra-Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(2), 2012. On-Line ISSN: 1309-3584. DOI: 10.1501/sbeder_0000000046, Syf.65-88, Ankara. 10.01.2014 tarihinde web sayfasına erişilmiştir. <http://sbedergisi.ankara.edu.tr/busayi/5.pdf>
- Vatan Gazetesi*, (1953). Muğla İlavesi. 29 Temmuz 1953, Syf.8.

- Vergara, F. (2006). *Liberalizmin Felsefi Temelleri - Liberalizm ve Etik*. Çev.: Bülent Arıbaş, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Von Zeist, W., Woldring, H., & Stapert, D. (1975). Late Quaternary Vegetation and Climate of Southwestern Turkey. *Palaeohistoria XVII*.
- Warren, K. (2000). *Ecofeminist Philosophy*. (Lanham Md.) Rowman and Littlefield.
- Wildermuth, H. (1986). *Naturals Aufgabe*. Otto Maier Verlag, Rauensburg.
- Yıldırım, A. Y., & Berktaş, Z. S. (2011). *Evliya Çelebi Seyahatnamesi, Hac Kitabı*. Syf.255-256, Yeditepe Yayınevi, İstanbul.
- Yiğitoğlu, A. K. (1941). *Türkiye İktisadiyatında Ormancılığın Yeri ve Ehemmiyeti*. Yüksek Ziraat Enstitüsü Çalışmalarından, Syf.250, Ankara.
- Yurt Ansiklopedisi*, (1990). Cilt 8, Syf.5893, İstanbul.

EKLER

**EK-I TÜRKİYE’NİN DOĞA KORUMA KONUSUNDA TARAF OLDUĞU
ÇEŞİTLİ ULUSLAR ARASI ANTLAŞMALARIN LİSTESİ**

EK-II ANKET ÇALIŞMASI FORMU

EK-III DERİNLEMESİNE MÜLAKAT ÇALIŞMASI FORMU

EK-IV ODAK GRUP TOPLANTISI FORMU

EK-I TÜRKİYE’NİN DOĞA KORUMA KONUSUNDA TARAF OLDUĞU ÇEŞİTLİ ULUSLAR ARASI ANTLAŞMALARIN LİSTESİ

- Balina Avcılığının Tanzimi Hakkında Mukavelename, (Cenevre, 24.9.1931), (Türkiye 8.11.1934 gün ve 2399 sayılı R.G.),
- Akdeniz Genel Balıkçılık Konseyi Kurulması Hakkında Antlaşma (Değişik), (Roma, 24.9.1949), (Türkiye 7.7.1967 gün ve 12641 sayılı R.G.),
- Kuşların Korunması Hakkında Uluslararası Sözleşme, (Paris, 18.10.1950), (Türkiye 17.12.1966 gün ve 12480 sayılı R.G.),
- Avrupa ve Akdeniz Bitki Koruma Teşkilatı Kurulması Hakkında Sözleşme (Değişik), (Paris, 18.4.1951), (Türkiye 10.8.1965 tarihli R.G.),
- Hayvanların Uluslararası Nakliye Sırasında Korunması Konusunda Avrupa Sözleşmesi, (Paris, 13.12.1968), (Türkiye 20.2.1971),
- Dünya Kültür ve Tabiat Mirasının Korunması Hakkında Sözleşme, (Paris, 16.11.1972), (Türkiye 20.2.1984 gün ve 18318 sayılı R.G.),
- Akdeniz'in Kirlenmeye Karşı Korunması Sözleşmesi, (Barselona, 16.12.1976), (Türkiye 12.6.1981 gün ve 17368 sayılı R.G.),
- Fevkalade Hallerde Akdeniz'in Petrol ve Diğer Zararlı Maddelerle Kirlenmesinde Yapılacak Mücadele ve İşbirliğine Ait Protokol, (Barselona, 16.12.1976), (Türkiye 12.6.1981 gün ve 17368 sayılı R.G.),
- Akdeniz'in Gemi ve Uçaklardan Vaki Olan Boşaltmalarla Kirlenmesinin Önlenmesine Dair Protokol, (Barselona, 16.12.1976), (Türkiye 12.6.1981 gün ve 17368 sayılı R.G.), (bu Protokolü değiştiren ve Türkiye tarafından 1995'de imzalanan Akdeniz'in Gemi ve Uçaklardan Boşaltma veya Denizde Yakmadan Kaynaklanan Kirliliğinin Önlenmesi ve

Ortadan Kaldırılması Protokolü, 22.08.2002 gün ve 24854 sayılı R.G.'de yayımlanarak, Türkiye tarafından da onaylanmıştır),

- Akdeniz'in Kara Kökenli Kirleticilere Karşı Korunması Hakkında Protokol, (Atina, 17.5.1980), (Türkiye 10.2.1987 gün ve 19404 sayılı R.G.), (bu Protokolü değiştiren Akdeniz'in Kara Kökenli Kaynaklardan ve Faaliyetlerden Dolayı Kirlenmeye Karşı Korunması Hakkındaki Protokol, 22.08.2002 gün ve 24854 sayılı R.G.'de yayımlanarak, Türkiye tarafından da onaylanmıştır).

- Akdeniz'de Özel Olarak Korunan Alanlara Ait Protokol, (Cenevre, 3.3.1982), (Türkiye 23.10.1988 gün ve 19968 sayılı R.G.), (bu Protokolü değiştiren Akdeniz'de Özel Koruma Alanları ve Biyolojik Çeşitliliğe İlişkin Protokol 22.08.2002 gün ve 24854 sayılı R.G.'de yayımlanarak, Türkiye tarafından da onaylanmıştır).

- Gemilerin Sebep Olduğu Deniz Kirliliğini Önleme Sözleşmesi ile İlgili Protokol, (Londra, 17.2.1978), (Türkiye 13.09.1989),

- Avrupa'nın Yaban Hayatı ve Doğal Yaşama Ortamlarının Korunması Sözleşmesi, (Bern, 19.9.1979), (Türkiye 20.2.1984 gün ve 18318 sayılı R.G.),

- Uluslararası Bitki Koruma Konvansiyonu'nun Onaylanmasına Dair Karar (Türkiye 18.6.1989 gün ve 20199 sayılı R.G.),

- Karadeniz'in Kirlenmeye Karşı Korunması Sözleşmesi, (21.4.1992), (Türkiye 6.3.1994 gün ve 21869 sayılı R.G.),

- Karadeniz Deniz Çevresinin Kara Kökenli Kaynaklardan Kirlenmeye Karşı Korunmasına Dair Protokol, 1992 ,(Türkiye 6.3.1994 gün ve 21869 sayılı R.G.),

- Karadeniz Deniz Çevresinin Petrol ve Diğer Zararlı Maddelerle Kirlenmesine Karşı Acil Durumlarda Yapılacak İşbirliğine Dair Protokol, 1992, (Türkiye 6.3.1994 gün ve 21869 sayılı R.G.),

- Karadeniz Deniz Çevresinin Boşaltmalar Nedeniyle Kirlenmesinin Önlenmesine ilişkin Protokol, 1992 , (Türkiye 17.5.1994 gün ve 21937 sayılı R.G.),

- Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Karadeniz'in Kirliliğe Karşı Korunması Komisyonu Arasında 28 Nisan 2000 tarihinde İstanbul'da imzalanan Merkez Antlaşması, (17.06.2003 gün ve 25141 sayılı R.G.'de yayımlanan 4877 sayılı Kanunla onaylanması uygun bulunmuştur.),

- Karadeniz'in Kirliliğe Karşı Korunması Komisyonu'nun Ayrıcalık ve Bağışıklıklarına İlişkin 28 Nisan 2000 tarihinde İstanbul'da imzalanan Antlaşma, (17.06.2003 gün ve 25141 sayılı R.G.'de yayımlanan 4883 sayılı Kanunla onaylanması uygun bulunmuştur.),

- Özellikle Su Kuşları Yaşama Ortamı Olarak Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alanlar Hakkında Sözleşme, Ramsar, (Türkiye 17 Mayıs 1994 gün ve 21937 sayılı R.G.),

- Antartika Antlaşması, (Türkiye 18.09.1995 gün ve 22408 sayılı R.G.),

- Nesli Tehlikede Olan Yabani Hayvan ve Bitki Türlerinin Uluslararası Ticaretine İlişkin Sözleşme (CITES), (Türkiye 20 Haziran 1996 gün ve 22672 sayılı R.G.),

- Özellikle Afrika'da Ciddi Kuraklık ve/veya Çölleşmeye Maruz Ülkelerde Çölleşmeyle Mücadele için Birleşmiş Milletler Sözleşmesi, Paris, Aralık 1994, (Türkiye 16.05.1998 gün ve 23344 sayılı R.G.),

- Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi, Rio 1992, (Türkiye 27.12.1996 gün ve 22860 sayılı R.G.),

- Ev Hayvanlarının Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesi, Strazburg 1987, (Türkiye 22.7.2003 gün ve 25176 sayılı R.G.),

- Biyolojik Güvenlik Protokolü, Cartagena 2000, (Türkiye 24.6.2003, 25148 sayılı R.G.),

- Avrupa Konseyi Avrupa Peyzaj Sözleşmesi, (20 Ekim 2000'de Floransa'da Türkiye tarafından da imzalanmış, 17 06.2003 gün ve 25141 sayılı R.G.'de yayımlanan 4881 sayılı Kanunla onaylanması uygun bulunmuştur),

- Çevresel Konularda Bilgiye Erişim, Karar Vermeye Halkın Katılımı ve Yargıya Başvuru Sözleşmesi (Aarhus Sözleşmesi), 1998.

EK-II ANKET ÇALIŞMASI FORMU

Görüşmenin Yapıldığı Tarih:

Anketörün Adı-Soyadı:

Görüşmenin Yapıldığı Yer (Köyün Adı):

***NOT:** Bu çalışma Köyceğiz Bölgesi'nde yaşayan yöre halkının Sığla Ormanı hakkındaki algı-farkındalık düzeyi ile tutum-yargı ve davranışlarını tespit etmek üzere gerçekleştirilmektedir. Bu ankete ilişkin sonuçlar, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Çevre Bilimleri Ana Bilim Dalı'nda hazırladığım "Çevre Etiği Bağlamında Anadolu Sığla Ormanları" başlıklı Doktora Tezinde kullanılacaktır. Bu çalışma "The Rufford Small Grants Foundation" isimli doğa koruma vakfı tarafından desteklenmektedir.*

Gösterdiğiniz ilgiden ötürü teşekkür ederim.

Okan ÜRKER, Biyolog 0538-282 07 62 okan.urker@gmail.com

Cinsiyetiniz: Erkek ( ) Kadın ( )

Yaşadığınız Yer: _____ İlçe Merkezi ( ) Belde ( ) Köy ( )

Yaşınız:

Eğitim durumunuz: Okur-yazar ( ) İlköğretim ( ) Lise ( ) Üniversite ( )
Yüksek Lisans ( ) Doktora ( ) Okuma-yazma bilmiyorum ( )

İşiniz/Mesleğiniz (mümkünse detaylı açıklama):

Gelir durumunuz (Ortalama aylık hane geliri-TL):

Araştırma Soruları

1- Sığla/Günlük ismini daha önce duydunuz mu? Evet ( ) Hayır ( )

2- Sığla/Günlük sizce nedir? Ağaç ( ) Hayvan ( ) Bir yer ismi ( ) Bilmiyorum ( )
Diğer ( )

3- Sığla aşağıdakilerden hangisi veya hangileri olarak kullanılır? (birden çok işaretleme yapabilirsiniz)

Yağ ( ) Tütsü ( ) Yemek ( ) İlaç ( ) Buhur ( ) Kereste ( ) Odun ( )
Bilmiyorum ( ) Diğer ( )

4- Sizce Köyceğiz Bölgesi'nde aşağıdakilerden hangisi en meşhurdur?

Narenciye ( ) Sığla ( ) Köyceğiz Gölü ( ) Kaunos ( ) Sultaniye
Kaplıcaları ( )

5- Sizce Köyceğiz Bölgesi'nde aşağıdakilerden hangisi en önemlidir?

Narenciye ( ) Sığla ( ) Köyceğiz Gölü ( ) Kaunos ( ) Sultaniye Kaplıcaları ( )

6- Sığlanın özelliklerini ve önemini biliyor musunuz? Evet ( ) Hayır ( )

7- Anadolu Sığla ormanının dünyada sadece Köyceğiz Bölgesi'nde bulunduğunu biliyor muydunuz?

Evet ( ) Hayır ( )

8- Sığlanın ekonomik bir değeri olduğunu düşünüyor musunuz? Evet ( ) Hayır ( )

9- Sığla ormanları ne zaman azalmaya başladı?

- a) 1940 öncesi
- b) 1940-1960 arası
- c) 1960-1980 arası
- d) 1980-2000 arası
- e) 2000-2012 arası

10- Sığla ormanlarının azalmasının en önemli nedeni sizce nedir?

Tarım alanı açma ( ) Ev-inşaat yapma ( ) Turizm ( ) Yakma-kesme ( )
İklim değişikliği ( ) Drenaj ve sulama kanalları ( ) Diğer ( ) Bilmiyorum ( )

11- Sığla ormanının sahibi sizce kimdir? (Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz.)

- ( ) Devlet
- ( ) Köylüler
- ( ) Tapusu olanlar
- ( ) Herkes
- ( ) Hiç kimse
- ( ) Bilmiyorum

12- Sığla ağacının ve/veya ormanının yok olması sizi ilgilendirir mi? Evet ( )

Hayır ( )

13- Sığlanın yok olması doğal süreçleri etkiler mi? Doğal (ekolojik) sistemde herhangi bir etkiye yol açar mı? Evet ( ) Hayır ( )

14- Sığla ağacı sizce “manevi anlamda değerli ve kutsal” bir ağaç mıdır?

Evet ( ) Hayır ( )

15- Sığla ağacını kesmek ve/veya yakmak yerine başka alternatifleriniz olsa tercih eder miydiniz? Evet ( ) Hayır ( )

16- Sığla ormanları ekonomik olarak değerlendirilmeli midir? Evet ( ) Hayır ( )

17- Daha önce Sığla ağacı ve/veya ormanından herhangi bir şekilde yararlandınız mı?

Evet ( ) Hayır ( )

Cevabınız EVET ise 18. ve 19. soruları yanıtlayınız, HAYIR ise 20.soruya geçiniz.

18- Sağladığınız fayda;

ekonomik-ticari amaçlı ( ) sağlık amaçlı ( ) dinlenme-eğlenme amaçlı ( )

19- Sığla ağacı ve/veya ormanından yararlanma biçimleriniz nelerdir? BİRDEN ÇOK SEÇENEĞİ İŞARETLEYEBİLİRSİNİZ...

- a) Sığla yağı üretimi
- b) Sığla yağı kullanımı
- c) Odun (yakacak amaçlı)
- d) Odun (kereste amaçlı)
- e) Tarım alanı oluşturma amaçlı
- f) Turizm alanı oluşturma amaçlı
- g) Yerleşim alanı oluşturma amaçlı
- h) Orman içerisinde gezme-piknik yapma, bisiklet sürme vb.
- i) Orman içerisinde ot-bitki-mantar vb. toplama
- j) Orman içerisinde avlanma

20. AŞAĞIDAKİ DÜŞÜNCELERE KATILIP KATILMADIĞINIZI LÜTFEN BELİRTİNİZ.

	EVET	HAYIR
a) İnsan ihtiyaçları doğadaki diğer canlıların ihtiyaçlarının önünde gelir.		
b) Sığla ormanının taşıdığı değerler yalnızca insana hizmet eder.		
c) Doğadaki tüm canlılar yaşam hakkına sahiptir.		
d) Sığla ormanının korunmasını isterim.		
e) Sığla ormanlarının ekonomik değeri olmasaydı yerine tarım ve/veya turizm alanlarının getirilmesini isterdim.		
f) Sığla ormanının yeniden sağlıklı bir orman haline getirilmesi mutlaka gereklidir.		
g) Sığlanın ekonomik bir değeri olmasaydı, yine de korunması gerektiğini düşünüyorum.		
h) Kuruyup devrilen sığla ağaçlarının değerlendirilmesi gerektiğini düşünüyorum.		
i) Doğadan yok olmaları insanlara doğrudan zarar vermese de sığla ormanlarının korunmasını isterim.		
j) Sığla ormanlarına zarar vermek bir suçtur.		

21- Aşağıdakilerden hangisi size göre cezai işlem gerektirir? BİRDEN ÇOK SEÇENEĞİ İŞARETLEYİNİZ.

	EVET	HAYIR
Sığla ağacını kesmek-yakmak		
Sığla ormanı yakınlarında drenaj-kurutma kanalı açmak		
Kaçak sığla yağı çıkartmak		
Sığla ormanı içerisinde tarım alanı açmak		
Sığla ormanı içerisinde turizm alanı açmak		
Sığla ormanında içki içmek		
Sığla ormanında yaban hayatına zarar vermek, avlanmak		
Sığla ormanına çöp atmak-kirletmek		
Sığla ağacına fikra anlatmak.		

22- Bahçenizde ya da yaşadığınız yerde Sığla ağacı görmek sizi mutlu ediyor mu?
Evet ( ) Hayır ( )

23- Sizce sığla ormanı için aşağıdakilerden hangisi veya hangileri yapılmalıdır? (Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz.)

- ( ) Tüm orman kesilerek yerine tarım ve yerleşim alanları açılmalı
- ( ) Tüm orman kesilerek yerine turizm alanları açılmalı
- ( ) Tüm orman bakımdan geçirilerek gençleştirilmeli
- ( ) Kontrollü olarak sığla yağı üretilmeli
- ( ) Orman içinde bisiklet ve yürüyüş yolları yapılmalı
- ( ) Orman içinde piknik alanları yapılmalı
- ( ) Ormana hiç dokunmadan korunmalı
- ( ) Fikrim yok
- ( ) Diğer

TEŞEKKÜRLER...

Anketör Notu:

EK-III DERİNLEMESİNE MÜLAKAT ÇALIŞMASI FORMU

Görüşmenin Yapıldığı Tarih:
Mülakatı Yapanın Adı-Soyadı:
Mülakatın Yapıldığı Yer (Köyün Adı):
Mülakatın Yapıldığı Kişi ile İlgili Bilgiler:

***NOT:** Bu çalışma Köyceğiz Bölgesi'nde yaşayan yöre halkının Sığla Ormanı hakkındaki algı-farkındalık düzeyi ile tutum-yargı ve davranışlarını tespit üzere gerçekleştirilmektedir. Bu mülakata ilişkin sonuçlar, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Çevre Bilimleri Ana Bilim Dalı'nda hazırladığım "Çevre Etiği Bağlamında Anadolu Sığla Ormanları" başlıklı Doktora Tezinde kullanılacaktır. Bu çalışma "The Rufford Small Grants Foundation" isimli doğa koruma vakfı tarafından desteklenmektedir. Gösterdiğiniz ilgiden ötürü teşekkür ederim. Okan ÜRKER, Biyolog 0538-282 07 62 okan.urker@gmail.com*

Derinlemesine Mülakat: Yöredeki 18-20 yaş üzeri farklı paydaşlarla anketlerle tespit edemediğimiz konuları derinlemesine ortaya çıkarmak üzere yaklaşık 10 sorudan oluşacak ve her bir kişiyle 10-15 dakika sürdürülmesi planlanan mülakat biçimidir.

Mülakat Soruları:

- 1- Sığla/Günlük nedir?
- 2- Sığla/Günlük'ün özellikleri nelerdir?
- 3- Sığla'dan ne şekilde faydalanırız?
- 4- Sığla ormanı ile ilgili mevcut durum ve sorunları hakkında ne biliyorsunuz?
- 5- Sığla ormanı yok olursa bu durum sizi, yaşamınızı ve/veya doğayı nasıl etkiler?
- 6- Sığla ormanının sahibi kim/kimlerdir? Sığla ormanının mülkiyeti kimde olsa daha iyi korunabilir?
- 7- Sığla ormanının kullanımı/korunması ile ilgili beklentileriniz/önerileriniz nelerdir?
- 8- Sığla ormanı son 60 yılda 7000 hektardan 1000 hektara düştü.
  - 8a. Bu durumun nedenleri nelerdir?
  - 8b. Bu durumun sorumluları kimlerdir?
- 9- Sığla ormanını korumak için yasal önlemler sizce yeterli mi? Bu yasal durum sizin Sığla Ormanı'ndan faydalanmanızı ne bakımdan etkiliyor (olumlu-olumsuz)?
- 10- Sığla ormanının geleceğini nasıl görüyorsunuz / korunması için neler yapılabilir? *şu an sığla ormanı sizin için ne ifade ediyor?, *kullanılmayan/değerlendirilmeyen sığla ormanları ekonomik bir kayıp mıdır? *değerlendirme/faydalanma konularında ahlaki bakış açıları ve suç olgusu algıları neler?

EK-IV ODAK GRUP TOPLANTISI FORMU

Toplantı Kolaylaştırıcısının Adı-Soyadı:
Toplantının Yapıldığı Tarih:
Toplantının Yapıldığı Yer:
Toplantının Yapıldığı Gruba İlişkin Bilgiler:

NOT: Bu çalışma Köyceğiz Bölgesi'nde yaşayan yöre halkının Sığla Ormanı hakkındaki algı-farkındalık düzeyi ile tutum-yargı ve davranışlarını tespit etmek üzere gerçekleştirilmektedir. Bu toplantıya ilişkin sonuçlar, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Çevre Bilimleri Ana Bilim Dalı'nda hazırladığım "Çevre Etiği Bağlamında Anadolu Sığla Ormanları" başlıklı Doktora Tezinde kullanılacaktır. Bu çalışma "The Rufford Small Grants Foundation" isimli doğa koruma vakfı tarafından desteklenmektedir. Gösterdiğiniz ilgiden ötürü teşekkür ederim.

Okan ÜRKER, Biyolog 0538-282 07 62 okan.urker@gmail.com

Odak Grup Toplantıları: Her yerleşim biriminde birer kez olmak üzere 6-10 kişilik grubu kapsayacak şekilde 1-1,5 saat sürdürülmesi planlanan toplantı biçimidir.

Grup toplantısı sürecinde:

- 1- Sığla ormanının tarihçesi ve mevcut durumu,
- 2- Sığla ormanı ile ilgili yaşanan problemin temel kaynağı ve bu problemde rol oynayan etmenler-kişiler/gruplar,
- 3- Sığla ormanına bakış açıları (*şu an sığla ormanı onlar için ne ifade ediyor?, *kullanılmayan/değerlendirilmeyen sığla ormanları ekonomik bir kayıp mıdır? *değerlendirme/faydalanma konularında ahlaki bakış açıları ve suç olgusu algıları neler?), gelecekte bu ormanı nasıl gördükleri, neler yapılabileceği ve önerileri başlıkları tartışılacaktır.

